

NAZIONALE	CENTRALE-FIRENZE
RINASC.	
C	
71	
CONSULTAZIONE	

12.P.9

XXX

XXIV VAR.

CAMP

16th

C

- 71

James Campanella

12.9.310

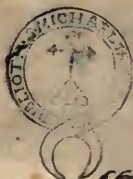

THO: CAMPANELLA
DE
MONARCHIA
HISPANICA
Discursus.

А. С. Н. Д. Я. М. О. Р.
А. Д. И. А. Ч. С. И. И.
О. О. О. О.

TH. CAMPANELLÆ
DE
MONARCHIA
HISPANICA

Discursus.

HARDERVICI,
A N N O D O M I N I

M. DC. XL.

THE CHURCH

OF

MONASTICISM

HISTORY

OF

THE

MONASTIC

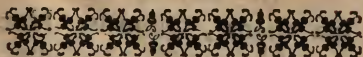
ORDER

IN

THE

WEST

OF

T Y P O G R A P H V S

L E C T O R I S.

NXhibemus tibi amice
LECTOR, tracta-
tum *Thomæ Campanellæ*
de Monarchia Hispanica, hac
forma nostris typis adorna-
tum; moti videlicet cùm ce-
lebritate ipsius Authoris, tum
materiæ quam tractat, hoc
inprimis tempore perquam
notabilis, dignitate & usu.
Fuit qui hæc præscripsit Mo-
nachus Dominicanus, ho-
mo ut acris ingenii, ita non
nisi magna, & à vocatione
* 3 sua

ion

sua aliena , spirantis. Hoc genus hominum est , quod humano generi leges jam diu præscribere satagit , quod sacra profanis , supera inferis miscere , Reges & subditos suo subdicere nutui , ficta adscititiâque authoritate nil uspiam veretur. Cujus rei testis est vel hic ipse Tractatus. Quem hoc fine nunc publicamus , ut à pluribus legi , indeque cognosci liquidò possit , quibus authoribus , quibusque artibus , quo fine ac scopo plæraque queis indefinenter terrarum orbis concutitur , horrenda bella , turbæ tumultusque , moveantur ac gliscant. Dein-

AD LECTOREM.

de ut vanitas consiliorum à maleferiatis hominibus inventorum, Deo res humanas longè aliter disponente ac dirigente , ipsis piorum oculis etiam hinc non sine solatio, patefiat. Denique ut ii Reges ac Principes , quorum personæ in scenam hic adductæ, de periculo suo moniti , præcavere sibi in tempore discant, ne , qui modò dominantur , mox alii subesse ac servire ipsi , cogantur. Hic nostræ hujus editionis scopus. Tu , Christiane Lector , mirare nobiscum prudentiam, vel potius , versutiam filiorum hujus seculi, & lauda D E U M ,

AD LECTOREM.

qui sapientes carpit in astu-
tia ipsorum , & cogitatio-
nes eorum reddit irritas.

V A L E

IN-

I N D E X

C A P I T U M.

C A P. I. **D**E causis humano-
rum principa-
taum. . Pag. 3.

II. *Causa Imperii Hispani-
nici. . . . . 7.*

III. *De prima Imperio-
rum causâ, Deo vi-
delicet. . . . . 9.*

IV. *De Imperio Hispanico
secundum causam
primam. . . . . 14.*

V. *De secunda causa, Pru-
dentia scilicet, ... 26.*

VI. *Quinam modus cum
Ecclesiasticis ineun-
dus. . . . . 40.*

* 5

VII.

INDEX

VII.	<i>Que praterea de prudentia & opportunitate adduci possunt.</i>	47.
VIII.	<i>Cause per quas Monarchia Hispanica augeri & minui potest.</i>	48.
IX.	<i>De Rege.</i>	49.
X.	<i>De scientiis, quibus Monarcha admirabilis efficitur.</i>	69.
XI.	<i>De legibus bonis & malis.</i>	75.
XII.	<i>De Consilio.</i>	78.
XIII.	<i>De Iustitia ejusq; contrario.</i>	85.
XIV.	<i>De Baronibus ac Nobilibus Imperii Hispanici.</i>	88.
		XV.

XV. De Militia. 96.

XVI. De Thesauro Hispania. 118.

XVII. De populi amore & odio, item de Conjuratiōibus. 136.

XVIII. De Concionatoribus & Prophetiis. 152.

XIX. De regnis Hispanorum propriis, deque regnis hostilibus unitis & discordi-
bus. 168.

XX. De Hispania. 183.

XXI. De Italia. 189.

XXII. De Sicilia & Sardinia. 199.

XXIII. De Germania. 203.

XXIV. De Gallia. 210.

INDEX CAPITVM.

XXV. De Anglia, Scotia &
Hibernia. 226.

XXVI. De Polonia, Mosco-
via, & Transsylvania.
235.

XXVII. De Flandria, & Ger-
mania inferiori.
239.

XXVIII. De Africa. 278.

XXIX. De Persia & Cataio.
281.

XXX. De Magno Turca, e-
jusq; Imperio. 286.

XXXI. De altero Hemispha-
rio & Mundo novo.
307.

XXXII. De navigatione. 323.

Additur Appendix, ubi tractatur Quæstio
illa, Virum Monarchia universalis sit
optanda & speranda. 338.

THOMÆ CAMPANELLÆ

De

MONARCHIA
HISPANICA
DISCVRSVS.

PROOEMIUM.

Monarchia universalis
profecta ab ortu versus
occasum, per manum As-
syriorum, Medorū, Per-
farum, Græcorum & Romanorum,
(qui ab aquilâ Imperiali in tria ca-
pita partiti fuerunt,) pervenit tan-
dem ad Hispanos, quibus post diu-
turnam servitutem & diremptionem
fato, universa concessa est, mayo-
ri cum admiratione quam præces-
soribus

oribus ejus, ad quam illa etiam, ut
 est rerum humanarum vicissitudo,
 pertinebat. De ejus regimine & au-
 gmento cum mihi proposuerim disse-
 rere, id quod Excell. vestra, domine
 N. N. à me flagitavit, liberatus
 infirmitate & decennali calamita-
 te, etiam destitutus libris, in hoc
 angusto meo tuguriolo, brevi stylo,
 succincteque illi, quid de hac re sen-
 tiam, exponam: in medium produ-
 cens unius cujusque causas, com-
 muni, non physico, neque theologico,
 sed politico more; postea descendam
 ad singularia.

De

De

MONARCHIA HISPANICA.

CAPUT. I.

De caussis humanorum principatuum.

IN acquisitione & moderamine cuiusvis dominij, tres causæ concurrere solent; videlicet, Deus, Prudentia, & Occasio. Quæ, omnes conjunctæ, Fatum appellantur. Quod nihil aliud est, quam, consensus omnium causarum agentium virtute primæ. Hinc nascitur Fortuna. Quæ est rerum terrenarum successus, siue bonus sit, siue malus; quæ rectè cognita, Prudentia; non rectè cognita, Fatum, Fortuna, vel etiam Casus, dicitur. Sicuti, si quis invenerit id quod diu quæsiuit, appellatur Intelligentia, & Prudentia. si quis verò invenerit haud quamquam quærens, nec sciens ubi sit, appellatur Casus, aut Fortuna. Harum trium causarum una quandoque plus dominatur in rebus, quam altera, aut etiam duæ.

Sedenim , si verum fatendum est, politi-
cè omnes tres adsunt. Perpende regnum
Iudaicum , in quo Deus primas partes
egit , qui mittendo Moysen & Aaronem
præstitit reliquas duas causas : quippe
Moyses prudentissimus existit , non so-
lum in rebus divinis , verum etiam hu-
manis , cum omni Ægyptiorum scientia
imbutus fuerit , sub auspiciis Pharaonis
bella gesserit contra regem Æthiopiæ ,
quem etiam vicit , & cujus filiam matri-
monio sibi junxit , ut Flavius Iosephus ac
Philo testantur: nec tamen aspernatus est
consilium Ietro soceri sui de imperio suo
in plures tribus partiendo. Quid , quod
populus Israëliticus , servitute Ægyptia-
câ oppressus, Occasionem quoque ab illo
arripuit excutiendi jugi? Vnde major illi
fides & sequendi libido apud populum
fuit, non obstante etiam improbitate Pa-
læstinorum. Quin & Monarcha supre-
mus Deus ultrò suis prudentiam dedit ,
sicuti Apostolis & Pontifici Romano; cui
accescit Occasio ; quæ nihil aliud est quàm
scire uti tempore ; unde Imperij Romani
divisio , Iudaici verò exitium secutum
est. Verùm , ubi humana potentia sola
appa-

apparuit , Deus etiam cooperatus est ,
 quamvis minus manifestè. Quare Assyrij
 Imperium occultis de causis nacti sunt,
 quę tamen quandoque apparuerunt: sicut
 videre est in Nabuchodonosore, quo Deus
 ad Hebręos ingratos castigandum , usus
 est: Contrà Cyrus, etiam Ægyptiaco im-
 perio. à Deo est muneratus. Et in Esaia
 Deus regem Iudęorum increpat , quod
 cum suo auxilio , p̄puli cęsi , profligati-
 que essent ille nihilominus tamen id pro-
 priis suis viribus acceptum retulisset. Hu-
 jus autem rei occasio fuit , perversitas
 gentium , quę nullā prudentiā regebantur.
 In Medorum quoq; Regno eadē occa-
 sio plurimū valuit cum Deus (quemad-
 modū ex Daniele liquet) Sardanapalo lu-
 xu delitiisque muliebribus diffuente in
 Scenam prodiit , & prudentia singulari
 instructum Arbacen Medię pręfectum
 excitavit. In Persico Imperio fortitudo
 Cyri comparuit , & Media successore de-
 stituta occasionem prębuit , Deusque i-
 pse in Esaia Cyrum , unctum suum ap-
 pellans , nationes sibi subjugare edocuit.
 Quis verò dubitat de Alexandri Magni
 Macedonis prudentiā? quaque occasione

Græci inter se divisi, & orientales populi in foedissimas quasque libidines se præcipitarunt ? ubi divina potentia evidentissimè fuit manifestata : quandoquidem, ut Propheta Daniel attestatur, angelus regni Græci multum in id operis impendit. In Romano etiam Imperio Prudentia & Fortitudo plurimum potuit. Verum Italia in plures Resp. diremta, & Carthaginenses in se divisi, Occasio fuerunt. Et plerumque ad illam partem, quæ magnum aliquod imperium dissolvit, omnes reliqui mundi principatus se inclinant : & certè Deus prosperitatis Romanæ maxima causa fuit, ut Augustinus in lib. de Civit. Dei demonstrat. Nullus tamen locus evidentius ostendit, quid Occasio possit, quàm Sicilia, eo præsertim tempore, cum Petrum Arragonensem contra Angoinos evocavit: unde vespere illæ celeberrimæ, nomen proverbio dederunt.

Quanquam negari haudquaquam possit, divinis illum Pontificis auspiciis, & ingenua sibi prudentia, in illo conamine plurimum adjutum. Et, licet sanè Historici trium harum causarum rarò mentionem

tionem faciant , tamen libri Regum Hebræorum & successiones in illis traditæ , abundè id convincunt , ostendentes , quò Prophetiæ inclinant , eodem etiam Fortunam Imperij vergere.

CAPUT. II.

Causæ Imperij Hispanici.

EÆdem igitur tres causæ unanimiter in Monarchia Hispanicâ concurrerunt. Nam postquam illa octingentos prope annos sub auspiciis altissimi contra Mauros feliciter bellum gessisset, produxit tandem milites ad eò strenuos , ut, munita robore & prudentiâ , victis barbaris , ad majora occupanda , arma sua converterit. Deinde non sine divino instinctu , à Papâ adjuta , Indulgentiis etiam amplissimis , Crucigeris itidem , & titulo Catholici , id est , universalis, munerata , tantam Fortitudinis sibi gloriam adscivit , ut Genuenses, spontè se illi submiserint, novique mundi imperio sit posita. Constat denique , quod , dum hastis

& equis bella administrata fuerunt, Galli, Gothi, & Longobardi; dum verò gladiis, Romani imperium latius propagarunt. At postquam Astutia plus valuit Fortitudine, inventæque Typographiæ, & Tormenta bellica, rerum summa rediit ad Hispanos, homines sanè impigros, fortes, & astutos. Tunc enim Ocasio, Arragonensem cum Isabella Castiliæ Reginâ cōjuxit, nullis masculis hæredibus superstitibus; simulque accessit linea Imperialis Austriacæ domus, etiam ipsa masculini sexus prole carens; secuta etiam novi mundi per Christophorum Columbum detectio, & alia itidem accessio ex ruina regis Lusitaniæ: quæ Monarcham Hispaniæ satis illustrem reddiderunt. Quibus se denique adjunxerunt clades Gallorum, Anglorum & Germanorum, religionis causa inter se dissidentium. Vnde facile huc potentia Hispanus effectus est. Immo plus etiam valeret, & totius mundi dominus evadere potuisset, si Turcicum imperium evertere esset aggressus, ut Persicum olim Alexander, & Romani Punicum. Illorum enim imperium per Christianorum peccata emerfit, & eti-

& etiamnum angelus illius superior est. Quippe interea, dum Cæsariani à Pontificiis, Galli ab Anglis, Veneti à Genuensibus dissident, Deus Turcas suscitavit, & utrique imperio immisit, quandoquidem Christiani levius pro delictis premebantur ab Arabibus, Tartaris, & aliis Trans-alpinis populis, sicut in Monarchia Papali ostendi. Idemque nobis hodiè Turca est, quod Assyrij olim Hebræis fuerunt, in Regnum Iudaicum & Israeliticum, per diversas hæreses, divisus, nisi angelus Hispanicus nobis quid auxiliij tulerit, sicut alibi scripsi.

CAPUT. III.

*De primâ Imperiorum causâ,
Deo videlicet.*

APud omnes gentes constat, Prudentiam solam, aut etiam cum Occasione conjunctam, ad acquisitionem aut regimen dominiorum non sufficere: quandoquidem scimus, arbitrii libertatem in voluntate, non vero in actione aut

A s

passione

passione consistere. Fieri enim potest, ut quis hac vespera sibi proponat, aut navigare cras, aut studere, aut arare, aut aliquid aliud agere, cum pluviae repente effusæ aut tempestates ex improvviso obortæ illud nostrum tam prudens consilium subitò impendant, neque ex consilio, sed è re nata agere cogant. Huic vero, qui eo propositum suum causis superioribus subalternari novit, plerumque res suæ prosperè cadere solent. Sic igitur homines prudentes causas superiores, Deum, voluntatemque divinam, unde pendet series rerum futurarum, satagunt cognoscere. Vnde quidam Deum quæsi-
 runt in stellis: quibusdam quoque per stellas, sicut Magis, respondit, ut in nativitate Redemptoris nostri: & fortasse huic aut illi Astrologo pluviae matutinæ nihil detrimenti afferent, eò quod illas providit, actionesque suas exinde Deo volente instituit; qui pro singulari sua benignitate, ibi inveniri vult ubi ipsum sincero corde quærimus: immo si res flagitat, etiam illis, qui eum non sincero corde quærunt, respondet; quod videmus in Baalam, cui non rogatus respondit; & in rege Saul,

lo, qui per Samuëlem certior de rei eventu factus est, quamvis ille arte diabolicâ, & non Samuëlis ritu, Deum invocasset. Nos quoq; persuasum habere debemus, verum Deum ad diabolicas Romanorum, Græcorum, & Chaldæorum superstitiones respondisse, ministerioque angeli cujusque regni fuisse usum. Nam inevitabile voluntatis suæ decretum, illarum Monarchiarum majestatem, modo sursum urgebat, modo deorsum versus inclinabat. Chaldæi igitur, Medi itidem, & Persæ, si quando prudentia illos destituit, Deum per stellas invocarunt: Græci Deum in oraculis Delphicis, Romani in auguriis auspiciisque, Philosophi saniores in naturâ, quæsierunt: Sicut Pythagoras in numeris, qui sunt radius quidam divinitatis per orbem disseminatæ. Multo rectius vero Hebræi, & hos secuti Christiani, per ora Prophetarum ad ipsos missorum, eundem investigarunt. Etenim Archangelus Michaël, ab illorum imperio ad Christianum transmissus est: pro certoq; habendum videtur, imperio quopiam devicto, angelum illius ad illud, quod vicit, transire. Arcanum hoc percalluerunt Ro-

mani, qui ideo angelum suum tutelarem ignorari voluerunt, ne ab aliis nationibus invocaretur. Quare dici potest Persicum angelum, aut cecidisse Græco, aut à Persis ad Græcos transiisse; & consequenter angelum Constantinopolitanum jam pro Turcis dimicare, aut loco mutato à partibus Germaniæ stare, & conjunxisse se cum illius angelo. Vbi verò plures angeli, ibi etiam majus incrementum, aut fortius stabilimentum. Hinc Scripturis edoctus, dico, quod si quando Deus imperium aliquod blandè alloquitur, aut contrà, id non de illo solo, sed etiam de sequentibus accipiendum esse. nam, ni id foret, Deus haud quaquam notitiam futurorum Ecclesiæ suæ per Prophetas revelasset: quod absurdum est, & sequeretur, in stellis & aliis rebus id quærendum esse. Quod cum partim etiam à Papa prohibitum sit, omnia provisà esse, credamus necesse est. Cum igitur Deus de imperio Babylonico loquitur, id intelligendum est quoque de Persico, Græco, & Romano, quæ illi successerunt. Unde Petrus & Iohannes Romam vocant Babyloniam: & quod de Hierosolyma, & de regno Hebrai-

co dictum est, id accipiendum quoque de ecclesia Romana; quæ claves Davidis & nomen Hierosolymæ accepit; secundum id quod dictum est Angelo Philadelphiæ, est autem Philadelphia idem ac amor fraternus: sicut ROMA, in verso literarum ordine, est Amor. Et Deus sæpe ecclesiæ suæ minatur; Removebo Candelabrum tuum de loco suo, nisi resipueris. Nam eodem modo dici posset, angelum Dei, ab ecclesia in ecclesiam, (sicut ab Angliâ, hæresi infectâ, in Borussiam catholicam,) & à Regno in regnum, transmigrare. Quod etiam Ezechiel, Jeremias, & Esaias, de principe Tyri dixit. Sed & interdum de elapso angelorum è cœlo extrusorum imperio id accipiendum: ubi & id, Quomodo cecidisti lucifer! quod de rege Chaldaico dictum est, de ejus successoribus, & de cœlesti sic dicto magni diaboli imperio, in signaculum similitudinis sumitur. Quippe imperia, & aliæ res terrenæ, similes sunt cœlestibus; sicut & res maritimæ, rebus terrestribus. Vnde inventus piscis episcopus, vitulus, & calamarus; quandoquidem omnes ab ordine rationis primæ, seu divinæ ideæ, quod Verbum æternum est

est, dependent. Unde clavē invenisse mihi videor, qua mihi aditum patefaciam ad cognoscendum ortum, regimen, incrementum, & finem regni Hispanici, per causam primam, quam Deus in prophetis aperuit; postea quoque ad Prudentiam & Occasionem, quam Hispani prehendere debent, progressurus.

CAPUT IV.

De imperio Hispanico secundum causam primam.

EVidens est, Prophetiam de finemundi, tam in natura, quam in arte politica, mox completum iri; postquam stellæ fixæ, Scorpionis & Tauri, mutarunt situm, & sol terræ, decies mille milliaria propinquior jam est, totque eclipses apparent propter æquinoctia transposita; quæ omnia ex opinione Platonis (quamvis Aristoteles, rerum magnarum ignarus, & Logicæ tantum, minutiarumque peritus, id neget) magnas mutationes prædicunt: istæ exorbitationes rerum cælestium, diluvia etiam, & incendia universalia,

versalia, maxime quæ mutationes, secundum Evangelium, (cum quo etiam consentit Seneca,) signa sunt intereuntis mundi. Imperium Christianum, res sanè notatu digna, jam, 1600. annos duravit: qui numerus è septenario & novenario compositus, fatalis omni Monarchiæ est; quemadmodum Pythagoras & Plato scripserunt, atque ex Moyse etiam intelligi potest, cum de Iubilæo & hebdomade loquitur; item ex Ieremia in Sabbatismo terræ sanctæ; & ex Medicina, circa curationem febris & varietatem complexionum, & ætatum; Ex Augusto demque Cæs. qui ad nepotem suum scribens sibi gratulatur, quod anno sexagesimo tertio haud obiisset, qui annus, cum novem septenariis constet, periculosissimus, ac maxime fatalis est. Quin & Deus ipse rem omnem creavit in numero. Hoc igitur tempus magnam vel amplificationem, vel inclinationem & mutationem, in rebus omnibus præfagit. Videmus etiam, prophetiam de monarchiis ad finem adspirare; quandoquidem Balaam, ut est apud Moysen, Num. xx v, Monarchias supputans, in illa, quæ Italiam concernit,

nit, subsistit, inquit: Venient in turribus ex Italia, & superabunt Assyrios, & vastabunt Hebræos, & ad novissimum ipsi perdentur. Vbi locutus est de Monarchia Hispanica. Necesse igitur est, ut Italiæ inferatur; & consequenter, fatum Tyri sumi quoque potest de Hispania, cum Carthago colonia Tyri fuerit, & propter crebras navigationes, ultro citroque factas, Tyriorum mores induerit. Hinc orti Hispani, qui, Carthaginensium quoque astutias, mores, & Deos amplexi, postea Christiani facti, omnibus illis malis, quæ Deus in Ezechiele, Ieremiâ, & Esaia Prophetis, Tyro minatus fuerat, obruti fuerunt, nec non in re nautica itidem, ut Tyrij, plurimum valuerunt. Quod si jam Hispania Tyri superbiam etiam imitatur, extollendo se supra Ecclesiam, quemadmodum Tyrus fecit, pejus quoque pessundabitur, nec imperii sui terminos propagabit. Verum tamen ante finem, concors Papæ, felicius aget, & in profunda pace, securè ac firmiter regnabit, commercia in Ecclesia exercens, Pontificemque cum Cardinalibus, & eu filia Tyri, quemadmodum Psalmi & Esaia memorant, munibus.

bus sollicitans ; nec tamen in illo universalis imperii gradu erit ad quem aspiraverat. Enim vero de his secretò tractandum, non palàm scribendum est. Quantum ad ambitionem ejus attinet, dico, quod, secuta domus Austriacæ auspicia, humiliabitur: quandoquidem Esaias dicit, Onus jumentorum Austri; innuens, nihil illam effecturam eorum quæ verbo tenus sum declaraturus; scilicet, prout nunc regnat; verùm corruet, tanquam muro oppressa, quemadmodum Tyrus; Hinc apud animum suum perpendens malum, tandem emerget; certior facta, quod, postquam domus Austriaca Hispanicæ domui inserta fuit, mundus novus sub illius auspiciis fuerit detectus, atque naves auro onustæ, quæ sunt illa jumenta Austriæ, ut & titulus Monarchiæ, atque hic tantus principatus, sub Carolo V. initium ceperit; si modo ille tam benè scivisset retinere illum quam acquirere. Verùm, quia ne sub hoc quidem fatum respondit Hispaniæ, acuratiùs scripturæ perscrutandæ, ut temporì convenient; quemadmodum Politicus quidam dixit, & nos, Deo volente, dicemus; ut perveniamus, quo illi tendunt

tendunt. Sed ego dico, finem Monarchiarum jam advenisse, & quod in eo jam ævo simus, quo omnia Sanctis & Ecclesiæ subijci debent; quod futurum est, finitis quatuor Monarchiis, & mortuo Antichristo, qui tres hebdomadas cum dimidiâ durabit, secundum Lactantium, Irenæum, Tertullianum, Originem, Victorianum, S. Bernardum, Abbatem Ioachim, Dantem, Petrarcham, & alios Theologos, Philosophos, Prophetas & Poëtas, sicut suo loco declarabo. Statua quoque Danielis jam collapsa est; quatuor enim bestię, tres hebdomades, & duodecim pennę aquilę, de quibus libro iv. Esdrę, jam finitę sunt, scilicet unā cum imperio Romano: quod cum secundum eundem, imperium sit Babylonicum, per successionem divisum est in tria capita; primò in dextrum, quod est Occidentalis Germania, deinde in sinistrum, estque Orientale Turcarum & Saracenorum imperium; & medium, quod est Constantinopolitanum. Itaque, dextrum & sinistrum secundum Moysen, non verò secundum Aristotelem, explicatur. Iam verò; sinistrum horum trium capitum, ut
idem

idem propheta attestatur, devoravit medium, Turcicum scilicet Constantinopolitanum, tempore Mahumetis secundi. Iam reliquum est, teste eodem propheta, ut dextrum Occidentale, quod est Germanicum, devoret sinistrum, Turcicum videlicet. Cum hoc congruit Astrologia Arquati; quæ dicit, Hungariam Turcæ ruinam minari; imperiumque Lunæ in duos filios imperatoris Turcici, qui decimus quintus imperaturus sit, partitum iri, quando luna in duo cornua curvabitur. Atque hoc sidus sanè terribile est; & manifestum faciet, quod ille, qui Turcicum imperium subjugabit, dominus erit orbis terrarum. Domus ergo Hispanica magnam monarchiam adipisci non potest secundum fatum, nisi sub auspiciis Italiæ, quod est Germanicum & dextrum caput. Regi igitur Hispaniæ summis viribus annitendum est, ut in Imperatorem eligatur; cum non solum Deus, sed etiam Prudentia huic domui ingenta, ostendat, cum consecuturum esse omnia quæ optat. Cujus rei principium satis apparuit in Carolo V. Hispaniarum rege, ad imperij clavum sedente, qui sub auspiciis

ciis imperii, viribus etiam totius Italiae & Hispaniae subnixus, Tunetanos & Regem Galliae vicit, atque Germaniam debellavit; adeo, ut Solymannus, prosperam Regis hujus fortunam perspiciens, dixerit, sibi ab ipso timendum esse; nec voluit, quamvis viribus superior, sub mœnibus Viennæ, prælium cum illo committere. Videmus itaque quo fati auspicia inclinent, eodem etiam omnem reliquam fortunam vergere; & contrà, omnia incassum fieri quæ fato invito suscipiuntur. Hic & aperiam aliud mysterium: nimirum, omnia imperia, secundum prophetiam Noë, descendere à filiis Iaphet: Dilatet Dominus Iaphet, & habitet in tabernaculis Sem, & serviat ei Cham: & à Cham non nisi servos descendere, & tyrannos, qui reverà servi sunt; sicut ego alibi demonstravi. Quare imperium Turcicum venit à Iaphet per Magog, & à lege Sem per Ismaëlis lineam, à quo descendit Mahumet: sicut semper usu venit, ut Septentrionales, armis Iaphet feroces, & victores, à sapientibus Meridionalibus, Semi videlicet prospiciant, leges ac jura peterent. Alio tamen modo Imperium successores quoque habuit

buit tyrannos à Cham descendentes, sed interventu Germanici, quod à Iaphet ortum habet; sicut, Hispanus ipse suum genus per Tubal ad Iaphet refert, &, quod ad Legem, Romanus Christianismus ad Sem, respectu Christi qui verus Sem, per lineam Isaacii. Cum igitur imperium promissum sit Iapheto, ad Hispanos potius spectat, qui arctius & propius à Legislatore descendunt, quam Turcæ, & victoria illorum huc collimat, ut in domo Sem habitent, eò quod maiorem Italiæ partem obtinent, Papa investitore, qui descendit à Sem, eo modo quo dictum; de quo hic plura loqui occasio non permittit, quamvis libens vellem & deberem: hoc tantum dico, illos, secundum fatum, fieri rerum Dominos non posse; nisi in quantum fiant liberatores Ecclesiæ, eripientes eam è manibus Babylonix, id est, Turcarum & Hæreticorum. Sub tali auspicio Mauros vicerunt, Deo illos tanto imperio munerante. Palàm constat, Ecclesiam Babylonix subjectam esse, quamdiu militat: & alibi dixi, quod etiamnum dies Martis & Veneris dominetur; & mensis Augustus cum Iulio; qui Romanæ Babylonis fuerunt,

runt ; patiturque Ecclesia gravissimas persecutiones sub infidelibus Babyloniiis in Africâ , Asiâ , & Europâ , maximè verò in Germania, Gallia, Anglia, & Polonia. Hæc igitur dissertatio pronis auribus accipienda est , eo quod omnes res Hebraicæ , typus & figura sunt rerum Christianarum. Ille igitur qui Ecclesiam hisce malis liberabit, evadet universalis Monarcha, quia fungetur officio Cyri Christiani , quem suscitabit DEVS, sicut Esaïas dicit , ad subjugandum totum mundum, restaurandam Hierosolymam, solvendam captivitatem , & ædificandum templum DEO cœli & terræ , in quo continuum sacrificium instituetur , sicut Daniel , Esaïas & Esdra prædixerunt. Cyrus etiam de profetiâ Iaphet fuit, per Madaim : & , quamvis Turca etiam ab illa sit , tamen officium hoc non exequetur, cum sit factus hostis, sanciendo aliam diversam legem. Galli hoc officium sub Carolo Magno sibi vindicarunt : qui, Papam è manibus regum Italiæ, Longobardorum & Gothorum sæpe liberando , tantam potentiam adeptus est, ut omnibus fuerit formidabilis: factusque fuisset Monarcha universalis, si filii ipsius

plius concordēs mansissent, & imperium
 scitè administrassent; verùm discordiam
 secuta hæresis imperium Gallicum pes-
 sumdedit, aut certè spem omnem tantæ
 magnitudinis illi ademit. At Hispani,
 Mauros continuis cladibus extirpantes,
 potentes evaserunt; Constantinopolim-
 que, quod ad Arrium, Sabellium, & alios
 defecerat, vastarunt. Veneti quoque per
 Papam multum emerferunt, propterea
 quod huic auxilium contra Fridericum
 tulerunt. Vt ita manifestum sit, quod is,
 qui cum fato manum operi admovebit,
 prospero successu utetur; contrà verò qui
 adversante fato ad agendū profiliet, con-
 trarium quoq; eventum sortiatur. Quod
 etiam ratione politica demonstrari potest.
 Quippe qui jus Papæ propugnat, propugnat
 jus universale totius Christianismi, qui à
 Papa dependet. Nam pro justo religiosoq;
 habetur, quod omnes sequuntur. Et reli-
 gionis opinio causam aliam omnem vin-
 cit; sicut alibi dicemus & jam diximus.
 Tum quoque Papa rerum omnium est ar-
 biter ad quem concurrunt populi ad obe-
 endum ei tanquam Deo & liberatori suo
 sicut è contrario Suevos, Saxones & Con-
 stanti-

stantinopolitani imperii populos, ut inimicos ejus refractarios ei videmus. Igitur officium Cyri spectat ad regem Hispaniarum, qui, postquam jam à Papa rex Catholicus appellatus est, facile ad principatum mundi poterit eniti: cumque vestigiis illius instituisse jam, eo quod Ecclesiam à Mauris Granatis olim, & nunc ab hæreticis, Flandris, Anglis, & Gallis, liberavit, videmus: sustentatque redditibus annuis tot Episcopos, Cardinales, Monasteria, & Missas; quæ sunt juxta sacrificium pro universo mundo; quandoquidem omnibus semihoris, & continuo, celebratur Missa in illius Imperio, ubi Pater, Hierosolyma, & templum extructum est; neque unquam in ejus Imperio noctescit. Hispania namque circuit per Brasiliam, fretum Magalanicum, Philippinas, Iapponem, Chinam, Archipelagus Lazari, Calcuttam, Goam, Bengalam, Ormum, Caput bonæ spei, Civitatem Africæ, insulas fortunatas: in eadem Hispania mundus cum sole circumagitur; qui quum hora quavis aliquam partem illius regni illuminet, dubium non est, quin etiam semper ibi sacrificia fiant DEO
 cœli

cœli & terræ. Res stupenda sanè , & signum evidentissimū , regnum in immensum diffusum esse , in quo continuò preces pro Ecclesia & Rege funduntur , cum sacrificio stupendo, quod, secundum veritatem, & opinionem hominum , in cordibus subditorum non parum est efficax. Unde dico, regem Hispaniarum, sequendo rerum Ordinem & observando Prudentiam cum Occasione , omnia sibi posse subdicere , sicut ex rationibus subjectis patebit. Nam primū hoc jam liquet, illum pugnare sub auspicio Imperii Germanici, id est, Italiæ, Romæ, Græciæ, Persiæ; imperii Cyri , quod postea fuit Media & Babylonia: habebitque auxilium plurimum angelorum, Cyri, & Michaëlis ; & postea omnia tradentur in manus Gog & Magog, Christiani autem vincent, & tunc veniet Christus ad judicandum. Atque hic finis erit. Verū ecclipsis & conjunctio magna in Sagittario, signo scilicet Hispaniæ, plura secreta , quæ & ipsa edisseram, revelabunt.

CAPUT V.

De secunda caussa, Prudentia scilicet.

CVM omnes res humanæ prudentiam
requirant, (quæ est caussa fato con-
nexa, constans infinitis caussis, virtute
primæ agentibus,) tùm imprimis verò
imperium; utpote quæ totum mundum
regit, & à DEO per omnia humana disse-
minata est. Nam Natura est Ars divi-
na intrinseca; sicut Ars nostra est Natura ex-
trinseca rerum: quique Naturam ducem
sequitur, ille prudens est, quod vel in plan-
tis, formicis, apibus, gruibus, ipsisque
piscibus elucet. Quæ sanè animalcula ho-
minem sæpè ipsum erudiunt, circa admi-
nistrationem regni sui. Vnde sciendum,
Prudentiā diversum quid esse ab Astutia;
quam quidam rationem statuum regen-
dorum vocant. Nam Prudentia cum caus-
sa prima, DEO scilicet, convenit: unde
prophetias & scientias divinas per vestigat,
ut ad cognitionem rerum futurarum pe-
netrare queat: At Astutia solam oblecta-
tionem

tionem venatur, & proprii ingenii versutiam captat, quam ipsa falso sapientiam nuncupat: velut Pharaon dixit: Sapientes opprimamus eos. Prudentia vero magnanima est, & solum res arduas sibi proponit. Astutia pusillanimis est, sed ut tamen magnanima habeatur, superbiam speciem sibi circumponit, ut videatur nimirum eniti velle ad eximia, sed sine scalâ virtutis, sectaturque minutias, & res quæ nauci vix sunt. Prudentia clemens est, & verax: Astutia crudelis & adulatrix. Unde astutus dicere solet, Magnates, sapientes & fortes seipsum interimere debere, quia sceptrum illi extorquere non valent. Quicquid excelsum est cadat, inquit Nero. & Periander: verum Prudentia illorum opera utitur ad regnum suum stabilendum; Sicut Pharaon bonus, ab altero illo astuto diversus, usus est ministerio Iosephi, & Papa idem solet facere, evadens sapientes, & doctos viros, ad Cardinalitatem dignitatem. Astutus fraudes & dolos fuitiles machinatur in populum suum, quibus illum debilitet & supprimat. Prudentia reclinat urbanas & utiles commiscitur, quibus eundem acuat, & ad

officium suum promptius faciendum inducat ; Sicut Numa excogitavit, ut venerandum se populo Romano redderet, & religionis prætextu Romam contineret, Prudentia Cæsares & Imperatores decet ; Astutia Davos & servos. Prudentia dum perdit, acquirit, (id quod Petrus, & Papa adhuc hodie facit) & quantò penitius cognoscitur, tantò ardentius a suis amatur: Astutia dum acquirit perdit, & quantò magis nota est, tantò magis odio habetur. Sicut videre est in scelesti illius Machiavelli discipulo Cæsare Borgia, qui per astutias suas principatum Romaniam perdidit; imò & in Tiberio, atque Nerone, qui astutiis suis majestatem imperii Romani, laudabiliter ab Augusto Cæsare illustratam, offuscarunt. Prudens publicum, at Astutus privatum sibi ante oculos commodum ponit, Prudens, ut acquirat, fortem se præstat, nonnihil accedens ad audaciam (id quod Columbus, Cæsar, Alexander, & Cyrus fecit) liberalem juxtà, subterfugiens tamen prodigalitem; & denique justum cum moderata simul severitate. Itaque dum acquirit, omnia largitur suis, ut illos beneficiis
sibi

sibi devinciat , sibi que reddat fidos deditosque: nec tamen tantum in illos erogat, ut ipso etiam deinceps frui non habeant necesse, verum sibi quoque servat unde statum suum possit sustinere , ne compellatur, exactione tributorum malam ab illis gratiam inire, eosque exasperare, id quod Caligulæ olim usu venit , qui postquam sua profuderat, aliena mox creptum ivit. Equidem qui rem arduam molitur , necessario fit audax : & omne facinus magnum & memorabile requirit inusitatam quandam potentiam , degeneratque in temeritatem ; nisi prosperus sequatur eventus : sicut audacia fuit in Columbo, quod iret quæsitum novum mundum ; in Vlyssæ verò temeritas, quia ille evasit, hic verò navem fregit. Verum post acquisitionem factam à fortunæ volubilitate sibi cavendum est , atque ab audacia ; quæ res à Carolo V. in Germania gestas difflavit , propterea quod ille , in tuendis partis non eadem prudentiâ fuerat usus, qua in acquirendis. Idem etiam contigit magno illi Iulio Cæsari. Tum in bello severitate opus est, ut milites in officio contineantur , & ut victores præmiis de-

B 3

corentur,

corentur, quod nî fiat, detrectant imperium & desciscunt: sicut exercitus Tiberii in Germaniâ agens, atque insolenter prædandi licentiam exercens, victoriam partam, ad nihilum redegit: idem accidit Conrado Suevo, cum Carolo Augiensi. Verùm post occupatum regnum modestè gaudendum, & populo satisfaciendum, nam si secus sit, diffugiunt, vocatosque inimicos tuos in te instigant, sicut evenit Roboamo, Carolo Augiensi in Sicilia, Carthaginensibus post primum bellum Punicum, & Ezelino, cui Patavium suum portas objecit, atque Neroni qui hostis patriæ suæ, cujus princeps erat, fuit appellatus. Et quamvis multæ astutiæ in usu sint, quibus populus coercetur, ausim tamen asseverare, illas in fine exitiosas fieri. Vnde videmus Tiberium astutiarum fabrum, in contemptum venisse, & acerbam duxisse vitam, quod videret se haudquaquam amari, ita ut opus habuerit, quotidie aliquos majestatis suæ contemptores neci dedere, & semper suspenso esse animo: quod sanè morti quam vitæ propius est. Iccirco summa & optima astutia principum est, beneficia

centia, religione & liberalitate in subiectos suos uti, ne dispicatur i ipsis fiant, sicuti Cælestinus V. Papa.

Progrediamur nunc ad *particularia*
Hispaniam concernentia.

Nunc politicis rationibus probabo, quod in orbe Christiano nullus possit esse Monarcha, nisi dependeat à Papâ. Nam certè, ubicunque est Princeps, qui superiorem supra se habet, sola religione, non armis regentem, sicut Papa, ille nunquam ad universalem Monarchiam pervenire potest. Quicquid enim conabitur, irritum fiet, & illi à Superiore in manibus quasi confringetur. Nam omnis Religio tam falsa quam vera vincit, ubi semel fascina- vit hominum animos: à quibus solis arma & linguæ, unica regnorum instrumenta, dependent. Ecce Iul. Cæsarem, qui, cum fortè consules crearentur, vidit Pontificem venientem & dicentem; Vitio creati sunt, statim illos abdicavit; & prælium initurus, cum augur fortè dixisset, Pullos nolle esse, destitit, atque ex illorum ingenio fecit; idemque cum in animum suum induxisset occupare Monarchiam,

contra Catonem nixus quantum potuit, omnem lapidem movit, ut crearetur Pontifex Max. quod postquam obtinuit, verso animo, omnia officia quæ armis administrantur in se traxit, quò securius ageret, & milites donativis sibi obstrinxit ad eò, ut in illius favorem arma contra patriam sumpserint, rebusque novis operam dederint. Similiter Cyrus commissarius Dei salutare voluit, ne quis prophetam superiorem se ingereret: Et Alexander Magnus filius Iovis Ammonis haberi voluit, obeandem rationem. Tum etiam constat, in orbe Christiano nullam Monarchiam ad summum evectam esse, quia scilicet subiecta est Papæ; & Mahumet postquam eò pervenit, novam religionem induxit ab illa altera planè diversam. Nam arma contra religionē nihil efficere possunt, si alia fortiori religione, quamvis & pejori, reprimantur. Cum igitur Christianâ religione nulla maior reperiatur, evidens est, neque Hispaniam, neque Galliam ad maiorem dignitatem pervenire posse. Hinc Carolus Magnus cum Monarcha totius mundi evadere vellet, assumpsit titulū protectoris Papæ, & dum propugnavit Christianismum,

mun, Magnus evasit. Si igitur Rex Hispaniarū pariter ad tantam altitudinem aspirat, novam religionē confingat necesse est, quod nec Deus nec ratio illi permittit facere : namque hoc nunquam nisi in primordio regni faciendum est; sicut Mahumet, Romulus, & Pythagoras fecerunt: nam aliter faciendo, pessum ibit, mutans auspiciā regni, quod fide in Christum fundatum est, & populus confestim ad arma conclamabit, deficiens ab illo, neque unquam ullum imperium pejus aut certius periit, quam cum mutavit religionem; sicut historiæ testantur. Deinde Papa, & reliqui Principes Christiani conjunctis viribus illum brevissimo temporis spatio exuerent regno Neapolis, Mediolani, & consequenter novi mundi, & quo non? Quamvis autem hoc idem factum non est Henrico VIII. Regi Angliæ neque Duci Saxoniae, quod angustis, & munitis terminis regiones illorum concluduntur; nihilominus tamen successionem & statum suum perdiderunt. Exemplo saltem est Ieroboam, Iehū, Iulianus apostata, & alij quibus mutata religio non tantum exitium attulit, sed etiam gravissimas

simas inimicitias conciliauit. Nisi forte dicendum sit, Papam in temporalia nullam omninò potestatem habere, nec auctoritate vel gradu reliquos Episcopos, eorumve vicarios aut Capellanos, superare: quod ordinationi Dei manifesto contrarium est, utpote qui Sacerdotem Regalem eum constituit, & utroque gladio tam politico, quam spirituali coarctavit. Secus enim si foret, Christus legislator esset diminutus, & non sicut Melchisedech, qui fuit Rex & Sacerdos simul; quæ res addit imperio maiorem maiestatem securitatemque: sicut probavi contra Dantem in mea Monarchia, qui Sacerdotium Aaronis solum intuitus, Papæ spiritualitatem, & decimas tantum tribuit. Et, quod maius est, hoc etiam impugnat rationem politicam, quia semper prodibit, qui arma pro Papa capiet, si illi ipsi arma decurrunt, exstimulatus vel zelo religionis, sicut Matilda Comitissa fecit contra Henricum Imperatorem; vel discordia, sicut Veneti contra Fridericum Imperatorem, quem compulerunt pedes Papæ osculari; vel utroque, sicut Pipinus & Carolus Magnus, qui suppetias Papæ contra Longobardos

bardos , & alios ferentes magni extiterunt. Sic videmus Imperium Constantinopolitanum periisse per apostasiam Constantii & Iuliani: quin & Fridericos, Henricos , & omnes reges Neapolitanos eadem de causa, quia nempe detrectarunt imperium Papæ. Sanè opinio quam omnes populi de religione Christiana conceperunt , & credunt , permultum valet, qui omnibus viribus illam protegere student , & quotiescunque Papa principem aliquem excommunicavit, eundem simul & pervertit. Vide quæso quorsum Ferraria hodie reducta sit? Sed de hoc in Monarchia nostra prolixè disseruimus. Tū deniq; id contra politiā quoque est ; nam Papa reliquos principes ab invadenda Hispania, & vicissim Hispanos , ne aliis bellum inferant, retinet, & dissidia illorum componit , sicut Indiam inter Lusitanos & Castilianos divisit , & sæpe pacem conciliavit inter Hispanos & Gallos , Venetos & Genuenses, item inter Pisanos & Florentinos; quod sola religionis reverentiā non tam facile impetraret. Huc accedit vis armorum , cum ille qui malam fovet causam, suspicari possit, Papam contra se vires suas

suas cum viribus æmuli conjuncturum,
 tantò facilius præceptis Papæ obtempe-
 rat; sicut ibidem dixi. Et Rex Hispaniarum
 certus est, quod si propugnatorem Papæ
 se profitebitur, etiam militares illius co-
 pias sibi promptas sit habiturus, quibus
 firmare regnum suum possit. Quare expe-
 dire arbitror, secundum fatum Christia-
 num, ut, quia Monarchia Hispanica sur-
 sum tendit, Rex illius palàm confiteatur
 se à Papa dependere, & prædicari passim
 jubeat, se esse Cyrum præfiguratum, &
 Regem Catholicum mundi; illustrans
 Monarchiam suam Consiliis religiosis &
 piis actionibus; omittens etiam multas
 lites quas habet cum Papâ, habitansque
 in Tabernaculis Sem; notum faciens om-
 nibus, se primum esse defensorum, pror-
 sus à Pontifice Romano dependentem;
 convocans etiam omnes Christianos prin-
 cipes ad recuperandum regiones amissas,
 atque etiamnum ab Hæreticis & Turcis
 occupatas; & tergiversantes excommu-
 nicari curet, cum omnibus iis, qui emit-
 tere nolunt prædicatores ad negotium
 hoc urgendum. Quamobrem Pontifex
 Romanus interdum regem Hispaniarum

non nimis benigne excipit, veritus scilicet, ne victis Rege Galliae & Italiae Principibus, illum Capellanum suum faciat, atque ob hoc optat, ut perpetuo inter se discordent; si apostasia aut aliae inimicitiae ingruant, unus alteri auxilium ferat, & ob hanc causam instigavit Imperium Occidentale contra Orientale, quia nimirum priori religioni nuntium remisit, & cum papa saepe in arenam descendit. Verum si Rex Philippus officium suum, ut modo dixi, facere voluerit, & Episcopos atque Cardinales in Flandriam atque Mundum novum mittere, & Papam suspicione hac liberabit, & voto suo potietur, quandoquidem apparet, Papam per indulgentias suas, cum cruciatis, plus lucri illi adferre, quam dispositio Cardinalium, Episcoporum, & Archiepiscoporum, aliorumque clericorum ipsi constat: & lucrabitur ibi, unde damnum timet. Hoc facile confieri potest: si modo passim praedicari, & proclamari jubeat, finem mundi appropinquare, esseque jam in eo, ut unum ovile sub uno pastore Papa fiat, seque ipsum alterum quasi Cyrum esse, qui haec conficere, & ovile illud congregare debeat; Et
quam-

quamcunque gentem & regnum, quod non servierit, esse perituum: pluraque alia quæ dicere, quam chartæ committere malim. Causæ admirabiles in medium producendæ sunt, quibus Rex Hispaniarum quâ religionem, quâ prudentiam, & potentiam, quâ denique prophetiam admirabilis reddatur, quippe quo hæc res omnes inclinant, ibi imperium consequi necesse est: & quoniam hæc dignitatis sublimitas sub auspiciis Imperii Italici, quod hodie Germanicum est, acquirenda est: res ipsa postulat, ut Rex Hispan. eo omnes vires suas intendat; quò istud Imperium in potestatem suam redigat? Hoc ut fiat, agendum ipsi est cum Papâ ut maledictione devoveat hæreticos, tres Electores protestantes: comminando, nâ ad Ecclesiam Romanam redeant, se illos Electorali dignitate, quam ab ipso Papâ acceperunt, rursus exuturum; & cum jam asseverent, Papam esse Antichristum, convincantur suis verbis se ipsos Antichristianos esse; atque ideo ipsis ultro dignitatem illam esse deponendam, si Catholicam fidem recipere nolint. Quo fine Galli, Itali, & Hispania, conciliante Papâ, conjunctim
 contra

contra illos conspirare debent, (quod sane plurimum adjumenti ad hanc rem adferet) illorumque subjugatorum sectas funditus eradicare, novasque colonias in illorum locum mittere. Hæc expeditio adeò facilis est, ut Carolus V. solus eam potuerit in effectum deducere. Quoniam vero liberæ Civitates Germaniæ ejusmodi summum imperium sive Monarchiam neutiquam cupiunt, ne in priorem servitutem recidant; & quia tardæ sunt tam in deliberando quam in exequendo: idcirco maximi interest, ut gentes Christianæ unitæ celeriter contra illas procedant: quo facto, promptissimi & potentissimi in Electores Imperii Apostolica authoritate, eligendi sunt: sive illi sint Hispani, sive Itali, aut forte ducendi, postquam potentissimi Christianorum in unum convenerint. Et quamquam imperium in Hispania facile hos conatus in se recipere posset; præstaret tamen, si rex aliquis Hispaniæ curaret se in Imperatorem deligi, qui magnis copiis militaribus in Germaniam tēderet, illamque subjugaret subito, dum religione & statu multum ipsa à se discrepat. Eundem autem foret cito, & sub

sub prætextu eundi in Vngariam: Hæc dico, ut palam fiat, quantum Hispaniæ intersit sub auspiciis Papæ imperium sibi vindicare: & verò declaratio tituli Regis Catholici sive universalis demonstrat, Spiritum sanctum per Ecclesiasticos loquens idem voluisse.

CAPUT VI.

Qui modus cum Ecclesiasticis ineundus.

HOC verò non sufficit, ut Ecclesiasticos semper à nostris partibus habeamus; verum elaborandum erit tandem, ut habeamus Papam Hispanum, aut potius è domo Austriacâ: cum constet, quod quotiescunque oraculum pro illâ dat, illam simul elevat, & contra deprimat, quotiescunque contra illam pronuntiat. Quod perspicientes reges Galliæ, operam dederunt quantum potuerunt, ut Papa in Galliam habitatum iret. Et postquam Pythia Delphica pro Philippo Macedonæ stetit, totius Græciæ monarcham eundem effecit. In decisionibus quoque rerum

rerum, fidem concernentium, convenit Regi primum esse in illis conservandis, & quidem majori solitudine, & æmulatione quam ipsum Papam; Vnde Philippus Galliarum rex, semper quasi imperavit Papæ Iohanni xx I I. postquam ferventior illo fuit, in protegenda, & propaganda illa sententia; quod nimirum beati in cœlo videant essentiam DEI, etiam ante iudicium universale. Semper etiam aliquid novi ad Christianismum spectans, proponendum est, ut sunt canonizationes sanctorum, mutationes nominum genialium dierum, & mensium, similiaque alia, transferendo illa ad cultum Christianum. Quin & devincire sibi debet Prælatos artibus accommodatissimis, mittere itidem in Flandriam & similes suspectos locos Cardinales & Episcopos juvenilis ætatis: populus enim mores talium libentius amplexabitur, quam severitatem Hispanicam, & Prælati tales illi magis adhærebunt. Quare & duces militares alere debet qui illis subordinati sint. Itē consensu Papæ Cardinales natione vel ingenio Hispanos, in mundum novum & locos multum disritos ablegare debet, ut
ibi

ibi imperium administrent, quia hoc ipsi valdè conducibile est. Homines sapientes ac religionis bene ignaros, pluribus quam ipse Papa muneribus afficere debet, ut eorum ministerio, quoties usus venit, uti possit. In omnia sua suprema consilia duos, aut tres religiosos, Iesuitas, Dominicanos; aut Franciscanos cooptare debet, ut Ecclesiasticos sibi devinciat, & consiliarii sui circumspectiores sint, inque suis determinationibus plus autoritatis habeant. In omnibus bellis, singuli capitanei, singulos consiliarios è clero habeant; sic enim milites præcepta illorum magis reverebuntur; neque quicquam illis insciis geratur; maximè verò stipendia pauperum militum, per manus religiosorum transcant: nam hæc calamitas Hispaniæ est, quod solvit, nec scit cui, aut quomodo. Atque ita Papa sub auspiciis clericorum firmabit sibi imperium, & concors fato divino felicius regnabit. Nec unquã Papæ nominet viros Ecclesiasticis dignitatibus indignos, quo plus fidei apud illum consequatur, & illi quorum sapientia ab ipso rege approbata est, magis laudentur. Semper proponat, quomodo invadendi sint

sint infideles, & hortetur Papam, ut depouendos illos proclamet, qui expeditiones religiosas impediunt. Hospitalia & Ptochotrophia, item Armamentaria extruar, quæ militiæ utilia sint, & in quibus iuuentus post militiam nutriatur, vela texantur; & alii panni: quibus locis & indulgentiæ impertiendæ sunt, ut post dicetur. Efficiat, ut omnes suæ expeditiones, à Papâ approbentur, ut & ab omnibus Christianis laudentur, & astutia Hispanica minus suspecta sit, ipseque rex tanto magis obligetur ad perducendas illas ad effectum. Declaret itidē rationem status non in solis armis consistere (sicut Romanus ille Scipio Duci cuidam Hispano objecit, sperans se ista ipsa ratione occupaturum Hispaniam, ostendens illi exercitum ad hoc armatum) sed in auspiciis fatalibus Christianismi, quemadmodum Iephte dixit, interrogatus hoc ipsum, Nonne quæ possedit DEVS tuus Chamos, tua sunt? ita nobis jure debentur, quæ DEVS noster victor obtinuit. Quod igitur Hispanus sub auspiciis victricibus Christi acquirit, illius est; & hoc dico propter subjugationem novi orbis ab aliquibus culpata.

Nam

Nam cum Indi legem naturæ violarent, rex Hispaniarum auspiciis religionis Christianæ, se illis opponens (cujus lex naturalis pedissequa est,) jure illam possedit; sicut Moises occupavit terram sanctam, cum fuisset completa Amorrhæorum malitia. Sic & Turca debellando Constantinopolim, sub auspiciis Mahumeti, propter peccata nostra, jure illam possidet, quemadmodum Chamos. Verum non ideo nobis modi recuperandi illud nostrum imperium denegati sunt, postquam peccati hujus per, quod illud amisimus, quod fuit discordia orbis Christiani, nos pœnituerit. Et tunc angelus illius regni, qui non propter falsum illum Mancon, quem illud invocat, sed propter justum DEI judicium, nunc illius curam gerit, & defendit, ad nos transibit. Atq; hæc argumenta sunt magni momenti ad defendendas, & ut melius dicam, justificandas illas expeditiones, quæ nostri scriptores & imprimis Lactantius lib. De justitia DEI, & Cajetanus 2^a. 2^a. atq; alii recētes scriptores non intellexerunt. Verum expedire mihi videtur ad inducendum Papam & fatum Christianum ut omnimodo à partibus

tibus regis stet, & Monarchiâ illius extollat; Si rex Philippus Papæ promiserit, se observaturum constitutionem Constantini Imperatoris, quæ asserit, quod in omnibus causis Ecclesiasticorum & temporalium tribunalium appellationes, procedere possint ad tribunalia Episcoporum, qui ab illo, angeli DEI, & dei terrestres appellantur. Nam ubi Papa hanc promptitudinem animi perspexerit, fieri non potest, quin perpetuo regi faveat. Nec regis dignitas, quicquam in hac parte minuitur; nam alii nunquam consentient, & ita Papa illam solus cum rege servabit, & etiam si illi reliqui consentirent, illicô causæ, dominio Papæ per necessitatem subjectæ essent. Vnde Rex unito regno cum Papa supra illos etiam dominaretur. Et ne hoc ipsi nocere possit, Supremum aliquod consilium & tribunal instituat, in quod duobus Episcopis cum regio Confessore introitus pateat, & ipsi etiam Regi, tanquam clerico; Quandoquidem primogenitus Regis semper Clericatu initiatur, & ad illud Consilium; omnibus aliis tribunalibus, & Episcopis, ipsius etiam regis appellatio detur: etiam dure ab illo, tractentur: Nam
hec

hoc modo rex non omnium tribunalium modo, sed ipsorum etiam Episcoporum arbitrer efficietur, tanquam sacrosanctus & Clericus ipse, atque suspicionem illam D. Rotæ subterfugiet, qui vult, vassallos Regis inhumanius a prælatis habitos, ad summum consilium Hispaniæ appellare posse. Quod sanè indignum, hæreticum, & ipsi quoque regi noxium; utpote odiosum illum reddens, & auctoritatem illius diminuens potius, quàm augens, quod quotidiana experientia attestatur. Aut certe, postulandum à Papa, dicendumque regem sanè permittere, ut in omnibus causis appellatio ad Papam detur, modo palam concessum sit, appellare ad consilium trium Episcoporum; aut profectò, ut appellatio in causis Laicorum procedat ad Papam, gradatim transeundo prius per consilium duorum Episcoporum & Regis, deinde per Concilium generale, atque postremò ad Papam; nam à Conciliis non nisi longissimo quoque tempore appellatur, & nomen Concilii Papæ odiosum est, ita ut causæ semper apud regem permaneant, qui hoc modo lucrabitur, cum videatur perdere,

CAPUT. II.

Quæ præterea de prudentia & opportunitate adduci possunt.

QUod prudentia primò in omnibus cum fato divino convenire debeat, jam dictum est: nunc de omnibus reliquis prudentiæ partibus dicere restat, quod quidem omnes virtutes, maximè verò opportunitas referenda est, cum proprium sit Prudentiæ, scire uti occasione. Sub quibus verò auspiciis, jam vidimus: & cum quibus (præter quam cum Papa) Monarchia Hispanica fœdus inire debeat demonstrabimus, quantum per calamum licet: nam secretissima quæque statuum chartæ non committenda sunt. Et cum manifestum sit, Occasionem quam Hispania habet, consistere in eo, ut inimici illius vicini, debiles, atque separati sint, tum quoad religionem, tum etiam quoad statum, habeatque potentes procul remotos, qui fortè sequentur & ipsi, ut vincantur, postquam

quam victoria à vicinis jam erit reportata, & ad id multum quoque præstabit fama de navigatione miraculosa, & admirando circuitu mundi universi. Et videtur mihi factu facillimum, si res paulatim ita ut dicemus conjunctæ fuerint, pro regula generali prudentiæ politicæ. Tandem veniemus ad actiones particulares, præter rationes propinquas & extraneas. Sed prius politica Hispaniæ ratio corroboranda est, & postmodo extranea convincenda.

CAPUT VIII.

Causæ per quas Monarchia Hispanica augeri & minui potest.

Occasiones quibus Monarchia Hispanica sustentari atq; etiam augeri potest, hæ sunt; primò virtus regis; secundo bonitas legum scitè latarum; tertio, Sapientia Consilii; quattor, justitia Officialium; quintò, Obedientia Baronum; sextò, abundantia & disciplina militum
& Ca-

& Capitaneorum; septimò, securitas the-
 fauri; octavò amor populi mutuus & er-
 ga regem; nonò, Concionatores boni pro
 dominio verba facientes; decimò, con-
 cordia regnorum propriorum, & discor-
 dia extraneorum. Vice versa eandem de-
 struere possunt: primo vitium regis; se-
 cundo, perversæ leges; tertio ignorantia
 consilii; quarto, injustitia Officialium;
 quintò, inobedientia Baronum; sextò;
 penuria militum & Capitaneorum, cum
 prava disciplina, septimò, egestas pecu-
 niæ; octavo, odio mutuum populi & er-
 ga regem; nono, Prophetæ falsi vel etiam
 verè insurgentes contra dominium; deci-
 mo, dissidium regnorum propriorum, &
 concordia extraneorum. Quæ omnia pru-
 denter perpendenda sunt, postquam jam
 inimici dissidentes & circumnavigatio
 mundi facilem hunc conatum sustentandi
 & augendi imperii tanti, reddiderunt.

CAPUT IX.

De Rege.

Non potest mundum regere; qui im-
 perium non potest; nec imperium
 C qui

qui regnum, nec regnum qui provinciam, nec provinciam qui urbem, nec urbem, qui pagum, nec pagum, qui familiam, nec familiam, qui unicam domum, nec unicam domum, qui semetipsum regere nequit; nec semetipsum regere potest, qui affectiones suas in rationis gyrum agere nequit, quod & ipsum nemo facere potest, nisi se Dei voluntati submittat: nam qui Deo, qui est summa sapientia rebellat huic ipsi etiam omnes res illi subordinatæ rebellabunt, jure & pœna talionis, quæ in omnibus dominiis & actionibus humanis justissima est. Ita perpensis omnibus omnium humanorum principatum ideis, dicimus, elaborandum esse Hispaniarum regi, ut sit sapientissimus; nam omnis virtus & passio animi certos quosdam terminos habet, quos ultra citraque sine vitij crimine consistere nequit: illorum verò terminus est ratio; ideoque dicendum, quod actiones solæ non efficiunt hominem virtute præditum, sed requiritur etiam inclinatio naturalis, quæ à genitorum complexione, aëre itidem, & constellationibus derivatur. Cum igitur regnum Hispaniarum electitium non sit

fit, sed successivum, dico, ducendam in uxorem esse unicam mulierem (nam plures simul ducere ratio ipsa vetat) quæ corpore procerò, facunda, & foecunda sit, quæque tam animi quam corporis dotibus præcellat Nec multum sollicitum esse oportet de præstantia generis illius; Aliàs fieri potest ut aut sterilis sit, aut cæteròquin minus placens, obruarisque omnibus illis malis Venereis, quibus Henricus octavus, vel Dux Mantuæ fuit obrutus. Vnde Franciscus de Tuscana laude dignus est, quod Blancam, id est, albam, solum ob defectum successorum duxerit. Item coëundum est Regi cum conjuge sua fausto sidere, & post digestionem factam, item postquam aliquandiu abstinuit à coitu, quò foecundius semen efficiat, debetque tum cum rem cum uxore habet flagrare ejus amore: nam totius mundi interest, quale sit semen regis. Atque utinam omnes hoc idem observarent; sed ita jam comparatum est, ut homines magis laborarent generosos equos habere, quam generosos liberos. Deinde regina prægnans moderatum aliquod exercitium corporis assumere debet, quò proles sua fiat robu-

stior. Filio recens nato generosa mulier
admovenda est quæ mammas illi det, inò
etiam sapiens, & virago aliqua: nam mo-
res unà cum nutricis lacte imbibuntur.
Postea oblectet se filius contemplatione
figurarum mathematicarum, item regno-
rum suorum delineatione: intueatur eti-
am equos & arma, non lusus puellares,
sicut filii Cyri, Cambysis & Darii, quasi
sibi solis & non populis suis nati essent,
& propterea, sicut Plato affirmat, pessum
ierunt. Habeat magistros pios, Episcopos,
& Capitaneos rei militaris usu insignes,
facundos itidem, qui illum in dicendi stu-
dio exerceant, loquentes de legibus poti-
us quam gerris Grammaticalibus. Atque
postquam adolevit, exerceat corpus &
ingenium simul: Nam robur & sapientia
virtutes sunt regum propriæ. Et sciendum
est, quod rex qui corpus solum exercet
sine ingenio, proprio scilicet, & vasallo-
rum; mancipium fit illius qui exercet in-
genium. Hinc rex Galliæ, & ministri regii,
pedarii facti sunt Calvinii, & Germani
Lutheri, qui oculos illorum ita fascina-
runt, ut pro pulchro haberent, quicquid
hi illis præmonstrarent. Sic & Tartari
post

post Orientem totum occupatum sacrificiis Mahumeti in ludibrium cesserunt. Quod si improbis ingeniis mancipio non sunt, sunt ad minimum probis & bonis. Unde Iudæi & Isrælitæ inertes & impii, dedititii fuerunt Eliæ & Elisæi, qui illos imponebant & deponebant throno propter inscitiam religionis suæ. Consules Romani sacerdotibus suis subiecti fuerunt. Vicissim, qui ingenium solum exercet, redigitur in potestatem illius, qui corpus & arma exercet. Vnde Papæ sæpe; Gothorum, & Longobardorum fuerunt ludibrium, & Theodoricus Platonius, secundus rex Ravennatum, à Bellisario fuit subjugatus. At qui utrumque exercet, ille rex verè sapit; Vnde Romani, quemadmodum Sallustius inquit, nunquam ingenium sine corpore exercebant. Præterea etiam hoc addo, regem non uni soli scientiæ debere animum & tempus suum impendere; sicut rex Alphonsus qui summus astrologus evasit: nec non rex Atlas, qui à Perseo viro militari victus fuit, ut fabulæ docent, sed nec soli Theologiæ Rex vacet, sicut Henricus VII. qui ingenium proprium obruit; sed magistrum peculiarem

in singulis scientiis habere debet, illique certo ac statuto tempore aures præbere. Verùm scientia Regi convenientissima est, scire distinctionem mundi, regnorum suorum, & varios nationum mores, religiones & sectas, item reges defunctos, qui vicerint, quique victi fuerint, quibusque de causis; atque ob hoc Historicorum optimos eligere debet, & scire leges nationum, quæque salutare, quæ non, causasque illarum; inprimis verò regni sui leges, & regum antecessorum suorum, quomodo vicerit aut perdiderit Carolus V. quomodo Maximilianus, item quot & qualibus cum gentibus, ac regnis, item quomodo hæc acquirantur: audiat etiam omnia consilia, sed eligat & pro suis promulgeat saniora: subditos suos nomine & operâ Officialium suorum pænis afficiat, sed præmia iisdem propriis suis manibus distribuat: ornatus denique sit omnibus virtutibus, desideretque ut reges superstites imitentur ipsum, ipse verò reges sapientes demortuos. Affectus, quos coercere omnibus viribus debet, sunt dolor, voluptas, amor, odium, spes, timor, ira denique, & misericordia. Quando rex demonstrat:

demonstrat; se fractum casu aliquo, mol-
litiem prodit, suos enervat, & denique
prorsus succumbit : id quod scitè Davidi
à Ioabo monstratum est, cum ille nimium
se affligeret morte Absalonis. Contra cum
nimium gaudio exultat ob rem aliquam
prosperam ; servilem & animo abjectum
se ostendit; inprimis cum scurris, epulis &
delitiis supra modum delectatur, contem-
nitur , sicut Nero Comoediis & citharæ
lusui unicè deditus, aut Vitellius, vel Sar-
danapalus qui mulieribus & epulis se to-
tum mancipientes propterea contempti
folioque depulsi, & trucidati fuerunt.

Quin & amor mulierum non rarò eum
pestum dabit, nisi animum contra obfir-
maverit, id quod sapientissimo Salomoni
ipsi accidit; maximè verò tum, cum ejus-
modi mulierem deamabit , quæ intimos
illius amicos odit, credens potiores amo-
ris partes sibi soli deberi ; adeò ; ut & sa-
pientissimos & strenuissimos duces mili-
tares odio prosequatur, si senserit illos si-
bi in amore præferri : id quod Sophia u-
xor Iustiniani Imperatoris Narseti fecit,
qui ob id accensus irâ, Longobardos, non
sine maximo Imperatoris, & Imperatricis

damno in Italiam evocavit. Et jam amor prædandi ; reges pellundat ; sicut Antiochum , qui deprædatus est templum Iovis Dodonei ; & Caligulam qui suarum rerum profusissimus, alienis ardentissimè inhiavit , unde in odium populi inciderunt, pessimeque interierunt : talis etiam Midas qui optavit , ut quicquid tangeret fulvum verteretur in aurum, cum tamen aurum neque edere , neq; in auro somno indulgere potuerit, id est, nullum fructum inde perceperit, sed prædæ exposuerit illi qui sciebat uti ferro. Caligula unò anno abligurivit 17. myriadas coronatorum , quos Tiberius Imperator coacervaverat, unde ad inopiam redactus ad prædandum & omnis generis crudelitates se convertit. Salomon etiam fabricandis palatiis, & extruendis templis , item in pompas sumptuosissimas magnam partem de centum & viginti myriadibus a patre relictis erogavit: quamvis à nemine infestatus, tamen tributis exigendis tam effrænè subditos suos oneravit, ut intolerabilis factus majori parti populi sui , etiam regnum in filio suo Roboam amiserit, Licet quidem Regi esse honoris cupido, sed ita , ut scalâ virtutis,

virtutis, ad illum gradiatur; nam alias, superbus habebitur, quod Alboinum & Attilam pervertit. Et est sanè honor testis virtutis; quare, si virtute fuerit præditus, verum honorem consequetur, absque adulatione, & multis regibus hujus mundi exitium inferet. Hinc etiam sequitur, principem cum uno aut duobus arctam amicitiam neutiquam contrahere debere; Alioquin enim illis fines justitiæ impunè transilire licebit: & primates abjecto obsequio illum pro homine vili & abjecto habebunt. Quid? quod etiam sæpe contra talem conjurant, & ille ipse qui illum ad hoc dignitatis evexit, in se derivare potest imperium; id quod videmus accidisse in Gyge & rege Lydiæ. Sic & Seianus Tiberio Cæsari quamvis versutissimo, multum nocuit, plus tamen Macrinus, qui illum è medio sustulit. Nec quicquam tam exitiosum est principi, quam amicitiam cum uno solo contrahere. An hodiernò reginon plurimum obfuit Antonius Perezus? Rex si quos odit, neutiquam id revelet, nisi populus etiam ab iisdem abhorreat, quales ferè sunt hæretici, infideles, usurarii & homicidæ publici; ob id

enim populo carior fiet. Sciat quoque accusaciones inter subditos non tantum juvare regnum, quantum calumnie nocent; ac proinde semper ad partem accusatam pronior sit : & ut summum amoris gradum apud suos consequatur, constituat tribunal gratiæ supra omnia tribunalia ; ut mortis damnatus habeat semper ad quē possit appellare. Crebroq; condonare debet Rex, si expedire videbitur, cum condemnati in Appellatione ad Proreges admissi non sunt, aut nihil contra statum & religionem deliquerunt: tum autē ad militiam pro patriā, aut triremes ablegandi sunt, hocque multum proderit. Præsideat verò ille solus in eo tribunali cum uxore & liberis, atq; uno prælato. Reponat modestè, in DE O quidem multum, in propriis verò viribus parum, præsertim quando nulla singulatis prudentia in illis moderandis elucet: & omnes actiones graves ad DE VM autorem referendæ sunt, quò venerabiliores fiant. Ne speret cum paucis vincere multos, nec sine disciplina aut cum immorigeris, neque in regione peregrina hostem inquilinum. De quibus aliàs. Semper procul à se repellat timiditatem.

ditatem, sed ostendat se timere ne quod
 gravius malum religioni aut populo ac-
 cidat. Sit ergo in expeditionibus fortis-
 simus simul & audacissimus, ita tamen
 ut ratio adsit, animumque suorum mili-
 tum ubique accendat; nec tamen osten-
 dat, virtutem alicujus sibi esse suspectam,
 nec vilipendatur. Vnde semper tutius
 est, populum ad arma concitare, quam
 armis abstrahere: sic enim in officio suo
 melius continebitur, & prudenter sub
 imperio habitus, armis in tuum emolu-
 mentum utetur; imprudenter verò &
 malè habitus erumpet, & arma in te con-
 vertet, sicut David contra Saul; quod pe-
 jus erit, quam virtus illius, quem su-
 spectum habuisti. Debet etiam sub specie
 honoris præstantes viros ab una regione
 in aliam ablegare, sicut Ferdinandus rex
 Arragoniæ magnum ducem Neapolis,
 ubi ad summum dignitatis gradum ascen-
 dere potuisset, transtulit in Hispaniam, u-
 bi non potuit. Neque tamen tales viri
 vilipendendi sunt. Quippe princeps hoc
 modo in odium & inimicitiam popu-
 li incurreret, sed illuc, unde minus peri-
 culi, opera illorum transferenda est, sicut

priis, Attamen pietas & religio per se sola
 sufficiens est ad bene feliciterque regen-
 dum, quod testantur exempla Constanti-
 ni, Theodosii, & aliorum similium; hocq;
 animo perpendendum est, quod Populi
 naturâ sequuntur mores principum suo-
 rum. Vnde Plato dicere solitus fuit; Emen-
 dato rege totum regnum emendatur nul-
 la alia lege accedente: atque idcirco illius
 virtus humanum sensum etiam superare
 debet. Quantû ad militiam attinet, constat,
 quod reges bellicosi desides semper debel-
 larunt, & quamvis sapientes regna sua
 semper tutati sint, non tamen semper pro-
 pagarunt, quin otiosi & ignavi semper
 perdiderunt. Quare dico, regem si belli-
 cosus perhiberi velit, ipsummet in bel-
 lum proficisci debere, maximè quando
 de victoria certus est. Sic Ioab Ammoni-
 tarum urbem illam post aliquot dierum
 oppugnationem occupaturus, evocavit
 regem David, ut ipse præstò captæ urbis
 gloriam reportaret. Sic enim rex à popu-
 lis suis magis admirabitur: sed in eviden-
 tibus periculis, & præliis rex procul in-
 de facessat, ne lucerna Israel, ut Ioab Da-
 vidi dixit, extinguatur. Id quod vitio yer-
 titur

titur Alexandro Magno, quod solus & pri-
mus in urbem quandam hostilem de mœ-
nibus se demiserit, multaque vulnera ac-
ceperit. Nam illo pacto sub sua persona
monarchiam totam in periculum dedit.
Veteranos propriis suis manibus mune-
retur, & castellis atque munimentis præ-
ficiat; novos verò tyrones per campos
discurrere sinat.

Omnis rex sceptrum gerens, est, quem-
admodum Homerus & ipsum quoque E-
vangelium sacrum dicit, aut lupus, aut
mercenarius, aut denique pastor. Lupus
est tyrannus, qui gregem suum proprii
emolumenti causa custodit, semperque
ditissimum, sapientissimum aut fortissi-
mum quenque jugulat, ut seipsum effe-
ciat, aut sine periculo dominetur & gras-
setur. Et si Hispania alterutrum horum
duorum malorum esse voluerit, omnia
amittet, sicut Dionysij illi Syracusani, Ez-
zelinus Patavinus, Caligula, Nero, Vi-
tellijs. Mercenarius est, qui quidem non
trucidat, verum omne utile, tributum,
honorem, & servitutem suorum mili-
tum & vasallorum ad se trahit: haudquā-
quam illos à rapacibus lupis, falsis scili-

cet doctoribus , nec ab aggressoribus sa-
vis liberat. Veneti fuerunt mercenarij
Cypri , quam contra Turcas non tuiti
sunt ; & Romani Saguntinorum à quo-
rum cervicibus Annibalem non depule-
runt ; & Don Philippus Maria vicecomes
mercenarius fuit Genuensium reip. ex
qua commoda quidem percepit , verum
eandem non rexit , quod de rege Hispa-
niarum dici nequit , & isti mercenarij su-
bito etiam sicut præcedentes illi per-
dunt. Velut perdidit Rex Galliarum ,
permittens Calvinum in cathedram as-
cendere , & Elector Saxonie Luthe-
rum , lupum illum : nam qui animos
prædatur , & dirimit corpora simul ; &
in fine etiam fortunas illorum quos
suspensos tenet. Unde inscitia mera est in
Principibus permittere ut novæ religio-
nes suas introducantur, quibus animi sub-
ditorum subiguntur. Hinc Saul sibi ipsi
ruinam præfagiebat , quamprimum vidit
Davidi animos suorum addictos. Et mala
Germaniæ, Poloniæ, & Galliæ, postquam
Lutherus animos inhabitantium ibi præ-
datus est , infinita sunt. Pastor est rex ille,
qui se honoribus populi , populum ve-
rò

rò exemplo suo , doctrina , & rerum omnium abundantia pascit atque armis & salutaribus legibus tuetur ; propterea bonus rex tanto doctior esse debet populo , qui infinitis modis brutis præstat , quanto pastor doctior est grege suo muto. Vnde princeps , quemadmodum Plato dixit supra humanæ conditionis sortem , & Deus quidam esse debet , aut Christus quidam , aut certè divinus arte quadam divinitus illi tributa , quales sunt Papa , Episcopi , & divinus ille legislator Moyses : aut si hoc ipsi denegatum est , virtute humana ad minimum , obediat divino legillatori , sicut Carolus Magnus. Hoc quidam perspicientes , finxerunt se divinos esse , sicut Mahomet & Minos , quorum leges populi reveriti sunt. Et certè , ubi rex ipse talem se præbuerit , universus populus bonus evadet , contra verò malus , si rex ipse fuerit malus. Quare rex secutus exemplum Papæ & Episcoporum suorum , similem se exhibere debet , nihil absque illis faciens , sed regnum suum cum illorum Ecclesiâ conjungens unum corpus reip. efficiat , quemadmodum jam dixi ; & ordinem Ecclesiasticum.

cum, legesque probè constituens venerabilem se efficiat, rarò in publicum nec sine veneratione prodiens, actiones quib. humana natura abstinere non potest, ut cibum capere, & similes secretus peragat, aut si interdum palàm fecerit, curet semper ad exemplum Philippomenis Achaëorum ducis de pace & bello se præsentè sermones haberi. Regi non tam enitendum est, ut videatur esse virtute præditus, quam ut reverâ sit, nam ubi simulatio semel detecta fuerit, nulla illi amplius fides habebitur. Et quia nulla prole superstite regnum quoque ipsum facile concidere potest, det operam quamprimum ut liberos suscipiat; & ubi filius adoleverit, & ipse rex etiamnum juvenis erit, Romam illum mittat, ut in mundanis & religionis negotiis pariter erudiatur, & quo penitus dominium Hispanicum ecclesiæ incorporetur, habens Cardinales & Papas ipsos à suis partibus, & ipse securus reddatur, filium cum baronibus contra patrem suum insurrecturum non esse, quod Philippus noster de suo Carolo suspicatus est. Rex semper aliquos è domo Austriaca

friaca destinatos habeat , qui ipsi possint succedere si sine successore decedat. Loquatur semper vernaculâ linguâ , illaque loquentibus aures præbeat. In Hispania capite imperii perpetuò habitet , neque inde excedat nisi belli causâ , & filio domi relicto, vel ad suppressendam aliquam provinciam , aut baronem sibi suspectum , ad illos divertit debet , ut illi ad inopiam redacti regi suo ministerium militum præbere cogantur , & ipse rex suspicionis metu liberetur. Cæteros liberos masculos, qui in spem imperii non educantur, Cardinales faciat, neque imperii habenas illis committat, ne desiderium imperandi illos capiat. Vnde apud Turcas usus invaluit interimere illos & rex Chinæ consanguineos suos in locos amplios & spatiosos, omnique rerum abundantia & ludicris repletos concludit: rex Æthiopie consanguineos suos in altissimum & amœnissimum montem Amara nomine ablegat , ubi morantur tam diu donec ad successionem regni vocentur. Verum neque rex Chinæ aut Æthiopie relegando , neque Turca interficiendo neque Mauri excœcando illos statum

tum suum confirmant, & à seditionibus impavidum reddunt. Nam, ut maximè ipsi parentes illorum id æquo & bene composito animo ferant; fieri tamen potest, ut populus aut procures regni moti indignatione, furore, aut poenæ metu aut desiderio vindictæ, relegatos illos corrumpant & instigent, aut custodiâ illorum oppressâ, vi rapiant ex carcere atque solio admoveant; sicut communes Hispaniæ rebelles Ducem Calabriae tum temporis in turre Sciattiya captum rapere conati sunt; & in China multi reges crudelissimi tyranni & foeminæ quoque interemptæ sunt. Et in Æthiopia non ita dudum ad imperium vocatus est Abdimalo, non de monte illo Amara, sed ex Arabia, quò confugerat. Nulla etiam regio est, in qua plura bella intestina atque rebelliones factæ sint quam in Mauritaniâ. Reges Ormi, antequam illa regio in Lusitanorum potestatem pervenit, parentes suos trucidarunt, quem morem & quidâ reges Constantinopolis secuti sunt, Tunisi scilicet, Marocci, Fessæ, & inter Turcas, id quod testantur bella Bajazeti cum Zerino, Selini cum Bajazeto secundo, suo Patre.

Patre. Igitur crudelitas Turcarum minus
seculo loco est. Nam in cæteris regnis a-
nimus honoris & imperii cupidus non
aliunde extimulatur ad seditiones & ad
arma corripienda, quam ambitione, quæ
variè illos aut aliò vertere, aut etiam de-
terrere potest. Sed Ottomannos & Mauros
præter ambitionem etiam necessitas vitæ
suæ conservandæ instigat : nam quia sci-
unt, imminere sibi mortem à futuris Im-
peratoribus, prospiciunt sibi omnes, ar-
maque rapientes subditorum aut etiam,
exterorum auxilium implorant. Vnde
Selim solitus fuit dicere, quod esset excu-
satione dignus, si tot suos filios, consan-
guineos & nepotes interemisset; nam mi-
nimus ex prosapia Ottomannorum, ad
dignitatem aliquam euectus ipsi par pari
referret. Impium est, parumque utile fili-
as familiæ participes facere cum regibus
Poloniæ & Galliæ, atque despondere illas
regi Daniæ, Moscoviæ, Angliæ & simili-
bus, nisi promiserint se Catholicam reli-
gionem amplexuros. Quod si fiat, duplex
est bonum. Societatem ineat cum sapien-
tibus in omni genere scientiarum, præstet-
que se admirabilem in omnibus, tam se-
ipsum

ipsum quam suos, ut oculi omnium in illos convertantur, seque cum iis jungant, ideo quod felices & securos illos vident. Sicut omnes populi usque ad Machabæos, qui Deum rectorem habuerunt, admirati sunt Romanos, fœdera cum illis sancientes, subque tutelam illorum confugientes. Qui autem protegit aut adiuvat, naturâ dominus fit illius quem protegit aut adiuvat; sicut homo factus est dominus equi, dum illum contra cervum adjuvit.

CAPUT X.

De scientiis quibus Monarcha admirabilis efficitur.

OMnes magnates Monarchiam novam instituturi mutarunt scientias, & sæpè etiam religionem, ut admirabiles suis redderentur, unde etiam concursus populorum ad illos facti sunt. Atque ob hanc causam Assyrii sub Nino mutarunt religionem

religionem Noë, & instituerunt illam Iovis Beli, vacaruntque astrologiæ, tantæque famæ admiratione se illustrarunt, ut totum Orientem sibi subjecerint. Idem fecerunt Persæ sub Cyro, qui se Commissarium DEI professus fuit; & naturalem magiam usque ad id temporis incognitam cum novis & variis mirabilibus ritibus introduxerunt. Macedones suum Alexandrum Magnum fecerunt filium Iovis Ammonis, abolentesque veteres disciplinas, Aristotelicam, quæ anteriores omnes refutabat, in Scenam produxerunt, adeo ut Philippus pater illius gaudio exultans relicto Iove, Mercurio, Osiri & aliis antiquissimis terrarum dominis, novitatem doctrinæ fundamento futuram filio suo amplexatus sit. Sed Mahamet ad Monarchiam aspirans novam religionis doctrinam secundum palatum & plausum populi introduxit. Cæsar pontificatu suo & Astrologiâ Romanis parum cognitâ, & mutatione stili, principium monarchiæ suæ dedit. Idem ergo faciendum quoque est regi Hispaniæ, maxime cum summam occasionem habeat idem faciendi. Novam autem cum non semper

per liceat religionem instituere, veterem tanta magis illustrare ac ritibus augere debet, item novas scientias dignitati suæ convenientes in medium producere. Et ante omnia legem sanciat inter Christianos, Primò ut, si quando populus aliquis religionem Romanam mutet, omnes principes sub pœna amittendi status sui obligati sint illum extirpare, sicut DEV S præcepit Moisi. Secundò, ut Ecclesiastici & in rebus religionis experti, intenti sint ad ordinandos menses ac dies, attribuentes singulis mensibus singula nomina Apostolorum, & septem hebdomadis diebus septem sacramentorum nomina. Nam revera incolæ novi mundi, quando vident in conversationibus Christianis menses & dies Gentilium in usu esse, in admirationem rapiuntur: atque sic faciendum in rebus cæteris. Tertiò, cum novæ scientiæ novum imperium admirabilius reddant, scholæ Platoniorum & Stoicorum aperiendæ sunt, quæ propius ad Christianismum accedunt quam Aristotelicæ; & ut singulæ tim de rebus loquamur, Philosophia Telesiana est præstantissima, cum proxime

mè ad sanctos patres accedat, & mundo manifestū faciat, Philosophos nihil scisse, & quod Aristoteles qui animum mortalem, & mundum immortalem esse contendit, & providentiam negat, supra quam Christianismus fundatus est, absurdus sit cum rationibus suis quantumcunque speciosis; quandoquidem aliis fortioribus è naturâ similiter depromptis refellantur. Quartò, ut ingenia literatorum quæstionibus scholasticis occupet, ne dum, tractando naturales scientias, ambitionem suam acuunt, ad majora aspirent. Quintò, ut quæstiones Theologicas è scholis Transalpinis eliminet, quia omnes illorum Theologi hæretici evadunt, quoniam in constitutionibus Papæ non persistunt, sed contentiones movent; ideo in quæstionibus scientiæ naturalis solum exercèdi sunt. Sextò, reddat se admirabilem, sicut fecit Justinianus leges Romanas in certum corpus redigendo, & Carolus Magnus aperiendo Scholam Aristotelicam, quæ sola tum fuit inter Christianos; aliae enim jam dudum à Barbaris conculcatae jacebant. verum de hoc alibi scripsi. Septimò Scholas linguæ Græcæ & Hebraicæ claudat,

claudat , quia hæ imperio exitium tulerunt, atque hæreses hodie potissimum illis nituntur , contra verò introducat Arabicam , qua Mahumetani convincantur, & Transalpini in coarguendis Turcis , non verò Catholicis occupati fiant. Octavò , instituat pariter scientias mathematicas ; quia novi mundi interest hoc fieri, itemque nostri , quia sic populus à nobis infestandis depellitur , & ad id quod regi utile est instigatur. Posthæc eruditos cosmographos sibi quærat, aliatque qui mundum novum describant , quandoquidem Ptolomæo de his terris parum constitit; emendetque errores antiquorū, & librum sub titulo regis Hispaniarum divulget , in quo commendet Christophorum Columbum Magellanum, Americum Vesputium, Ferdinandum Cortesium, Bizarrum, cum aliis strenuis suis ducibus , quò cæteris animum addat idem conandi posterosque illorum baroniis ornet. In mundum novum doctos astrologos amandet, inprimis Transalpinos, quò illos ab hæresibus & sordibus suis abstrahat, evocetque ingenia præstantissima è Germania mittatque in mundum novum , ut ibi stellas novas orbis

antarctici usque ad Tropicum capricorni delinient, sacramque crucem in polo depingant, & in puncto effigies Caroli V. & aliorum Austriacæ domus procerum sistat, ad exemplum Græcorum & Ægyptiorum, qui principum & heroum suorum imagines eò collocarunt; nam sic pariter Astrologia cum memoria cæli discitur: & si illustres viri cum veneratione sublimantur, & tales astrologi lautis beneficiis honorantur, id non parvo augmento est regno: nam universus mundus ad talem principem vertetur cum desiderio illi serviendi. Sciendum etiam est, novitate doctrinæ summum regimen multū promoveri, si modo religioni non adversetur sicut illa Lutheri; sed si cum illa congruit, sicut doctrina Thelesi, & qualem ego ex Sanctorum Patrum lectione hausi; aut quando ad minimum illi non contradicit, sed etiam amplificat, eamque admirationi hominum exponit, populosque exercet ac retinet, ne in eo quod ad detrimentum regni tendit, occupentur. Aristoteles, quam vis in dogmatibus impius, Alexandro nihil nocuit, ergo multo minus nocere potest talis doctrina, de qua loquimur.

mur. Insuper curet & Rex historias universales, & annales conscribi, quales sunt libri regum Hebræorum, qui exhibeant à principio Romæ usque in hodiernum diem omnem Monarchiæ illius progressum, & quo tempore Christiana fides illi inserta sit, faciantque notum omnibus, reges pios quotquot fuerunt omnes magni æstimatos & felices fuisse, impios verò & sceleratos infelices. Item breviter describi curet omnes omniū principatuum leges suo ordine, nec nō religiones & mores illorum, utaturq; bonis, malas rejiciat, sedulo tamen cavens, ne leges promulget, quas natura illius loci non admittat.

CAPUT XI.

De legibus bonis & malis.

REX Hispaniarum ob causas tam Theologicas quam Politicas nullas novas leges condere potest, nam lex Christiana, unā cum armis & prudentia Romana cui ille successit, ipsi congruit. Igitur cavendum illi est, ne multas numero pragmaticas sanctiones faciat, & leges linguā Hispanicā, quantum fieri potest scriptæ sint: nam egregium hoc esset, si

mundus totus linguâ & legibus Hispani-
cis uteretur. Verum quoniam imperium
ejus sub imperio & religione Romanâ ini-
tium cepit, Latina lingua illud non dede-
cet. Leges ita comparatae sint, ut populus
eas servet cum amore potius quam timo-
re, videns scilicet, illas sibi utiles esse.
Nam cum leges soli Regi aut paucis tan-
tum utiles sunt, populus illas odit, atque
inde prævaricatio fit, oriunturque confi-
scationes bonorum, aut mulctæ & poenæ,
atque exilia. Vnde mox novæ leges ob-
transgressores priorum, novæque iterum
ob harum transgressores erunt conden-
dæ, & sic numerus legum quidem auge-
tur, obedientia verò minuitur, & subditi
odio in Principem insurgunt, aut è regno
migrant, maximo sane Principis damno:
quia sic numerus militum & summa cen-
sum decrescit. Igitur omnis tyrannus,
qui leges condit sibi soli utiles, stolidus
est; nam sic seipsum consumit: contra rex
sapiens dum videtur sibi nocere prodest,
ipsaque re experimur, principes popula-
res extolli magis quam illos qui paucos
aulicos in amicitiam suam admittunt, si-
cut Augustus & Tiberius. Deinde lex con-
suetudini

suetudini conformis sit necesse est; nam populi Septentrionales amant leges humanas, & volunt verecundia potius coerceri quam vi. Propter hanc causam Belgium ducem Albanum pessundedit. Meridionales, sicut Vandali, strictum jus amant. Itali, item Lusitani & Cantabri mediocritatem expetunt. In mundo novo considerandum regi est, sub quo climate populus situs sit: nam qui sub æquinoctiali, moderatâ, qui vero sub tropicis, severâ & durâ lege opus habent, sicut etiam illi qui polum verticalem habent, sed illi magis ad zonam frigidam accedunt laxiores desiderant leges; remotiores verò & tropicis viciniore, velut incolæ regni Siam, leges amant austeras & cum religione reverendas; at qui in medio siti sunt, velut Itali naturam sub æquinoctiali degentibus similem habent. Quando regio aliqua per diversitatem religionis partem incolarum amittit, confestim novæ leges per Episcopum aliquem aut insignem Capitaneum promulgari debent, & colonia illuc mittenda est hominum idoneorum, scilicet Belgæ in Africam, Itali in Belgium, Hispani in mun-

dum novum, & hoc tum demum obtinet, cum armis res agitur: sed cum ipsi cedunt, paulatim leges mutandæ sunt, sicut fieri par est in Belgio, cum populi Hispanis se dedunt, sed tum linguâ magis quâ gladio in regendis illis uti debent, & inquisitio ibi sub alio nomine atque prætextu exercenda, paulo quæ laxius. Verum si civitas aut regio Catholicæ religioni addicta occupatur, sufficit eò ablegare Hispanos in munimenta, & viros sapientes, qui leges pedetentim mutet: supremis ac præcipuis muniis præficiat regni sui cives ac subditos: inferioribus loci cujusque inquilinos; id quod Dux Franciscus Siennæ, & Veneti Patavii fecerunt: ubi verò nomen Hispani odiosum est, eò mittat ministros Italos perspectæ fidei. Quid verò in singulis Hispaniæ regnis faciendum sit, postea dicam. Primus legum custos esto honor; secundus, amor; tertius timor: ubi hæc præposterè fiunt, res malè cedunt.

CAPUT. XII.

De Consilio.

Supremum Consilium regis paucorum sapientum sit; adjunctis quibusdam clerico.

clero. Consilium Gratiæ de quo supra, Consilio Iustitiæ sublimius reddat. Decreta quæ ibi fiunt bene se habent, sed majori religione observabuntur, ob rationes antea adductas, si Ecclesiasticos sibi adjunxerint. Sciendum est, non quasvis nationes ad bene consulendum idoneas esse, sed illas tantum qui norunt consuetudinem regionis, & scientiâ imbuti sunt, ut Plato: vel naturæ dexteritate pollent, ut Cincinnatus. Et cum Hispani subtiles sint in rebus minutis, quæque verbis opus habent, Germani autem in rebus quæ manu geruntur, laboremque requirunt, Itali in rebus ad gubernandum spectantibus, enitendum est Regi, ut pro hac diversitate Consilium quoque ordinet. Dico igitur, Consilium rem nauticam & maritimam spectans, Lusitanis & Genuensibus potissimum deferendum: illud verò quod ad artes mechanicas, ignes artificiales, & machinas spectat, Transalpinis demandetur, ast quod rerum gubernacula concernit, Italis: quod vero munimentorum, militarium custodiarum, explorationum itidè atque legationum, aut etiâ religionis proprium est, ad Hispanos deferatur

ratur. Et, cum Rex Hispaniarum universi orbis dominus fieri debeat, omnes gentes ad mores Hispanorum induendos pelliceat, id est, faciat omnes Hispanas; & quantum ad regimen, faciat illas militiae quoque participes, sicut Romani soliti fuerunt facere, & Turca etiamnum: nam absque hoc Hispani minus feroces erunt in armis, non habentes æmulos honoris, neque consiliarii contendunt alius alium acumine & perspicacitate ingenii superare, ubi viderint, exteris nationibus ad Consilium aspirare non licere. Igitur dico, quod plerunque, sed non semper, soli Hispani ad consilia in Hispania admittendi sint, & maximè religiosi, quorum minus interest. In consilium Italiae, Hispani, qui in Italia aliquandiu vixerunt, cooptandi sunt, cum Italis, & duobus Belgis. Nam sic omnes nationes acquiescent, & consilia temperabuntur, quia Hispani semper adversus Italos concludent, censes, sibi summam dignitatem deberi, cum caput imperii possideant: Itali pro Romana libertate bona consilia subministrabunt, disrumpentes sævitiam Hispanicam, & Belgæ illos mutuo conciliabunt.

Consilium:

Consilium Belgii, quandoquidem jam certum est, omnium nationum consilia in Hispania habenda esse, sit temperatum, Hispanis, Italis & Belgis ob duas causas modo adductas. Consilium utriusque Indiae constet ex Hispanis, & gentibus qui in illis aliquandiu versati sunt, sive sint Angli, sive Genuenses, vel alii, modo religiosi in Consilium statum concernens semper admittantur, item barones sapientissimi, aliique qui nationum consuetudines, religionem, ritus, situm itidem & politiam domesticam ac militarem callent, cujuscunque etiam sint nationis. Ad hoc huc rem admirabilem & utilissimam, quod septimo quoque anno, & nono, qui fatales sunt numeri, Rex congregari jubeat omnes regnorum suorum barones, quorum quisque tres ad summum ferat secum in aulam Regis adducat, & sapientissimum quemque in rebus & secretis Imperii, & ibi jubeat singulos, qui possunt, proponere quæ fastigium regni concernunt, aut suam cujuscunque provinciam, si simulque declarare, quales errores usque ad id temporis ibi sint commissi, quos è medio tolli publicè interfit. Et omnes

D. s. omnium:

omnium Consiliorum consilarii ibi praesto sunt, ut quilibet discat quæ ad inun-
dum universum spectant, & perspiciat, ubi deliquerit illo septennio, laudemque
aut reprehensionem reportet. Nam si hoc
fiat, consilarii cavebunt, ne quid indi-
gnum aut inutile consulant, sapientiores
& circumspectiores facti; ipseque rex pe-
nitius semper introspiciet: nova secreta
status sui, & inde majorem se magis ma-
gisque efficiet: barones verò illo septennii
spatio cogitabunt, quo pacto status regis
sui magis elevari possit, nec in ignorantia
priori persistent, & ipsi cum reliquis lite-
ratis ambitionis suæ virus non gladio sed
lingua exspuent. Quisque verò modum
reip. suæ verbis exprimere nequit, cum
nullus philosophus sit, qui illam suo pte
ingenio depingere aut constituere possit.
Unde hæreseos & tumultus semina spar-
guntur, sed hoc modo cum remunerationem à rege speret, satius illi videbitur au-
diri ipsum, aut id perscribere, atq; ita co-
gitationes suas usque ad illud tempus re-
condet. Sic etiam rex de obedientia suo-
rum principum securior reddetur, & uni-
uscujusque benè aut malè merita cognos-
cet,

scet, neq; ab aulicis aut adulatoribus suis decipietur, rationesque exposcet à ministris suis, qui suam provinciam male administrarunt, emendabitq; simul provincias, aliaq; multa bona quæ ipse recensere non possum consequetur, reddetque Consilium suum prudentis magisq; securum. At barones mundi novi, si ipsi comparere non possint, mittant alios in suum locum. Hoc clerici divinâ quadam sapientiâ edocti in generalibus suis Capitulis consueverunt facere: at Monarchiarum ne ulla quidem, exceptis Venetis, quorum legati peregrè domum reversi res regionis illius in senatu referunt. Et quamvis hic de consiliis & regnis particularibus Hispaniæ sermo fuit; non ideo tamen supersedendum est; de generalibus quoq; consiliis verba facere: *Quod plura in summa auspiciis & consiliis, quam telis & manibus geruntur.* Sed quia dissertatio hæc nimis, præter institutum, prolixa foret, pauca tantum proferemus. Consilia nimis subtilia & arguta magni æstimanda non sunt, quia raro exitum sortiuntur; siquidem quanto major illorum subtilitas est, tantò exactiorem etiam executionem poscunt.

quod summæ est difficultatis. Unde Veneti quamvis minus ingeniosi quam Germanenses, plerumque tamen in suis deliberationibus feliciores sunt; sicut olim Lacædemonii fortunatiores etiam hac in parte fuerunt Atheniensibus. Non magno in pretio habenda sunt, pomposa & magnifica, multo minus vasta & immensa consilia, qualia ordinariæ fuerunt Maximiliani Imperatoris, & Leonis X. Papæ, quibus exequendis sumtus nec vita, nec vires sufficiebant, qui sane conatus statui & reip. perniciosi sunt. Consilia audacia itidem sunt periculosa, quæ sæpè desperatio & miseria sequitur. Restat igitur, ut consilia multum facilitatis & securitatis habeant, sintque benè fundata & matura, rebusque fortuitis, quantum fieri potest, non subjecta. Consilia lenta magnos Principes decent; nam horum est magis sollicitos esse de conservandis, quam propagandis imperii limitibus; prompta & expedita magis sint illa, quæ potius ad acquisitionem & incrementum, quam ad conservationem spectant: de quo argumento latius alibi scripsi.

CAPUT XIII.

De justitia ejusque contrario.

SI rex justus fuerit, omnes ministri ejus similiter justi erunt, & si summi iniusti erunt, infimi quoque erunt iniusti: sed nihil tam nocet regi quam virtutis premium pro favore populi distribuere. Quare ubi officia ex favore amicorum dantur, ibi res malè cedunt, tantoque pejus, quod hodie officia (minora à primariis ministris vendi videmus; nam illi furantur quod sibi suisque satis sit, & in terris exiguis jus commune non observatur, siquidem hi, dum simulant se jurisdictionem regis propagare, in odium illum adducunt, miserosque subditos deglubunt. Quocirca unusquisque paret se ad rationem administrationis suæ reddendam populo, qui decimo quoque anno regem certiore faciet, ubi sibi satisfactum sit, ubi non: caveat sibi itidem à falsis testimoniis, quibus totus mundus scetet; curretque ne procuratores fisci verbis, non dicam verberibus, testes adstringant. Sed præteret,

præstaret , poenam talionis proponi accusatori non probanti , quia plus hodie calumniarum est quam accusationum , & Doctor qui talem subornat , aut accepto pretio leges pervertit , in^l perpetuum ab officio removeatur. Danda etiam Regi est opera , ut iudices semper secundum leges pronuntient , & non prout ratio statutus aut boni regiminis , ut loquuntur , postulat : & tum Rex aut Vicerex vel alius minister regius rigorem juris benignè restringat , (exceptâ causâ læsæ majestatis regię immediate) quò benevolentiam populi magis sibi conciliet : eradicandusq; est mos ille perversus judicum , qui tamen in animis superiorum altius insedit , qui quamvis innocentem in re parvi momenti , quæ tamen diu sub iudice fuit , condemnant , tantum ut , quemadmodum ipsi dicunt , causa prægnans subesse videatur ; nam culpa adeò non exaggeranda , ut potius infringenda sit ; illisq; magis danda est opera ut justi sunt quam ut videantur , cum detrimento populi & ipsius regis : nam hic culpâ illorum injustorum judicum DEO hominibusque infensorum amore populi privatur , quod rerum suarum primum est ,

est, & viri boni amissâ famâ desiderant
mutare statum suum in meliorem, sicut
vulgo usu venire solet. Nusquam pernicio-
sius & occultius peccatur, quam à par-
vis ministris in hac re peccari solet: quin-
etiam, quo majori in estimatione à prin-
cipibus suis habeantur, delicta exaggerare
solent. Hac igitur in re Commissarii de-
cernendi sunt omni tempore, & quidem
sumptu ipsorum ministrorum, qui quo-
tannis certum pretium in arcam com-
munem deponere debent, quæ futuris
Commissariis detur, ut illorum libri ra-
tionum, tempore administrationis aut
postea cum res postulabit, inspiciantur.
Propter istiusmodi ministellos sæpè inte-
græ provinciæ à Romano imperio desci-
verunt: maximè quando ambitione tur-
gidi convincuntur nimium ad fiscum aut
dignitatem cum re familiari augendam
propensi esse. Quam ob causam Parthi
Crasso aurum liquefactum in os infude-
runt; quod ipsum cuidam etiam Hispano
in novo mundo contigit. Et profectò ava-
ritia & cupiditas auri in proparulo habita,
causa fuit, quod minus prosperè res in
novo mundo in quam tam miraculosè
intrarunt,

intrarunt, cesserint, quod reliqui populi perspicientes caverunt sibi ab Hispanis, quorum imperium prius non detrectaverant. Idem modus procedendi usurpatus in Belgio rebus illius perniciem attulit. Causæ criminales tempore pacis protrahantur; (Nulla enim unquam de morte hominis cunctatio longa est) minimè vero tempore belli: Civiles verò sine tergiversatione ac cunctatione dijudicentur & componantur.

CAPUT XIV.

De baronibus ac nobilibus imperii Hispanici.

REX Hispaniarum, ne tam vastum regnum dilabatur, opus habet hominibus in literarum & armorum studio excellentibus, quos postea baronatibus remuneretur, qui postmodum quasi participes regni, summa opera annitantur, ut illud sub auspiciis Regis sui tuteantur: quæ baronia ubi ad homines indignos devolutæ sunt, illos multò peiores efficiunt: devolvantur autem ad homines indignos, si scurris aut fiscalibus ministris, qui novos modos grassandi excogitarunt, dantur.

vel

vel etiam cum virum sapientem quidem
 & fortem in illis investit, quibus postea
 homines nauci succedunt, ut luxuriosi aut
 superbi, qui parum solitici sunt de avita
 virtute, fruuntur bonis à majoribus suis
 sibi relictis, avitam nobilitatem jactantes,
 non suam propriam. Hinc fieri solet, ut
 rex viris virtute præditis destituatur, dum
 inutiles augentur. Turca, ut huic posteriori
 malo obviam iret, remotis omnibus qui
 alienæ nobilitati incumbunt, illos solum
 qui ingenita virtute excelebant fovit, nec
 permittit ut filius in statum aut bona pa-
 tris hæreditario jure succedat, sed ut sibi
 soli illa accepta ferat, dum virtutem colit;
 quod si minus facit, servit regi in arte qua-
 dam ignobili, aut militiâ abjecta. Priori
 quivis Rex Hispaniarum mederi potest, si
 ad illos solos qui demeruerunt deferat.
 Sed secundum remedium apud Christia-
 nos in usu non est. Remedium illud Turcæ
 eo spectat, ne baroniæ crescant in uno, qui
 prima occasione data ab illo desciscat, si-
 cut faciunt primores Japonensium qui
 potentiâ aucti se regi suo in urbe Meaco
 opposuerunt. Quod & barones Galli fece-
 runt, impediētes per id propriam suam
 monar-

monarchiam; & Scanderbegus Turcæ; itemque principes Tarentini & Salernitani, cum aliis pluribus hoc idem sæpe ausi sunt facere: regibus Andegavensibus & Arragonensibus Neapolitani. Mala, quibus barones populum & per consequens regem suum afficiunt, hæc sunt; quod Neapolim & in aulam regis veniunt, ibique consumendo & dilapidando pecunias suas se ostentant, & regis amicos demerentur, postque inopes domum redeunt, & furantur ubicunque possunt, ut damnum illud resarciant, postea redeunt in aulam, idem perpetuo agentes: & videmus terras illorum magis desertas, quam regias in Italia, vitio scilicet ipsorum baronum. Tum si populus aut pestilenti lue, aut à Turcis infestatur, petunt à rege tributa fiscalia in aliquod tempus, quæ ipsi nomine regis magis severè exigunt: id quod princeps Roccellensis post prælium cum Turca initum ausus fuit facere. Denique sub specie Camerae, ut vocant, id est, quod non tenentur militis hospitio excipere ultra myriada coronatorum à subditis suis extorquent; habentque mille alios modos deglubendi miseros subditos.

ne

ne ipsis quicquam ad luxum desit, aut largitionem. Et licet Hispani credant, talem prodigalitatem regi prodesse, & statum illius securum reddere, quod tales luxui indulgentes non colligant thesauros, qui sint instrumenta rebellionis, reverâ tamen multum nocet: nam populos, unde divitiæ ad regem redeunt, ad incitas redigunt. Cui malo, ut medeatur, expedit constitutionem facere, ne baroni plus 30000. redditus annui sit, & quod superest illis, non ad alium successorem quam fiscum in posterum redeat: loquor de baronibus quas dono daturus est. Quantum ad præteritas, expedit, ut inter barones competentia firmæ sint, quibus unus alium quasi per contentionem deprimat: item, ut, septennio effluxo congregationem, de qua superius dixi, instituat: tum, ut baronibus jus incarcerationi auferat: item, ut tot milites & equos regi quolibet triennio ordines alant, quot millia coronatorum annua quisque habet: item, dividat titulos, & titulos multos creet; nam paucitas dignitatem illorum non augebit: faciat quoque ut dominia ac prædia nobilia regni Neapolitani, Mediolani, Hispaniæ

item

item & Flandriæ ab exteris emanantur , id est, à Genuensibus, Florentinis , Gallis etiam & Venetis , quo fiat ut barones indigenæ humiliantur , peregrini verò magnos annuos redditus regi de dominatione patriâ pendeant. Vnde ausim asserere, regem magis Genuæ quam Mediolani dominari : quia Genuæ nulla res absque illius voluntate determinari aut fieri potest, metuentibus semper Genuensibus, ne dominatus quos in ditione regis Hispaniæ habent perdant : sic neque rex sollicitus erit de illis alendis sicut de Mediolanensibus : siquidem illi domi quidem suæ alentur, sed Regi tamen Hispaniæ, seruiunt, in cuius regno negotiantur. Hoc pacto Florentini semper serui erunt regi Galliarum, in cuius regno mercaturam exercent. Verumenimvero cavendum est, ne loca reunita unquam baronibus concedantur. Curandum præterea, ut omnes illorum filii magistros Hispanos habeant, qui hispanizare illos doceant in habitu, moribus, & modis Hispanicis. Item postquam potentes evaserunt , humiliet illos prætextu honoris, ablegando illos ad officium quoddam à dominatu suo longè distitum,

diffitum, in quo plus consumant de suo
 quam lucrentur: quin & cum fortè rex
 Hispaniæ evagatur, divertat apud illos,
 ut sub titulo honoris magnas expensas
 facere cogantur. Lubens itidem populo
 de illis conquerenti aures præbeat, nec
 unquam nobilitas plus valeat in conspe-
 ctu regis quam virtus; quæ regula ceteras
 omnes antecedit. Cæterum in omnibus
 civitatibus metropolitanis regnorum
 suorum, videlicet Olyssippone, Toleti,
 Antuerpiæ, tam in hoc, quam in altero he-
 misphærio, Rex sub specie honoris quin-
 que, octo, aut decem stationes aut sedes
 baronum curet erigi, quales sunt Nea-
 poli, ut cum de rebus suis disponunt, qui-
 libet ad sedem sibi assignatam digrediatur:
 Sic enim divisi nunquam aliquid in præ-
 iudicium regis per mutuam ambitionem
 decernere poterunt; & ubi tres fortè leges
 contra regem, semper octo pro rege sta-
 tuentur. Ita rex securius regnabit. Eodem
 modo ipsi populi in diversas stationes po-
 terunt disponi: hicq; modus honoratior
 & securior est, quam si per inimicitias di-
 rimantur, id quod scriptores quidam vo-
 luerunt, dicentes: Divide & impera. Sem-
 per

præstantes diligat, & ad honores evehat. Sed & in quolibet loco ubi senatū Consilii habet, ei communis utrinque securitatis gratiā religiosum aliquem è regno suo adjungat. Debentque qui in tali dignitate constituti sunt, sub juramento, vel alio religiosæ alicujus fraternitatis modo coronæ Hispaniæ esse obstricti, ut temporibus turbidis ac periculosis, non tantum aurum argentumque suum Regi ad custodiendum tradant in manus, sed ipsi etiam pro fortuna ac salute regni abeant militatum. Quo ipso Rex, ne forte rebellent præcavebit: & in tali casu quasi pignoris loco in manu sua habebit usque adeo omnes illorum thesauros, ut ne matronæ quidem; quos possident annulos, monilia torquesque aureos & alias res pretiosas (perinde ut apud Romanos, cum ab Hannibale aliisque hostibus urgerentur, factum legimus) apud Regem deponere sint dubitaturæ. Illi Capitanei pro præstantissimis habendi sunt, qui & ipsi milites fuerunt, sicut Antonius de Leva, Gonsalvus de Corduba: & illi pro excellentissimis consiliariis, qui ab infimis muneribus per gradus ad summa

ma

ma ascenderunt. Idcirco rex non multum curabit barones, qui prius non fuerunt servi, ut bonorum ducum militarium & consiliariorum officia illi præstare queant. Conquirat igitur viros longo usu atque experientiâ præcellentes. Sed nec parva alicui regno calamitas existit ex ceremoniosis illis præcedentiis, ut vocant, quibus sæpe contendunt inter se barones; quod sanè in bellis perniciosissimum est: nam hîc virtus militaris unicè spectanda foret. Et quis scit, annon hoc ipsum in causa fuerit, quod classis illa in Angliam anno 88. missa, pessumierit. Multum vero adjumenti barones regi in hoc ferunt, quod si expeditio aliqua culpâ baronum minus prosperè succedit, confestim reparari potest; id quod Turca nequit præstare, qui ubi insigni aliqua clade fuit affectus; protinus viribus exutus, barones nullos residuos habet, quorum operâ in integrum restituatur: sicut Darius ab Alexandro Magno, & Sultanus Ægyptius semel à Selymo victus prorsus succubuit. Et si æmulatio Christianos non incessisset in memorabili illa victoria maritima anno 71. à Turcîs reportata, Byzantium

tium recuperari & Turca funditus extirpari potuisset. Diligenter igitur observandum est regi, in quâ re barones noceant, in qua non; habeatque illos pro suis thesaurariis armorum & pecuniarum, ac si patroni status sui essent: quin etiam ex illis thesaurariis Capitaneos facere potest, si jubeat secundogenitos reponere ad seminarium virtutis militaris terrâ mariâque, ut infra dicemus; sicque ipsos barones illorum genitores quasi vinctos habebit interventu horum filiorum, uteturque illorum operâ quotiescunque usus venerit, ut infra in capite *De navigatione* clarum faciemus.

CAPUT XV.

De Militiâ.

Militiâ Hispanica, item defensio & incrementum inde proveniens, duobus modis deficere potest; uno, quia mulieres Hispanæ ob nimium calorem parum fecundæ sunt, & cum tam in Belgio, quam in Mundo novo & aliis bellis multi Hispani occidantur, accidere facile potest

test ut paucitate militum laboretur. Sicut
 è contrario Helvetii, & Poloni, atque cæ-
 teri Septentrionales populi militibus a-
 bundant, propter fœcunditatem mulie-
 rum suarum, maximè quia pauci apud
 illos monasteria ingrediuntur, nec lupa-
 naria tolerant, quibus immane quantum
 seminis humani corrumpitur, & quia li-
 beriores agunt, nec de dote in contrahen-
 dis matrimoniis multum solliciti sunt, i-
 deo arte & naturâ multiplicantur. Hinc
 factum, ut Gothi, Vandali, Longobardi
 & alii Septentrionales populi semper ho-
 minum copiâ abundarint; adeò ut etiam
 per angustiam suarum regionum coacti
 fuerint emigrare, & alienas terras cum
 nostris occupare, & ad instar apium sub-
 inde colonias deducere, unde videmus
 nationes Græcas, Italas, Hispanicas, &
 Pannonicas extinctas fuisse. Quare Hispa-
 ni pauci numero, ob rationes dictas com-
 pulsi fuerunt, loca illa quæ armis vicerunt
 ab incolis denudare, quod testatur Mun-
 dus novus, ne scilicet perpetuò ipsis ti-
 mendum foret, ne victi, numero plures,
 contra illos arma resumerent: atque ob
 illam quidem causam ab ignaris pro cru-
 delibus

delibus habentur, Vassalliſque & tributa imminuuntur, regionesſque populosa ab illis abhorrent, atque ob hanc causam illi Belgium eodem modo infringere aggressi, gravissimum odium sibi contraxerunt: quamvis in regno Neapolitano & Sicilia istud etiamnum facere cogantur, quandoquidem vix quinquies mille Hispani illa tam ampla regna in officio tenent; & certè dominationes illæ solâ opinionem sustentantur. Hac ipsa etiam de causa coguntur populos exarmare, quod illos in suspicionem tyrannidis & inhumanitatis adducit, multosque fugat, quemadmodum Solon ad Periandrum Corinthi Tyrannum dixit. Item cum suos duriter habeant, coguntur Helvetios custodes corporis sui sibi assumere, minus fidei scilicet habentes illis, qui ipsos exosi sunt ob hanc ipsam causam, quemadmodum idem Solon ad eundem illum dixit. Alter modus vel causa cur Hispania propugnatoribus destituatur est, quod Hispani, si quando regionem deliciis diffluentem in potestatem suam redigunt, in illâ se effæminant ac enervant, ferociamque ingentem abjiciunt, quo fit ut
sibi

sibi solis securè confidentes , facilè rursus inde expelli possint. Ob hanc causam Romani videntes exercitum suum mollitie enervatum eundem in terra laboris ad tolerantiam reformarunt. Hac de causa nullus unquam rex Neapolitanus in ipsa urbe Neapoli habitavit ob aëris mollitiem & luem Veneream , quæ viles homines efficiunt : & exteri nunquam illam retinere potuerunt, quia temporis progressu, viles efficiuntur & aliorum extraneorum præda fiunt, sicut Viscardi Suevorum, & Suevi Andegavensium, Andegavenses Aragonensium, & in fine Gallorum & Castellanorum , qui magno Capitaneo duce etiam Gallos inde excedere coëgerunt. Idem patientur feroces populi Septentrionales , cum in meridiem arma sua vertent , & mollitie regionum illarum frangentur. Atque hoc pacto Heruli Gothorum præda facti sunt , & Gothi Græcorum, Longobardi Gallorum & tandem Vandali & Hunni idem passi sunt. Tartari Turcarum ludibrium facti sunt , & Turcæ jam Septentrionalium populorum præsidio se tutantur , hoc modo , quod postquam viderunt animositatem

E 2

suorum

suorum tepescere, seminaria aliquot mili-
 tum, qui Serragli i. e. claustra appellan-
 tur instituit, in quæ omnes omnium nati-
 onum à se victarum præstantes & robu-
 stos pueros concludit, ubi assuefiunt nul-
 los alios pro parente venerari & colere
 quam ipsum Turcam, discuntque simul
 artes militares & religionem: atque ex
 his Ianizaros corporis sui custodes effi-
 cit, & ex his Ianizaris facit postea Bassas,
 id est capitaneos & consiliarios militiæ,
 item præsides provinciarum & baronia-
 rum, & ex illis, qui apti ad studia fuere,
 facit M V F F Y & C A D I, id est, sacer-
 dotes atque iudices. Vnde quamvis genus
 Turcarum deficiat, tamen nunquam stre-
 nuis militibus destituitur, quandoquidem
 omnibus provinciarum suarum præsidi-
 bus tales educari iubet. Et Romani ut
 semper affatim hominum habeant, pro-
 posuerunt omnibus magnæ dignitatis præ-
 mia, qui ad virtutem militarem affecta-
 rent viam. Hinc Ventidius, Marius, & alii
 sapientes eo modo apud illos emerse-
 runt, donec totum mundum suum fece-
 runt. Ergo rex Hispaniarum, ut hæc duo
 mala, quibus ut plurimum conflictatur, à
 militia

militiâ suâ expellat, duas has artes potissimum observet. Primò, quam primum auferat populis quos sibi subjicit bona immobilia, victumque & vestitum præbeat, jubeatque terram colere: filios verò illorum milites, aut si minus idonei, agricolas faciat: quod optimum erit facere in regionibus quas certa occasione subjugavit; sicut Iosephus fecit in Ægypto, qui occasione caritatis ex improvviso ortæ omnia Pharaoni regi suo mancipavit, à quo Turcæ hanc artem didicerunt. Sic enim omnis strenuum se in militiâ præbebit, ut dives evadat, filiique parentum suorum vestigiis insistent. Sed opus erit homine verè sapiente, ut hoc probis occasionibus in nostrâ regione efficiat, vel ut rex intermedium legillatorem constituat, qualis fuit Ioseph in Ægypto, aut Plato à Dionysio Tyranno in Siciliam vocatus, cujus opera in singulis suis provinciis trium aut quinque civitatum politiam reformavit, quarum exemplum reliquæ postea ultrò secutæ, postquam viderunt commoda, quæ illa reformatio secum traxit. Idcirco ad hoc bonis & sapientibus prædicatoribus imprimis opus est, ipseque certum secretum, quod

ad hanc rem habeo, regi reservo, aut, si modum jam inceptum persequi in animo habet, (quamvis ille novo Mundo minus expedire videtur) dico illum habitore-
spectu ad multitudinem vasallorum & militum suorum procedere debere in hunc modum: Primo benefaciat populis remittendo illis tributa, laxando leges, & subtrahendo inferioribus ministris materiam grassandi in bona subditorum, & militibus affligendi cives, quam ob rem populi minus dant operam liberis qui instar mancipiorum postea habeantur, Unde filiae inopiâ dotis cœnobitæ aut meretrices fiunt, viri vero, sacerdotes aut concionatores, aut militatum peregrè abeunt. Quare satius est benignè illos tractari, pro certoq; credi, pecuniam hominibus imperium in inimicos suos non dare, sed potius prædæ illos exponere. Hinc Hispania graviter errat, omnia, sicut monstrabimus, pretio æstimans; quum vasalli & milites dominum te super inimicos tuos constituent, non verò nummi: sed nummi tantum exiguntur ad hoc, ut educantur & cogantur milites, Præstat ergo milites quam pecuniam regioni alicui imperare;

perare; sic enim milites & subditi humanius inter se invicem conversabuntur. Quocirca tutius erit constituere, ut in Hispania & extra eam primogeniti solum in familiam succedant, reliqui verò omnes stipendia sub rege faciant, quam magnas pecuniarum summas se verè extorquere. Secundo, matrimonia foveantur, negatis certis honoribus illis qui milites non sunt, nec tamen, postquam vigesimum primum annum ætatis attigerunt, uxores ducunt: nam hoc pacto dotes, quæ jam matrimoniorum conditionem pejorem reddunt imminuentur, quod primum est ad rem publicam stabilendam, frequenter à Romanis usurpatum. Utile quoque foret legibus cavere, ne filii mechanicorum & rusticorum plus 300. Coronatis dotis nomine maritis afferant: & sub hæc lege comprehendantur etiam illi, qui olim mechanici fuerunt. Nam hodie quam primum quis 100. coronatos corrasit, fœnori dat, vultque nobilis saluari, valedicens arti suæ, atque ita regis tributum minuitur, non sine detrimento cæterorum vasallorum. verum circumspectus legislator hæc omnia præcaverit. Tertiò permittat, ut liceat militibus suis

in Belgio , Angliâ & Africâ mulieres rapere , quas postea uxoris loco habeant , prout quemque mutuus amor ad hoc illicit , nutrantque illas sumptibus regis , qui propter hoc stipendia militum augebit. Sed hæc omnia fiant hac conditione , ut Germanæ Hispanis nubant , & Africanæ Germanis aut Flandris , & Hispanæ Italis. Nam hoc lex naturalis vult , ut Hispanicus calor Germanica succositate fecundior reddatur , & Africana vehementia & calor , Belgico frigore & humiditate melius temperetur , ita ut cupiditas Venerea & fecunditas , sicut in philosophiâ meâ scripsi , magis intendatur : & quantum ad hoc temperamentum attinet , Itali ad utrumque boni sunt. Hincque adeo duo nascuntur bona , quorum unum est , ut mulieres Christianam fidem amplectantur : nam mulier nunquam religionem ab illâ , quam maritus suus quem amat habet , sectabitur : velut fœminæ Septentrionales naturâ frigidæ , amant maritos Meridionales quod calidi sunt : & Sabinæ pacem conciliarunt inter Romanos prædatores & Sabinos parentes suos , qui venerant illas repetitum. Sanctus Paulus inquit,

inquit, Salvabitur infidelis uxor per fidelem maritum, & contra. Alterum vero bonum est, quod rex semper militibus abundabit, faciens ipsos quoque militum filios, milites. Iis itaque abundans propter istam fœcunditatem quam modo dixi, accendens animos militum ad superandum inimicos, quo formosas eorum conjuges sibi habere possint: & hoc Platonis secretum est, ut milites amore ad pugnandum exstimulentur. Tum etiam volo, ut lege caveatur, ut qui plures mulieres rapuerunt, in castella locentur, non verò castra sequi cogantur: quemadmodum milites uxorati Neapoli in arcibus habentur, sed expedit in novas novi orbis colonias illos ablegare. Tertiò, curet erigi in unoquoque loco, Hispaniæ Neapoleos & Flandriæ duo aut quatuor seminaria militum, in quæ filii pauperum & naturalium parentum tantum deducantur, ubi assuefiant arma tractare, & regem solum pro patre agnoscere, & ut postea in numerum recepti mulieres captas matrimonio sibi jungant; hocque in causa erit quo minus pauperes vereantur liberis operam dare, certiores facti, illis non de-

futuros patrem nutritium , & rex habebit milites fideles. In nationibus verò externis , singulis nationibus singula seminaria constituat , scilicet ut omnes sint à Mauris, aut Flandris geniti, quos in disciplina militari educari curet , sicut Turca Ianizaros suos. Sed & mulieres pauperulas similiter in seminariis aliat , ut militibus lectos sternant , aut telas , vela, & similes res texant ; tum ne ecclesiæ nimis onerentur : & quò foecundiores reddantur , Italæ cum Flandris aut Hispanis connubio jungantur. Hoc enim pacto non tot inutiles religiosi fient ; quibus ecclesia oneratur ; quandoquidem non religione, sed necessitate compulsi hoc genus vitæ elegerunt, scandaloque aliis sunt, ipseque rex damno afficitur, qui minus vasallorum & tributorum atq; etiam militū ob id habet. Et educari possunt in istis claustris sive collegiis, sive utcunq; libet vocare , omnis generis homines. Ad illos sustentandos petantur redditus ex xenodochiis & collegiis senum aut, aliorum honestorum hominū, aut religiosorum, qui concionando quod sibi satis est acquirunt; imo & exposcatur à scœnatoribus, sicut dicam, ubi de thesauro regio

regio locutus fuero. Ita regis patrimonio nihil detrahetur adeo ut si quid de suo erogat: potius lucretur. At verò, ut Hispanicum Italici & Flandrici mulieribus unam familiam constituent, perutile est Hispaniæ: sic enim mundus paulatim mores Hispanicos induet, & facilius sub jugum mittetur. Et errant milites Hispanici, qui Neapoli agunt, dum quærunt solummodò mulieres Hispanicas, quas sibi matrimonio jungant: quapropter Proregis est, ut curet Hispanicas cum Italis aut Belgis copulari, honorans illos omnibus modis, maximè si inter primores & Barones hoc contingat. Nec est quod quisquam putet, claustra illa Turcarum esse commentum: nam exquisitissima illa ars est ab ipsis Apostolis in Ecclesiâ inventa, quandoquidem Papa tot collegia habet juvenum Germanorum, Anglorum, Maronitarum, ut sint semina fidei; & ordines divi Dominici, Francisci, & aliorum nihil aliud sunt, quam seminaria militum apostolicorum, quæ linguâ solùm sine armis mundum domant; & hi sunt ipsissimus nervus domini Ecclesiastici. Papa itidem ad dignitatem Sa-

cerdotalem, Episcopalem, aut etiam Cardinalitiam omnes omnium nationum homines admittit, nullo discrimine habito pauperum & divitum, barbarorum aut Latinorum (sicut ipse Apostolus ordinavit) modo quis velit esse sapiens, & vir bonus hincque dominium illius tam latè diffusum unitumque est, per Hispaniam scilicet, Mundum novum, Africam, Galliam, non minus quam, per Italiam, idque propter vinculum religionis commune, & corporum animorumque unionem. Idcirco rex, qui non solum fortunam, sed etiam corporum & armorum conjunctionem quærit, nisi religione quoque quæ animorum vinculum est, polleat, dominium quasi abalienatum & minus forte habet constatque Imperatorem Germaniæ, quod populis religione dissidentibus imperat, minus pollere, quam aut regem nostrum, aut ducem Baviaræ. Hinc ergo Turcæ damno nostro sapiunt, & nos transgredimur legem politicam, ut Romanam aut Gentilem observemus. Quare rex faceret, quod Christianum decet, si curaret institui collegia militum, & ad militares dignitates non Hispanos solum, sed quosvis

vis strenuos eveheret. à moribus Hispani-
cis non alienos: sic enim magis tam ab ex-
traneis, quam à suis amaretur. Non con-
tra S. Thomam fit, sumere & baptizare
liberos hæreticorum & Maurorum, cum
in militaria illa collegia recipiuntur; sed
cum pacis tempore vi eripiuntur, sicut
Hebræorum Romæ viventium, quam vis
Scotus utrumque concedat. Item condo-
net septimo quoque anno elapso omnibus
proscriptis & mortis reis sub conditio-
ne eundi militatum in Africam aut Mun-
dum novum. Item constituat, ut singu-
læ parochiæ singulis annis militem suffi-
ciant, id quod Excellentia vestra certum
quendam suum amicum in Hispaniâ pro-
posuisse ait; hoc enim pacto ad sexaginta
millia militum & ultra inde haberi pos-
sent. Expedit igitur valde unionem præ-
dictam cum Papâ inire. Sed melius est, ef-
ficere, ut quilibet Baro certo temporis in-
tervallo certum numerum militum sup-
peditet: optimum verò fuerit, si & ipse
proficiscatur in bellum, quando Rex pro-
ficiscitur: id quod non tantum in Hi-
spania, sed & in omnibus regnis Regi sub-
ditis observari fierique debet. Sicut &
illud,

illud, ut primogeniti soli in bona parentum ubique succedant. Verum enimverò istis omnibus regulis locus non est, nisi fundamentum Gentium reformetur, scilicet in matrimoniis contrahendis, & erigendis seminariis militum, qui nutrimento, & vestitu contenti spe emergendi, si strenuos se præbuerint, exstimulantur, ut res quantumvis arduas majoresque quam Turcarum Ianizari solent, conficere non dubitent. Hoc sufficiat dixisse, de militibus augendis, & regionibus non depopulandis. Capitaneos quod attinet, creentur non otiosissimi illi, quos hodie Nobiles vocant, sed strenuissimi & fidelissimi quique, magis ad severitatem sicut Annibal, quam ad benignitatem proni sicut Scipio; hiq̃ue ex numero militum eligantur, qui fortiter pugnarunt, & per gradus ad dignitates ascenderunt, velut Marius, Sylla, Ventidius, Antonius de Léva, Cieala, & Occiali. Verùm si de summa Imperii decertetur, opus est viro autoritate præcellente, atq̃ue ejusdem cum rege præcipiæ, aut, si metus subest, ne hic talis ad imperium affectet viam, sumatur ex Baronibus unus, qui ad hoc negotium aptissimus

tissimus sit, vir magis actionibus quam gestibus pollens. In hoc quò tutiùs agat Rex, consilium virorum prudentum, fidelium & religiosorum instituat, è quorum manibus milites stipendia accipiant, quia nihil in Belgio rebus Regis tam obfuit, quam quod milites salario suo fuerunt defraudati: ideoq; velim hos esse Capucinos, quoniam isti pecuniam minimè omnium curant. Vtque semper sint, quibus Capitaneatus demandentur, semina-
ria datâ operâ institui debent secundo vel postgenitorum ex Baronibus ac Nobilibus prognatorum in unoquoque regno, qui erudiantur in arte equitandi, jaculandi, fortificandi, oppugnandi & expugnandi, item, acies & obsidiones instruendi, pugnandi itidem, & in cohortes dividendi, quomodoque imperandum sit militibus, & tironibus præmonstrandum, quemadmodum Annibali nondum novum annum egresso monstratū fuit. Veruntamen non solum fraus circa stipendiorum solutionem, sed & insolentia ob recentem victoriam, item contemptus ducis minus sævi occasionem militibus præbet sacramenti fidem abjiciendi.

Quare.

Quare semper in turmas dividendi, nec unquam congregandi sunt, nisi cum acies instruenda est, quia tum timor ex hostibus illos concordēs duci suo facit: hoc neglectum inducit malum illud quod Carthaginenses post primum bellum Punicum experti sunt, quodque Romanis ipsis pernitiosum fuit tempore Furii Camilli. Ergo authores militarium tumultuum semper illico in præsentia militum mortis poenas luant, sicut olim Speridius, & quales meruit olim ille, qui exercitum Caroli V. concitavit, ut ex Austria retrò in Italiam cesserit; Nam horum est gladiis potius, quam lingua rem posse gerere. Quique ad mortem condemnati sunt, ipsius exercitus, non verò ducis manibus occumbant, ne istum in odium adducant: quin etiam sæpe ignoscere reis debet cum universi, non verò pauci pro eo intercedunt, ut Papirius, Torquatus & Drusus fecit, quemadmodum Tit. Livius & Corn. Tacitus docent. Hispani boni sunt pedites, etiam cum in locis montanis aut muris depugnandum est, faciliusque tutantur, quam acquirunt. Galli & Flandri ex equis benè pugnant, in aperto campo
& pri-

& primâ coitione. Itali utroque modo præstarent, nisi naturæ propriæ abusus ipsos perderet. Populi montani, ut Cantabri, & Helvetii, & Itali Appennium incolentes, Saxones, itidem pedites strenuè pugnant, naturaque propensi sunt ad libertatem, suntque magis ficti quam astuti. Campestris, ut Vandali, Castellani, Austriaci, Ungari, & Neapolitani equitatu præstantes sunt, & proclives ad imperandum, parum fideles & astuti. Has tam exactas considerationes dux observet, si milites arte tractare vult, quod si per physiognomiam, sicut Iulius Cæsar, illorum naturam introspicere nequit, muneribus illos postquam quinquagesimum annum attigerunt demulceat, ut diutius in servitio persistant, quod si ad sexagesimum quintum pervenerint, castellis & arcibus imponantur, & domum remittantur, ut ibi aut onera portent, aut terram egerant in vallo struendo more Romano, si fossores desint; Vel conficiant pontes, reficiantque triremes, id quod exercitus Cæsaris in Flandriâ & Angliâ fecit. Et quamvis belli alea non in multitudine consistat, ut docet Alexander Magnus, qui triginta

millibus

millibus veteranorum totum mundum subjugavit, & Scanderbegus; atque item Cæsar cum paucis multos subegit: tamen multitudo semper multum præeminet. Hinc Turca semper quasi vicit: qui cum numero superior non fuit, imbellem omnem multitudinem in principiis pugnare iussit, ut ita milites nostri vires in trucidandis illis consumant; atque in fine à Ianizaris integris adhuc vincantur. Hic mos quamvis bonus, impius tamen est. Quare in militiam emittendi sunt homines experti, quiq̃ue Christianismi utilitatem sibi ante oculos propositam habeant, non verò suam propriam: neque ob parvi momenti causam morti illos exponere decet, & quandoque manu tua propria faciendi sunt si usus veniat, quo charior illis fias, & concionatores exercitui præficiendi sunt, qui illi Deum in mentem & memoriam ponant, exemplo Machabæorum. Quod si paucis vincere cupis, necesse est, ut plures proprios milites, quam auxiliares habeas, aut etiam mercenarios, vel limitum tuorum custodes, ne in medio collocati fugam capeant. Requiritur huc plures aliæ observationes, quas omnes

mnes hîc recensere non possum: namque
 jam id solum adduco quod Hispaniam
 concernit. Sed providendum est in militiâ
 supra omnia, ne milites pecorum instar
 tractentur, qui si stipendia suo tempore,
 si medicamenta vulneribus à te ipso acci-
 piant, si gloriâ militari, si alloquiis bono-
 rum concionatorum, & præmiis excita-
 buntur ad virtutem, minimè fugam aut
 defectionem, quæ duo pessima mala sunt,
 circumspicient. Religiosi uniuscujusque
 militis res gestas ad memoriam posterita-
 tis scriptis recondant, regi quæ ipsi cum
 remuneratur milites suos exponant: hæc
 enim causa est, quod barones arma sume-
 re tergiversantur, dicentes, Rex ipse præ-
 stò non est, ut magnanima mea gesta coe-
 ram inspiciat, neque etiam perfidæ in vi-
 dorum Capitaneorum commemorationi
 sat fidei habeo. Nec pecuniâ solum nume-
 ratâ illos muneretur, sed quandoque ci-
 vicâ, aut quercinâ, aut oleagineâ coronâ,
 quod argumentum honoris illis magni-
 ficum, & tibi onerosum non est, constan-
 tius quæ apud te persistent, quippe, pe-
 cunia alterius comparare & vendere iti-
 dem fidem, quam tu ab illis comparasti,
 potest,

potest, non verò honorem; cum ignominiosum ubivis, etiam apud hostem ipsum sit, deserere regem suum. Quare impunè à quo vis occidi potest, qui primus fugam capessit, aut prædatum procurrit sine ducis sui licentiâ quæ res sæpe victoriam remorata est, & qui minimi in acie pretij sunt, hoc modo ditescunt, dum fortes ad extremum usque vitæ spiritum pugnant. Qui occupat locum commilitonis interfecti, aut protegit servatque illum, accipiat coronam quercinam, civicam dictâ. Qui primus in murum evadit, coronam muralem è dente canis (hoc enim nomen herbæ est) flexam, è manibus ducis accipiat, cum applausu & cantu militum, more Romano: nam hæc duo, pœna scilicet & præmium militaris disciplinæ fundamenta sunt; quorum prius à malefaciendo absterret, posterius verò ad benefaciendum instigat; illud in rebelles & viles, hoc verò in generosos & strenuos inventum; illud fræni, hoc verò calcaris instar est. Alexander magnus in honorem militum suorum apud Granicum flumen vitæ functorum statuas marmoreas, magnificum in modum crexit. Rex Siam, ut ani-

mos

mos suorum ad fortiter pugnandum accenderet, curavit nomina illorum, qui strenuos se gesserunt, in librum describi, & postea coram se recitari; quod idem & Assuerus, sacra scripturâ teste, factitare solitus est. Cum de vastis imperiis acquirendis agitur, Rex semper in militiam ipse proficiscatur; quandoquidem diligentes Reges semper plus acquirunt quam desides, quod regi in acquirendo gnauiter considerandum est. Quod si de tutando tantum principatu agitur, maneat licet domi, modo Capitaneos fortes & fideles suis militibus præficiat. Sed semper opinionem bellicosi de se præbeat, si contemptui exponi nolit, aut ostendat palam, se amare bellum. Vt citra periculum vincat, magnam militum numerum secum ducat, ut nec existimationem perdat, nec ab hostibus contemptui habeatur. Clades suorum minus nocent ubi ille ipse præsens non fuit. Militia maritima in quâ Genuenses, Lusitani & Hollandi excellunt, est maximè necessaria nam qui se dominum maris efficiet, idem etiam dominus terræ erit.

CAPUT XVI.

De Thesauro Hispaniæ.

Thesaurus est necessarius etiam ad estimationem conservandam : nam ita comparatum est hodiè , ut principatum potentia æstimetur ex abundantia pecuniarum , potius quam magnitudine suâ , idque non solum belli ; sed etiam pacis temporibus. Habeat igitur princeps semper pecuniam præsentem : difficile enim & periculosum est , præsertim flagrante jam bello , expectare dum nummi colligantur. *Tolle moras, semper nocuit differre paratis.* Opus igitur est, ut pecunia semper in promptu sit, ad milites illicò conscribendos, ne, dum tu in conquirendæ pecuniæ ratione occupatus es, hostis tuus te præveniat. In hunc finem Augustus ærarium militare instituit, teste Suetonio, utq; perpetuo ac sine difficultate sumptus ad colligendos ac sustentandos milites suppetere, novis illud redditibus ac vectigalibus locupletavit. Sanè multi mirantur quod rex Hispaniarum , cum plus quam viginti myriadas auri quotannis percipiat

nondum tamen seipsum Monarcham orbis Christiani effecerit, nec Turcas præterea invaserit: quibus ego citra admirationem respondeo, hoc nimirum accidere, quia nescit occasionemprehendere, quæ fortunam magnorum imperiorum hætenus sustinuit. Occasionem quidem dedit conjunctio Castiliæ, & Arragoniæ, Neapolis, & Mediolani, sed multo majorem Carolus V. Vir militaris, rex Hispaniæ, & electus Imperator Germaniæ, qui his auspiciis mundum sibi subjicere potuisset, modo scivisset æquè bene leges victis imponere, ac scivit vincere. Hic occupavit Tunetem, & Ariodeno Turcâ inde expulso, Maliaffem Maurum regem illius loci constituit, non mutato regni statu. Dein vicit Germaniam, hoc est, principes protestantes, quos dignitate Electorali exuens in eorum locum consanguineos & fratres illorum substituit, cæteroquin nihil mutato illorum statu. Cumque Lutherum in manibus & potestate sua habuerit, illum tamen, vanam clementiæ famam aucupans, dimisit, ut scilicet totam Germaniam cum Belgio seduceret. Cepit Franciscum regem Galliarum, illum

lumque libertati suæ restituit, ut scilicet novum ille concitaret bellum, quo conatus illius irritos redderet. Expugnavit Sienam & Florentiam, & dono illas dedit familiæ Medicæ, scilicet, ut illos haberet infensos inimicos: nam qui ab aliquo ad aliquem potentiæ gradum eversum est, id quantumcunque servitii, quod illi debet, præstare gravatur, ideoque occasiones quærit quibus benefactorem inimicum sibi reddat; id quod Duces Florentiæ, & Mauritius Elector Saxonix adversus Carolum V. fecerunt. Et beneficia, quæ propter magnitudinem sui rependi non possunt, benefactoris virtutem plerumque in odium adducunt, ut in modo nominato Francisco rege Galliarum, & Carolo V. manifestum factum est. Cui etiam imputandum censeo, quod Philippus patri suo non etiam in bello potuit succedere, & propterea Belgium unâ cum titulis Imperialibus perdidit. Sed ægritudo, quam ex Carolo filio suo percepit, superavit omnem aliam; nam ille ejus loco potuisset gerere bellum. Quod cum non faciat Rex, semper cogitur magis tutari regni sui limites quam propagare: imo in officio

officio continere Capitaneos suos, ne deprædentur milites & thesaurum suum, in id potius incumbentes, ut rem suam familiarem augeant, quam Regis imperium dilatent. Ideo has regulas (quàmvis loco huic minus convenientes) do, ut cum regio aliqua nova, & cui sit religio & ratio gubernandi diversa, acquiritur, illa habitatoribus denudetur, educendo populos, ut ipsi pro mancipiis habeantur, & baptizando filios illorum, & in claustra amandando, aut transportando illos in mundum novum: in quorum locum colonia nova ex tuæ regionis hominibus, sub duce fideli, & pròdente mittatur. Id quod Carolum V. Tuneti facere, & Mulassem Neapolim dèportari par fuisset. Imò hoc ipsum etiam decuisset facere in Germania, nempe Saxoniâ, Marchionatu Bràdeburgico, Landgraviatu Hassiæ, ubi mutatis ducibus novæ Colonix instituendæ: civitates verò liberæ ademptis privilegiis supprimendæ: denique tres Cardinales gubernatores toti Germaniæ imponendi fuerant. Cum autem regio nova dominio solum, non etiam religione diversa acquiritur, præsides & magistratus solum muten-

tur, nil circa populum mutato: sintq; primarii ministri è regiis, inferiores vero è plebe illius loci, cujus itidem leges paulatim mutantur in leges regias, intendendo vel remittendo illas, prout regionis illius ratio postulat: authores factionum è medio protinus tollendi sunt, vel occisione, si se tibi opposuerunt, vel, si tuas parteis fovverunt, transportatione in Hispaniam, ut ibi baronias in præmium accipiant, vel jubeantur commercia in tuo regno exercere. Nunquam capita gentium quas subjugasti, in suis locis relinquantur: quod cum Strozis, Medicis, Capponis, Petrucciis, & aliis factionum antesignanis, Sienæ & Florentiæ fieri oportuit. Quin & Galliæ regē Franciscum sic coërcitum oportuit, ne in posterum contra Carolum V. quicquam moliri potuisset. Hæreticos verò, & Lutherum confestim post comitia Augustæ habita, sub alio prætextu technis opprimere, de quibus infra, satius fuisset. Quod si Carolus V. hæc observasset, neutiquam tantum oneris ad Philippum transmisisset, & fortassis Carolus filiolus illius adhuc superstes esset, & ipse in bellum profectus fortassis Africam, Macedoniam, Italiam & Angliam

Angliam ditionibus suis adiecisset. Sed ille, ut dixi, solus horum malorum causa fuit, quæ etiam nū fiunt. Quo minus proinde miror, quod tanta pecuniæ summâ Hispanici Imperii limites non propagavit: quin potius miror, quod Rex tam opulentus, tributa illa ad usus necessarios non reposuit, quod illi perniciē afferre potuit; nam si negotiatio maritima illi solum in quinquennium aut sexennium tolleretur, aut clāsis è novo mundo auro & argento onusta remeans interciperetur, annon tū urgeret ipsum necessitas, ut exactionibus nimis proprios suos subditos graveret, & sic odium illorum in se deriveret, mercaturas evertat, milites stipendiis defraudet, atq; minimâ quaq; occasione illos amittat; Est etiam admiratione dignum, quomodo consumatur tanta divitiarum vis, cum videamus Regem ferè perpetuo inopiâ laborare, atque etiam ab aliis mutuo accipere. Vnde dico, fieri non posse, quin res malè succedant, quamdiu huic malo obviari non itur. Non tamen dico omnem Regis potentiam solum in nummis consistere: regi que considerandum pecuniâ solâ ad vincendum ho-

stem parum profici. Certè I. Cæsar experientia militari, & amore militum, etiã paucissimorum, universum mundum subegit, Sed & Saraceni, Tartari & Hunni sine nummis mundũ pene totum sibi subjecerunt. Igitur pecuniæ ut sese sustentet utilissimæ sunt, non itidem ut regiones acquirat. Atque hanc ob causam virium suarum nervos in alio quam in divitiis sitos esse credat. Nam fides pecuniâ comparata, pecuniâ rursus vëdi potest. Et vide quæso, quomodo Philippus noster duces Humenam, Ioiensam, Mercurium & Guisum, contra regem Navarriæ pecuniâ suâ sustinuerit, & quo pacto Navarræus eosdem illos virtute recuperaverit, & ad se pertraxerit, postquam ille tenacior factus manum clausit. Item Capitanei & milites militiã Belgicam cauponantur, minimè pugnantes ut vincant, sed ut lucrũ ex arte militari faciant, & arma, quæ instrumenta imperiũ sunt, avaritiæ & ludicrorum suorum instrumenta fecerunt. Rex seipsum decipit dum avaritiæ indulget, quandoquidem satis pecuniarum habet, si satis militum habet, cum amore reciproco, & mutua virtute; quæ si desunt, satis perdit.

Idcirco

Idcirco rex ante omnia animos suorum sibi in thesaurum devinciat, vasallosque suos virtute domestica ac militari amicos sibi reddat, reddens se admirabilem (ut supra dixi) primò novas scientias proficundo & proponendo; deinde copulet illorum corpora per matrimonia, honores, & illecebras: tum divites illos & agriculturæ amantes efficiat, curetque ut serificia, lanificia, aliaque opificia ac utiles artes sedulo exerceantur potiùs, quam quod hodie fieri videmus, quando plerique in arctis territoriis sænori dant operam; in locis vero majoribus ad mercaturam & extorsionem, animum applicant. Papæ thesaurizat animos hominum, atque inde vincit, quia hoc cum eloquentiâ & sapientiâ conjunctum instrumentum est, quo alter ille thesaurus acquiritur. Hinc Saraceni linguæ operâ, itemque novarum scientiarum & novæ religionis professione victores evaserunt. Cæsar similiter huic arti operam dedit, virtute suâ propriâ militum cujuscunque generis animos sibi devinciens. Sed Tartari & Hunni per corpora sola id confecerunt; reddentes illa fœcunda cum in modum, ut numero aucti,

nativum solum instar apum deseruerint, & alienum occupaverint. Iam verò rex omnes istos thesauros suo jure exigere potest, religionem scilicet bonis concionatoribus; amorem sui, legibus, utilitate & verâ justitia; multiplicationem eo modo quem supra de militibus proposui: & à singulis exigit id, quo abundant; à Germanis populos, ab Hispanis milites, ab Italis Capitaneos & vestes, à mundo novo aurum, non verò contra. Verè affirmare possumus, mundum novum quodammodo perdidisse mundum veterem; nam mentibus nostris avaritiam iniecit, & mutuam amorem inter homines extinxit, & quilibet solo auri amore flagrat. Hinc illi facti sunt fraudulentis, fidemque sæpe pretio vendiderunt & revenderunt, videntes pecuniam passim prævalere & in admiratione haberi, & scientias sacrasque conciones nummis postposuêrunt, agriculturæque cum cæteris artibus valedixerunt, mancipantes seipsum fertilitati pecuniæ, & divitum domibus. Produxit pariter magnam inæqualitatem inter homines, reddens illos aut nimis divites, unde insolentia, vel

nimis

nimis pauperes, unde invidia, latrocinia,
 & aggressiones. Hinc pretia frumenti,
 vini, carniū, olei & vestimentorum
 supra modum adaucta sunt; quia nemo
 illarum mercaturam exercet, unde pe-
 nuria, & pecuniæ interim expenduntur,
 adeò ut inopes tantis expensis haud suffi-
 cientes in servitutem se præcipitent, vel
 etiam profugiant aliquò latrocinatum
 aut militatum, impulsī paupertate, non
 amore regis aut religionis; sæpeque eti-
 am se aliò convertunt, nec dant operam
 liberis per legitima matrimonia cum tri-
 buta exolvere nequeant, omnemque mo-
 vent lapidem, ut in cœnobis pro mo-
 nachis aut concionatoribus recipiantur.
 Nunc considerandum Regi relinquo, an-
 non vincatur ab auro, quod tot malo-
 rum causa est; & propterea dico, mul-
 ta reformatione hic opus esse, ut regis
 ærarium dives evadat, & plus amoris
 & fidei illi à subditis suis præstetur,
 id quod fieri posset si regulæ illæ de
 augendo numero subjectorum, &
 remittendis aut minuendis tributis
 & crudelitate observarentur; sique
 rex ipse in militiam profectus; sa-
 pientibus

pientibus & strenuis suis ducibus & militibus, ad honorem potiùs quam ad avaritiam viam sterneret, renovaretque scientias, & leges conderet, quibus bonis honores suos illibatus maneret, improbos verò vituperium comitaretur. Utque legibus illis tanto magis obediatur, proponenda ob oculos utilitas quæ inde resultat: & timor poenæ, cui hodie absurdi scriptores primum locum attribuunt in ratione servandarum legum, qui tempus plus quam religionem considerantes timorem magis quam amorem requirunt, quoniam Gentilium rectores illum huic prætulerunt, atque per hoc impium Machiavellum & alios similes, regulas illas docuerunt. Verùm cum in Hispania nihil loci reformationi relictum sit, necessarium est, habito respectu ad abusum hodiernum, ut thesauri coacerventur, ne ære alieno in fine obruatur, aut alia damna ingruant, si fortè classis intra triennium aut quinquennium è novo mundo non rediret: primò exponam regulas usitatas, & post quid de hac re animi habeam, declarabo. Primò materies suggerenda fœnoribus & fœeneratoribus, qui certo modo

modo astringendi sunt, ut semper à pecunijs instructi sint , ut cum necessitas flagitaverit , inde acervatim peti possint, quod tam Neapoli & in omnibus primariis urbibus , quam in Hispania observandum est; tum verò exigendi ab illis nummi illi sunt ; cum grave aliquod bellum imminebit , & autoritas Papæ intervenierit , ne rex ipse in odium apud suos inducatur. Deinde vectigal Apuliæ à Ferdinando rege in usum vocatum introducatur per omnes provincias in illâ ipsâ aut simili formâ. Tum, curet omnes barones pecunias suas in medium proferre , constringens illos , nomine religionis & coronæ Hispanicæ cui connexi sunt. Denique , impetret à Papa indulgentias Cruciatæ, in omnibus suis regnis , nummosque inde collectos in ærarium deponat, ut augeantur in eum modum , ut possit exercitus ex illis conscribi , qui in terram sanctam mittatur. Postremò , inducat etiam Papam ut quenquennium integrum omnes Ecclesiæ, monasteria , episcopatus & parochiæ suarum provinciarum certam pecunię summam in ærarium thesauri facri, ad bellum contra infideles gerendum,

conferant, quinque videlicet pro centum, ex omnibus redditibus suis, sed ita ut singulis annis aliquid remittatur, hoc modo; primo anno solvant quinque, secundo quatuor, & ita deinceps usque ad finem quinquennij. Sed Veneti decimas exigunt. Hi quæ modi cum Papâ incantur, prætextu belli contra infideles instituenti; postea duo Episcopi thesauro huic custodiendo præficiantur; posthæc rex per thesaurarios suos negotietur mercimoniis in quaque terra usitatis, velut in Calabria serico, in Apulia frumento, in Sicilia oleo: hoc modo suos à scenerationibus diversos ad agriculturam converteret, ingensque lucrum inde conficiet. Præterea emittat in omnes regiones & arces præsertim Neapolitanas unum commissarium cum uno consiliario, homine Clerico, contra usurarios, qui probent tribus testibus, se usuras è consuetudine regni sumpsisse, secus auferant illis omnia bona, & in unum acervum conferant, postmodum rex illis dimidium restituat: exempli gratiâ; si quis usurariorum corrasit decem millia coronatorum, restituantur illi quinque millia; quia hoc genus

hominum.

hominum odiosum vilipenditur, nec est quod metuas illos rebellaturos; quin & populus ipse, cum videt illos pessundari, lætitiâ perfunditur, nec illos sequitur; sed & ipsi usurarii, cum illis dimidium relinquatur, bene secum actum putant. Tu verò cum reliquo coacerves cumulum pietatis, mutuo dando pauperibus sub pignore, cum hac conditione, ut pignus tibi distrahere liceat, nisi illud suo tempore redimant. Postea cum pecunia inde redactâ negotiari poteris, id quod usurarii ipsi faciunt, vel claustra & seminaria militum & mulierum pauperularum, de quibus supra, illis sumptibus ædificentur. Et hic actus religiosorum etiam contra barones, multum prodest animæ, corpori & statui, qui alioquin suis artibus totum mundum ad se raperent & devorarent. Præterea rationes exigat ab omnibus ministris regis & syndicis pro universo tempore administrationis illorum; quodque ab illis multæ nomine exactum est, in ærarium deferatur, reddaturque illis dimidium, aut etiam minus si videbitur, quo facto tam populus quam ipse rex lætabitur. Item vocet qui sententiâ aliquâ condemnati,

aut etiam infames redditi sunt, cremari-
 que jubeat judicia à quinque annis retrò
 contra illos habita, quo facto se honora-
 tos sentient, sed pro hoc beneficio certam
 pecuniæ summam dependere teneantur.
 Item ab unoquoq; qui primo in aliquam
 præclaram urbem, qualis est Neapolis, aut
 Præsidium, quale est Cotrone, intrat, exi-
 gatur aliquid in ipso introitu sub prætextu
 recognoscendi omnes qui intrant. Vecti-
 gal exigatur pro omnibus rebus tam ne-
 cessariis, quam superfluis: sed pro necessa-
 riis, aut cibo, potu, oleo & similibus pa-
 rum; pro superfluis largius, pro chartu-
 lis lusoriis duo carolini, pro tesseris luso-
 riis unus carolinus, pro chartæ scriptoriæ
 volumine 24. foliorum unum granum;
 pro chirotecis dimidium carolini, pro ho-
 loferico, versicoloribus, stragulis & vesti-
 mentis aut squalentibus, item pro argen-
 to, eligatur quantum regi satis est; sed mul-
 tò plus meretricibus extorqueatur, sicut
 Neapoli fieri solet, & in omnibus locis fieri
 debebat, ut singula prostibula singulos
 semiducatos numerent, nec balneæ, aut
 theatra, aut interlusores hinc exempti sint
 nec diversoria publica aut armaturæ cu-
 juscunque

juscunque etiam generis sint. Servetur autem in omnibus regula modo dicta, Res multum necessariae multum, parum verò necessariae parum solvant: Similiterque Rex quotiescunque usus venerit de pecuniis à subditis suis in fœnus depositis summat aliquid cum taxatione & impositionibus. Hocque ita fieri justum & æquum est: nam ratio vult, ut omne bonum privatum inserviat bono publico, sine quo res privatae sustineri nequeunt. Sed hujusmodi taxationes non personales, sed reales sint, id est, non in capita hominum, sed bona fiant, ne totum impositionum onus in solos pauperes ruat, quod plerumque fieri solet: nam nobiles onus quod ipsis injungitur in plebem excutunt, & civitates primariae in rusticos, quod omni juri & æquo repugnat. Neque etiam alia bona quam certa & stabilia graventur: nam Dux Albæ qui idem in mobilibus & incertis bonis quoque facere tentavit, totum Belgium in se concitavit. Quod si summâ necessitate flagitante mobilia & incerta quoque bona huic oneri subicere vis, haudquaquâ displicet mihi ut eo modo ad hoc procedas, quo civita-

res quasdam Germanicas, Norimbergam
scilicet, Augustam & alias procedere me-
mini, ut hoc committas jurejurando sub-
ditorum. Iustius tamen & magis legiti-
mum est illud genus exactiōis, quod ex-
ercetur in merces quæ importantur aut
exportantur: nam rationi convenit, ut
qui in nostro solo aut de nostro lucratur,
vicissim aliquid dependat. Cum verò ne-
gotiatores vel subditi nostri vel peregri-
ni sint, æquum est, ut plus à peregrinis
quam à nostris postulemus: id quod ma-
gnus Turca etiamnum observat, dum pro
mercimoniis quæ Alexandriam evehuntur,
ab exteris decem pro centum, à suis verò
tantum quinque exigit. In Angliam extra-
nei triplo plus solvunt quam incolæ: in
Dania duplo, & denique variè pro varie-
tate locorum. Ut paucis dicam, cō opes
omnes confluunt, ubi res ad sustentatio-
nem vitæ humanæ, necessariæ, plurimum
abundant, ita ut principi omni operâ con-
tendendum sit, ut suos ad agriculturam &
omnis generis artes exercendas inducat,
de quo alibi fusiùs. Lucra quæ populus
exosus est, fugiantur, aut aliud nomen il-
lis indatur: quomodo Fiscales solutiones
minui.

minui & sub alio titulo peti debent. Hinc Augustus non regem , sed tribunum sese appellavit , scilicet , quia nomen regis odiosum fuit apud Romanos. Ita tributa nominentur vectigalia aut eleemosynæ, varienturque nomina perpetuò, quia nomen donativi fastuosum & odiosum est, populus & rex aboleant illud , aliudque nomen indat. Sed in his rebus subtilis esse nolo , quamvis possem. Negotiatio cum Genuensibus Regi pro thesauro est. Sedulo igitur det operam , ut ejusmodi negotiationes ac commercia quoque cum aliis populis ac gentibus instituat. Sunt & aliæ plures utilitates extraordinariæ , quæ principes partim à suis , partim etiam ab extraneis percipere possunt , ut sunt caduca, confiscationes, condemnatio donativorum, portiones , honorantiæ, ut vocant , similesque plures aliæ, de quibus singulatim esset dicendum, verum constitui de illis coram colloqui cum rege.

CAPUT. XVII.

*De populi amore & odio , item de
conjuratationibus.*

Videri forsan alicui possit , in rebusp. mutuum amorem communis utilitatis causâ inter cives colendum esse, quod apud Venetos fieri consuevit ; verum in regnis monarchicis odium & dissidium inter subditos disseminandum esse ne alter alterius injuriam à Rege acceptâ vindicatum eat , neve contra regem conjurent , atque ita omnis amor in regem vertatur. Hæc regula pluribus modis absurdissima est ; Primò quia regem crudelissimum tyrannum reddit , qui sibi soli non verò universo populo prospiciat, ita ut per mutuum subditorum odium non amor in regem, sed timor , & invidia accendatur : Secundò , quia dominium naturale concordiam inter populos exposcit, quò firmitus in propulsandis inimicis suis persistant , atque unus alium domi militiaeque mutuis officiis sibi devinciat.

Quocirca

Quocirca legillatores communi consensu in hoc incubuerunt , ut subditos amore mutuo & unitate religionis quasi conglutinant, eoque curarunt ut in templis congregarentur , quò melius perspicerent causam propter quam se mutuò amare deberent : nam ignoti nullus amor. Hac de causa motus Plato, privata sacella prohibuit : & Moyse unum solum templum in toto regno Iudaico instituit ita ut omnes in una religione & amore unius solius DEI concurrentes amorem mutuum inter se usquequaque adimplerent. In hunc finem præter conjugia institutæ sunt etiam clientelæ, & alij actus mutuam utilitatem producentes & foyentes ; item mercaturæ , & officiosæ partitiones honoris aut obsequii causâ initæ. Hæc principi utilia sunt , non verò odium , quod Galliæ perniciosum fuit. Talesque contentiones profuerunt Romæ cum plebs superior evasit : obfuerunt autem , quoties nobilitas vicit. Licet Florentiæ contrarium evenierit : nam ibi plebs victrix non nobilem se effecit , sed contra nobiles se humiliarunt , cujus contrarium evenit Romæ. Quare dico , elaborandum esse regi,

regi, ut amorem mutuum inter suos inducat, sub unitate religionis, evitans illos qui Zizaniam spargere conantur, id quod Belgiam pessundedit; Secundo, approbans matrimonia Hispanorum, cum quavis alia gente; Tertiò, mercaturam & collybium inter diversas nationes; Quartò, æqualitatem inter illos inducendo: nam hic error jam per totum Christianum orbem invaluit, ut hic sit pauperrimus, ille verò ditissimus, quam rem Plato supra modum exosus fuit, quò è medio tolleret invidiam, rapinam, odium, & mollitiem populi. Vnde Moses instituit, ut septimo quoque anno hæreditates suis familiis restituerentur, & servi manumitterentur, ferentes etiam aliquod lucellum secum ex domo patroni: idque legi & voluntati divinæ congruum esse docuit. Ob hoc eleemosynæ, item alij actus pii cum Xenodochiis instituendi sunt, quò honor pauperibus conservetur cum æqualitate aliquâ. Romæ nunquam (teste Salustio) conjurationes factæ sunt, nisi cum divitias multorum ad se pertraxerunt pauci, id est, Crassi, Pompeji, aut Cæsares: & tempore Lutheri & Calvinii rustici in Germaniâ.

Germaniâ seditionem moliti sunt , quoniam scilicet illi duo conculcatâ veritate evangelicâ zizaniâ , ubique & perversiones statuum seminarunt , cum integrorum regnorum ruinâ. Quinimò videmus quoque nostro tempore , qui centies mille quotannis in reditus accipiant , & mille homines quorum singuli centum habent , pro uno millenario : illud omne consumunt , in canibus , equis & morionibus alendis , & in tegumentis equorum auro squalentibus , aut , quod pejus est , in scortis. Et si quando contra tales actionem instituat pauper , adeo jus suum persequi nequit , ut potius illi aut profugiendum aliquò , aut in carcere moriendum sit : dives autem liberè per omnia grassatur , quia iudices illius gratiam aucupantur , & lites in favorem illius , sæpe etiam pretio dirimuntur , quod ut plurimum in parvis regionibus fieri consuevit ; quod sanè longe perniciosissimum est principatibus. Vix enim fieri potest , ut iudex corruptus donis , probè officio suo fungatur : nam , (DE O ipso asseverante) munera oculos etiam sapientum perstringunt. Quid illum facturum credibile

bile est , qui munus judicandi mercatur, intratque in illud non ut in campum spinis oblitum , sed tanquam in messem fertilissimam & abundantissimam ? Idcirco hoc quoque , quamvis diversum ab hoc proposito sit, admoneo studiosos politicæ, pro certo habeant , illum qui officia vendit,, velle ut ministri sui fures fiant. Ludovicus XII. Galliarum rex dicere solitus fuit, quod illi, qui officia pretio emunt, idem faciant quod mercatores, qui parvo pretio universum emunt quod postea magno particulatim vendant. Sed, ut ad rem redeamus, etiamsi dives multū servis suis largiter alendis & ornandis impendat, parum tamen hoc remp. juvat , imò huic potius damno est : Primò , quia illos sibi soli devincit, facitque, ut se contra quemvis , etiam ipsum regem , sequantur ; id quod Spurius Melius Romanus contra patriam suā conatus est. Hoc ipsum metuens Veneti sine numero famulatio degunt. Deinde quia illos reddit molles & effæminatos , adulatores , superbos, lenones ; eoque quasi seminarium fundat hominum vilissimorum & inertissimorum , qui postquam uxores duxerunt, astutiis

astutiis suis homines vulgares opprimunt, & improbitatis suæ virus longe lateque propagant. Hac ratione Pontifices inducti sæpenumero Prælati suis interdixerunt usum plurium servorum, ubi quidem interdictione illa minus opus fuit: nam etiam si reverâ servi illi boni non sint, credibile tamen est, illos tali in loco fieri bonos, dareque minus scandali. Quare, regis est introducere æqualitatem, coërcendo numerosa illa servitia. Præterea, indulgeat, ut subditi decennium integrum, dimidium solum tributi solvant; à baronibus verò & aliis artificibus alterum dimidium poscatur. Tum etiam leges & artes, de quibus supra, ubi de baronibus & usurariis sermo, verba feci, vocentur in usum. Sed, quia omnes nationes Hispanos exosæ sunt, præstat, regem conjugii, eisdem amabiles reddere, nec non institutione seminariorum militarium, in quæ diversarum nationum milites recipiantur ac sustententur: sic enim Rex exercitum habebit tum, copiosiores, tum temperatiores ac generosiores: quemadmodum videmus castaneas aliis arboribus insertas meliores fructus edere. Idem Deo ipso
in

in more positum est facere , qui ut nobilitet humanum semen, sæpe homines Septentrionales austrum versus transfert, quod quidem etiam ob alias causas facit, quæ nobis præter unam illam atque alteram sunt incognitæ. Deinde rex Hispaniarum hoc agat , ut non tantum subditi mutuo amore coalescant , sed etiam , ut ipse quoque à subditis deametur , quod consequetur promulgando leges utiles, multiplicando subditorum numerum, relaxando iis tributa , æqualitatem ubique introducendo , denique non omittendo etiam illa , de quibus supra. Etenim nihil tam exitiosum est Regi , quam si odium subditorum in se concitet: unde ferè conjurationes contra ipsum & contra statum suum oriuntur. Propterea expedit , ut omnes cum ipso ejusdem religionis sint; nam nihil tam homines inter se discordes reddit, quam diversitas fidei. Id quod Gallia suo malo experta est. Verum hîc requiritur: , ut princeps duo extrema , Simulationem scilicet & Superstitionem, vitet. DE V S est veritas , & vult in veritate coli, atque animo simplici adorari: Efficiat ergo Princeps noster , ut pium ac religiosum

religiosum se præstet sine hypocrisi: quæ Tiberio Cæsari multum obfuit. Verum nihil principem tam commendat populo, quàm domesticæ & militares illius virtutes, quæ omnes omnis generis subditos illi fideles efficiunt, cum sint fundamentum omnium principatuum. Nam, sicut elementa, & corpora ex his composita, motionibus cælestibus sine ulla tergiversatione obsecundantur, ob naturæ præstantiam, sibi ingenitam; & interrevolutiones ipsarum sphærarum cœlestium admiranda quædam harmonia elucet; sic homines lubentes se submitunt Principi, in quo eximiæ virtutes elucet. Nam ita comparatum est, ut nemo inferior superioris ac præstantioris imperium detrectet. Æternæ quippe naturæ lege receptum est, ut inferiores præstantioribus pareant, & vinculum fidei est (inquit Livius) melioribus parere: & patienda meliorum imperia, ait alter ille. Et Aristoteles naturalem rationem exposcere ait, ut præstantioribus ingenio & iudicio minus præstantes serviant. Virtus igitur in Principe emicans amorem illi conciliat, præsertim ubi ostende-

rit, se subditos suos amore paterno complecti, admittens illos ad mutuum colloquium & aspectum, inspiciensque rationes ministrorum inferiorum, pronioresque aures pauperibus quam divitibus præbeat, ipseque per se ignoscat & munera distribuat, poenas verò per alios infligat, supprimatque usurarios & barones illos mercenarios, de quibus supra; immunemque se ab omnibus flagitiis exhibeat, faciatque se per religionem & assessores religiosos venerabilem, sancteque amandum propter strictissimum vinculum quod ipsi cum Papâ & Ecclesiâ intercedit, imiteturque per omnia Davidem, Constantinum, Theodosium, Trajanum, Augustum, Martianum, Carolum Magnum: qui omnes dictis virtutibus & scientiis præditi felicius imperarunt, quam Iulianus, Fredericus, Henricus, Tiberius, Nero & Philippus, cognomento pulcher, qui Carolo M. se opposuit. Præterea subditi honore & præmiis ad æmulationem virtutis & scientiarum invitentur, unde novæ scientiæ inveniuntur. Lusus etiam in Hispania multum adjumenti affert, ut plebes à curiositate rerum, ad Statum pertinentiū, diver-

um, divertatur, vel etiam ut facultatibus ludendo perditis militatum abire cogatur: verum cum ista perditio sit causa rapacitatis, avaritiæ, odii sociorum, amoris pecuniarum; plus nocumenti ista ludendi techna affert, quam emolumenti. Quare præstat, suos inter subditos ludicra certamina, & velitationes scientificas: inter extraneos verò lusus chartularum & tesserarum adhibitis ad hanc rem illorum legatis, instituere, quò illi in ignavo otio marcescant: quin etiam proponantur illis quæstiones mathematicæ, philosophicæ & politicæ, ut ab hæresibus avocentur. Optimè fecerit Rex, ne qui contra ipsum conjurent, si bonum, venerabilem & justum se exhibuerit. Defectus primæ illius virtutis exitium tulit Neroni & Zelimmo: secundæ, Sardanapalo, & Vitellio: tertiæ verò, Philippo regi Macedonum, qui justitiæ administrationem Pausaniæ denegavit, & ob hoc ab eodem trucidatus est. Inæqualitas etiam ipsam Romam perdidit. Quod si ab uno solo, Principi insidiæ struantur, præsentissimum remedium est, ut observentur & excutiantur omnes qui ad illum intrant, ne ar-

ma occulta sub vestimentis inferant: nam insidię ab uno solo paratę difficulter vitari queunt. Unde Henricus rex Gallię, rex Moab, & Philippus Macedo à singulis interempti sunt: primus propter religionis diversitatem: secundus, propter sævitiam: & tertius, propter justitiã denegatam. Sin plures sint qui Principi insidias struunt, fieri non potest, quin intra decimum quintum aut vigesimum diem detegantur, si prius in effectum deductę non sunt, aut si conjurati non amore justitię, pietatis, aut publicę utilitatis ad hoc processerunt, sitque conjuratum contra Tyrannum; & à viris honestis tantummodo: nam quilibet laborat, operã principis utcunque saltem tolerabilis emergere, dum illi aperit insidias. Hinc conjuratio Absalonis contra Davidem, & Catilinę contra Patriam palam factę sunt, quia conjurati ipsi homines nauci fuerunt. Per servos itidem conjurationes facilè & citò deteguntur, si non properè in actum deducantur: sicut illa Laurentii de Medicis contra ducem Alexandrum plus unâ nocte non fuit suspensa. Quando contra sævissimum tyrannum aliquem homines honesti con-
jurant.

jurant, etiam si illi cunctentur, tamen nullum periculum subest, ne palàm fiat: atque propterea conjuratio Iohannis Procidæ & baronum Siculorum contra Gallos & Carolum Andegavensem qui incolas miserè affligebant, plus quam integrum annum celata fuit, consciis etiam Imperatore, Papâ, & Petro Aragonio exteris: cujus rei unica causa fuit, quod viri nobiles, & quorum interfuit, contra tyrannicos regentes idem machinarentur. Similis fuit conjuratio inita contra Focadam, Levitas, & Athaliam. Sin autem non pauci quidem, sed nec probi sint qui conjurant, quamvis contra tyrannum, tamen si propositum non confestim executioni mandant, propalatur: quod probat conjuratio contra Neronem inita, in quam quidem & ipse Seneca condescendit; & contra Cosmum de Medicis ab impiis Strozis facta, qui illo multò peiores fuerunt. Quod si aliquis solus ad principatum aliquem aspirans, affectis suis persuadeat, se aliud moliri, & interea illorum amorem in se derivat, hic certò potietur auso. Sic Cæsar viam sibi ad Imperium struens, id

clam animo suo abscondit, solitus, etiam adolescens, dicere, Si violandum est jus, regnandi gratia violandum est: fecitque sibi hujus conatus duo fundamenta, religionem videlicet, & amorem militum, quibus demum in fine voluntatem suam sub alio prætextu patefecit. Contra Catilina idem conatus, omnes conjuratos conscios & participes fecit, nullum sibi prius fundamentum singulare jaciens, qua de causa etiam, magno suo malo fuit frustratus. Cujus exemplo Cæsar edoctus, cautiùs illud idem aggressus est. Rex itaque animos subditorum, & servorum suorum, quomodo erga ipsum affecti sint, quid agant vel instituant, diligenter exploret, & si animadvertit, quidnam desideretur, ipsis mox satisfaciat, quin & muneretur clam & sine suspicionis metu præcipuum aliquem ex ipsis insidiatoribus, qui hoc modo delinitus ipsum faciat certiore de omnibus quæ à subditis suis geruntur. Si nunciatur ipsi, esse quosdam, qui palàm multos menses antè conjuraverint contra ipsum; irrideat licet. Nam qui talia deferunt, aut stulti, aut rerum ignari, aut denique falsarii sunt, qui dum ta-

lia

lia fingunt regis gratiam aucupantur. Sic olim Perseus fratrem Demetrium falsò detulit in itæ conjurationis contra patrem Philippum regem Macedoniae. Et tempore Tiberii & Neronis quotidie existerunt, qui alios falsò accusarent ob crimen læsæ majestatis. Quod sanè perquam flagitiosum: nam hoc pacto ipse princeps suspectum se reddit, adeò ut subditi id, quod suspicatur ille, aut verè committant, aut innocentes ultimo supplicio afficiantur, quod utrumque regi perniciosum est. Quin potius dissimulet si non probeantur ejusmodi accusationes, quamvis veræ, modo ad ipsam religionem non pertineant: nam hoc faciendo probat se justum & bonum, planeque indignum cui tales struantur insidiæ; ipsique conjurati abjiciunt pravam opinionem quã de illo conceperunt. Pejus tamen est, subditos rebellionis & conjurationis suspectos reddere, causa non probatã; nam illi infamiae metu inducti rerum mutationem desiderabunt, & inimicis via ad invasionem sternetur, quod sæpiusculè in Flandriã & Galliã accidit: & quamvis spes lucri alicujus inde affulgeat, scilicet quod

occasio inde sumi potest, populum arctius
 frænandi, quam modo dictus Cosmus
 scitè apprehendens, pacis conditiones
 cum Florentinis initas rupit; & Rex no-
 ster hac occasione frænum attraxit Arra-
 gonensibus, insimulans illos conspiratio-
 nis cum Antonio Perez initæ: tamen re-
 verâ plus damni quam emolumenti in-
 de existit. Proinde magis stabilire & con-
 firmare principatum sibi potest, si mutuo
 amore & beneficentiâ populum deliniat,
 ne suspitiones ejusmodi de ipso concipi-
 at. Quid? quod & populi ipsi aut illorum
 posterum memoriam infamiæ talis conser-
 vant & in tempus opportunum rejiciunt,
 quo oblato, extraneorum ope palam de-
 fectionem meditantur, adeoque profe-
 ctò his artibus conjuratio non aufertur
 sed differtur. Hinc Nero ex primâ conju-
 ratione & damno populi utilitatem pri-
 vatam sperans, non sustulit, sed distulit
 conjurationem, quam postea senatores
 cautiùs repetiverunt: id quod Tiberio
 quoque & aliis sceleratis contigit. Quod
 si ergo ejusmodi quid contigit, beneficiis
 potius quam suppliciis memoriam rebel-
 lionis obliteret, simul subditis tali præ-
 textu

textu frænum injiciens; & nihilominus delitiosè illos pascens. Adeò nempe bonitas principis omnibus locis, & temporibus præstantior est quam astutia. Equidem verum est, conjurationem periculosissimam esse, quæ novam religionem inducere parat, aut cum seditiosus aliquis concionator ipsum statum suggillat. Quare jam nobis aliquid de concionatoribus probis & improbis, & postea etiam de regnorum regionumque confœderatione ac dissidio & quæ huic materiæ conjuncta sunt, disserendum. Quod hoc loco restat, supplicia conjuratorum uno omnino eodemq; die decerni & postea paulatim executioni mandari debent. Et ne barones conjurare possint, expedit observare illa, quæ superius adducta sunt: nam hæresis nulla, nisi auxilio Clericorum, finem suum consequi potest, id quod alibi demonstravi. Quantum ad vice-reges, ipsi arces & propugnacula servare non possunt, nisi gubernatores qui illis impositi sunt, cum illis concordēs sint: ideò baronibus talia gubernacula committenda sunt, qui sciant periculum se adire amittendarum baroniarum suarum, si non probè

officio suo fuerint functi. Hoc sine Hispani in Italiam, & viceversa Itali in Hispaniam, ubi istis partibus fungantur, sunt mittendi.

CAPUT. XVIII.

De Concionatoribus & prophetiis.

CERTÒ constat, populos, tot præcipuè regnorum, plus posse, quam ipsum regem cum amicis & militibus suis, in orbe Christiano scilicet, quamvis id in Turciâ adhuc incertum sit. Idcirco necesse est, causas aliquas in medium producere propter quas populus contra regem suum non ob quamvis causam insurgat, & jugum excutiat: illæ verò sunt, si populi illi diversi minus sint coaliti, aut si viles sint, nec caput ad rebellandum habeant, in quod confidentiam & spem suam ponant. Iam verò manifestum est, tales causas ab argutis concionatoribus originem ducere, quibus apud suos fides est, eoque magis, quod illis bona æterna spondent, quæ, spernendo temporalia, acquirere possunt, dicentes, Voluntati divinæ congruum

congruum esse, ut regi obedientia præstetur, quodque ferendo afflictiones præmia ab ipso DEO obtinebunt: simulque humilitatem illis cum cæteris virtutibus inculcantes, graviterque comminantes latronibus, homicidis, scortatoribus & seditiosis; præmonstrantes item supplicia, quæ illis ab hominibus, ipsoque DEO imminet: contrà verò bonos consolantes iisque foelicissima quæque promittentes. Ita fiet, ut eorum verba pronis auribus accepta auditorum animos vincant. Sic scelestissimus quisque quatiatur foràs cū suâ perfidiâ, nec militem penes quem omne robur perversis suis moribus inficere poterit, nec ullo modo ad rebellionem impellere. Ergò primum instrumentum bene imperandi, lingua est; secundum vero gladius: hocque ex vitio illi opposito optimè omnium dignosci poterit. Nam ubi prædicatores aliquot seditiosi contra Regem insurgunt, populos dissentientes in unum cogent, seditiosissimo cuique animum addent, sequæ ipsos antesignanos & duces seditionis facient: quod principes sæpe ad incitas redegit, & quod plus est, vitâ ipsâ privavit.

Hujus rei exemplum est Mahumet qui populum concitavit contra Heraclium Imperatorem; item Calvinus & Lutherus, qui contra infinitos principes, & plus malilinguâ suâ operati sunt, quam aut Marcus Sciarra aut Nenus Martinus macharâ. Contra verò Menenius Agrippa plebem Romanam tumultuantem solâ linguâ compescuit, Senatuque restituit, à quo turpiter desciverat. Papâ sæpe per prædicatores rebellionem gliscientes compescit; imò Imperium Occidentale stabilivit, sanctæque linguæ suæ suadelâ Attillam ab Italiæ ruinâ divertens, domum redire coëgit. Sed & Achab lingua Eliæ pessundatus est, & Roboam Achiz. Quamobrem concionatores sacri in magna existimatione habendi sunt, præsertim si boni viri sunt, & miraculis, atque validis rationibus, id quod dicunt, confirmare queunt: sicut Moyses contudit Pharaonem, Papa Imperatores Fridericum, & Henricum, & imperator Constantinus perfecit id quod divina sua mente conceperat. Quare profectò tumultus excitari possunt eloquentia illorum, qui auctoritate apud populum valent, atque digni-

dignitate : istos verò revereri par est , si-
 ve boni sint , si ve mali , amicitiaque illo-
 rum expetenda ; nam si tales boni fuerint ,
 divīna auctoritate adeo pollent , ut ne ob-
 sisti illis possit . Adspice Samuēlem , qui
 Saulum solio imposuit , rursusque depo-
 suit , electo Davide . Papa verò quid ejus-
 modi non instituit , valuitque ? Nam
 summa auctoritas cum concionibus con-
 juncta plus fidei obtinet : Episcopi verò
 hic plurimum possunt , si ipsi conciona-
 torum munere fungantur . Iohannes Chry-
 sostomus quantum nocuit furiis Eudoxiæ
 Imperatricis , ejusq; asseclis ! Divus etiam
 Bernardus ipsis Cardinalibus & pontifici-
 bus max : formidabilis fuit , diremitque
 aut uniit principes & subditos suo arbitra-
 tu , quod Epistolæ illius satis testantur . Et
 mihi quidem videtur , quod si omnes prin-
 cipes & populi omnia sua auxilia confe-
 rant ad solvendum papatum , nihil ta-
 men efficient : siquidem Christus hoc
 quoque Ecclesiæ suæ spondit , Quic-
 quid ligaveris & solveris , &c. & , Por-
 tæ inferorum non superabunt eam .
 Quod si expeditio crucigerorum saltem
 unica indiceretur , omnes ubiq; religiosi
 quorum

quorum multæ sanè myriades, ad arma provolarent, mundo universo lingua gladiisque restituri ac terrorem incussuri: neque enim populi contra homines sacros arma inferre essent ausuri, atque si non omnes, maxima tamen pars illorum succubitura, cæteri verò sic exterriti animum remissuri. Vide sîs Moysen, qui solus cum Levitis & sacerdotibus arma contra populum Israëliticum rebellantem induit, & contra principes, qui cum uxoribus suis miriadè numero excesserant, & armis unius tribus sacerdotalis trigegies ter mille homines una die trucidavit, reliquosque in rectam viam reduxit. Nam ubi vera religio simul cum prædicatione arma induit, nulla potentia tanta est, quæ illi possit obsistere. Romani quam primùm vim novæ religionis Christianæ perceperunt, arma illicò contra illam corripuerunt, trucidantesque & vincentes, passim tamen succubuerunt, adeò ut & ipsi tandem sub Constantino Imperatore Christianam fidem amplexi sint. Atque etiam si Episcopus ipse aut Papa sceleratus sit homo; tamen princeps gladium in illum stringens vincetur etiam vincens, id quod

in

in Rogerio Guiscardo rege Neapolitano manifestum factum est, qui prælio vincens, Papæ pedibus tamen osculum figere coactus fuit. Cujus rei remedium reges quidam, inter quos Henricus V I I I. rex Angliæ, se repperisse credentes ad apostasiam confugerunt, nihilo tamen minus & ipsi perierunt, hocque Hispaniæ certiorum ruinam adferret, ut supra innui. Alij utile fore rati sunt, si Papas in vincula conjicerent, id quod Philippus Galliarum rex in Bonifacio V I I I. ausus est: atque Imperator Arcadius Sanctum Chrysostomum in exilium pepulit. Quod utrumque utriusque exitiosum fuit: nam Chrysostomus majori authoritate in integrum restitutus est, Guainâ Gothorum rege arma contra dictum Imperatorem sumente, qui & ipse tandem agnoscens delictum suum ad Ecclesiæ gremium confugit, & Chrysostomi religionem amplexus est. Et alter ille, rex Galliarum electo papa Gallo post devictum Bonifacium, sperans hoc modo peccatum suum inultum mansurum, fovit dissidium in Ecclesia tunc ortum, electumque Clementem V. Avenionem habitatum misit, sed frustra: nam ille ipse

Clemens

Clemens consilio Cardinalis Bratei, eluse regem suum, non servans promissa illi data, & ex illo quidem tempore regnum Galliarum semper ad occasum vergere visum est, ut ex Historiis apparet. Profanum ergo remedium est, in personam sacerdotis manum extendere. Alii Anti-papas elegerunt, sicut Dux ille Bavarus, quod ipsos pejus afflixit. Alii Episcopos & Papas pravos, inimicos sibi, ad Concilium generale provocarunt, quod inventum Papa deludens, legem promulgari curavit, quâ concilio omnis autoritas in Papam adempta est, interdictumque, ne ullum Concilium nisi à solo Papa congregari possit. Quam ob causam Leo X. Cardinales, qui Pisano concilio interfuerunt, perdidit; neque principes, illorum amici, obtinuerunt id quod voluerunt: Ecclesiastici principes semper sapientiores fuerunt secularibus. Alii, cedendo & submittendo se, huic malo medelam invenerunt; sicut Theodosius Imperator humiliavit se coram Ambrosio bono Pastore, & Gothorum reges omissa Româ Ravennam petierunt, locum dantes Papis tam bonis quam malis. Et rex ille Angliarum,

cujus

cujus jussu episcopus S. Thomas nomine interemptus est, pacis condiciones cum Papâ inire quam regnum perdere maluit, solvitque Papæ quadragesies mille marcas auri, testamentoque Papam regni sui hæredem reliquit. Horum ad exemplum regi Hispaniarum convenit cedere Papæ, siue bonus siue malus sit, causasque suas, si quas habet, differre, Episcoposque, inimicos suos, papæ castigandos relinquat, uniens se cum illo modis supra dictis. Alexander rex Iudæorum in odium Phariseorum adductus, moriens uxori (ut testatur Flavius Iosephus) suæ suavit, ut ipsum de fenestrâ præcipitem det, satis factura illo modo iræ Phariseorum, qui illam ubi hoc fecerit, in regno succedere permitturi sint: prædicens etiam, ut caveat inimicitiam cum ullis religiosiis hominibus habere, ne idem, quod ipse, patiatur. Sed si homines nullius authoritatis, quales fuerunt Arrius, Savonarola & Lutherus contra aliquem statum insurgunt, id verò perniciosum est: tumque videndum, utrum tales homines Papam adiutorem sibi habeant vel non: si enim habeant, neque ille

ille contradicat, tum malum propemodum incurabile redditur; sin verò non habeant, remedium est præsentissimum. Præterea hic requiritur, ut introspeciat boninè an mali illi sint: nam ambo exitiales sunt. Quocirca mali eradicandi sunt auctoritate Pontificali: boni verò ad Synodū generalem citandi, auctoritate Pontificis etiam inter veniente, ut palàm vincantur; sicut Berengarius convictus erroris locum dedit veritati, cessitque; hocq; fieri debet, si verè boni, & non hypocritæ sunt: verum si bonam causam foveant, emendandi sunt errores, in quos illi in concionibus suis inveci sunt, mittendique sunt Romam, ut ibi ætatem exigant; sicut Bartholomeus Miranda Archiepiscopus Toletanus, & Episcopus Curzolanus à Venetis expulsus. Quod si Laici sint, ut Iohannes Leidenfis; & Philippus Melancthon; nihil mali ab illis timendum est: nam hi duo post rupturam à Luthero jam factam demum surrexerunt, & postquam ille prior jam erroneam religionem sacerdotiumque in Germania stabiliverat. In nostris autem regionibus nemo quicumque laicus tale quid patraret sine auxilio

lio Clerici alicujus. Regula est infallibilis, nullam unquam religionem terræ cuiquam nocuisse, nisi ipse Princeps regionis patrocinium illi præstiterit, quemadmodum in Monarchia papali ostendi. Igitur præcavendum est Principi, ne nobiles quoque sui illa hæresi inficiantur, nempe aliis negotiis illos occupando & reprimendo prout supra præscripsi. Hæ verò regulæ contra prædictos hæreticos diligenter observandæ sunt, ne cum illis de argutis Theologiæ quæstiunculis in aranam descendatur, sed ut jubeantur solum vocationem suam docere ac nomina authorum suorum edere, ita: Quis vos iustificat hæc publicè docere? sunt ne illi diaboli an homines, quod minimè credendum? Si verò Deus hoc fecit, ostendant id per miracula, qualibus ille legatos suos, Moysen scilicet, Eliam & Aaronem munivit. Quod si hoc præstare nequeunt, exurantur licet, atque infames reddantur. Disputationes Grammaticales, & argutiæ Logicæ vitentur; sed Divina Logica observanda est; id quod sanctus Franciscus in Ægypto fecit, & sanctus Iohannes Guïdalbertus, egoque ipse probavi in
meis

meis dialogis contra Lutheri & Calvinii
 sectatores, docens, quomodo illi Aposto-
 lico & Politico more convincendi sint;
 ne verbositate futilitates ex litibus pro-
 creentur, quod perversis ingeniis victo-
 riæ instar est. Dannentur etiam rogo ex
 constitutionibus Imperialibus; quia vi-
 rorum in auctoritate constitutorum fa-
 mam & bona lacerant, qualis est Papa,
 & alii religiosi ac pii, qui fidem suam Ec-
 clesiæ approbarunt & sanguine suo ob-
 signarunt, quod quidem omni thesauro
 pretiosius est; proinde qui talibus refra-
 gatur aliosque seducit, merito puniri de-
 bet. Altera regula est, dare operam, ne
 virus hoc latius serpat, dum illi progeni-
 em producunt, ad quod conficiendum
 expedit, viros ingenio præstantes epis-
 copatibus decorare; cogitandumque tibi
 est, quod tales utiles tibi futuri sint, nec
 unquam pestiferas tales opiniones sparsu-
 ri, quales Cato & Socrates inter Gentiles,
 Sanctus verò Leonhardus & Thomas in-
 ter Christianos fuerunt. Reperire etiam
 est alios viros bonos, in utramque partem
 plurimum valentes, quales fuerunt apud
 paganos Alcibiades & Coriolanus, qui

patriæ

patriæ suæ multum profuerunt & obfuerunt, prout res & occasio tulit: apud Christianos verò Lutherus & Sergius, qui post quasi per palinodiam recantarunt quod antea rectè prædicarant. Quare doctis omnibus faventem & gratiosum se præstet Rex, dum ingenium illorum introspici nequit; detque operam omnibus modis, ut sciat, qui nam in sua regione doctrinâ alios superent, illosque ad se pertractos in suis negotiis occupatos reddat, magis illos beneficiis demulcens, quam ipse Papa, instigetque illos contra infideles. Vnus solus monachus totam Angliam ad fidem Christianam convertit: & Carolus Magnus summus virorum & religiosorum doctorum fautor, Gothiam, Norwegiam & Daniam cum magnâ parte Germaniæ illorum operâ acquisivit: & in acquisitione mundi novi religiosi plus præstiterunt quam milites. Idem etiam præstari potest in Chinâ, Æthiopiâ, & Persiâ. Quare scientiæ novæ ibi introducendæ & sectæ Physicorum quasi ab inferis revocandæ sunt, unâ cum Mathematicâ & linguâ Arabicâ (postquam Hebræorum & Græcorum imperia

imperia abolita sunt) ut Turci illarum beneficio erroris convincantur. Instituantur item congregationes religiosorum, sapientum itidem laicorum, ad deliberandum de rebus ad statum pertinentibus, ut ingenia illorum in harum rerum meditatione distineantur, ut tibi soli serviant, nec damno sint, ambitionem suam omnem in tuum favorem, & non contra ostentantes, detque operam ut multos hujus generis eosque probos habeat. Nam si maximè multi, at tales sint, quales fovit Iesabel; illos omnes unus facile Elias contriverit, ad nihilumque redegerit. Etiam Antiochus scholas Græcas Hierosolymæ instituit, scilicet ut aboleret salutarem doctrinam Mosaicam; verum incassum, quandoquidem Machabæi se illi opposuerunt. Ad hunc modum multæ Christianæ Catholicæ scholæ aperiendæ sunt Regi, idque contra religionis inimicos: nam quando hoc facit, tam à Papâ quam ab aliis suis inimicis tutus erit simulque subijciet sibi Belgium, sicut supra demonstravi. Sed nec hoc prætermittendum est, ut scilicet per omnes provincias collegia instituantur, in quæ omnes ingeniosi

pueri

pueri deducantur , quique tales sint ex præceptoribus primorum rudimentorum & Grammatices sciri potest ; & selecti illi ex omnibus scholis Regis sumptibus alantur & educantur , fiatque ex illis novus ordo , qualis fuit Dominici , dicaturque ordo Austriæ : & postquam decimum octavum annum attigerunt , jubeantur suggestum conscendere & conciones ad populum habere ; vocenturque tales , Prædicatores regii , & ablegantur partim in Germaniam , partim in Angliam : qui si re bene gestâ domum redierint , ornentur episcopatibus regiis , qui nomine juris-patronatus veniunt : nam hoc faciendo securum se ipsum reddet adversus Papam & perfidos concionatores & hæreticos , & regias impensas consumment illi tantum qui illius commodis inserviunt , neque verbis exprimi potest utilitas quæ inde proventura est : nam hæretici toto cælo à veritate aberrantes sunt discipuli Calvinii , qui belli semina spargunt quocunque vadunt pacemque ab angelis annuntiatam , & à Christo ipso prædicatam profligant , atque ob hoc parum solliciti de doctrinâ & auctoritate

thoritate sanctorum, sectam suam vnicè
 armis Turcarum ritu defendunt. Hic o-
 pus est medicina quæ quidem efficacissi-
 ma sit contra hoc genus hominum; illa
 verò est, Obstare principiis, quod qui-
 dem in omnibus malis observandum est;
 & post demum remedia superius adducta
 applicanda, in convertendis illis scilicet,
 ad quod boni & seduli operarii adhiben-
 di sunt, qui doctrinæ puritate, & vitæ
 sanctimoniâ alliciant atque reducant o-
 ves illas, errantes à veritatis viâ, Rex
 Lusitanæ, in primis verò Iohannes III.
 in India collegia & seminaria erexit, in
 quibus magnus numerus adolescentulo-
 rum omnis generis sub disciplinâ Iesuita-
 rum educatur, qui etiam Germaniæ &
 novo mundo hoc modo plurimum pro-
 fuerunt. Nam civitates Germaniæ in
 quibus Iesuitæ vivunt semper perstite-
 runt in fide & illæ quæ hæreseos ve-
 neno jam infectæ sunt, illorum ope sa-
 nantur. Quod si verò spes nulla est illos
 in veram viam reduci posse, ut doctri-
 næ & dominio tuo subjici velint; tunc
 amplectendum est consilium, quod Te-
 rentius Varro Hostulio dedit, ad Tuscos

in fide & pace continendum , scilicet efficiat ne possint excutere jugum , quantumvis etiam velint. Hoc autem tribus modis perfici potest , si viles , si debiles , si denique loco disjunctos illos reddat ; nam audacia jactandi jugum proficiscitur vel à generositate animi , vel etiā à viribus vel etiā à multitudine. Verū priusquam vera illa remedia veniatur , expedit plus ad sequam verbis exprimi potest , si liberis infidelium adhibeantur magistri artium & exercitiorum liberaliorum & ingenue homine dignorum ; sic enim unā eādemque viā parentes cum liberis nobis devinciemus. Paranda itaque , ut dixi , nobis sunt seminaria linguarum & militiæ , futuri imperii instrumenta : illa , ut subditi infideles & hæretici cum bonâ pace ad veram viam reducantur , & ad unitatem fidei ; hæc , ut planè enerventur , atque omni potentiâ priventur , si sponte ad veram fidem reduci nolent , de quo alibi locuti sumus.

CAPUT XIX.

*De regnis Hispanorum propriis;
deq; regnis hostilibus unitis &
discordibus.*

QUIDAM arbitrantur, impossibile esse, ut regnum Hispanicum diu persistat; tum quia omnes ferè cæteras nationes sibi inimicas aut adversas habeat, tum etiam quia regiones illius partim in novo mundo, partim per insulas huc illuc dispersæ sunt, velut in Italiâ, Germaniâ inferiore, & Africâ, quæ omnes diversissimæ sunt linguâ, situ & cæli temperie: contra verò Turca, qui imperium totius mundi sibi vendicat, regna sua arctissimè copulata habet, & si ad bellum se accingit, imitatur morem Romanorum, qui circuitionibus usi sunt: neq; odium inimicarum gentium illi obesse potest; quia educat penes se omnis generis liberos, quibus deinceps pro militibus utatur, & ipsius imperium ferè nihil est aliud quam respublica militaris; neque etiam religio
illi

illi obstare potest, illiusque præfides me-
rum & mixtum imperium cum jurisdi-
ctione habent, ita ut nec populos sine
armis degentes timeant, cum illorum
ipsorum liberis in compescendis illis u-
rantur. Qui magnus evadere Monarcha
cupit, illum oportet omnes circum se
habitantes populos usque & usque armis
aggredi, & in potestatem suam redigere:
sicut Romani primo omnium Sabinos &
Latinos bello aggressi sunt; deinde Æqui-
colis, Pelignis, Vejentibus, Lucanis &
Tusceis arma intulerunt, semper usi cir-
cuitutionibus, donec tandem subjugatâ to-
tâ Italiâ trajecerunt in Sardiniam, Sicili-
am, Hispaniam, Galliam, atque Germa-
niam. Idem factitarunt Babylonij erga
Asiaticos, & Persas. Macedones similiter
primò Thebanos, Epiratos, Laconas,
cum Achæis & Ætolis bello adorti sunt:
deinde in Asiam progressi, totam eam ar-
mis compleverunt, adeò, ut in fine etiam,
quemadmodum Livius & Plutarchus scri-
bunt, gloriâ victoriarum suarum elati e-
tiam Romanis & Carthaginensibus se op-
posuerint. Et nisi præmatura mors Ale-
xandrum Magnum è medio sustulisset,

procul dubio etiam cum Romanis, arma
conseruisset. Ajo Turcam idem hodiè
conari, quod olim maxima Imperia fe-
cerunt: nam primò victâ Asiâ minore in
Europam trajecit, & Græciam circum
circa vicit; postea Syriam, Ægyptum, &
Armeniam, donec tandem progressus est
in Macedoniam, Epirum, & Hungariam;
ubi postquam provincias aliquot Christia-
nas ditionis suæ fecit, & Christiani ad ar-
ma conclamantes contra illum sese con-
jungunt, metu perculsus mox pacis con-
ditiones vel inducias subdolè ac insidiosè
cum iis pangit: interim dum Christiani
mutua sua dissidia armis finire contem-
dunt, Turca quietè dominatur & arma
victoria in reges Persarum aut Georgia-
nos vertit, donec Christianos rursus in-
ter se discordare videt, tum perinde cum
Persis aut aliis suis hostibus inducias fa-
ciens, omnes vires iterum in Christianos
convertit, eosque quantum potest armis
oppugnat. Et dum illi consultando tem-
pus terunt, Turca progreditur & modò
hunc, modò alium locum in potestatem
suam redigit. Tanta nimirum & tam per-
nitiosa sunt odia illa intestina Christiano-
rum.

rum! Verùm rex Hispaniarum uno eodemque tempore bellum cum pluribus gerit, nec unquam omnes vires suas in aperto campo conjunctas habet, quo se ipsum suo jugulat gladio. Proficiscitur militatum in remotissimas regiones, cum tamen circumcirca in viciniâ suâ hostes habeat Anglos, Gallos, Belgas & forsân ipsos etiam Italos. Unde videtur, sibi ipsi adversas & parum utiles vias ad propagandum Imperium suum inire. Ad quod ego respondeo, concedendo hæc ex parte: nam ars Turcæ manifesta est, qui vel uno solo adverso prælio illoque magno devinci potest, ut supra innui, nullos regulos aut barones habens, quorum armis in integrum restitui possit. Quod de rege Hispaniarum dici non potest: Nam Papa & Itali propter religionis communionem ipsi cito suppetias ferrent. Item ajo, illum nulla insigni clade, nisi à grandialiqua potentiâ qualem Turca habet, affici posse, qui cum longius remotus sit, sicut olim Alexander M. fuit, tam subito illum obruere non potest: sed contra, quævis concordia Christianorum, soli-

da modo & stabilis , Turcam totum opprimere posset. Deinde dico , etiamsi rex Philippus regna sejuncta habet , tamen inimicorum suorum regna sunt sejunctissima; atque ob hanc causam æmuli ejus Itali , Tusci & Veneti nunquam facile contra eum conjurabunt , nisi datâ operâ prius ab illo læsi & magnâ injuriâ affecti : nec enim Papa unquam fieri permittet , ut hostile quid in regem Catholicum attentent: imo certum est, Principes Catholicos , propter metum ab hæreticis & auctoritatem Pontificis, hoc nunquam ausuros. Contra verò hæretici plurimum inter se dissident atque discordant , atque ob hanc causam Germania in respublicas dissecta exiguas nihil nocumenti illi afferre potest, domuique Austriacæ & Archiducibus per Imperatores partim subiecta est ; partim etiam Archiepiscopis , qui simul & seculari potentia præstant , quales sunt Moguntinus, Coloniensis, Trevirensis, Salisburgensis, Argentinensis & Bambergensis ; partim etiam ducibus Bavaricæ: adeò , ut Protestantes hæretici nullo modo contra regem Hispaniarum insurgere queant. Ipsa etiam Germania inferior
in

in plures respublicas dirempta est, quæ omnes adversus regem Hispaniarum arma gestant ac præmonstrant, solum ut se defendant, non ut illum offendant. Ex horum numero sunt Hollandia, Frisia, & Zelandia. Quid? quod Germania inferior & superior religione maximè dissentiunt: quod idem de Danis quoque Norwegis, Transsylvanis, Gothis, Polonis, Gallis, Helvetiis & Grisonibus affirmari potest, ita, ut nulla prorsus conspiratio ab illis Regi timenda sit: sed, quod plus est, rex stipendiis numeratis magnam partem illorum in amicitiam suam pertraxit, & Rex Poloniae & Dux Transylvaniae interventu conjugiorum & foederum mutuam amicitiam cum ipso colunt. Adeo ut à solo rege Galliarum & rege magnæ Britanniae ipsi timendum sit, qui per religionis diversitatem nunquam concordēs esse possunt. Etsi verò Rex Hispaniae Gallias non potuit suam in potestatem redigere, ejus tamen haud parum interest, quod Rex Galliarum à Papa absolutus ad Ecclesiae obedientiam rediit. Nam alioquin omnium hæreticorum in Germania caput factus non sine Regis nostri & Papæ

detrimento in Italiam transiisset, quod nemo hæreticorum in hunc usque diem ausus est, inopia scilicet ducis. Tum etiam in Gallia schisma est inter Catholicos & hæreticos. Et quod præcipuum est, sunt in regno illo multi potentes Episcopi, qui ruinam Hispaniarum haudquaquam desiderant. Denique regis nostri subditi non hastis, gladiis aut equis concurrunt, quod Galli amant facere, sed jaculis & robore pollent, armis nimirum ad defendenda munimenta, non ad congregiendum aperto Marte aptis. Vnde Galli conatibus Hispanorum obviam quidem ire possunt, opprimere verò illos non possunt: quia ipsi etiam Principes & Respub. Italiæ, quæ ad hoc usque tempus à partibus Gallorum steterunt, transirent ad Hispanos; quæquæ ipsæ duas has nationes in æquilibrio continuo conservant, ne una oppressa alterius præda fiant: id quod Hiero rex Syracusarum inter Romanos & Pœnos aggressus est facere, sed incassum. Item rex Galliarum in Hispanias, propter intermedia munimenta & arces ab Hispanis depugnandi peritis in seffa, transire non

non potest : neque Mediolanum aut Neapolin tam citò adoriri bello potest, ut non multò citius Hispani in Galliam cum armis irruant, illumque properè domum redire cogant , & proprium defendere regnum. Neque vero ille unquam in Italiam transgressus est nisi adjutus à Papa , quod expeditio Caroli Andegaven- sis testatur , aut nisi à Principe aliquo Italo vel Repub. eò vocatus , sicut Ca- rolus V I I I. à Duce Mediolanensi vo- catus fuit. Quod hodiè vix fieri potest : verentur enim Itali , ne illi simul novam religionem inducant. Fieri etiam solet, ut ille , qui primis externos in auxilium suum vocavit , primus quoque succum- bat : necesse enim est , ut talis peregrinos milites hospitio excipiat , qui postquā vi- cerunt partem adversam , adjuncta sibi plebe expellunt etiam illū qui eos in exi- tium hostis advocavit , quod experti sunt Vicecomites, Sfortii, Castrucci, Florenti- niq; , cum multis aliis, Scipse etiam Papa, quamvis autoritas Papalis illum in in- tegrum restituit. Quare à rege Gallie non admodum timendum est Hispano, minus verò ab Anglis cum insula illi conclusi

sint , nec cœlum continentis exteri ferre possint. Hinc sat illis est , suis frui , & naves solum prædatum emittere , cui tamen malo remedium mox afferam. Caveat sibi itidem Hispania , ne sinat classe Hollandicas , Scoticas , Danicas , Norwegicas , Gedanicasque vires suas conjungere: sic enim totam Hispaniam invadere possent , sicut olim Alani , Gothi & Vandali. Quandoquidem autem istæ nationes in religione dissentiunt , & Rex Hispaniæ astutè nova discordiæ semina inter illas spargit , non adeo timendum est , ne suas vires conjungant. Videamus jam , quid boni Hispania in se contineat , & quibus mediis major existere possit. Omne dominium stabile necessario requirit mutuum amorem primò inter subditos ipsos , deinde inter principem & subditos , tanquam membra & caput unius corporis ; societas naturalis consistit primò in marito & uxore , deinde in patrefamiliâs , liberis , & familia conjunctim , tum in iis etiam , qui vinculo consanguinitatis aut affinitatis conjuncti sunt ; item in simili corporis dispositione , in convenientia morum , consuetudinum , & studiorum.

Quò

Quò pertinet communis lingua, & unum idemque genus vestitus. Nec leve societatis vinculum est ipsa humanitatis ratio, nimirum quod omnes homines sunt: & ubi plura horum vinculorū concurrunt, ibi etiam firmior societas initur. Hinc Itali cum Hispanis facilius coeunt in unum, tum quia alter alterius linguam intelligit, & similes sunt moribus, corporibus, & ritibus ecclesiasticis; quod in Gallis non fit, qui lingua & moribus diversis utuntur, ut taceam, quod diversi quoque sunt constitutione naturali. Sic Hispani facilius societatem atque amicitiam contrahent cum Africanis quam cum Belgis, qui ab illis plurimum differunt. Nam Hispani sunt naturā calidi ac sicci, coque macilenti, statura brevi, fusci, astuti & garruli; Belgæ verò, frigidi, corpulenti & crassi, stupidi, & pauci sermonis. Qui igitur diversas regiones regere atque in officio continere vult, reddat illas, quantum fieri potest, sibi mutuò similes. Atque istam hominum unionem Deus ipse Politix author homines docuit. Sunt autem tres unionis hujus species; Prima est animorum profecta à religione

quæ quidem omnium fortissima est; copulat quippe nationes plurimum inter se distantes: ab hac dependet voluntas, & actiones: tum linguæ, & arma in hac uniuntur: per hanc Papa dominatur Europæ, Asiæ, Africæ, Americæ, & ut uno verbo eloquar, omnibus Christianis hujus mundi. Contrà verò Imperator Germanorum hac destitutus solam Germaniam vix frænari potest, cum diversissima sit corporibus, ritibus atque consuetudinibus, adeò, ut de illis verè dici queat: Quot homines, tot sententiæ. Hanc ob causam Angli & Helvetii unam tantùm, aut ad summum duas religiones suis concedunt, sicque feliciter degunt: nam tritum illud, *Divide & impera*, hic locum non habet; at bene contrarium, *Divide & perdes*. Catharina Medicea, regina Galliarum, ut contra legem Salicam clavo imperii admoveretur, modò à Catholicorum, modò ab Hugenotarum partibus stetit: Verùm hoc factò exitium sibi & filiis peperit, quorum unus à monacho ordinis Dominici fuit interemptus. Quantum ad hoc attinet, Hispania felicissima est

est omnium regnorum, cujus regna quavis situ disjuncta, religione tamen omnia conjuncta sunt: atque hoc ipso etiam Turcæ præstat, & omnibus principibus aliis, cum omnes ad unam fidem convertat, ut supra ostensum. Secunda unio est corporum; atque hac Turca cæteris omnibus præstat, qui imperat Mahumetanis, Christianis & Iudæis religione diversissimis; quod rebus suis parum obest, quia filios illorum ipse sibi in spem militiæ educat, illos verò qui religione ab ipso dissident enervat viribus, atque exarmat. Verùm si illis partem reip. suæ administrandam committeret, & non despotico, sed politico dominio in illos uteretur, citò ad incitas ab illis redigeretur, exemplo multorum principum Germaniæ; aut saltem via illi ad dilatandum imperium intercluderetur, veluti Imperatori ac regi Poloniæ contigit. Si inter mancipia Turcæ quis oriretur generosa indole præditus, regno ejus fortè interitū afferre posset, sicut facturus erat Scæderbegus ille, si Christianorum auxilium ad hoc ipsum promptum habuisset, & non potius impedimentum Genuensium, qui in proprium

suum atque Huniadis Ungari detrimen-
 tum Mahumetanis Asiaticis quadraginta
 millibus, pro totidem coronatis transi-
 tum venderant; atque nisi Europæi au-
 xilium tulissent Amurathi jam pessunda-
 to, qui postea ope illius auxilii dimidiatæ
 Europæ dominus evasit. Omitto hîc dice-
 re de Moyse, contra Pharaonem, ad cu-
 jus exemplum contingere potest, ut Deus
 mancipium aliquod Christianum contra
 ipsam Turcam excitet. Similis ejusmodi
 divisio exitium Hispaniæ asserre potest.
 Tertia unio est pecuniarum & faculta-
 tum, cujus vi Turca in Ragusienses, alio-
 quin liberos, imperium habet, qui, quia
 bona illorum in terris Turcarum sita
 sunt, & in confinio regni Turcici habi-
 tant, certâ tributi summâ libertatem su-
 am illis vendunt; quoniam hæc rerum
 humanarum conditio est, ut fortior im-
 perium habeat in infirmum. Per hanc
 tertiam unionis speciem Rex Hispania-
 rum Genuensibus dominatur, quoniam
 merces & baronias in terris illius habent
 sitas. Vnde dico regi qui dominia sua se-
 uncta habet, primò omnium laboran-
 durn esse, ut illa constringat vinculo na-
 turali,

turali, deinde politia. Ad naturale vinculum quod attinet, conjunga: Hispanos, quamvis plerisque omnibus nationibus odiosos, cum cæteris per media supra adducta: nam Hispanus servitio jam oppressus satis humilis est, moresque suos sub domino exuit, est præterea etiam jactator, & astutus in rebus nauci, non verò in illis quæ alicujus momenti sunt, satisque etiam apparet, linguam modumque vestimenti Hispanicam plerisque omnibus placere; illorum autem modum agendi, fastuososque titulos, cum ambitione primum locum in conventibus occupandi, & exquisito nimis incessu omnibus displicere. Et quia vitia hæc nationi huic natura inhaerent, quamvis virtutes illorum, patientiam scilicet, religionem, virilitatemque cum eloquentia maculent; tamen illa omnino tolli non possunt, sed opus est, ut ceteri in illorum mores transeant, instar arborum, quæ aliis inferuntur. Quare dico utilissimum fore, si militibus & baronibus Hispanis in exteris regionibus degentibus exteræ quoque mulieres matrimonio jungantur: vicissimque peregrinos connubiis & officiis in Hispaniam

niam perliciendi artes à me præmonstratæ eò diligentiorē considerationem merentur, quia plus habent in recessu quam in fronte promittunt: idque clarius patebit, ubi de singulis nationibus singulatim locutus fuero. Quātum ad politicam unionem attinet, danda est Regi opera, ut suam nationem cum aliis conjungat, religione scilicet, quod est arctissimum copulandi vinculum, beneficio Concionatorum theologicorum, atque exoticarum artium & linguarum, ut jam dixi, quæ omnes gentes in admirationem rapiunt. Bellumque semper prius vicinis quam remotis inferat, ipseque ibi præsens adsit. Denique, ut reliquas omnes nationes inducat, vel invitet, ut navigantes in mundum novum in suâ terrâ thesauros colligant, quod videmus à Genuensibus hodie fieri. Ita que omnia moderetur, ut semper unum regnum alterius operâ & auxilio opus habeat, ut maneat hoc modo quasi convincta: moveatque omnem lapidem, ut inimici illius è contrario disjuncti maneat, religione, induciis, moribus, scientiis, conditionibus, mercaturâ, & omnibus rebus necessariis: foedusque

incat

ineat cum illis, qui ipsi nocere possunt, quæ omnia ut melius perspiciantur, singulatim de omnibus gentibus quæ illi commodo aut incommodo esse possunt, differam, in medium producens modos quibus uniri possunt: cum hoc extra dubium sit, quodlibet scilicet Imperium vastum sed unitum, ab hostium incursum tutius esse, quia non solum magnum & unitum, verum etiam firmum & potens est.

CAPUT XX.

De Hispaniâ.

AD modò dicta notandum, quod, cum in Hispaniis diversi populi sint, maxime illos, qui ad dignitates affectant vitam, unanimes esse conveniat. Ideo Castilienses, Arragonenses & Lusitanos imprimis concordēs efficiat Rex, omnibusque æqualia officia in aulis distribuat, Lusitanosque in Castilia, Castilienses autem in Lusitaniâ muneribus decoret, matrimoniusque & navigationibus illos invicem quasi constringat: idemque fieri par est inter montanos Biscajenses, & Leonenses,

nenses , itemque Astures & Gallæcos , &
 inter incolas vallium Valuzzianaram &
 Valentinaram , familiares ut invicem fi-
 ant , quamvis loci intercaepedine disjun-
 cti : introducanturque inter illos collegia
 & seminaria militum togatorum & ar-
 matorum , quibus tuti reddantur , tam
 ipsi quam rex : dandaque est opera , ut
 mulieres externas connubio sibi jungant,
 liberosque ex illis suscipiant , qui , si for-
 tè bella ingruant subsidio illis sint , prout
 natura cujusque , non prout fors tulerit :
 paulatimque veteres illorum mores abo-
 lendæ sunt, non verò repentè, doceantur-
 que in Italiâ potius quam in Belgio officia
 administrare. In Hispaniâ verò Itali per-
 mixti Hispanis officia subeant , & in
 eâdem , cum sit sedes totius regni , api-
 ces omnium virtutum & scientiarum, ju-
 stitiæ scilicet & religionis, esse debent, quò
 promptius reliqui Hispanos sequantur ,
 imbibentes illorum mores , quos vident
 bene beateque agere. Verum si illi profligata
 vitæ & moribus incivilibus erunt ,
 omnibus nationibus abominationi e-
 runt : ut taceam , quod gravitate & con-
 stantia morum cæteros omnes superare
 debent ,

debent, quia domi habent unde discant. Inprimis verò necessarium est, ut fidem constanter colant tam pacis quam belli tempore, id quod docendo & formando illos in dictis seminariis effici potest, ubi discunt obedire & servire Regi. Et siquidem rex strenuum se militem virtutisque studiosum ostendit, dignior habetur qui ametur & colatur. Munitiones & arces in Galliam obversæ sint munitissimæ, itemque illæ quæ Corrugnæ, & in littore septentrionali Angliam spectant, eoque præcavendum ne ab hostibus impetantur. Verum tamen classis mille navium hac in parte plus valebit, ut mox ostendam. Hispani doceant etiam incolas Africæ & utriusque Indiæ ad illos translator aut sponte transmigrantes artes mechanicas: ipsi verò solis armis studeant & quidem magis quam literis: peregrini verò ad literarum potius quam armorum studium admoveantur. Videmus enim Athenas doctas à bellicosa Lacedæmone bello victas fuisse, quæ tamen ambæ postea in Macedonum manus & potestatem inciderunt, utpote qui à Philippo rege

fuerant assueti. Sufficit ergo, si semina-
 ria artium & linguarum Austriacarum
 ingentibus tibi subjectis extruantur, &
 ut reliquorum non magna cura habe-
 tur, qui scientiis & artibus relinqui pos-
 sunt: sed in Hispania peropus est, ut o-
 mnes tam extra quam intra Seminaria
 educati armorum scientiâ exercitati sint.
 Aperiendæ etiam sunt scholæ pro secun-
 do-genitis Nobilium Hispanorum, unde
 sumantur fideles duces ad expeditiones
 tam maritimas quam terrestres, de quo
 etiam supra. Neque est quod quisquam
 fastidio aut tædio Hispaniæ afficiatur
 quod ægio est sterilis: nam hæc culpa non
 solo, sed paucitati cultorum imputanda
 est, quia solum per se fertilissimum est, &
 omnia ad sustentationem vitæ spectantia
 abundè profundit, & si diligentius cole-
 retur, infinito hominum numero alen-
 do sufficeret, sicut olim ingentes Cartha-
 ginensium & Romanorum exercitus a-
 luit, cum suis incolis propriis, neque ulla
 provincia majori vi aut diutius vires Ro-
 manas elusit: neque unquam exercitum
 occisione amisit, quin statim repararit al-
 lium majorem. Verum, ut antiqua omit-
 tam,

tam, tradunt recentiores, regem Granatæ in bellum adversus Ferdinandum quinquaginta millia equitum, secum adduxisse, qui numerus, haud scio, an hodie in Hispania & Lusitaniâ simul reperiretur, non quod natura regionum mutata sit, aut coeli temperies, sed quia numerus incolarum imminutus est, atque agricultura intermissa. Incolarum autem multitudo hodie minor est, primò, propter bellum, per quod Mauri Hispanis superiores evaserunt: siquidem in illo bello spatium trium mensium ad septies centena millia hominum interierunt: insecutum est deinde bellum, quod septingentes septuaginta octo annos duravit, quo gens illa Maurorum universa in Hispania eradicata est; intra quod tempus incredibilis vis hominum ab utraque parte occidit, adeò ut multæ urbes, imò multi integri terræ tractus deserti manserint. Vix quæ finitum hoc bellum fuit, cum subito se rursus ad Africam, Neapolin, Mediolanum, & novum orbem ipsum invadendum accinxerunt, & his subjugatis ad Belgium quoque recuperandum se expedierunt, in quibus expeditionibus etiam in-

gens

gens numerus hominum obiit, bello & aliis calamitatibus, quæ bellum ut plurimum sequuntur, oppressi, atque etiam nunc quotidie homines infinitos, in modo dictas regiones deducunt, partim quasi ad colonias, partim ut ibi negotientur aut in præsiidiis sint. Agriculturæ igitur studium in Hispania intermissum jacuit, quia illius regionis homines ad studium armorum naturâ propensi sunt, magisque honorem & utilitatem ex militia atque stipendiis, quam aliis rebus aucupantur. Verum Hispani non in agricultura solum, sed etiam in artibus mechanicis exercendis segnes sunt: unde fit, ut Hispania mechanicis destituatur, & lanæ, sera, aliaque mercimonia peregrè transportentur; & quicquid materiæ rudis in regione hac manet, ab Italici fere solis in opus traducitur, agri verò & vineæ Gallis colendæ relinquuntur. Et si diligenter perscrutari velimus causas, propter quas Hispania tam diuturno temporis spatio profundissima pace & summa tranquillitate gaudet, cum Gallia perpetuis bellorum motibus fluctuet, inveniemus hoc non aliunde proficisci, quam quod

Hispania

Hispania partim impedita est externis bellis in India, in Belgio, hæreticis domandis, in Turcis & Mauris profligandis, ubi Hispani manibus mentibusque laborant, quod dum faciunt patria quiescens manet, & illi omne seditionis virus in alios evomunt. Quare haud omiserim dicere, illos inopiâ militum sæpiusculè coactos fuisse imitari Finlandos. qui in bellum contra Moscovitas magnum numerum canum efferatorum atque rabidorum secum educunt, qui sanè illos quandoque multum juvant. Quod idem Vasco Nuguezius in mundo novo haud sine miserorum incolarum ruina perpetravit, sæpe hoc modo in fugam illos conjiciens. Sed satis jam diu in Hispania commorati sumus.

CAPUT XXI.

De Italiâ.

Hispania neminem sibi amiciorem habet quam Italiam, quæ illam in parte propugnat atque sustentat. Par igitur & æquum est, ut Neapolitanos & Mediolanenses ita beneficiis demulceant, ut cæteræ

gentes harum duarum regionum felicitatem admirentur, illarumque fortunam sibi quoque expetant, id quod confieri potest, si Hispania operam dabit, ut tributa utrique minuantur, numerusque hominum in utroque illarum tractu augeatur, instituanturque apud utramque seminaria, ex quibus tanquam ex equo Trojano prodeant viri liberalium & militarium artium periti, religionis Catholicæ retinentissimi, de quo etiam supra. Quæ sanè res exteros in stuporem & admirationem rapit, neque, ut quibusdam videtur, quicquam ea ratione opibus regis decedit. Item modus incohibendorum usurariorum, instituanturque publicæ domus, in quibus tenuis fortunæ civibus pecuniæ sub pignoribus mutuo dentur; coerceantur etiam incrementa Nobilium. Præterea visitentur carceres baronum, qui sæpe nimium sunt crudeles, neque cuiquam permittatur captivare quenquam propria auctoritate, nisi eos qui crimen violatæ pacis, publicæ, aut etiâ majestatis commiserunt; curentque captivos humanius solito; quippe sævitia sua insatiabili regem in infamiam tyrannidis

nidis adduxerunt , præsertim in regno
 Neapolitano. Videtur etiam non parum
 facere ad favorem vulgi Regi concilian-
 dum , si unum saltem Commissarium in-
 stituat , qui assumptis Clericis, publicos
 carceres adeat atq; visitet, & simul usura-
 rios & inferiores ministros observet: Item
 si proscriptis clementiam præstet sub præ-
 textu eos in Africam amandandi; re ipsa
 vero septimo quoque anno tales in mun-
 dum novum transportet: milites, qui ad
 hunc usq; diem subditis impositi sunt, di-
 mittat, & eorum loco tanto plures trire-
 mes instruat, quæ omnem maritimam or-
 ram obeuntes Regis provincias à Turcarum
 invasionibus securas reddant: nam mili-
 tes insolentes, crudeles in populum, inere-
 tes contra Turcam, invitique ad mariti-
 mas expeditiones prodeunt, atque eti-
 am cum inde reditum est, stentis civi-
 bus mancipia suâ manu capta etiam fu-
 stium ictibus extorquent, posteaque Tur-
 cas istos quasi à se captos Thraſonico
 more ostentant: quod sanè indignissi-
 mum factum, quotidie tamen in Cala-
 bria fieri videmus. Præstat itaque,
 populum ipsum arma contra Turcas
 corripere,

corripere, dimidiumque pretii captivorum illis relinqui: sic enim Rex validos & divites propugnatores simul habebit, neque metuet ne illi, exosi militum sævitiam, de novis dominis sibi prospiciant. Porro inhibeat pravam fiscalium suorum diligentiam, qui, ut regem divitem efficiant, nullum sævitiae genus in pauperes subditos omittunt, detinentes illos captivos, extorquentesque illis pecunias nullâ satis manifestâ causâ. Sed de his eorumque remediis satis supra, ubi de iustitia verba fecimus. Expeditiones illæ maritimæ regem tam ab hostibus, quam à suis tutum reddunt: cum contrà miles rusticis impositus prius parum, posterius verò omnino non præstet. Præcipuè maritima loca præsidiis firmentur, populusque in benevolo timore Regis sui retineatur. Ea Italiæ pars (nam potissimæ, ut sunt regnum Neapolitanum & ducatus Mediolanensis Regi Catholico subjectæ sunt) quæ principibus suis qualibuscunq; pareat, ad odium Hispanorum instigatur. unde Regi duo minari consueverunt, scilicet se evocatuos & incitatuos Gallos contra statum Mediolanensem: cui tamen

malo

malo facile à Rege occurri potest , si limites illius ducatus præsidiiis firmet , pagosque immunitos , qui palanti hosti plerumque in prædam cedunt , tollat & eradicet , curetque more Hungarorum omne frumentum cum bonis subditorum in urbes munitas deferri , cum instrumentis mechanicis , ut illi qui in eas confugerunt , tempore obsidionis aut incursionis habeant ad vitam & ad operandum necessaria. Verum Genua accommodatissima est ad auxilium ferendum , & Neapolis etiam , si modo rex classem modo dictam in mare deducere volet ; siquidem longa experientia testatur, illum, qui maris dominus est, simul quoque continenti leges dare ; possunt milites , quotiescunque & ubicunque res id exigere videbitur, in terram exponi , id quod rex Galliarum invocatus præstare nequit. Consultum est ergo regi Hispaniarum , ut rex confines suos Helvetios & Grifones confœderationibus sibi devinciat, eligatque sibi ex illis triginta millia militum , qui interim dimidiato stipendio contenti vivant , ad imitationem Venetorum, utaturque illorum viribus majori alicui potentie propulsandæ

pulsandæ. Verùm ne ejusmodi populi numero aucti ipsum ducatum Mediolanensem invadant, id quod temporibus Romanorum accidisse vidimus, pars illius in Belgium, pars Neapolim, pars etiã in mundum novum disjiciatur, servetque rex pro seipso quantum satis est. Et certè si hic populus bene coalesceret, Italiam facili negotio in suam potestatem redigeret: verùm dum diversi diversis regibus & rebusp. militant, metuendum non est, ne hoc eveniat, atque perutile est, ut parti illius eo modo quo dictum est frœnum injiciatur. Alterum, quod Itali Hispanis minantur, est, ne forte unionem cum Papa & Gallo incant in præjudicium Hispaniæ. Sed & hæc astutia facile à Rege deludi potest; quia nullus illorum absque Papâ & Gallo facere audet, cum sibi soli propugnando nullus illorũ sufficiat, (quamvis solus acquirere possit) nisi maxima fortunæ mutatione, sicut eo tempore, quando Pontifices Romani bellum cum Imperatoribus habuerunt, & Transalpini in Italiam transire ausi sunt, Veneti in libertatem se vindicarunt. Igitur modò Rex Papam à suis partibus habeat,

habeat, non est, quod timeat; neque enim ulla dominatio in Italiâ permutatur sine illius interventu: & Papa solus causa fuit omnium mutationum quæ unquam aut in Italia, aut in Neapoli contigerunt: & si Papæ Placet arma sumere contra partem aut remp. aliquam Italiæ, statim vincit, arripiens consueta sibi remedia, qualia sunt, elargiri indulgentias contra illam, subditosque juris jurandi vinculo ab illa dissolvere, & alios contra illos in auxilium vocare: quod Iulius I. fecit, tum, cum Venetis excommunicaret, quo tempore illi prorsus succubuerunt. Iam verò suadeo Regi, ut Papæ cedat, executionique mandet, quod jam olim Constantinus Imperator fieri voluit, nempe ut Papa summam authoritatem in ultimis appellationibus habeat, ut duo Episcopi cum Rege, qui tum Clerici locum occupat, iudices sint in omnibus causis per ultimam appellationem ad se devolutis, ineatque pactum cum Papâ, ut reliqui omnes, qui hoc facere detrectant, authoritate sua priventur. Nam si aliqui aut etiam omnes principes Italiæ simul Papæ cedere nolent, Rex Pontifica-

lis authoritatis vindex , crucigerorum expeditionibus & aliis pontificalibus auxiliis nixus , paulatim omnes successivè pessundabit , aut sibi subjiciet , qui , dum Papæ cedit, animo & viribus augetur. Hoc quandoque locum habere potest: sed, pro-ut, hodiernus rerum status comparatus est , elaborandum est Regi, ut principum Italicorum dissidia alat , Parmensem vel alium sibi devinciens , cæteros vero nihil æstimans : appellet etiam Venetos patres Italiæ, petatque ab illis viros quos iudices in Flandria constituat ; quandoquidem gens illa libentius Italos admittit, quam Hispanos , & inter Italos maximè Venetos : honoret simul illos baronati- bus, cum hoc certò constet , quod illi iusti, nec fastuosi sint , eoque aptiores , si non ad acquirendum, certè ad conservandum. Insuper curet, ut Hollandi à Venetis leges petant , ut infra dicetur. Quod si hac arte eosdem inducere posset , ut Alexandriam & Syriam prætervecti in mundum novum negotiatum abirent, ad imitationem Lusitanorum, hoc sanè modo Venetorum dominus evaderet, æquè ac Genuensium. Ut autem securus à Ve-

netis

netis quoque sit, præstabit illa modo dicta classis, item Archidux Carinthiæ, cum Grisonibus confinibus suis, si operâ illorum utatur in bello quo magis Veneti absterreantur. Deinde omnes à Florentinis ac Venetianis proscriptos hospitio excipiat, eorumque opera in bello utatur, imò muneribus eosdem afficiat, quò etiam alios attrahant & ei contra suam ipsorum patriam operam suam collocent. Quod quidem Dux Mediolanensis facere consuevit sæpè; item rex Galliarum non rarò, quum exules Genuensium & Florentinorum ad se vocavit, ob hanc eandem causam. Hac ratione nostro quoque tempore Piccolominæus; Strozzi, & Dominus Petrus de Medicis Magno Florentinorum Duci haud parvum metum incutere possent. Quod si verò rex mavult, ut illi disjuncti maneant, caveat ne metum illis incutiat. nam metus vires Italiæ in unum cogit: qua de causâ dissimulet se illis succensere. Quod si disjunctos illos cupit, per schisma religionis minimè omnium dirimantur (neque enim possunt) sed beneficiis, ut modo ostensum est. Quod si Austriacorum quis

in Papam eligeretur , actum esset Italiâ.
 Optimum foret , si cum Genuensibus
 commercia exerceret : nam Genua quasi
 ærarium Regis est, & barones Italiæ sup-
 primit: ut taceam , quod Genenses etiam
 ad navigationem multum illi conferunt :
 verum hi arte tractandi , ne videantur
 necessitate coacti, sed amore illecti paru-
 isse. nam universo tumultu orto; possent
 arma sua cum reliquis contra regem ver-
 tere. Caveat igitur ad summam ille , ne
 quoquam oculos à florentissimis illis du-
 abus civitatibus , Venetorum scilicet &
 Genuensium , divertat quarum prior,
 Genuensium illam & dignitate & poten-
 tiâ longè superat , cujus rei causa est,
 quod Veneti exercendo mercaturam,
 rem suam familiarem auxerunt multum,
 rem verò publicam in infinitum: contra
 verò Genuenses collybo exercendo res
 suas domesticas supra modum auxerunt,
 publicas verò affligerunt; quo conside-
 rato rex cum diversis his rebus publicis
 diverso modo procedet.

CAPUT. XXII.

De Sicilia & Sardinia.

Siculis & Sardis, cum insulani sint, & Africae viciniore, conveniunt etiam leges magis strictae quam Italici sufficitque ad illos in officio continendos, si portus illorum occupentur juxta cum turribus mari imminetibus. Hi loci verò in tuto ponentur, si classis paulò ante dicta instruat ac perpetuo conservetur, quae non universa, sed divisa Italiam cum his insulis ambiens utrisque magnam securitatem praestabit, cujus milites si pagani imponendi forent, plus mali quam boni efficerent, numerusque illorum augendus esset. At ista ratione ex praedâ Mauris & Turcis extorta nutriuntur, regisque facultates augent, ipsamque Africam securam reddunt, & si forte Tuncetani aut Algierenses tumultuarentur, parati essent milites, qui Christianis illic suppetias ferrent, navigantes in regnum Oran: potestque mercatura cum illis populis holoserico, fru-

mento & aliis mercimoniis securè per mare Adriaticum exerceri, nullo Venetorum, Turcarum aut piratarum metu. In his insulis pulcherrima militum semina institui possunt, ex filiis & mulieribus, Turcis & Mauris ereptis, docerique inibi potest lingua Arabica, cœnobiiis Clericorum simul erectis, ut supra innuimus. Hic illud observandum est, ut in commutandis mercibus cum Anglis, Turcis aut Mauris semper religiosi adsint, ne quis peregrinâ hæresi inficiatur; nam Insulæ ob commoditatem recipiendi omnis generis homines, mutationibus valdè obnoxie sunt, id quod ipse quoque Plato vidit & affirmat. Populi maritimi per nimiam conversationem cum peregrinis (qua de causâ Plato mare magistrum improbitatis vocavit) plerumque sunt versuti, sagaces, & providi, quique sciant negotia fori. Mediterranei contra sinceri, iusti, paucoque contenti sunt. Etiam urbes magnæ ipsæ tibi usui esse possunt, qualis est Syracusa in Sicilia, quæ, teste Cicerone, quatuor in partes divisa, totidem veras urbes constituere potuisset. Hodie verò Panormo ibidem, elegantibus templis,

templis, & palatiis exornata est; in quibus duo sunt memoratu digna; unum, platea transversim totam civitatem induas quasi partes secans, quæ recta, ampla, longa & ædificiis variis exornata est, ut haud sciam an ulla similis in tota Italia inveniarur: alterum est, ipsa urbis forma, pretii inæstimabilis, ac ideo potius illius urbis perquam spatiosus est, opus sane magnificum, quale à Romanis olim strui solitum. Insulæ plerunque tyrannorum niduli fuerunt, ut ait Plato. De portibus necessariis, item de navigationibus suo loco dicam. Populos istos quod attinet, rebus necessariis minime fraudandi, aut arctius constringendi sunt: sed opus habent, ut in fœneratores inter illos latentes, & in carceres Tyrannorum inquiratur, ut supra dictum. Possunt ibidem etiam seminaria nautica institui, & quotannis certus numerus juvenum illic mitti cum triremibus, ut discant artem nauticam, prout Venetis in more positum est: idque tanto magis, quod rex maxime omnium nautica pube opus habet: sed cum hac Transalpini augendæ illius causâ conjungendi sunt, de quo jam dictum. Pos-

sunt etiam duo genera equitum maritimorum institui, ad exemplum illorum de Malta; neque reditus D. Iacobi, aliorumve equestrium ordinum hominibus otiosis dentur; quod sanè ita fieri necesse est, ne Rex semper auxiliaribus nautis opus habeat, aut etiam mercenariis, quales sunt Genuenses. In talibus insulis barones magis quam alibi supprimendi sunt, cum situs locorum illis maiorem quam alibi ansam novandarum rerum præbeat, & ingenio ad tyrannidem proclives sunt. Quare præstat barones ex aliis nationibus huc transmittere; ad id verò convenientiores reliquis sunt Hispani cum sint sub eodem climate positi, illisque tam officia, quam negotiationes committendæ, una cum ministeriis militariibus, quibus & Transalpini adjungendi sunt, neque vel nuda aliqua petra indigenis nobilibus solis committenda est: nam illi plerunque duces & authores sunt tumultuum, maximè contra Gallos, quamvis hi postea Aragonensibus ob similitudinem morum fideles fuerunt. Nihil ergo magis necessarium est ad felicitet regnandum, quam ingenia, naturam, inclinationem

nationem subditorum perspectam habere; siquidem juxta hæc forma regni in-
unda est.

CAPUT. XXIII.

De Germaniâ.

VERBA facturis nobis de gentibus regi
Hispaniarum inimicis, quamvis cer-
to respectu etiam obnoxiiis, primi se offe-
runt Germani, quorum sanè minimè il-
lum pudeat, cum domus Austriaca in
Germaniâ potentissima aspirarit ad hoc
magnitudinis & potentiae, per connubia
continua & successiones hæreditarias, at-
que affinitates. Nam Maximilianus pro-
vincias Germaniæ inferioris à Mariâ filiâ
Caroli Burgundiorum Ducis ultimò de-
functi habuit, cujus filius, nomine Phi-
lippus, Hispaniam cum appendicibus suis
à Iohannâ filiâ Ferdinandi & Isabellæ in
dotem accepit, in quibus regnis Carolu
illius filius successit: hisque nostris tem-
poribus filius dignissimus patre tali, Phi-
lippus hæreditario jure Lusitaniam
cum appendicibus suis, qui sanè ma-
ximi

ximi sunt, accepit, respectu matris suæ
Isabellæ, à qua etiam ipsa domo descendit
nomen regis Hispaniarum. Vnde scien-
dum Austriam solos Catholicos principes
sibi amicos habere, qualis est Dux Bava-
riæ, cum Archiducibus, & Episcopis,
paucisque aliis: necessariumque ideò est,
ut hi semper magis magisque copulen-
tur, non solum religione, sed etiam con-
nubiis, aliisque rationibus, quæ certe via
ut iustissima, ita & tutissima est, cæteris-
que omnibus longè firmior & durabili-
or. Adhibenda verò etiam summa opera
est ut spargantur perpetua discordiæ se-
mina inter Machionem Brandeburgicum,
Landgravium Hassiæ, Ducem Saxonæ,
Brunswigæ, Palatinum ad Rhenum, Du-
cem item VVirtebergensem, & minutas
illas respublicas Germaniæ: quod facile
fieri potest, si præeminentiæ quæstio ipsis
moveatur, quod respublicas illas semper
suspensas tenuit, hincque factum, ut
nunquam satis festini auxilium Impe-
ratoribus tulerint; primò, quia hi Hun-
gariam non imperio Romano, sed do-
mui Austriacæ subicere satagunt; dein-
de, quia timent ne Imperator viribus in
cum

cum modum auctus, ipsis quoque iugum
 imponere conetur. Vnde pro capite qui-
 dem unionis suæ illum agnoscunt, ser-
 vitia verò præstare illi nolunt, eudunt-
 que sibi ipsæ novas leges & religionem,
 cuius rei exemplum vel Norimberga,
 Spira, Argentina & Francofurtum præ-
 bent, quod sane plus satis est. Adde quod
 tale dissidium Regi Hispaniarum certo
 respectu & prodest, & obest, sicut in o-
 mnibus peregrinis usuvenire solet. Tur-
 ca enim domui Austriacæ Bosniam, Cro-
 atiam & Hungariam eripuit, per quam,
 periculum est, ne sibi quoque aliquando
 viam in Austriam patefaciat. Quod si
 jam Germania sub auspiciis domus hujus
 semper perderet, posset fieri ut hæreticum
 sibi Imperatorem eligeret, illâ repulsâ,
 quod profectò multorum majorum ma-
 lorum causa esset. Quare elaborandum
 esse duco regni Hispaniarum, ut impera-
 tor ipse, aut Maximilianus frater illius
 cum Duce Transsylvaniæ se conjungat,
 vel etiam cum Moscovitis, in necem sci-
 licet Turcarum, faciatque Imperator pa-
 ctum cum protestantibus, & civitatibus
 liberis, atque etiam cum Bayaro, ut o-
 mnia

omnia quæ acquirat imperii sint, postmodum in ipso bello Imperator omnes terrarum liberarum primores, id est, omnes milites ab illis terris feudorum largitionibus, aliisque modis, sibi potius quam patriæ illorum obstringat: quemadmodum Cæsar exercitum etiam contra ipsam Romam sibi devinxit, sed hoc solus aliquis fortis Austriacus, nec ullus alius præstare potest, qui victis Turcis arma victoricia confestim in Germaniam inferat, adjungens sibi etiam partem Hispanorum atque Italorum. hoc nisi fit, periculum subest, ne quid detrimenti rex accipiat. Providendum igitur illi est, ut in Imperatorem eligatur, & ut jus electionis Cæsareæ amicis, velut Bavaro, & Archiduci deferatur: nam Galliarum rex in Imperatorem electus rebus illius multum incommodi adferre potest. Sed qua astutia impelli possint Protestantes, ut sine dubio nullum aliū quā ipsum regem Hispaniarum eligant, coram Regi declarabo, neque enim chartæ committere hoc volo. Quod si rex Germaniam occupare vult, necesse est, ut prius fiat Imperator, atque deinde sub specie oppugnandi

Turcam

Turcam in Vngariam tendat, sicque ex improviso Protestantes oſcitan-tes oppri-
mat cum civitatibus Imperialibus, ſum-
ma celeritate, ne illi prius ſe ad opponen-
dum expediant; id quod Carolus V. affa-
biè perfecit: faciatque colonias novas,
cum novis legibus, & miniſtris Italis,
quandoquidem clima illud Hiſpanos non
fert, neque id alio modo fieri poteſt. A
V Veſtphaliâ, Saxoniâ & ſimilibus locis
nihil timendum eſt. Verum res Hungari-
cæ magno auxilio opus habent; nam Vi-
ennâ captâ Turca mox in Forum Iulium
ſeu Carinthiam penetrare poteſt, cui ma-
lo quomodo occurrendum ſit, dicam,
ubi de Turca dicere iſtituero. Is in prin-
cipibus Chriſtianis debellandis ſemper
tali uſus eſt arte, ut nunquam cum uno
ſolo diu continuaret bellum; ſed modò
hunc, modò illum adortus, iſti hanc, alii
aliam regionem, ſæpè etiam integrum re-
gnum eriperet: & ne exercitati fierent in
armis, pacis aut induciarum conditiones
cum illis iniit, atque è veſtigio aliis arma
intulit, ne quidem ſatis ſpatii ad cogitan-
dum aut ſe parandum ipsis relinquens;
ſed unicâ urbe aut loco capto pacem aut
inducias

inducias etiam ipsis concessit. Quo modo exercitus ejus omnes ex veteranis; nostri verò ex tironibus compositi fuerunt: nam ille semper cum aliquo bellum gessit, nullus verò prædictorum Principum semper in armis fuit. Hinc etiam factum, ut ille perpetuo aliquid profecerit, aut acquirendo, aut acquisita stabiliendo. Sed tempus est ut redeamus eò, unde digressi sumus. Dico igitur etiamnum, regno Hispanico esse utile, ut amici ejus, sint uniti, inimici vero, præsertim in Germania, disjuncti & sibi mutuo adversi; idque ut fiat, omnem lapidem esse movendum. Egregia vero via ad humiliandos hæreticos, eosque distrahendos, etiam hæc est, nimirum aperire scholas philosophicas & mathematicas in Germaniâ, ut ejusmodi speculationibus juvenus immergatur potius, quam hæreticis studiis vacet. Cæteri occupati reddantur in fabricandis machinis bellicis, nauticis aliisque pluribus: ingeniaque præstantia lautis stipendiis ad astrologiam in mundo novo exercendam pelliciantur. Verùm stupenda illa via separandi illos invicem, mihi per-
placet

placet, quæ bipartita est; & una quidem, si demententur, atque omnis voluntas atque occasio cœundi illis auferatur, suspitiones & similitates inter illos alendo, sic quidem, ne unus alteri mentem suam declarare, aut quicquam secreti in sinum alterius deponere audeat. Hoc astu usus est Carolus M. qui certum iudicem in V Vestphalia pretio illexit plus quam reliquos suos ministros, ejus exploratoribus & operâ adjutus Anabaptistis V Vestphaliæ quanquam baptizatis, dissolutè tamen nihilominus viventibus atque indeo suspectis freenum injiceret. Altera via est, intercludere illis aditum ad committendum quid, quod vergat in præjudicium status. Quod sit, si affinitates, leges, confœderationes inter primores illius populi impediuntur: secundo ne relinquatur ibi vir in magnâ æstimatione constitutus, sed transportetur alio. Hoc modo Carolus Magnus ad evitandos tumultus Saxoniz nobiles illius loci in Galliam transire jussit. Nec denique permittatur, ut illorum Consilia, Magistratus, & Collegia sine exploratoribus atque delatoribus sint.

CAPUT XXIV.

De Galliâ.

QVandoquidem nullum regnum Chri-
 stianum Monarchiæ Hispanicæ plus
 obsistere potest, quam Gallia, (loquor
 autem hic de regnis unitis, unoque cor-
 pore comprehensis), quæ est omnium
 grandissima, ditissima, & populosissima;
 quippe ea viginti septem millia Ecclesia-
 rum parochialium habet, pascitque cir-
 ca centum ac quinquaginta myriadas ho-
 minum, tanique fertilis est naturâ, tam
 dives, per industriam incolarum suarum,
 ut nulli alii regioni facile cedat. Huc ac-
 cedit, quod ab Hispania non procul di-
 stat, ejusque incolæ naturâ Hispanicis in-
 fensî sunt, ac virtute bellica præstantes,
 & unum solum caput habent: quæ omnes
 conditiones in nullo alio populo, quam-
 vis Hispanicis etiam infensò, conjunctæ
 reperiuntur. Alii enim aut longius re-
 moti sunt, ut Turcæ & Angli, aut imbel-
 les, sicut Itali, aut inter se divisi sunt, sicut
 Germani.

Germani. Quare de Gallis paulò exactius mihi loquendum esse intelligo; dicamque quantum hac in re superioribus annis peccatum sit, ut erga istum populum in posterum simus cautiores. Gens Gallica à Iaphet per Gomer genus ducens, vi armorum, religioneque magnos successus habuit, adeo ut sub auspiciis Caroli M. & Pipini ad tantam monarchiam adscenderit. Et certe cæteri omnes Christiani Principes regnum Galliæ suspiciunt: & si illud impietatem Mahumeticam, dum adhuc in herba fuit, eradicasset, facile totius orbis Monarchiam in se transferre potuisset. Idque tanto facilius, quod Hispani Gallorum æmuli in plura regna divisi erant, belloque cum Mauris distinebantur, qui illorum regionem invaserant, quo tempore Gallos à suo proposito minimè depellere potuissent, sicut Galli hoc nostro tempore ipsos à suo depellere conantur. Verùm, quia ipsi sibi moderari nequeunt in exteris gubernandis, sed nimis sunt impatientes atque indiscreti, ad tantum istud fastigium potentiae ascendere nunquam potuerunt, cum nimium sibi ipsis tribuunt, nullaque gravi-

tate

tate subditis quæcunque libet facere permittunt, illosque nimis inhumaniter modo, & modo nimis clementer tractant, nullâ curâ habitâ priorum defectuum. Unde factum, ut cum multa acquisierint, nihil tamen servaverint: nam unâ vespera Siciliam, & minori temporis spatio regnum Neapolitanum amiserunt, unâ cum ducatu Mediolanensi, non aliam ob causam, quam quod nesciverunt inescare illam gentem ad se amandum: quæ, postquam vidit parùm aut nihil libertatis suæ interesse, Gallo an Hispano pareant, arma in hujus favorem corripuerunt. Hæc eadem de causa Rex Galliarum, & Dux Mediolanensis dominium in Genuenses sæpius amiserunt: ad quam etiam, quantum ad Gallum attinet, accessit diffidium inter filios suos, quod unus Italiae, alius Germaniæ, & rursus alius Galliæ rex esse voluit; & impotentia nobilium Gallorum qui singuli liberi esse voluerunt, sineque capite degere, sicut Dux Burgundiæ, Comes Flandriæ, Dux item Britanniæ, Delfinatus Savoïæ, Palantinus ad Rhenum, cum aliis pluribus: quorum quisque absolutus dominus esse voluit.

Ita ut tum propter has rationes , tum propter schisma religionis , tam à fato, quam à DEO ipso à Monarchia orbis terrarum exclusisse videantur. Proinde illa summi Imperii Majestas ad Hispanos magis inclinare præsumitur , tum quia fatum ipsum hoc illis destinasse , tum & patientiæ & discretioni ipsorum idem deberi videatur. Sed quia situs ipse regionis, ratio armorum, & insita inimicitia poscere videtur , ut Gallia cum Hispania perpetuo armis decertet, ipsiusque gloriæ obstrepet, quæ & olim florens sub Carolo V. à Francisco rege Galliarum impedita fuit, & hodiè sub imperio Philippi ab hæreticis Gallis & Henrico IV. viro militari impediri potest; necesse habet rationes Gallorum probè secum reputare, occasioneque datâ strenue labefactare illos, quacunque parte debiles sunt, ut illâ parte quâ plus valent, sua sponte cadant: & quoniam ingenio non armis debiles sunt, bellum cum illis gerendum est hunc in modum; primò omnium postquam fortuna, quæ modo nominatum Franciscum & Germaniam Carolo V. in manus & potestatem dederat,

rat, ostendit, quo pacto illos æmulos suos
 repellere possit, quem arma victricia in
 Galliam intulisse, & auxilio Germano-
 rum qui semper Gallis iniquiores, Gallo-
 rum fastum repressisse, primo impetu o-
 portuit: postque illorum arcibus & mu-
 nimentis Hispanos imposuisset, legesque
 & tribunalia illorum Italis temperasset, &
 Galliam sibi aut prorsus subjugasset, aut
 Regulis administrandam dedisset, seque
 caput Christiani orbis declarasset. Sed is
 ad futile affinitatis remedium confugit,
 vicinum æmulum comitate demulcere
 malens, quod nisi cum remotis minimè
 faciendum est, minimeque omnium cum
 tam potentibus regni æmulis. Nam Galli
 ante Hispanos viam ad universalem Mo-
 narchiam affectarunt, postque illis invi-
 derunt. Secunda occasio continendi Gal-
 liam ne Hispaniæ nocere aut obsistere
 possit, oblata fuit Philippo illius filio, si
 modo scivisset prehendere illam & retine-
 re: nam Henrico III. à Dominicano quo-
 dam occiso ob dissidium religionis divisa
 fuit inter Catholicos, & Huguenotas,
 multiq; provinciarum gubernatores pa-
 ratos se ostenderunt velut Monmorancius
 in

in Languedokiâ , Dux de Espernone in Provincia , aliique diversi quisque in suâ regione. Tertiò cum altercabatur de rege eligendo, Valesiorum stirpe extincta, & Navarrao ceu hæretico in fastidium & odium omnium adducto tam apud plebē, quam apud partem nobilium , Philippus tum quinque occasiones habuit, quarum singulæ ad vincendum satis fuerunt, aut saltem ad enervandum Galliam, ut taceam de omnibus simul sumptis. Tamen, si verum fatendum est , non per illum stetit, quo minus id faceret: vidit enim, magnis copiis militaribus , quas verò tunc temporis non habebat, opus esse, ad dividendos , & in se mutuò irritandos nobiles illius regni ; tum etiam scopus illius fuisset detectus. Nam primò , sensit filiam suam Guisio , vel Vmenensi vel Palatino ad Rhenum, aut simili alicui præpotenti, matrimonio clam prius jungendam esse, vel connivendum, si quis etiam inferiorum principum Gallorum sceptrum arripuisset, quem ille postea affinitate sibi junxisset ; cæterisque spem faciendam, quemque suæ provinciæ proprietarium futurum , Monmorancium Languedocensis,

censis, Epernonem, provinciae Narbonensis, aliis verò dominia alia promittenda quod quisque affectasset: hisque omnibus suppeditandas esse pecunias quibus se ad Navarræo resistendum instruerent: incundum insuper foedus quoque fuisset cum Papa, & reliquis Catholicis, ut junctis omnium viribus Navarræum oppugnant, religione ab illis dissentientem: præter hæc omnia Episcopi & concionatores Galliamplissimis honorariis & præbendis ad hoc idem illiciendi fuissent: quibus omnibus perfectis, Regi ipsi, aut si ipse nolisset, per filium, aut Parmensem, Gallia ingenti exercitu, ex Germanis, Italis & Hispanis conflato, invadenda fuisset, continuoque emittendi, qui per Sabaudiam, Navarriam & Piccardiam excursiones in Galliam facerent. Hæc verò omnia summa sollicitudine in opus deducenda fuissent: sic enim vicisset & Galliam, aut eam suo regno adjecisset, aut, in plures baronias & respublicas partitus fuisset, more Germaniæ, sicque nihil mali ab illis pati potuisset. Verum bonus ille Philippus non satis approperabat, atque præterea à nobilibus Gallis, qui ferè omnes

omnes ad Navarræum transierunt, elusus fuit: quod, si ille festinasset, nunquam evenisset. Sic enim fieri solet, ut unusquisque primò sui proprii, & tunc demum communis commodi causa in ejusmodi turbis exstimuletur. Hic verò cum singuli viderent, bonum publicum consistere in singulorum bonis, & viceversa, elegerunt id, quod publicè prodest: sicque licet nobiles illi ab initio nummis regis Hispaniarum & pollicitationibus ingentibus accensi fuissent, ad rem in factum deducendam: tamen perspicientes in fine, coronâ amissâ aut disceptâ ad se ipsos sigillatim redundaturum damnum, dum Rex Hispaniarum postmodum singulos sibi sine ulla difficultate posset subjicere ipsis divisis ad defensionem sui expedire se haud valentibus: & verò Galliam ipsam tantopere ab omnibus gentibus laudatam contemptui iisdem futuram, sibi quæ omnibus aditum ad coronam interclusum iri, futurumque adeo, ut ab Hispanis deinde etiam irrideantur; magis è re sua esse duxerunt, fovere partes Navarræi, quod sanè statim à principio, scilicet, inescati ac decepti falsa spe pecu-

K

niarum

niarum Hispanicarum non ita perpendis-
 sent, sicut demum in fine fecerunt, post-
 quam scilicet exitum animo prius, deinde
 & Regis modum agendi oculis perspexe-
 runt, ac tum demum artē arte eluserunt.
 Præterea Galli perspicientes incommoda
 ex bello Hispanico prognata, libentius &
 promptius ad creandum Regem proces-
 serunt, quod persuasum sibi habuerunt,
 electo Rege mala etiam illa cessatura,
 quæ ipsi ab initio parvi duxerunt. Cæte-
 rum rex Hispaniarum alium adhuc erro-
 rem circa hanc rem commisit, quod cun-
 ctatione suâ Navarræo spatium dedit,
 Principes Italiæ Papamque ipsum sibi
 conciliandi, & in partes suas traducen-
 di, faciendo illis spem se abjuratâ religi-
 one Catholicum futurum: prospexerunt-
 que Principes illi animo, se Hispanis Im-
 perii universalis avidis, subjugata Gal-
 liâ prædæ expositum iri. Hæc eadem
 cunctatio fecit, ut Hispanus lucraretur
 minus, dependeret verò plus, atque eti-
 am, tanquam alienis inhians, odiosus
 redderetur. Adeò verum est tritum illud,
 Nullum locum inexpugnabilem esse in
 quem asinus auro onustus intrare potest.

His

His etiam illud addendum, illum asinum aureum vel auro onustum multos equos ferro oneratos subsequi debere, ut civibus in illo pendendo & numerando occupatis, tu interea ferro adoperari possis ad domandum & subjugandum illum locum: Adde quod & Capitanei Hispani cum Capitaneis Gallicis colluserunt, & pro lucro non pro victoriâ dimicarunt: idque contigit propterea, quod Rex ipse aut filius Regis præsens non fuit: neque Parmensis aperto Marte sine jussu regis rem in casum dare ausus fuit, statim in primordio belli: quo datum est tempus Navarræo nobilitatem Gallicam falsâ spe ab Hispanis illectam, virtutis suæ militaris opinione ad se revocare: qui in hoc imitatus est fortissimos illos Principes, qui sat habuerunt, plebe ommissa, nobiles solum ad se pertrahere, id quod Polonis, Persis atq; Gallis in more positum est: & quia nobiles nimis abjectum putant, pedestrē militiam sequi, inde factum, ut illæ ipsæ nationes equitatu semper præpolluerint, & peditatu contra semper posteriores tulerint. Et quia res in eum locum jam reducta est, ut rex Galliarum, suorum Papæque ani-

mum sibi devinxerit, in eoque plus acqui-
 siverit, quam si ab ipso Hispaniarum
 rege victoriam reportasset; ideo verendum
 est, ne ille ipse aliquando etiam partem
 aliquam Hispaniæ occupare conetur:
 est enim ingenio inquieto neque Galli morari
 possunt dum regionem aliquam recens
 occupatam sibi confirment, sed semper
 progredi conantur, idque hinc tanto
 magis, quod ille facultatibus exhaustus,
 necesse habeat aliunde rapere quo suos
 remuneretur. Vnde necessarium est, fines
 Hispaniæ Ducatumque Mediolanensem
 præsidii & munimentis firmare, probeque
 observare regulas sequentes: quarum
 prima est, ut amicitiam contrahat cum
 Gallis illius æmulis: secunda, ut impediat
 ne illis ab Anglis aut Italis auxilium feratur;
 quod utrumque unâ eademque via
 confici potest, si scilicet Papæ persuadeat,
 regem Galliæ hæreticis opitulatum ire,
 quodque Italiam semel modo ingressus,
 hærescos suæ virus ubique sparsurus sit,
 quodque Tuscanæ & Venetiæ primo sedes
 belli, deinde prædæ illi futuræ sint.
 Agat igitur cum Papa, ut interdicit illi,
 ne amicitiam cum regina Angliæ contrahat,

hat, neve cum reliquis hæreticis, quales sunt Genevenses, Helvetii, & Caninesates, hodie Grifones dicti: hi enim plurimum illum adjuvare possent. Iuramento etiam illum adstringat, ad transeundum in terram sanctam, ibique Christianam fidem cum Italis propugnandum. Sed optimum foret, si unio inter primores Galliae & Italiae fieret, transmitterenturque in Græciam; atque item alia Unio inter domum Austriacam solam contra reliquos hæreticos. Nam principibus Christianis hoc modo districtis & diremptis, Neapolis cum Hispania & ducatu Mediolanensi non haberent quod formidarent, sed ab omni parte securi essent; atque interea Hispaniarum rex vias dispicere posset expugnandi Belgium, qua victoria & militari gloria percussi illi modo nominati, nunquam auderent se illi opponere etiamsi victores ex Asia redirent. Etenim licet Pompejus in Asia victoriam obtinuerit, Cæsari tamen Belgicas domanti haud par fuit: siquidem Belgæ ob ferociam militarem Cæsari multo plus negotii facessiverunt quam Asiatici Pompejo, qui pro-

preterea etiam potentia fuit Cæsare inferior. Quod si vero contingat jam, ut Henricus II. diem suum obiret, quippe qui jam in declivi ætate est, nec successorem aut uxorem habet, atque etiam si duceret, ac filium decedens relinqueret, impubes tamen ille foret, sicque Condæus administrator regni fieret, cujus majores hæreticorum Gallorum semper duces & authores fuerunt, immane quantum sanguinis Catholici profundentes; tam opus profectò est, ut rex Hispaniarum noritprehendere occasionem istam, proponendo Catholicis ad perpendendum, velintne Condæum in regem Galliarum eligere necne, etiam si is religionem Catholicam amplecteretur, cujus pater tantam crudelitatem in Catholicos exercuit, quam hic cum lacte nutricis simul suxit. | Procurandum illi item est, ut rex Galliarum per electionem fiat; vel si id obtineri non potest, ut saltem regnum Galliæ in partes discedat ac dividatur. Hæque artes instituendæ cum celeritate, quæ in Philippo fuit desiderata. Et modus ille eligendi regis, sub conditione si sit Catholicus, Italîs multò gratissimus foret, in quem
etiam

etiam principes Galliae ipsi libenter consentirent, quod quilibet inde spem hauriret, ad coronam perveniendi. Quod si contingeret, Galliarum vires multum infringerentur: nam si forte thronus vacaret, gravissimæ & longæ discordiæ oborirentur, fierique posset ut rex Hispaniarum vocatus ab aliquo se admisceret. Deinde quia reges electitii de propagandis imperii finibus plerumque parum solliciti sunt, cum sciant, filios suos successores non esse: ob quam causam nec periculis se objicere volet rex, cum omnis inde utilitas ad alios redundatura sit. Hæcque unica causa est, quod Imperatores Germaniæ nunquam de acquirendo laborent, neque rex Poloniæ nisi sit animo valde bellicoso, quales fuerunt Stephanus & Sigismundus cognomento Battorius, qui cum Moscovitis & Tartaris de Principatu Borussiae aliarumque terrarum decertarunt, quod sperabant, filios suos in illis ad minimum successuros. Ista ars prodest quoque ad militarem gloriam acquirendam, ipsamque patriam sibi subjiciendam victoriarum magnitudine, & militum propriorum

K 4   favore,

favore , quod superius dixi Imperatori Germaniæ faciendum esse , ad imitationem Iulii Cæsaris. Veruntamen astutia hæc cognita à Gallis , fecit , ut omnem acquirendi cupiditatem deposuerint , suspicione tanti mali : atque hæc suspitio in causa est , quo minus Veneti Duces suos in militiam mittant , malintque uti ministerio Capitaneorum peregrinorum , parvo lucro contenti : nam in re illa haud parum periculi adierunt , sub Carmagno-la & Ludovico Ursino. Et Franciscus Sforza miles Venetorum mercenarius victor domum reversus Ducem se fecit Mediolanensem. Ob eandem hanc causam habuerunt Tarquinius reges suos electitios Romani , ad id usque temporis : hocque ipsum Ducem Atheniensem Florentiæ electum pessundedit. Nec tamen occasio idem præstandi Gallis hodiernis deest : nam etiamsi quies illorum ab exteris minimè interturbatur , tamen quietis impatientes contra seipsos insurgunt , vel sub solo prætextu hæresis Calvinianæ , novique nescio cujus Evangelij , quod ubicunque annuntiatut , non lætitiā sed luctum infert , non pacem sed horrenda bella;

bella; animosque hominum non dulcedine aut comitate, sed furore & rabie complet. In tempore igitur huic malo obviam eundum est, quandoquidem lues hæc jam ultra ducenta millia hominum infecit: nam si latius serpsit, atque etiam nobiles & primores regni corripuerit, verendum est, ne Gallia perpetuò perierit, id quod Germania jam patitur, sub Ducibus Saxoniae, Hassiae, & aliis. Nam, sicut videmus, regna nobiles hominibus abundantia, immortalia quasi fieri; id quod in Gallia & Persia clare videtur: (nam Gallia olim ab Anglorum rege propemodum tota occupata, industriam & operam equestris ordinis priori & nativo suo domino restituta est: & Persia modò à Tartaris, modò à Saracenis vexata per nobiles tamen semper defensa est, quo minus sub illorum potestatem caderet.) Ita viceversa illa eadem propter magnates abominando interitui obnoxia sunt, cum illi subsidium & refugium promptum sint hominibus rerum novandarum mutandæque religionis studiosis.

CAPUT XXV.

*De Angliâ, Scotiâ, & Hi-
berniâ.*

QUamvis Anglus minimè omnium Monarchiam Vniversalem affectare videatur: tamen, Hispaniæ illud molienti multum obstat; id quod exemplum novæ illius Isabellæ clarum facit, quæ odia inter regem Catholicum & Christianissimum orta quantum potuit intendit, hæreticosque consiliis & impensis propriis juvat, quia insulam navibus & militibus abundantem habet, quæ quicquid Hispania in Septentrione habet deprædantur, atque usque ad mundum novum evagantur: ubi quamvis propter munimenta littoribus imposita fundare regnum nequeunt, tamen damnum haud mediocre illi inferunt. Nam Draco ille Anglus gyrum orbis universi quinquies circumivit, id quod Megalanes quoq; & ante illum præstitit: potestque accidere, ut regnum Bavalas Anglis vicinius, & ob cœli temperiem commodius aliquando ab illis devincatur.

vincatur. Certo constat, regem Hispaniarum si solam Angliam cum Belgio domare posset, totius Europæ magnæque partis mundi novi Monarcham citò evasurum. Et quia ille insulam hanc in potestatem suam redigere nequit, cum situ & hominibus, Hispanis infensis, moribusque & religione ab illis dissidentibus plurimum polleat; necesse habet se defendere, & regiones illis opportunas præsidis munire, ne iis in prædam cedant; sunt verò illæ Corugna, latus Galitiæ, Leona, Biscaya, & quicquid sub altero Hemisphærio incursionibus expositum est, prout inferius demonstrabitur. Omnino id agat, ut Anglorum vires infringat: ad quod efficiendum naves Hollandiæ & Frisiæ sufficerent, si nimirum classi Anglicæ opponerentur, ut infra palam fiet. Verum cum tantum absit, ut hoc fiat, ut etiam naves classi Hispanicæ ab illis navibus sæpiusculè damnum patiantur; unicum est remedium, ut ingentes naves exstruantur, ponanturque in Corugnam aut Lisabonam, ut eum classi Hispanica ex Indiâ remeat, auxiliatum illi prodeant, eamque deducant; vel mittantur palam, ad

Angliam vel Hiberniam infestandam, quo illi divertantur ab insidiis Hispanis struendis. Et quia rex Hispaniarum imperium maris obtinet, omnino requiritur, ut multas urbes ligneas, id est, ingentes classes extruat, ut extra periculum sit perendorum novi mundi thesaurorum. Vtile etiam foret, vel integra myriade auri strenuissimos quosque Hollandos conducere, ut in mari septentrionali tutarentur classem regiam, vel etiam transigere cum iis populis, qui in re nautica ac militari ipsis Anglis magis exercitati sunt, nempe cum Dantiscanis, intercedente Polono affine Austriacorum, item cum Gothis, Suecis, Finlandis, reliquisque populis Scandinaviæ, Daniæ, Pomeraniæ, & Borussia, ut vel Anglis se opponerent, vel insulas illorum, vel etiam Angliam ipsam invaderent, ut illos à classe Hispanica invadenda diverterent; aut, si mallet rex, ut ipsam classem Anglicam bello adorirentur. Si, inquam, tanta mercede prædictas nationes illiceret, atque insuper spolia Anglis erepta illis largiretur, facile obtineret quod vult, talisque inimicitiae semina semel sparsa,

sparsa, latiùs evagarentur, neque unquam enecarentur. Itaque mihi quidem videntur nummi soli sufficere, ad discordes illos inter se efficiendos. Et certum, est Angliam nullas gentes tam timere, quam illas modo adductas, propterea quod ferociores, populosiores, & in mari potentiores sint ipsis Anglis. Nam Hispania, nisi certa arte, se illi opponere nequit, cum sit magis experta in illo mari, pluresque homines astutos & sedulos nutriet: quæque mari simul & terra munitissima est, Hispaniæque infensissima, ob diversitatem religionis; nec non jus quoddam illud regnum propter lineam Castilianam, per domum Lincastriam ductam, quin & reges priores Angliæ, Iorricæ aliarumque familiarum consanguinei fuere. Iam verò ad enervandos Anglos nihil tam conducit, quam dissensio & discordia inter illos excitata, perpetuoque nutrita, quod cito occasiones meliores suppeditabit. Ad religionem regionis quod spectat, obtinet quidem Calviniana, attamen moderata nec tam prava, ut Genevensium est, quæ tamen facilè restingui non potest, nisi
 aperian-

aperiantur scholæ in Flandriâ , quæ gens cum Anglis multum consentit, interven-
tuque illarum spargantur semina schis-
maturum in scientiis naturalibus , Stoicis
videlicet , Aristotelicis, & Platoniciis, Ti-
lesianis, quibus errores Calvinistarum fi-
ant manifesti , qui politicæ è diametro
repugnant; siquidem docent, hominem
sive bene sive malè agat, impulsu divino
id omne agere : quod Plato contra Ho-
merum , omni saniori politicæ adversari
demonstrat , quæ vult , quod homo li-
berum arbitrium habeat , bene vel malè
agendi , ut ita præcepta observare vel
non observare penes nos sit , indeque
præmia aut poenas expectemus; quemad-
modum in Dialogo meo politico brevi-
ter ad oculum demonstravi. Subtilius
verò hodierni Calviniani loquuntur, re-
rumque novarum sunt cupidi, atque ideo
inconstantes. Quantum ad dominia &
privatas facultates spectat , Angli inter se
agunt divisi , unde prima occasio arripi
potest: nam in Hiberniam & Angliam par-
titi sunt : hæcque rursus in Angliam &
Scotiam : Scotiaque ipsa multas insulas
habet minores, Oreades dictas; unde etiam
am

am semper duo reges fuerunt, unus Angliæ, alter Scotiæ, quique ob nimiam vicinitatem fere semper bella sibi mutuò intulerunt, cum unico rivulo, & montibus aliquibus distendantur. Verùm hodiernus rex Scotiæ Angliæ regno imminet tum per lineam familiæ Iorcensis; mater enim hujus Henrici VIII. Angliæ regis neptis fuit, & Elizabetha hodierna filia est hujus Henrici; tum propter vicinitatem; & si verum fatendum est, neminem propiorem habet regnum hoc. Ergo prope jam est, ut post obitum Elizabethæ modò dictæ, quæ jam provectissimæ ætatis est, regnum Angliæ ad Scotos deriveretur. Huc accedit, quod optimates, qui conjunctim illorum linguâ Parliamentum vocantur, in magnâ potestate sunt, adeò ut videantur velle statum oligarchicum, vel optimatum instituire, ad imitationem Hollandorum: nam populi Septentrionales quasi naturâ impatientes sunt regni, atque reges Angliæ Parlamento semper subiecti fuerunt, nisi quod posterioribus annis obtentu novæ religionis liberius imperium acquisiverunt. Verùm anterioribus

terioribus sæculis totum regnum Angliæ in quatuor minora regna divisum fuit , sicut & Hispania in plura , quæ tamen ambo postea in duo regna contracta sunt : verum Angliæ regum potentia semper minor fuit quam illa Hispaniarum. Igitur à rege Hispaniæ subornandi sunt mercatores Florentini sagaces & circumspecti, qui Antwerpia negotiantur & Anglis minus inuisi sunt quam Hispani , qui agant clam cum Anglis priorum regum posteris, & promittant singulis seorsim cæterisque ignorantibus, quam maxima Hispanorum auxilia , quibus in majorum suorum locum restituantur , quantum fieri potest, & , abducentes illos à scopo, hoc solum ab illis petant , ne conferant vires suas ad classem à mundo novo remeantem invadendum : hoc enim modo singuli Scotiæ regnum molestabunt. Mittat etiam Rex secretò ad Iacobum regem Scotiæ , pollicens & spondens illi regnum Angliæ , sub conditione si ille Catholicam religionem, cujus amore Stuarda mater ipsius vitam & sanguinem profunderet non detrectavit, revocet , aut , ad minimum , ut dictam classem Hispanicam malo non afficiat.

Verum

Verum, ab alia parte instiget primores Comitiorum aut Parliamenti, ut Angliam in formam reipublicæ reducant: crudelem enim fore Scotum, ubi semel imperium in illos obtinuerit, tenens altâ mente repositum, quanta injuriâ Angli Scotos superioribus illis annis affecerint. Præterea in suspicionem adducat amicos Elisabethæ, sæpiusque ingerat Iacobo, neminem alium superesse, qui injuriam illam vindicaturus sit, & quod mater illius jam moriens illum religionis Pontificiæ debitæque matri pietatis seriò admonuerit. Exasperandi etiam sunt animi Episcoporum Anglicorum, proponendo illis, Regem Scotiæ Calvinismum amplexum esse spe & cupiditate regni, adactumque vi à baronibus hæreticis: quòd si verò regnum Angliæ etiam obtineat, tum illum cito priorem religionem revocaturum esse, quandoquidem non solum mater defuncta, verum etiam rex ipse Galliarum summopere ei illam commendarit. Quibus modis semina belli inexplicabilis inter Angliam & Scotiam jacentur, ita ut neutra spatium habitura sit ad disturbandas res Hispanicas: vel etiam si rex Iacobus

bus regno hoc potietur , ut tamen futurus sit amicus Hispaniæ , aut insulam totam in plura dominia dividat , aut ut regnum illud electitium faciat. Hæc ratione enim Rex illius minus sollicitus erit de acquirendis aliis regionibus & cum Angliâ conjungendis , neque , ut maximè velit id perficere valebit , sicut jam ostendi cum de Gallia mihi sermo fuit : aut insula hæc reducetur in formam reipublicæ quæ perpetuas inimicitias cum Scotiâ gerat , actionesque suas non nisi lentè perficiet , eoque minus damni Angliæ inferet. Animi etiam Catholicorum è somno quasi excitandi ac stimulandi sunt : sic Hispanus , quam primum thronus vacabit , prætextu juvandi illos intrabit in Angliam. Consilia etiam cum quibusdam magnatibus ineat , quibus absolutam & plenam potestatem in suis quisque locis consequantur , segregentque sua consilia à consiliis Anglorum , quod jam olim quoque factum fuisse legimus. Tentandi quoque sunt principes Hiberniæ , ut , defunctâ reginâ statum reipublicæ aut regni particularis inter se forment , auxiliaque singulis seorsim promittenda ; idque tan-

est magis , quod regnum illud monachos ordinis Francisci deamat , atque propensius est ad Hispaniam quam Angliam ob vicinitatem loci & aëris temperiem, suntque inibi multi homines vagabundi , patriâ profugi, imperiique impatientissimi, & tamen boni Catholici , qui bona servitia in hoc genere , quemadmodum jam ostensum , præstare possunt. Sed hoc genus hominum etiam in Angliâ & Scotiâ rarum non est. Hæc & similia longâ manu præparari possunt , ut , mortuâ Elizabethâ sine mœra in actum traducantur: quippe omnes sciunt bella intestina , altercationes & mutationes, quæ in Angliâ distinctis temporibus fuerint , ita ut quod proposui minimè novum aut impossibile futurum sit.

CAPUT. XXVI.

*De Poloniâ , Moscoviâ , &
Trassylvaniâ.*

Regnum Polonicum nostro tempore omnium regnorum Septentrionalium potentissimum est , adcò , ut si per diversita-

diversitatem religionis in se divisum non esset, regnumque hæreditarium, atque rex ex indigenarum & non extraneorum numero eligeretur, Turcarum Imperatori metum satis magnum incuteret, præsertim, si cum Magno Duce Moscoviæ se conjungeret. Verum Palatini illius regni penes quos electio potentiam Regis metuunt, & ob hanc causam fræna illi magis attrahunt. Quare providendum est regi Hispaniarum, ut non nisi Catholicæ religioni addictus inibi in Regem assumatur, sicut ad hunc usque diem observatum est: nam diversæ religionis rex facillè induci posset, ut auctoritatem suam hæreticis Septentrionalibus impertiret, qui in hoc uno omnes conveniunt (licet in aliis quibusdam dissentiant,) Papam videlicet esse Antichristum, & Austriæ Archiduces esse Antichristi propugnatores. Quare ob quamvis etiam minimam causam conspirarent contra illos, atque etiam contra Imperatorem ipsum, si potentem aliquem authorem & ducem nanciscerentur, quod solus Poloniæ rex præstare potest. Nam Danus debilis est, & Succus nimis est dissitus, marique à Germania divisus.

divisus. Deinde necessariò incumbendum est in id , ut unus ex domo Austriacâ ad sceptrum Poloniæ admoveatur , vel qui ad minimum domui Austriacæ affinitate conjunctus sit , qualis est hodiernus. Postremò , ut semper Turcis confinibus suis opponatur , foedusque cum Moscovitis in perniciem Turcarum ineat quibuscunque rationibus potest. Præter hæc sagaces & illustres legati Cracoviam ablegandi sunt qui authoritatem & pondus unioni Hispanicæ addant penes electores Polonicos , impetrentque ut unus ex filiis regis Hispaniarum natu minoribus in regem Poloniæ eligatur: nam hic nunquam tam fatuus erit , aut insipiens , ut conetur regnum Poloniæ pro suo arbitrio regere , id quod conatus est filius regis Galliarum. Insuper agendum cum populo Scandinayensi & Dantiscano , interveniente rege Polonorum qui & Suecorum, ut classis contra Anglos solos in mare deducatur ; de quo supra. Sic enim rex Hispaniarum tanti sumptus dimidiam partem non expendet , quantum lucri inde ad illum redundaturum est. Danda est etiam opera , ut Transsylvanus simili modo

modo fœdus ineat cum Polonis , vel , ut ipse , aut Moscovita rex Polonorum creetur. Nam cum hi non solum vicini , sed etiam naturâ Turcis infensi sint , facile illis poterunt frœnum injicere. Ego equidem persuasum habeo , nullam majorem vim Turcis à Septentrione opponi posse , quam Moscovitarum , qui conjuncti cum Tartaris & Polonis Byzantium usque excursions facere possunt ; neque Macedonia , aut Moldavia , aut Bulgaria , vel Thracia unquam pejorem pestem habuit quam Moscovitas. Si connubii quoque , aut religionis vinculo , pronubis scilicet Iesuitis , rex Hispaniarum cum Moscovita se jungeret , magnam utilitatem inde consequeretur : & quia aurum Hispanicum plus ponderis apud hanc gentem habet , quam quævis alia res , aborandum est omni modo , quàm primum animi illorum propensi sunt , ut insignis aliqua expeditio ab illis fiat , antequam ipsos pœnitere incipiat : quoniam semper Hispanis mora pernitiōsa fuit , quia astutia illorum sociis intra cunctationis tempus suboluit : atque ita supervacaneas & inutiles expensas facere solent. Bohemi,

mi , cum Transylvanis Regis Hispaniæ ac Papæ collatitiâ pecuniâ contra Turcam in armis foveri possent , quia cum domo Austriaca concordant : tamen utut hoc sit , nunquam quicquam magni momenti in hac parte effectum dabitur absque auxilio Polonorum & Moscovitarum , & si Imperator ipse se virum fortem & strenuum non præbeat , ut supra cum de Germaniâ loquerer dixi , atque principiis omni conatu obstet , siquidem mala per longas invalescunt moras.

CAPUT. XXVII.

*De Flandria , & Germaniâ
inferiori.*

REX Hispaniarum non immeritò omnibus modis Germaniam inferiorem rebellem recuperare conatur , quæ jam plus sanguinis humani absorpsit , quam aquæ illius sunt , consumpsitque plus auri , quam lapidum ibi sunt. Neque hoc adeò mirum est , cum universi orbis terrarum dominus nullo negotio evadere posset , si unicam hanc regionem prius
in

in potestatem suam redigeret: nam Gallia & Germania volentes nolentes citò sequerentur, ipsaqué Anglia in lapidum cūmulum redigeretur, atque omnes Septentrionales populi enervarentur atque inutiles ad resistendum redderentur. Videmus enim Belgis à Cæsare victis, omnem Septentrionem brevi in potestatem illius cecidisse, à quo in in Angliam postea transgressus est. Equidem nulla opportunior aut major potentia est ad opprimendam classem Anglicam, quam potentia Hollandiæ & Zelandiæ; nam hæ non solum navium numero, sed etiam experienciâ maritimâ omnes alias multis parafangis antecedunt, ut taceam jam de ferociâ & divitiis gentium harum. Habent autem diversas civitates & urbes in ipsâ aquâ extructas, ad modum Venetiæ, quibus & classem Anglicam repellere, & Hispanicam ab omni formidine liberare, atque sic colonias eò deducere & debellatis multis populis, mercaturam liberè exercere possent. Omni igitur modo providendum est Hispaniæ, ut hâc in parte vincat, quod quidem per incogitantiam gubernantium redditum est difficile

cile factu. Quare operæ pretium duco, recensere errores ab Hispanis in hac re commissos, ut in posterum cautiores esse discant: quin etiam subtiles rationes & modos ostendam, quibus populi illi devinci possint: quandoquidem ingenium Septentrionalium naturâ proclive est ad libertatem licentiosam, ita, ut nullus unquam Princeps imperio illos regere potuerit, sine artibus politicis, & remissione quadam authoritatis suæ, quia illi ob naturalem fœcunditatem multi numero sunt, omnis autem multitudo difficulter compescitur: sunt etiam ingenio truces utpote sub frigido cælo prognati, cujusmodi homines calidum naturale intra se conclusum servant, nec cum partibus subtilioribus emittunt; unde sanguine abundant, fiuntque corpulenti, & spirituum pleni, fortesque & Bacchi quam Veneris magis amantes, habentque propter insitam sibi fuliginem cogitationes interruptar, & propter copiam spirituum ad omnem licentiam sunt effusi, suspicaces, & ob ebrietatem parùm graves. Tum etiam populi Septentrionales (non loquor de illis qui extremas oras Septentrionis incolunt) animosi
L sunt

sunt citra omnem astutiam : Meridionales contra astuti & subiles , sed meticulosi sunt. Septentrionalibus eadem dispositio est corporum quæ animorum ; scilicet magni sunt & crassi , sanguineque ac vigore repleti : Meridionales contra astuti & subiles , citò terga vertunt , minimeque aduerso corpore pugnant. Illi animo non fucato & simplici sunt : isti moribus subdolis & malitiosi sunt. Illi leonis , hi vulpis pellem induunt. Illi lentī , sed constantes in suis actionibus : hi verò impetuosī & leues sunt. Illi hilares sunt, isti melancholici : illi Baccho , hi Veneri indulgent : illi magnanimi , hi vecordes : illi per licentiam effusi , hi restricti sunt. Quare leges laxæ illis proponendæ sunt : nam animi illorum solutiores sunt, quam ut legibus constringi possint ; illique propriis viribus freti dominos superiores non multum curant. Quæ omnia in Meridionalibus planè contrario modo se habent, maximè vero in Hispanis qui magis antiscei sunt. Idcirco dixerim ego, illos libertatem religionis eò avidius amplexos fuisse , tum quia vino indulgent , comotationesque & convivia amant, cum leges religionis

religionis velint , ut jejuniis & abstinētiæ vacent ; tum etiam quia passionibus vehementibus obnoxii sunt , & minus credunt se voluptatibus illis posse moderari. Vnde Calvino & Luthero citius ab illis fides habita , quod negarunt hominem habere liberum arbitrium faciendi bene vel male , dicentes , Deum ipsum in hominibus bona & mala operari, quod illi credentes persuasam habeant , se nequaquam habere libertatem non bibendi , aut à mulieribus abstinendi. Adde quod etiam gestierunt dari sibi occasionem opponendi se Papæ & Principibus in quos Lutherus in concionibus suis acriter fuit inVectus. Qui sanè modus agendi è diametro pugnat cum illo inter alios populos recepto , qui facile viderunt , quantas turbas dederit religio recens introducta. Hæreses inter Meridionales ortæ speculationum plenæ , multum subtilitatis continent ; sicut è contrario illæ quæ apud Septentrionales ortæ sunt , multum crassitie. Quidam Meridionalium negarunt divinitatem, alii humanitatem, & quidam cum humanitate etiam pluralitatem voluntatum

luntatum in Christo : quidam verò processionem Spiritus S. à verbo , similesque alias res sublimes & mysterii plenas. At Septentrionales omissis cogitationibus arduis exploferunt jejunia , vigiliæ , pœnitentiam cum confessione , & omnibus illis dogmatibus , quæ multiplicationem sanguinis impediunt ; ad quæ accedit etiam cælibatus Sanctimonialium , pluraque hujus generis alia, quæ quamvis cum ratione & evangelio probè congruant , tamen carni & sensibus humanis quibus illi toti mancipati sunt , repugnant. Oppugnatur etiam ab illis authoritas vicarii Christi: nam , cum magnanimi sint , libertatem similiter mordicus retinent. Et quemadmodum in temporalibus per respublicas aut principes electitios pro suo proprio placito reguntur: ita quoque in spiritualibus non nisi simile imperium ferre volunt. Atque quemadmodum apud Septentrionales , duces belli vi & armis plus pollent , quam astutiâ & arte: ita & concionatores ibidem plus maledicentiâ quam ratione efficiunt. Hinc illi sub prætextu libertatis, conscientiæ libertatem dominandi aucupantur , quæ ipsi
magis

magis placet. Vnde primò omnium in illo erratum est quod , Lutherus in Comitibus VVormatiensibus & Augustanis vivus dimissus fuit. Quod quamvis , ut quidam dicunt , Carolus V. fecit adductus politicâ ratione , scilicet , ut haberet Papa quem timeret , & constringeretur semper ab Imperatoris partibus stare , adiutans illum usque pecuniis atque indulgentiis donec ad Monarchiam universalem perveniret , pronuntians etiam , omnia bella ab ipso , jure suscepta esse , metuensque nisi hæc fecerit , ne Lutheri æmuli sui partes Imperator voveat ; tamen , eventus docuit , id contra omnem rationem politicam factum esse , nam Papâ enervato , totus Christianus mundus debilitatur , hæresisque semel inductâ , omnes subditi sub nomine libertatis conscientiarum jugum excusserunt : id quod Germania & Belgium clarè testantur. Unde rectè concluditur , illum generosa quadam pietate deceptum fuisse , quod speravit , se Germaniam , quando & quotiescunque ipsi libuerit , unâ cum Principibus Protestantibus , totoque adèò mundo victurum. Quæ imaginatio eundem pariter fefellit in ex-

peditionibus contra Tunisi & Galliam.
 Quare dico, quod rectè quidem promissa
 Luthero servavit in ipsis Comitibus ; at
 post in dominatione illum eundem oppri-
 mere debuisset, atque Principes Prote-
 stantes jam suppressos prorsus extingue-
 re : ita hæresis tota, etiamnum in herba
 eradicata fuisset, neque Calvinus cum
 aliis subsecutus fuisset, qui Germaniam u-
 tramque polluit, neque Protestantes in
 Belgio & ad Rhenum habuissent, cujus
 vestigiis insisterent, contranitendo Caro-
 lo. Alter error in districtu Rheni com-
 missus fuit, quod crediderunt, se popu-
 lum illum cui fræna jam injecerant, mo-
 do moreque Hispanorum domituros, in-
 troducendo scilicet inquisitionem Hispa-
 nicam per Albanum. Videmus enim fa-
 ces jactatas crescere magis, non verò ex-
 tingui. Cum igitur modò nominati ad li-
 bertatem conscientiae proclamarent, ut
 hoc prætextu jugum servitutis excute-
 rent, prorsus alio modo obviam illis itum
 oportuit : & quia non armis, nec vi, aut
 legibus convenientibus repressi fuerunt, in
 plures respublicas se diffuderunt, & sibi
 ipsi elegerunt duces ad bellum contra Hi-
 spanos

spanos gerendum factumque ut ingeniosissimus & fortissimus quisque inter illos emergeret, partim concionando partim pugnando. Insecuta deinde sunt bella contra Hispaniam, in quibus populi illi ducem sibi constituerunt V Vilhelmum Comitem Nassoviensem, & Ducem Vraniae, qui ove quidem timidior, at vulpe astutior fuit: cui jam successit filius natu major, juvenis bellicosus & victor, clarisque factis jam celebris. Hos, cum duces se libertatis profiterentur, populus effusè secutus est, supraque modum exaltavit, atque illi, ut scilicet majori odio Hispanorum accenderentur populi, Calvinismum introduxerunt, Papæ & Hispanis magis repugnantem, quàm istæ nationes à se invicem vel moribus, vel corporum atque animorum dispositione. Nam Belgæ, ut quoque supra dictum, candido colore sunt, proceri, licentiosi, vinolenti, epulones, impatientes, indiscreti, sanguinei & liberales: at hi, Hispani scilicet, nigri, astuti, circumspecti, sobrii, continentes, patientes, discreti, melancholici, avari, truculenti & graves, atque, ut uno verbo dicam, plane diversi: ita, ut impos-

sibile sit, in tanta dissimilitudine corporum & morum similitudinem animorum introducere, quam sola & unica religio & potestas prius sustinuit: quâ sublatâ, dissimilitudo & inimicitia uno impetu prorupit. Hinc evenit, ut Belgæ jam magis detestentur servitutem Hispanicam, quam propriam suam vitam ament; & viceversa Hispani illos ipso diabolo pejus oderunt, quamvis odium melius abdere queant quam Belgæ, nec tamen destiterunt, omnibus pessimis malis illos afficere, quò ultionem suam explerent, non cogitantes hisce modis regna pessundari, non autem propagari. Ex his liquet, Regi non illico ad inquisitionem cum illis properandum esse, nec tributa extraordinaria extorquenda, aut bello victos perterrendos esse: Sed properè valida præsidia magnis urbibus imponenda sunt, virique fortes & præstantes seditiosæ civitatis aliò sub specie vocationis militaris transmittendi, authoresque hæresium eradicandi, in illorumque locum concionatores probi & religioni Catholicæ addicti substituendi sunt, qui sint ex illa ipsa regione oriundi: atque tum demum inquisitio introducenda.

dâ est operâ Episcoporum, sed sub alio nomine, post quæ etiam ab omnibus tributorum exactiõibus abstinendum est, ut palam fiat, per religionem salutem illorum quæri, non verò utilitatem regis. Imponendi illis etiam sunt Magistratus ex Germanis aut Italis, quandoquidem ab Hispanis abhorrent, atque hi in custodienda solum, non etiam in regenda urbe occupati sint, siquidem severi & ceremoniosi sunt, cum illi remissiores & largiores requirant. His erroribus adjuncti fuerunt alii, circa belli administrationem commissi: nam Rex ipse, quamvis ab illis maximè amatus, nunquam tamen ipse in bellum profectus est, sed Capitaneos Hispanos sævos illisquæ insensissimos suo loco exire iussit. Apparuitquæ, quod præoptarunt caput ex domo Austriacâ, ob quam rem Matthiam Archiducem expetiverunt: post hunc deinde expetiverunt alium, Franciscum scilicet filium regis Galliarum, qui cum certo quodam die constituisset, civitatem Antwerpiensem ex improvviso opprimere, cum suo equitatu, nullo prius fundamento religionis aut politiæ jacto, nec animis singulorum præoccupatis; à

mechanicis & mercatoribus, subito fuit urbe expulsus, atque in tanto tumultu tantum non occisus, præter jacturam existimationis & principatus. Et quainvis Margarita Austriaca terræ huic etiam aliquandiu præfuerit, & quidem cum amore & benevolentia subditorum; tamen subjugare illam nullo modo potuit, quia hæresis in illâ jam radices nimis altas egerat, & quia illi persuasum habebant, illam id agere, ut reducat & subjiciat ipsos de novo sceptro Hispanico, quo titulo duces seditionis illius primatus & libertatis desiderium quo flagrabant texerunt. Deus tamen ipse ostendit postmodum viam quâ illi vinci potuerunt, cum ipsi per sectas in diversas partes discesserunt, crassi scilicet Lutheri, subtilis Calvinii, dissoluti Zwinglii & Menonii; adeo ut vix ulla domus ibi terrarum inveniatur, in qua non diversæ hæreses foveantur: nec aliud desit nobis, quam scientia apprehendendi & usurpandi tam exoptatam occasionem. Omne enim regnum in se divisum desolabitur; & unio firma difficilem semper habet nodum: Verum ne hic quidem nodus nobis

nobis adhuc profuit , non quia illi non offendunt , sed quia nos offendimus illos. Hocque certum est , quod propter diversitatem religionis nullus illorum tantum fidei proximo suo habet , ut audeant ad caput belli eligendum procedere , & si unquam aliàs , certè hoc casu illud verum est : Quot capita tot sententiæ : Loquor autem hic de bello externo , acquirendi causa excitato : nam unusquisque suspicaretur , ne talis dux belli auctoritatem sibi sumeret omnem religionem diversam à suâ , extirpandi ; universique metuerent , ne talis absolutam in se potestatem arriperet. Sicque bellum , Mauritio duce ab illis gestum , animat illos solum ad unionem in bello defensivo , non etiam offensivo. Iam verò ad postremum omnium plura intercidunt mala , quæ impediunt , quo minus Hispanus hoc dominio potiatur : quorum unum est , quod tales hostes in propriis suis sedibus oppugnantur , quibus terra , situs & firmitudo patriæ , & denique ipsa coeli temperies accommodior est , quæ omnia Hispanis adversantur. Secundum quod gens ista intelligit , quæ incommoda

ex bello Hispanico oriantur , nec sine causa odio prosequitur Hispanos belli auctores : & certè , Pax una triumphis innumeris potior. Et si rabidi illi Hispani , toties ab illis delusi , victores evaderent, DEUS bone quantam lanienam efficerent ! qui nunc infinitis malis afficiunt miseros illos , quorum urbes expugnant. Tertium , quod Capitanei Hispani pugnant solum , ut pugnent , non ut vincant , cauponantes hoc modo bellum , quo imperium defensum aut etiam propagatum oportuit , quòdque hi inter se colludunt , ut hac ratione emergant. Nam & ipse Comes Mauritius quò diutius illam auctoritatem suam retineat , trahit bellum , & ut paulatim vincens principatum regionis obtinere queat , cujus vestigia & cæteri officiales atque hæresiarchæ sedulò sequuntur. Capitanei verò Hispani ducunt bellum , ut stipendia illorum cum auctoritate prolongentur , faciuntque idem quòd Carolus Spinello in Abbruzzo cum hoste Marco Sciarra fecit , cum quo colludens bellum protraxit , ut Vicerex Neapolitanus illum gubernatorem loci constitueret , mitteretque ampla quæ illi promiserat,

miserat, stipendia; ipseque Sciarra ab altera parte maxima eidem dona misit, scilicet ne illum urgeret. Sic ergo duplici accepto salario dominus regionis illius diu & sine periculo mansit. Vnde mirum non est, quod rex Philippus tantis opibus in hoc bello Flandrico profusus, non modo nihil profecit, sed hostem suum etiam magis irritavit, atque in armis exercitatum reddidit, majoremque virtutis militaris famam æmulo suo Mauritio circumposuit, fecitque, ut inimici sui, sua sponte per religionem inter se divisi, tamen metu Hispanorum in unionem coirent. Facit hoc ut credam, Hispaniam hodie plus detrimenti percipere ipsam, & contra Hollandis plus boni impertire, quod armis cum illis decertat, quam si illos quietos relinqueret. Sic enim Salustius & post illum Augustinus affirmat, Romanos continuis vicinorum bellis vexatos, illustriores quotidie extitisse, factumque esse per tyrannidem Tarquinii & aliorum, ut se perpetuò magis magisque unierint, cum viceversa sibi ipsis relictis crebrò bella civilia moverint, donec orbe terrarum subactis, & Carthagine solo æquatâ,

æquatâ , omni externo metu liberati,
 per æmulationem , mutuam in diversas,
 partes distracti exitium sibi ipsis reique
 publicæ suæ peperere , quod demonstrant
 exempla Syllæ , Marii , Cæsaris & Pom-
 peji. Adcò magnum prudentiæ milita-
 ris argumentum est, vicinos in armis non
 diu detinere , ne exercitati & strenui eva-
 dant. Sic enim Agesilao à Thebanis vi-
 cto objectum deinde fuit , meritam ipsum
 mercedem ab illis reportasse , quos diu-
 turno bello arma tractare docuisset. Sed
 supremum illius caput est , bellum cum
 subditis minimè continuare , præsertim
 si naturales & indigenæ sint : sic enim ex-
 acerbantur , & se magis magisque subdu-
 cunt , & quod ad initio similtas tantum
 fuit, tractu temporis in manifestam rebel-
 lionem erumpit ; id quod Sigismundus in
 bello contra Bohemos expertus est. Neque
 enim ullum populum videas adcò disso-
 lutum , qui uno & primo impetu in prin-
 cipem suum insurgat , cum rebellio-
 nis atque perfidiæ nomen infame odio-
 sumque sit. Verùm gladiis semel crn-
 entatis , rupto velamento , & projectâ
 iustitiæ curâ , palam se desciscere ad ver-
 sarique

sarique ostendunt. Alexander rex Iudæorum pertæsus diuturni belli, in quo etiam quinquaginta millia hominum perdiderat, interrogavit inimicos suos, quo pacto pax bona introduci possit, responsumque talit, non alio quam suâ morte, sicque serò fecit quod in primordio factum oportuit. Adducerem hîc & alia plura exempla in hanc rem, ni mihi à proposita semel brevitatem non recedere constitutum esset. Hinc, ut ad propositum meum redeam, observatum habeo, illos, qui domi suæ pro uxoribus, & liberis, pro aris facisque pugnant, semper fortiores esse illis qui regionem externam oppugnantur eunt: nam oppugnatio quæ primo die ad finem optatum perducta non est, sensim fit debilior, obsessisque animos etiam adauget. Etenim obsidentes præter damna bellis involuta per se, quæ sanè haud levia sunt, aer ipse peregrinus & locus fatigat. Quod si Hannibal intellexisset, aut considerasset, & post primam statim victoriam apud Trebiam reportatam, Romam ipsam oppugnatam perrexisset, facile tunc totum Romanum imperium solvisset:

set: aut ad minimum. post cladem Cau-
 dinam, quæ multo major fuit, Roma-
 nis nullum spatium novas colligendi vi-
 res relinquere debuisset, sed, secutus con-
 silium Maherbalis, statim Romam ipsam
 adortus fuisset. Sic Absalon etiam, si ex
 consilio Achitophelis, Davidem statim in
 primo tumultu oppressisset, Iudæâ totâ
 potitus fuisset, neque spatium illi reliquis-
 set, animum & copias suas colligendi, in
 suam scilicet perniciem. Populi igitur aut
 in primordio statim opprimendi, ne vi-
 res suas conjungant, aut quoquo modo
 è regione sua eliciendi sunt, sicut Hercu-
 les Antæum regem Libyæ elicit, atque
 de solio suo deturbavit. Ita ut vanum &
 absurdum mihi videatur, Belgas, qui in
 exordio belli oppressi non sunt, diutiùs
 domi suæ oppugnare, cum hoc illorum
 potentiam etiam augeat. Quare, duo
 remedia adhuc supersunt ad hanc rem,
 quorum prius est, divisionis semina in-
 ter illos spargere; posterius, illos de fi-
 nibus suis elicere. Cadmus Thebanum
 regnum molitus, primùm Serpentem
 occidit, quo denotabatur defensio The-
 barum; deinde dentes serpentis illius dis-
 seminavit,

seminavit , id est , sparsit venenum discordiæ & cupidinis rerum novandarum , atque dissensionis circa scientias & artes novas , quas ille secum peregrè advexerat : inde nati milites , qui se mutuo per discordias interfecerunt , & quorum reliquæ cum Cadmo capite & duce suo se conjunxerunt. Hæc eadem media regem Hispaniarum arripere oportuisse ajo , & non diu armis solis certasse. Et certè , si unquam Meridionales in Septentrione aut imperium fundare , aut vincere volunt , quandoquidem vires ad hoc efficiendum illis desunt , ad artes Cadmi aut Iasonis confugere debent quorum tamen Iason sagacior fuit , qui primò Medeam , id est , mulierum Septentrionalium corda animosque ad sui amorem convertit , quandoquidem illæ viros Meridionales propter insitum calorem facile amant : neque Belgæ tantum Hispanos oderunt , quantum uxores illorum eosdem amant. Deinde per incantationes Medæ serpentes , id est custodes regni , quales sunt bellicosi & fortes viri cum concionatoribus interremit. Posthæc bestias , juven-
cos & tauros ignivomos beneficiis suis
sub

sub jugum misit, id est, amicitia & donis barones & nobiles regni illius sibi devinxit. Tandem per illos dentes Draconis, id est, discordiarum atque inimicitiarum circa religionem, artes & præeminencias semina sparsit. Vnde ultimo prognati milites seditiosi, quales fuerunt Guelfi & Gibellini, Pontificii & Imperialistæ, item Lutherani & Catholici se invicem trucidarunt: qui verò residui manserunt, Iasonem pro capite & Duce suo elegerunt, qui quamvis pauci, tamen vellus aureum, id est, Imperium obtinuerunt, & secum asportarunt. Hanc fabulam ideo proposui & exposui, ut ostenderem Regi Hispaniæ, quid sibi faciendum sit, quandoquidem se incassum tantos labores suscepisse, & tantum militum amisisse videt, ut scilicet exemplo Cadmi serpentem occidat. Nimirum ante omnia Rex ipse, aut filia vel filius ejus vel Antuerpiam, vel Bruxellas, vel, si mavult, Gandavum habitatum eat, ut præsentia illius subditorum animi augeantur, præsentiaque ejus exteri alliciantur, planè ad exemplum Cadmi, qui amissis suis ad fontem, propè quem serpens ille custodi-

am

am velleris aurei habuit, progressus est. Deinde populis vicinis suspicionem belli Hispanici adimat, finatque illos aliquandiu pace & otio frui, & tanta humanitate suos tractet, ut exteris id aspicientibus oculi doleant, accendanturque desiderio eadem felicitate fruendi. Tertiò, ut populis federatis tributum relaxet, neque plus exigaquam regiae familiae alendae, & praesidialibus solvendis sufficiat: sed in hujus vicem quotannis certum numerum militum pedestrium poscat, quos in mundum novum traducat, maxime verò bellicosos ad se vocet, tum, ut impetum illorum cohibeat, tum etiam, ut illos in inimicos & hostes instiget. Praestat enim à locis quæ hominibus abundant, milites potius exigere quam nummos: nam hoc regi utilius, & populis ipsis gratius est. Quartò, singulis annis instituat convivium generale certo die, quo quaelibet regio sponte domui Austriacæ se submiserit, in quo quidem convivio minime sumptibus parcendum; nihil enim populum inter se & cum aliis tam constringit, quam si ad minimum semel in anno inebrietur,

inebrietur , quod primum è Minoe legis-
 flatore institutum fuit. Quintò ut inquit-
 sitionis nomen è medio tollatur ipsa verò
 inquisitio sub alio nomine ab Episcopis
 exerceatur , sed majori facilitate , & lin-
 gua magis quàm pavore, contra quam Ro-
 mæ aut in Hispania fieri solet. Sextò , ut
 sub nomine expeditionis crucigeræ , in-
 dulgentiæ & dispensationes à Papa quoad
 jejunia & abstinentiam certorum cibe-
 rum impetrentur. Septimò , ut præsidia
 militibus Hispanis firmet , sed Episcopos
 iudices ibidem faciat , in provinciis verò
 Cardinales provectæ ætatis & sapientiâ
 conspicuos : posteaque nobiles Venetos
 iudices ordinet : nam hoc modo Itali &
 Belgæ invicem conciliabuntur , cum se
 mutuo magis ament quam Hispanos. O-
 ctavò, ut à rebellibus Belgis duces ad ex-
 terna bella lautis stipendiis evocentur ,
 mulieres corrumpantur , abstractæque à
 maritis , Hispanis elocentur , baronum-
 que hæreticorum uxores cum baronibus
 Catholicis Conglutinentur : nam , ut su-
 pra ostensum, istiusmodi mulieres hujus-
 modi maritorum amorilibenter cedunt,
 morum verò est , quantum principibus
 conducant

conducant matrimonia inter indigenas & victas gentes inita. Nam Alexander Magnus Roxanem mulierem Persicam ipse sibi matrimonio jungens, & centum alias ejusdem nationis Macedonibus suis in uxores dans summam sibi benevolentiam apud Persas acquisivit, persuadentes sibi propter hoc, se Alexandrum benignum & facilem dominum habituros. De Capuanis verò Livius scribit, quod nihil eos à conjuratione cum Annibale incunda tam cohibuerit, quam affinitas cum Romanis contracta. Nonò, diminuantur capita factionum, inferendo illis bellum à diversis partibus, diligenſque adhibeatur opera, ut magis magisque in diversum distrahantur, sinasque illos discordiis intestinis, & invidia mutux hostium concordix & prosperitatis marcescere. Hic modus, ex incommodo hostium suum parere commodum, multò omnium utilissimus est, & Elisabethæ Anglicanæ valde usitatus. Decimò, quia sola formido ex Hispanis & imprimis detestatio Papæ illos unit, quod omnes magno consensu credunt illum esse Antichristum, quamvis in aliis opinionibus sint diversissi-

diversissimi , danda est opera , ut illud
 in controversiam vocetur , & publicis
 disquisitionibus subjiciatur, à quo omnes
 dependent. Non argutationes illis pro-
 ponendæ , nec frivola objicienda sunt,
 quale est illud , de novitate vocationis
 suæ , de quo satis in dialogo meo contra
 illos disserui. Undecimo, unanimiter con-
 tra illos disputandum est , omnes com-
 mentarios biblicos tam Catholicorum
 quam hæreticorum , qui unquam post
 tempora D. Augustini prodierunt , esse
 suspectos , solosque recipiendos sancti
 Clementis Romani , Sancti Cypriani ,
 Clementis Alexandrini , S. Chrysostomi ,
 Basilij & Tertulliani : nam hæresis servi
 arbitrii apud antiquos odiosior fuit quam
 apud recentiores, quod ex Clemente Ro-
 mano manifestè liquet. Ventiletur igi-
 tur controversia de origine mali , quæ
 Epicurum & alios movit , ut negaverint
 esse DEVM , persuaserunt enim sibi,
 illum , propter malum excludi : alii , ex
 quorum numero Manes & Pythagoras ,
 duos crediderunt esse Deos : alij Liber-
 tini scilicet , audacter professi sunt , nihil
 malum aut peccatum esse: alij docuerunt,
 Deum

Deum esse causam malorum atq; tyrannum, atque hujus farinae sunt Calvinus, Zwinglius, Bullingerus, Martinus, Beza scilicet, ut alterum illum suum errorē confirment, DEVM nimirum facere omnia; quæ sanè opinio, ut Cicero & Plato etiam docent, omnem bene constitutam rempublicam turbat, cum auferat hominibus libertatem bene vel male faciendi, omnemque adeo legem & diciplinam. hocq; dogma diutius & accuratius à Transalpinis perpensum, reddidit illos omnes atheistas & Epicureos, qui negarunt esse DEVM, eo ipso quod in servitutem Pontificis Romani consentire noluerunt. Quod facit ut arbitrer, in præsentia virorum doctorum rationibus & argumentis è Politica depromptis cum illis disputandum esse: coram vulgo verò poscendum ab illis, unde vocationem suam habeant? quod latius deduxi in Dialogo & Quæstionibus Politicis & Theologicis, à me contra illos promulgatis. Nam multiplicatio librorum, & litium prolongatio auctoritatem dant causæ iniquæ, & in victoriam quasi cedunt. Duodecimo, postquā illi hæretici nova biblia introduxerunt, & partes
cum

cum historiis distorquentes pro suo libitu interpretati sunt , in hunc finem linguæ Græcæ & Hebraicæ , dederunt operam, nugasque Grammaticales multis & ingentibus voluminibus scriptis foverunt, sic, ut totus ferè Septentrio hodie Grammaticale, non spirituale bellum nobis inferat, nobis, inquam, qui linguis jam dudum valediximus, ex quo Hebræos, Græcos, & Latinos vicimus, omnibus aut Christianismo subjectis, aut à politico & sacerdotali munere repulsis, quod in Iudæis hodiernis patet. Vnde sophisticatiunculas & Grammaticales quæstiunculas nihil amplius curamus, ingenioque nostro confisi, prolixitatem disciplinarum, cum tædio crassos scribendi libros abjicimus, atque interim illi altercationibus suis fatigant nos non verò profligant. Quocirea ego existimo, illos homines ab hæresibus Grammaticalibus deducendos esse, novis videlicet artibus, quibus nos præpollemus, atque in hunc finem Rex in civitatibus suis scholas in quibus Arabica lingua docetur, aperire debet, ut sui habiles reddantur ad disceptandum cum Turcis, Mauris & Persis, qui illius linguæ ministerio

ministerio Mahumerisimum fovent: nobis verò excolendæ sunt scholæ Latinæ, ad Christianismum propugnandum, per quod studium subditi à bellis intestinis diverſi ad externa convertuntur. Erigendæ sunt etiam scholæ Mathematicæ & Astrologicæ, quibus Septentrionales præmiis etiam propositis invitentur ad sidera & constellationes novi mundi detegendas & contemplandas ex quo decor & utilitas ad Imperium redundat. Revocandæ itidem sunt scholæ antiquissimorum Philosophorum Platoniorum & Stoicorum, & inter illas Tileſii illa recentior, ut populi à Theologicis quæſtionibus abducti ad Philosophicas convertantur; nam illæ propius ad fidem Christianam accedunt quam Aristoteles. Rex verò ista faciens imitatus fuerit Herculem, qui, quò facilius Anthem superaret, illum è finibus suis provocavit, & Cadmum qui novas scientias secum in Bæotiam importavit, & beneficio illarum princeps regionis illius evasit. Atque hoc modo hæresiarchæ, videntes plus commodi & utilitatis illic esse quam hic, repudiatis hæresibus antesignanos philosophicarum & astrologicarum artium facerent.

cerent, imò, ut favorem nostrum consequerentur, cornua in inimicos obverterent, & contra impietatem Turcicam se armarent, quæ sensim in Germaniam irrepsit, quia multum congruit cum Calvinismo. Erigenda sunt etiam passim ergasteria & officinæ mechanicarum artium, ad quas populus ille imprimis habilis est, sicque promovebitur negotiatio maritima, cum ratione obsidendi urbes, & artificiosis ignibus eas expugnandi. Per hæc talia quasi media homines à Theologia avocantur, & à se invicem segregantur, cum emolumento Regis & regni Hispanici, cui plurimi officia sua deferent, imperioque, quod jam contemptibile atque etiam odiosum redditum est, pristinus suus honos restituetur, populi que illi imbelles & minus feroces efficiuntur. Decimo tertio, inter nobiles & primores reipublicæ mutæ contentiones & odia excitanda sunt, & cū parti, quæ rebus Hispanicis maximè favet, suppetiæ ferendæ ac munera conferenda, ut reliqui certatim accurrant, seque ad idem præstandum accingant: quod si hoc fieri non possit, capita eorum è medio tollenda sunt,

sunt , aut si nullam occasionem cædis præbuerint , imminuenda est solum illorum existimatio , (nam iniustitia nunquam altas radices egit) aut ipsi alio transportandi sunt. Paulus Æmilius , ut Macedoniã quietam & tranquillam relinqueret , persuasit magnatibus , ut unà cum liberis suis in Italiam transirent. Et Carolus M. ut tumultus Saxonie sedaret , confusionemque omnem tolleret , nobiles illius regionis in Galliam traduxit. Decimo quarto , excitandi sunt illi , ut in mundum novum transnavigent , hortandi quæ , ut , junctis suis classibus cum Lusitanica in Arabiam & Palæstinam per mare rubrum irrumpant , in perniciem scilicet Turcarum , quos impellent , ut evagantes aliena oppugnatum eant , ut ita ab Hispanis , hac in re illis multo præstantioribus opprimantur. Decimo quintò , æmulationum semina inter illos spargenda , ut ad exemplum fratrum illorum Cadmeorum , sese mutuò ipsi consumant : & pauci qui cladi illi superstites fuerint , ad servitium suum postmodum adhibendi. Sed tū maximè opus est , ut serpens seditionis , Comes scilicet Maurinus , interimatur ,

non verò per bellum diuturnum copia illi danda est magis magisque succrescendi, sed imprimis, ut dixi, novæ literæ & linguæ ad exemplum Cadmi introducendæ sunt, mulieresque ab illis abstrahendæ, itidem ut fecit Iason. Decimo sextò Hollandi milione auri conducendi sunt quotannis, ut classem è mundo novo remeantem ab Anglis tutam reddant, jubcanturque duces illius expeditionis proprios filios obsides dare, donec ipsi re perfectâ redierint: nam hi auro inescati facilè contra Angliam se conduci patientur, extabitque, in fine aliquis summus illorum, qui classem cum Hollandiâ ipsa Hispanis prodat. Quod si æmulationum & invidiæ semina inter nobiles & duces rerum publicarum hoc modo disseminarentur, certè nunquam tantum contra Hispanos proficerent, quantum illos quotidie proficere videmus: atque illi qui controversias literales cum Papâ sustentant, tantum authoritatis non consequerentur, Rexque ipse imperium maris & bellorum terrestrium sibi firmaret, populosque ad se perduceret. Decimo septimo, populi illi miraculis & admiratione virtutis mirè ducuntur, ita ut Sancti & sapien-

& sapientes viri arte suâ facile illos illici-
ant. Igitur sedulis operariis opus est, qui
doctrinâ & vitæ sanctimoniâ pecudes illas
exorbitantes in veritatis viam reducant.
Quod si DEVS ad hoc genus officii me-
ipsum vocaret, ego &c. Decimo octavò,
illis jam divisus & debilitatis, subitò infe-
renda sunt arma: nam mora plus ad rem
confundendam, quam ordinandam con-
fert, (nocuit semper differre paratis:) ma-
gnus verò & validus exercitus immitten-
dus est illis, ipso Rege duce, arteque aliqua
inusitatâ: nam absque hac omnis impetus
irritus erit. Subornandus verò est dux alic-
quis strenuus & catus ab ipso Rege Hispa-
niarum, qui simulans defectionem trans-
fugiat ad hostes, insinuetque se apud Sta-
tus generales ut dux belli ab illis constitua-
tur, quomodo Zopyrus Dario Babylonem
prodidit, ad quam simulavit se confuge-
re, naso, auribus, & labiis sibi ipsi abscissis,
mentiensque apud hostes Darium crude-
litis illius autorem: quodque Sinon
Trojanis fecit, & Tarquinius Sextus, fin-
gens apud Ardeas se à patre aufugisse, qui
postea illi imperium illius civitatis in pre-
tium doli & victoriæ dedit. Ad quod pari-

terest igitur Regis ut populos illos sibi reconciliet, & ut res ad primum statum & naturam suam, quod facillimè fieri solet, revertatur, qua in re nullis vel sumptibus, vel operi, consilio & industriæ parcendum. Vigesiinò, diligens justitiæ administratio cum pace & rerum affluentia singularem utilitatem ad hanc rem affert: religiosi & literati inter cætera membra quasi capita sunt: hos igitur qui à partibus suis habet, is reliquos ad se facile trahit. Nam religiosi conscientias populorum possident, literati verò ingenia, & virtute præditi facultates & vires reliquorum suæ potestatis faciunt, quique ex singulis hisce constituuntur iudices, autoritate apud omnes plurimum pollent: illi propter pietatem & religionem, hi propter doctrinam & sapientiam: illi propter reverentiam, hi propter æstimationem. Hinc fit, ut quicquid illi faciant aut dicant, pro oraculo habeatur, dignumque quod omnes sequantur & amplectentur. Vigesimo primò clementiæ quoque non dissolutæ fama satis multum prodest, adeo quidē, ut omnibus innotescat, facilitatē &

Et certè nullum est amabilius aut fortius: vinculum ad hominum animos sibi obligandos, quam liberalitas, & beneficentia: Vigesimo tertio, omne feret punctum qui primum pacta & conventiones cum illis semel initas servat, quod Hispani in propriam suam necem facere neglexerunt: nam nihil tam animos naturalium & acquisititiorum subditorum offendit atque abalienat, quam cum vident, capitulationes ut vocant, semel secum initas à dominis alterari & mutari. Hoc cum non observaret Dux ille Albanus, homo avarus & injustus, rebusque suis augendis solum invigilans, totum Belgium turbavit, & in Regem rebellare fecit. Contra vero fide ac promissis stando, quod quidem infallibile argumentum est animi constantis, & judicii præstantis, insigne virtutis apud Belgas exemplum edidit Alexander Farnesius Dux Parmensis, qui sanè dux fuit militaris omnibus numeris absolutus, a quo sub justissimo Rege perpetuo duxit exercitum in servitium Ecclesiæ & DEI, jam Fabium, jam Marcellum imitatus. Vigesimo quarto, non est etiam res parvi momenti, linguam Hispanicam in illos in-

troducere & excolere, ad exemplum scilicet Romanorum, qui linguam latinam in locos à se subjugatos introduxerunt, & Romanos secuti Arabes, qui linguam suam excolendam dederunt in magna parte Africæ & Hispaniæ : & V Vilhelmus dux Normandiæ cognomento Victor idem ante quingentos annos in Angliâ conatus est. Sed ad linguam aliquam introducendam primò omnium opus est, ut leges illius in illa linguâ describantur, utque eoram judiciis & tribunalibus illâ linguâ disceptetur, item commissiones, programmata, libelli supplices nulla aliâ promulgentur aut scribantur linguâ. Fecit hoc Carolus M. qui potitus exarchatu Ravennensi quem Ecclesiæ donavit, Romaniam illum appellari voluit, ut ita paulatim linguam & mores Græcorû, quibus illa gens antehac subiecta fuerat aboleret, & Ecclesiæ, Romæque & Pontificis Romani a morem illi implantaret. Turca etiam ipse non permittit incolis Natoliæ aliâ linguâ uti quam Turcicâ, præterquam in rebus suis sacris. Vigesimo quinto, Educatio etiam non parum huc facit, cum reverâ sit altera quædam natura, cujus interventu

populi

populi peregrini efficiuntur quasi naturales. Sumat ergo Rex Hispaniæ liberos magnatum & primorum, ingenio præcellentes, curetque illos educari suo modo, quantum fieri potest, detrudens illos in seminaria militaria & disciplinarum, quæ in Hispania ad hoc extructa sint. Alexander M. perspicuens hanc utilitatem, iussit suos triginta adolescentulos Persas eligere, illosque in habitu, moribus, armis & literis Macedonico more educare, quod speravit se non minorem utilitatem ex illis adultis capturum quam ex Macedonibus ipsis. Ad eundem modum Magnus Turca educat Ianizaros, subditorum suorum à se devictorum liberos, aut etiam ab exteris & Christianis prognatos, qui fiunt postea fidelissimi illius milites quos unquam habuit, hi que sunt, quibus custodia & incolumitas Imperatoris commissa est, & quorum operâ Turca in summis negotiis utitur, in quibus fide & viribus maximè opus est. Hujus educationis medio Turca duas res gravissimas obtinet; nam & subditos infideles viribus privat, & illorū viribus proprias suas vires confirmat. Vigesimo sexto, ne sus-

que deque ferat Rex noster qualescunque nobilium & subditorum suorum dissolutiones : nam omnia mala in principio parva sunt , quæ tamen in fine exitium inferunt , perinde ut videmus tenuissimas nubeculas horribiles procellas in fine producere. Vigesimo septimo , ne consentiat Rex in rem ullam , quæ novitatem secum inducit : nam eo ipso quod de illa deliberari sinit , auctoritatem & existimationem rei illi circundat. Omnes & Belgii & Galliæ turbæ à duobus memoratu dignis initium sumiserunt , quorum unum à Caspare Colignio Francisco II. exhibitum est : alterum à domino de Brederode Ducissæ Parmensi oblatum est. Vigesimo octavo caveat sibi Rex , ne unquam in populos illos potentiam suâ absolutam exerceat , in quibus ordinaria locum habere potest. nam ille modus agendi , tyrannorum proprius est , hic verò , bonorum regum : & absoluta potestas potius tempestas quam potestas est. Vigesimo nono , adhibeatur diligentia in regionibus illis circa ministros eligendos , ut sumantur semper qui oneri illi pares sint , non verò majores aut inferiores , quod diligenter

diligenter à Tiberio observatum legimus: nam majores rem sibi commissam neglectui habent; & alii minores sunt, quam ut illam sustinere possint. Ultimo nunquam tantum paci credat, ut arma omit-
tat: nam pax inermis similiter debilis est. Constantinus M. in profunda pace sui temporis agens, milites limitaneos dimisit, quo facto porta Barbaris ad irrumpendum patefacta est: & Maximilianus primus nimium fidens induciis cum Turca pactis, omittensque arma, multos Christianos pessundedit. Disseruimus hisce de rebus, quantum angustia chartæ pati potuit; nam reliqua magis secreta & notatu digna, mutuo colloquio reservo, ubi & quando majestati suæ placuerit. Interim tamen non omittenda sunt, illa quæ in medium produximus: nisi enim dictis mediis bona affectio populorum versus regem suum excitetur & alatur, imperium ejus in illis regionibus erit quasi planta sine radice. Nam ut minima quæque procella arbor nullis radicibus fixam proster nit: sic levissima omnis occasio subditos erga principes suos malè animatos projicit, & à dominis propriis divertit, ut à fortuna circumacti

circumacti mox huic , mox alii adhæreant : hincque nascuntur mutationes regnorum & statuum, quod in regno Gallico imprimis manifestatum est.

CAPUT XXVIII.

De Africa.

TVrea possidet in Africâ Ægyptum, Algerini & Tunetem. Regnum Fezzanum proprium suum regem habet , qui tamen nullo negotio à solio deturbari potest, quod Mahumetismus ibi terrarum in plus quam sexaginta hæreses diremptus est. Reliqui reges parvæ sunt potentix, excepto rege Abyssinorum , qui vocatur Presbyter Iohannes, qui habet ultra quinquaginta regna sub se , ipse autem Christianus est, quamvis religionem Catholicam incontaminatam non habeat. Necessarium ergo est, ut illorum vires in Hispaniam deriventur , cum transitus ultro citroque facilis sit : nam rex noster regnum Oran illic possidet, ubi perpetuo decertatur cum Mauris, qui una solâ incurssione Germanorum facile debellari possent. Neque dubium est aut metuendum, ne illi homines Monarchiam Hispanicam impediant:

diant : sunt enim aptiores ad serviendum quam imperandum, & nunquam Septentrionales subegerunt, at fuerunt quidem subacti ab illis. Carthago Tyri colonia à Romanis fuit extincta. Et Arabes ex Africa in Hispaniam transierunt, & octingentis annis post itidem fuerunt deleti: neque unquam extiterunt Africani, quin novo genere armorum, & religione Mahumetanâ mox fuerint extincti; & illi qui hodie restant infirmi debilesque sunt, & quia ingenio invidi, astuti & serviles sunt, Rex Hispaniarum interventu unius ex illorum Regulis brevi in penitissimam illorum regionem irrumpere potest, sicut olim Romani interveniente Masinissa fecerunt. Quare sapienter fecit Sebastianus rex Lusitaniæ, qui ministerio filiorum regis Fezzani usus est in occupando & acquirendo illorum regno. Profectò quia filii illorum regum unus alterum occidit, faciles sunt ad subjugandum, si unius illorum opera eligatur, at quia valde inter se divisi sunt, nihil omnino ab illis metuendum est.

Cum igitur Rex Hispaniarum satis commoditatis habeat ad penitus in Africam penetrandum, cum munimenta habeat

in

in omnibus suis Occidentalibus & meridionalibus portubus, ad sinum usq; Arabicū, habeatq; prædictum Presbyterum Iohannem, quem astutè illis opponat, facillimūque sit ipsi amicitiam illius sibi conciliare per Iesuitas, qui ad illum profecturi sint, eumque obedientiæ Pontifici Maximo debitæ per legatos suos admonere, quod etiam ante factum fuit temporibus Eugenii IV. & Clementis VII. Lusitanis id procurantibus. Mittanturque ad illos magistri artium & religionis cujus expertes sunt: converti enim facile poterunt, tantoque facilius, quod perhibent sibi à certa quadam prophetissa sua, nomine Sinoda, prædictum fuisse, quod ipsi cum Latinis prædestinati sint ad extirpandum Turcam & liberandum sacrum sepulchrum Christi. Cum igitur Rex dominus sit omnium littorum in Africa, providendum est illi, ne quisquam per mare Africanum naviget, sed ut dicto Presbytero Iohanni liberum servetur cum suis Lusitanis, quandoque illi libuerit per sinum Arabicum in Palæstinam navigare in perniciem Turcarum. Suppeditandi illi etiam sunt modi & media, quibus Turcam superare possit:

possit: nam si Mahumetismus unquam in regnum illius introduceretur, fieret hoc cum magno detrimento orbis Christiani & præcipuè Hispaniæ. Potest etiam per Ægyptum Turcæ obviare. Si autem classis valida Neapoli in littorâ Africanâ Septentrionem spectantia excurreret, facile illa in potestatem suam redigeret, invitaretque mancipia in Algiero & Cyrene detenta ad rebellionem in favorem Hispaniæ: posset etiam classis talis solis continuis prædis sustentari, securam se de Italia reddens, & reliqua quæ monarchiæ Hispanicæ impedimento sunt occupans.

CAPUT. XXIX.

De Persiâ & Catajo.

REgi omnibus artibus adlaborandum est, ne Persæ aut Trapolani classes in mare deducant vel etiam Arabes nam illi navigationibus ejus in Indiam Orientalem procul dubio multum obstarent, atque novos ibidem Christianos Mahumetismo inficerent. Quare valida castella

la littoribus Afriæ & Ægypti imponenda sunt, item in finibus sinus Persici, & in insulis Meridionalibus circa Africam & Asiam, foedusque Regi cum Persis ineundum est adversus Turcam, neque tamen curare debet, ut Turca omnimodè extirpetur: nam uter horum alterum devincens tantas acquireret vires, ut totum orbem Christianum vincere, & sic monarchiam Hispanicam impedire posset: tantumque noceret, Turcam occisione ab alio non Christiano, deleri, quantum prodesset, si à solis Christianis subjugaretur. Verum quia per Hungariam, Africam, & Dalmatiam multum damni nobis infert, prudentis foret artis, Persas in illum instigare, providereque, ut sclopetis & tormentis bellicis in oppugnando illo utatur: nā defectus horum armorum in causa fuit, cur ille Armeniam propè totam perdidit, jamque Turca in Oriente tantum invaluit, ut sibi parum ab illo metuat. Et dum Christianos in Occidente oppugnat, nihil mali ab Asiâ timet, indiesque magis ac magis contra nos progreditur. Expedi igitur foedus cum Persâ inire, maxime propter navigationem, quod in itinere ver-

sus

sus Indiam Orientalem regio ejus objacet.
 Quin & idem tentandum aīo cum rege Ca-
 licut, Narſingæ, Caramaniæ, ſed his tor-
 menta bellica ſubminiſtranda non ſunt:
 typographiæ quidem & ſcientiæ Chriſtia-
 norum illis communicari poſſunt, ut hi
 in admiratione apud illos habeantur, præ-
 occupenturque ſic per artes ingenuas, ut
 armis poſtea à noſtris ſubjugari poſſint,
 quia ambo non exercuerunt. Hinc Pallas
 Calliopen vicit cum Marte, propterea
 quod illius artes, & hujus arma ſimul in
 poteſtate ſuâ habet. Eodem modo proce-
 dendum eſt cum Trapolanis, Chinenſibus,
 & Iaponenſibus, impertiendo illis ſcienti-
 as, typographias, picturas, ſimilesque res,
 quæ illos in admirationem rapiunt, &
 quibus ſenſim deliniri & ad Chriſtianiſ-
 mum perducī poſſunt. Verum in his o-
 mnibus ab avaritiâ & crudelitate abſtinen-
 dum eſt, ne irritati, & contra nos uniti,
 Hiſpanorum conatibus obſtent. Non eſt
 quod hīc de Magno Cam in Cataio verba fa-
 ciamus, cum ab itinere Hiſpanorum in In-
 diâ regio illius longius abſit: quamvis Per-
 ſis & Turcis ab illo metuendū ſit, conſtetq;
 Tartaros ſæpe totam Aſiâ inundaffe, Chri-
 ſtianos-

stianosque factos Hierusalem nobis donasse. Verum postquam viderunt, nos adeo dissolutos, ut quamvis omnes Christianam fidem profiteamur, tamen quotidie armis inter nos decertemus, abnegaturus Christianismo Mahumetismum qui tum summo per Orientem in honore habebatur amplexi sunt: sicque a Persis & Turcis impugnandis desistentes, quietem illis quamvis sæpè à se antè victis indulserunt: à Christiana verò fide & Christianis perpetuò inter se discordantibus magis ac magis abalienati sunt. Credo tamen, si Hispania totius orbis monarchiâ hodiè potiretur, illos denuò quasi miraculo motum iri, ut Christianismum recipiant, præsertim si bellum in Oriente etiam moveretur: idque tanto magis, quod Macon jam in plures sectas diremptus est; tum etiam incolæ Calicut & Goæ sunt Christiani Nestoriani, qui faciliè ad verum & primogenium Christianismum revocari possent, si considerandum illis proponeretur, quod DEVS Ecclesiam Romanam in sua sede semper conservavit, cum è contrario omnes illorum hæreses imperio destitutæ fuerint, ut patuit in Arrio, Nestorio, Macedonio,

cedonio, Apollinari, & aliis hæresiarchis. Nihil ego reperio, quod remotissima illa regna admiratione nostri tam afficere queat, illorumque incolas à superstitionibus suis abstrahere, atque ad bella tam debilitare possit, quam si ab Occidente artes liberales, linguarum, Philosophiæ item, & Mathematicæ scientiæ ad illos deferantur. Quia minuit vires nervosque Minerva. Curet igitur Rex, ut extranei in scientiis solis umbratilibus detineantur, dum sui in armis & scientiis illis simul se mutuo exercent. Postremò, ut redeamus ad auxilia Persarum contra Turcas, hi, quia multitudini & equitatu suo semper summas tribuerunt, atque interim tamen, dum in aperto campo vicerunt, urbes suas sæpè amiserunt, admonendi sunt, ut urbes suas castellis, arcibus & præsidiis firment: nam Turca, quamvis non rarò ab illis profligatus, munimentis tamen paulatim se vallans idque in locis opportunis, magnam partem regionis illorum acquisivit, & in fine magnam etiam illam urbem Taurisium: docendi igitur, ut eadem arte se tutentur, quâ jam sæpius fuerunt capti.

CAPUT. XXX.

*De magno Turcâ ejusque
Imperio.*

QVibus modis Turca ad Imperium mundi pervenire nitatur, supra jam satis declaratum fuisse arbitror: ille verò jam etiam Dominus universalis salutari vult, quemadmodum Hispanus Catholicus, ita ut hi duo de universali mundi totius Imperio inter se dimicent. Quocirca operæ pretium est perpendere, qua in re alter altero inferior aut superior sit. Turca dominus absolutissimus & omnium Imperij sui bonorum hæres est, nec solum bonorum, sed etiam corporum; & in hoc pejor tyranno, quod omnia sibi arrogat; & cum populos suos pro filiis suis habet, tamen hæreditatem illis instar patris non dividit, sed unicuique quantum ipsi libet quotannis erogat, ministeriaque assignat. Habet etiam religionem ad suum solius votum sine pontifice summo: militiam juxta fortissimam, cum generosissimos liberos in seminariis ad hoc factis educet, quorum operâ

operâ foris in militiâ domique in pace utitur faciens quosdam milites , quosdam iudices, & quosdam etiam nobiles: neque barones ad seditiones movendas; neque filios ad insidiandum & dividendum imperium habet: nam natu maximus posteriores omnes è medio tollit. Sed nec laborat inopiâ hominum , cum suis permittat singulis plures uxores ducere , ita ut nec hæreditas nec virginitas procreationi hominum in sua regione obstet. Solet etiam circumcirca eundo bellum gerere , nihil hostile à tergo relinquens , neque longius ab una regione mundi recedit quam ab alterâ, quod supra jam innuimus. Atque in differendis bellis arte utitur admirabili, perpetuò propriam utilitatem aucupans, genusque suum à Iaphet per Magog deducit, & leges Sem per Ismaëlem ad se derivatas habet, unde natus est Mahumetismus. De Ismaële verò DEV S ipse Agar matri illius prædixit, Manus ejus contra omnes , & manus omnium contra eum & è regione fratrum figet tabernacula. Hinc palam videmus, illum in extremo Europæ angulo Constantinopoli castra sua metatum esse , contra nos,

qui

qui sumus fratres illius descendentes ab Isaac Ismaëlis legitimo & naturali. Nam sicut Hispani à Tubal, ita Turcæ à Magog descendunt, qui ambo filii fuerunt Iaphet. Et revera Turca manum suam passim extendit contra omnes non solum Christianos, sed etiam Turcas, semperque victor evadit. Utitur autem simul hac calliditate, ut quam primum nos unitos videt illicò ad inducias confugiat, quas statim tamen rursus rumpit, ubi nos divisos videt. Sed & victoriam nunc à Persis, nunc ab Æthiopibus reportat, ut supra a nobis relatum est. Et quidem isthac sua versutia sepulchrum Christi nobis rursus eripuit, & plus quam ducentorum regnorum dominus factus est. denique vincit semper nec unquam perdit. Hæc tamen omnia cum ita sint, rex quoque ipse Hispaniarum dominium regni illius aut saltem partis sibi arrogat, propter fraternitatem tum carnalem à Iaphet, tum etiam legalem ab Abrahamo procedentem: sed respectu posterioris hujus Turcam antecedit, siquidem genus suum ducit ab Isaaco à quo Christus summus legillator, & generalem promissionem habet de universali Imperio;

perio : & quia benedictus est in Abraha-
mo , novissimum Sanctorum regnum
quod quatuor monarchias sequetur & de
quo Daniel prædixit, ipsi debetur. Ismaël
verò , à quo Mahometus Turcarum le-
gislator, non aliam promissionem habuit,
quam quod dominus absolutus , & insigni-
nis bellator futurus sit. Præterea ambo hi
Principes pars sunt Romani Imperii; nam
post Monarchiam Romanam nulla alia
restat, quam Hispanica, secundum Esdram.
Et Germanus , qui est hodiè Hispanus, ut
supra ostendimus , est dextrum , Turca
verò est sinistrum caput aquilæ Imperia-
lis , postquam Mahometus ab Heraclio
Imperatore descivit ; sub cujus Imperio
aquila illa divisa fuit , cui nihil aliud pro-
missum est , quam quod devoraturus sit
caput intermedium, nempe Constantino-
politanum : Hispanus verò promissum
hoc habet, quod devoraturus sit caput si-
nistrum, quo denotatur Turca , ut supra
innuimus. Et quamvis Hispanus sacerdo-
tem gladio temporali armatum supra se
habeat : hoc tamen illi etiam prodest ,
tam ratione fati , quam status , ut supra
scriptum est, cum Hispanus ad exemplum

Cyri monarchiam sanctorum sub se unitam habeat, Papaque illi fortissimum praesidium sit, cujus ope inimicis suis illudat, armis spiritualibus, & temporalibus; atque etiam ut sic suspicionem avaritiae & profanitatis effugiat. Quod ad imperium absolutum attinet, Turca quidem Hispano superior est; sed ostendi jam, inopiam nobilium illum adeo infirmum reddere, ut unum solum praelium Martis aperti perfundare illum, & ita prosternere possit, ut resurgere nequeat, quod Hispaniae accidere non potest, cum nobiles, Episcopi, & Papa ipse in tali calamitate auxilium illi properè sint laturi. Turca primores Imperii sui suppressit, ne res novas moliri aut Monarchiae illius obsistere possit. Sicut Galliae primores olim fecerunt: sed interim illos ita enervat, ut illi, cum necessitas ipsa flagitat, auxilii nihil ferre possint; atque his de causis, ut jam dixi, potentia militaris Turcarum minor est quam Hispanorum. Atque ideo, summopere eritendum est regi, ut illos hac viâ superet, quod si etiam ipse in bellum proficisci volet, nihilo Turcarum Imperatore inferior erit. Quod ad multitudinem homi-

num

num & militum attinet, Turca potior est, cum etiam in gravissimis suis expeditionibus semper multitudine magis quam fortitudine vicerit. Habet tamen populos per religionem inter se divisos & discordes: tum prædia & agri totius regionis solis militiæ præfectis in feudum dantur. Rex autem Hispaniarum pauciores quidem numero, sed magis concordēs inter se populos habet: verum jam ostendi, quomodo diversarum gentium connubiis numerus subditorum augeri possit, & quod institutione seminariorum liberalium & militarium fortitudo militum intendi possit: quorum mediorum intermissio facit, ut in hac parte Turcæ nobis palmam præripiant. Quod ad rem pecuniariam attinet, parum aut nihil alterum alteri cedere existimaverim. At si rex Hispaniarum eadem libertate procedendi uti vellet, quâ Turca utitur in suos, facile illum divitiis superaret: desunt quidem nummi, sed supra monstravi, quibus rationibus pecuniæ ad bellum contra Turcam gerendum corradi possint, qui incredibili celeritate utitur in propositis suis exequendis, cum thesauro suo non parcat.

præsentaneamque pecuniam confestim numeret militibus, & armis comparandis: mox aliam colligens, ut semper habeat, unde ad usus necessarios depromat, nec tamen unquam penitus exhauriatur: ad quod perficiendum sæpe etiam novas contributiones ac vectigalia populis suis imperat. Necessitas circumcirca bellum inferendi, Turcæ peculiaris quodammodo est, cum omnes inimicos habeat: non eadem verò Hispaniæ est conditio; nam inter Mediolanum & Neapolim Papa cum Tuscis interjacent, qui illi per religionem amicitiae nexu conjuncti sunt. Quantum verò ad Imperium spectat à Belgio & novo mundo nimis est remotus, quod tamen ipsum admirabiliorem illum reddit, cum respectu navigationis illis quasi propinquus sit, & illius interventu & beneficio reliquam quoque partem mundi quæ illi nunc deest acquirere potest, quemadmodum infra ostendemus: accedit quod illæ regiones quamvis multum disjunctæ, tamen per religionem Hispaniæ connexæ sunt. Postremo, quod in Turciâ filii Imperatorum nati majores, minores interficiunt, hoc illis crudelitatis infamiam

infamiam impingit , facileque accidere potest, ut unus ex postgenitis fugâ sibi consulat , atque post fratri suo bellum inferat; cuius rei propè exemplum extitit Zemes ille, frater Solimanni , qui post fugam fratri maximum damnum intulisset , nû arte Solimanni & perfidiâ Christianorum veneno interceptus fuisset , postquam jam proposuerat sibi Christianos in Græciam traducere. Et Selimus non quidem viam ad imperium affectavit , sed tamen maximas vires sibi circundedit, primo ne occideretur; deinde oblata occasione patrem & fratrem simul imperio exuit , atque utrumque necari iussit : quo tempore Imperium illud funditus potuisset deleri. Non omiserim hîc addere , Turcico Imperio totalis ruinæ periculum ab hoc solo imminere , quod in charissima sua pignora & consanguineos crudelissimè , sæviunt. Nam cum Ottomanni uxores ducant , quot ipsis libeat , atque infinitos numero filios ex illis suscipiant , qui tamen omnes certo certius sciunt se trucidatum iri quam primum natu maximus ad rerum summam admovebitur , valde verendum est , ne tandem in regno illo

bellum intestinum oriatur, quibus illud aut omnino infringatur, aut in plures partes dirimatur, quo pacto via inimicis illius sternatur ad illud oppugnandum & expugnandum. Nec est quod quisquam miretur, hoc in hunc usque diem nondum factum esse, cum Imperium hoc non adeo diu adhuc steterit, quia Ottomanus qui illud fundavit, anno 1328. tempore Benedicti II. diem suum obiit: scimus tamen, jam bella cruenta inter illos gesta fuisse, quæ nostram hanc prognosticationem eò firmiorem reddunt; facitque illud quo magis fidem habeam astrologo Arquato, qui prædixit, fore, ut tempore decimiseptimi Imperatoris Turcici Imperium Turcicum corruat, quando nimirum luna illius insigne incipiet decrescere, id est, in duo cornua quasi dividi, duobus Turcæ filiis in duas partes abeuntibus, & regnum distrahentibus, quorum unus Christianus factus, ad Christianos transiturus est. Duo illa cornua duo regna denotant: solent enim insignia sæpenumero esse fatalia, ut Apocalypsis divi Iohannis docet, quæ regna à suis insignibus vel symbolis modò dracones, modò aquilas, modò etiam leones

leones vocat: & Jeremias regnum Assyriorum vocat columbam, quod in insignibus suis columbam præferebant. Hac verò in re Hispanus Turcâ multo sælicior est, quia filii illius ob talem causam sibi mutuo haudquaquam infensi sunt: imò videmus hodie, Austriacos ob hanc ipsam causam quia fratres sunt & consanguinei, multo magis inter se concordare, & cæteras principum hæreticorum familias tantò infensius observare. Vix plures fratres aut consanguineos in ulla Principum domo invenias quam sunt in Austriaca; nec hi tamen unquam consanguinitatis jus inter se violarunt, aut per ambitionem rempublicam suam perturbarunt; quin unus alteri jus suum illibatū libenter relinquit, adeoque concorditer inter se agunt, ut videantur multa corpora uno spiritu animata, atque una voluntate directâ. Adde quod etiam secundogeniti possunt aut in Cardinales eligi, aut in Reges Poloniæ aut aliarum regionum exterarum promoveri; sicque domus Austriaca propter multitudinem filiorum majus incrementum capit, cum illa Ottomannorum propter eandem causam magis magisque decrescat: Vt ra-

ceam nunc , quod subditos etiam tyrannide sua graviter offendit. Experientia quoque testatur, foeminas Austriacas per hæreditates rem Austriacam multum & variè auxisse, Imperiumque miris modis adjuvisse: imò etiam animos maritorum & vasallorum suorum semper ad Regem nostrum inclinarunt, quod hodie quoque clare videmus in uxore Ducis Transylvaniae, Sabaudiae & Regis Poloniae. Et sunt illæ mulieres è domo Austriaca magnanimæ, virtutisque & gravitatis dotibus ornatæ: at Turca contra pellices suas mancipiis & Bassis suis, ut vocantur, elocans, nihil consequitur præter benevolentiam illorum. Qua de causa mea quidem sententia expedit, ne rex Hispaniarum unquam mulierem ex domo Austriacâ matrimonio sibi jungat, nisi cum illius interventu hæres sit novæ alicujus regionis, cum multò potius præstet, ut tales exteris Principibus despondeantur, quò illorum animos & propinquam voluntatem Reges Hispaniarum acquirant. Cæterum quandoquidem supra dictum est, Turcam extendere manum suam contra omnes, quo facit, ut omnes vicissim

manus

manus suas contra ipsum extendant, quos tamen omnes pactis induciis frequenter deludit, cum fidem nemini servet; igitur diligenter hic considerandum est, quomodo perfidiæ illius obviam iri debeat. Quod ut facilius fiat, rex Hispaniarum magnum numerum Persarum in Arabiam immittere debet, factâ illis spe ditionem suam longe lateque propagandi, & persuasione hac injectâ, Turcam communem esse hostem cui utrinque omnibus viribus resistendum, ne nobis devictis etiam ipsi mox vincantur. Prætenso item zelo religionis, urbem Mecham, ubi sepulcrum impuri Mahometi, adeoque Imperii Turcici primaria sedes est, occupandi: quo initio feliciter factò cætera omnia fore facilia. Curet etiam Rex Hispaniæ, ut fœdus inter Persas & Presbyterum Iohannem ineatur, ut & hic ingentes copias, quas Lusitani per mare rubrum, vel etiam continenti educere possent, in territorium Turcæ, communis hostis, infundat, idque cum acquirendæ regionis imperiique amplificandi gratiâ, tum vel maximè propter religionem, ad Hierosolyma scilicet, ubi Christi servatoris nostri sepulcrum

N

est,

,1201,

,1201,

est, quod unà cum Mauris tot jam seculis desideramus, recuperandum. Vtraque igitur gens simul suas eò vires intendere debet. Consultum etiam est, ut eodem tempore Moschi, quibus cum de hac re per Oratores Polonos antè potest transigi, in Bulgariam & Moldaviam cum exercitu ingradientur. Insuper Rex provideat, ut uno eodemque tempore Imperator ac Transsylvanus in Macedoniam ac Mysiam irruant, quo ita perplexus Turca, nesciat, cui loco primum sit ferendum auxilium. Ad hanc unionem universalem amplectendam etiam Georgiani per mercatores Venetos clam induci possent, ut in Trebisondam & minorem Asiam, vel Cappadociam pedem suum inferrent. Et ad hoc promovendum utile videtur, ut quod quisque occupaverit, sibi proprium retineat, exceptis solum Hierosolymis, quæ Regi Hispaniæ cedant in quam terram ipse post paulatim, usus commoditate maris rubri, ponere pedem posset. Quin etiam, ut eodem tempore Hispani ac Veneti mutuo fœdere obligati, in Moream, Cyprum aut Ægyptum irruptionem faciant, cui usui accommodatissimus fuerit

rit exercitus Neapolitanus, cujus supra facta mentio. Postea, ut regiones bello captas locaque acquisita inter se invicem dividant, constituentes Papam super hac re judicem atque arbitrum. Et talis quidem confœderatio cum memoratis Principibus inita ad decem annos definiatur ac vigeat. Nam hac ratione Turca domi implicatus à bello in Occidenti gerendo avocaretur, magno domus Austriacæ incremento. Ad hanc rem verò inprimis conducibile est fœdus cum Persis & Presbytero Iohanne sancitum, siquidem hi in Occidenti magna inferrent damna. Et hoc ipsum Venetis haud adversum accideret, utpote qui sibi à Turca non parum timent: quem, quia vires non habent ei resistendi, benevolentiam ac servitiis placare student. Sunt qui duobus modis utiliter, vel saltem cum spe alicujus effectus, contra Turcam conspirationem vel fœdus iniri posse arbitrentur. Vno quidem; si omnes Principes, quorum regiones limitaneæ sunt Turcicæ, uno eodemque tempore eum aggredierentur, irruentes à sua parte quisque non certo aliquo militum numero,

sed coactis omnibus copiis ac viribus : ita enim æquali potirentur fructu ac lucro. Altero verò , eoque nobiliori ; si quam plurimi simul Principes , propter gloriam Dei & Ecclesiæ incrementum , ab una pluribusvè partibus eum adorirentur atque impugnarent : prout pristinis heroicis seculis factum , quando complures magnanimi Principes Germaniæ , Belgii, Galliæ & Italiæ , territoriis suis partim divenditis , partim oppignoratis ultra quadringenta millia virorum colligentes & in Orientem ducentes , Turcis Nicæ , Persis Antiochiæ , & Saracenis Hierosolymis , profligatis ac devictis , mox totum Orientem devastarunt , ac brevi tempore terram sanctam recuperarunt. Et hoc inprimis notatu dignum est , quod neque rex aliquis , nec Cæsar ipse , illius expeditionis dux vel comes fuerit : & licet post demum reges Galliæ Angliæque , nec non Conradus ac Fridericus Imperatores , non quidem acquirendi , sed acquisita conservandi ac tutandi causâ novas expeditiones susceperint : nihil tamen singulare ac memoratu dignum effecerunt. Verum opus est in hac re , ut æqualitas lucri adsit , quæ
nisi

nisi intercedat, omnis conatus evadit irritus : nam sicut in horologio una rota exorbitans aut delirans totam harmoniam & congruentiam dissipat; ita in conventionibus si una pars fidem frangat, tota unio distrumpitur, id quod patuit in fœdere, inter Paulum tertium, Pium V. & regem Catholicum Venetosque factò, quod licet ferventissimo partium studio, & cum incredibile victoriâ administratum fuerit: tamen nihil omnino in fine effectum est, ob hanc unicam scilicet causam, quia emolumentum inde redundans non æqualiter inter principes fuit divisum : nam Hispania non multum utilitatis percipit ex conatibus contra Orientales factis, quæ tamen Venetis utilissimæ sunt, neque hi magnum fructum percipiunt ab expeditionibus contra Africanos factis, quæ Hispanis sunt magnopere necessarij. Hinc Veneti metuentes vires Turcæ quas habet in Levante; & Hispani timentes sibi ab Algerensibus suis vicinis, nunquam æquo passu possunt in hostem procedere : atque interim Papa sedens in medio magnas expensas facere cogitur sine ullo fructu. Sed ut redeam unde digressus sum, alter
modus

modus circumveniendi Turcam , est ,
 si aliquis suorum militarium ducum , qui
 primò Christianus fuit , quales fuerunt
 Cicala , Occhiali & Scanderbegus ingen-
 tibus promissis , puta regni alicujus Chri-
 stiani , corrumpatur , ut exercitum sibi à
 Turca commissum ad nos traducat ; vel
 etiam promittatur illi viceregnum Tune-
 tanum , aut Algieri. Nam dubium non
 est , quin talis malit esse dominus absolu-
 tus regni alicujus , cum spe transmitten-
 di illud ad posteros suos , quam nobile
 Turcæ mancipium , qui suis nec vivus
 quicquam dare , nec moriens quicquam
 relinquere potest. Ego certè nihil talium
 virorum rebellionem tam obsistere credo ,
 quam quod desperant , se conata sua posse
 exequi , dubitantes de Christianorum
 auxilio & fide , cum quibus tamen si sin-
 cerè & bona fide ageretur , facile id quod
 volumus , obtineri posset. Fieri etiam po-
 test , ut generosus aliquis vindex in servi-
 tio illius nascatur , qualis fuit Moyses con-
 tra Pharaonem ; illi si rex auctoritatē su-
 am cum fide impertiret , Turcæ procul du-
 bio insignem calamitatem inferre posset.
 Posset etiam unio generalis inter Christia-
 nos

nos fieri , qua ille ad apertum prælium provocatus, (ut paulò ante diximus) post unam aut alteram insignem plagam ita terræ affligeretur, ut resurgere nequiret, quippe nullos nobiles habens, qui illum relevarent. Idque cò facilius fieri posset, quod magnum numerum Iudæorum & Christianorum in suo Imperio habet, qui si illum semel tantum prostratum viderent, è vestigio ad nos transirent. Ad quam tamen unionem impetrandam necesse foret, ut Papâ & Rex patientissimos viros se præstarent, aut, ut summa necessitas partes utrorumque eo adigeret, necessariumque esset mutuis pactis se invicem obstringere, ut cuique rara pars ejus quod acquiritur restituatur; & ut illi qui suam obtinuerunt, reliquos quoque in eadem impetranda adjuvent, ad exemplum Ruben & Dan, qui postquam citeriorem Iordanis regionem occupassent sibi, auxilium etiam tulere fratribus suis in parte ulteriori subigenda. Persuadendum est etiam omnibus & singulis, Turcæ per regem Assyriorum nobis præfiguratum fuisse, qui post expugnatum regnum Israël, id est, regnum Orientale quod est Byzantium,

tium , oppugnaturus quoque sit regnum Iudæ , id est , Occidentale , nisi pænitentiam fecerint , atque in gremium Ecclesiæ Romanæ , quæ est Hierusalem nostra , redierint , quemadmodum ego in Monarchiâ meâ Christianâ scripsi , atque imperium cum Sacerdotio simul interituum , nî ita fecerint , illudque in mundum novum transiturum , ut ratione politicâ præmonstravi , & fortassis ita etiam futurum est. Turcâ autem , qui typicus Cyrus est , extincto , Ecclesia renovabitur. Est igitur summè necessarium , ut omnes in perniciem lupi hujus rapacis se uniant , qui viribus & versutia sua nobis duo Imperia , & ducenta regna eripuit , dum mutuis inter nos discordiis agitamur. Quod si hoc fieri non potest , sollicitanda est Persia , cum Æthiopiâ , Moscoviâ & Poloniâ , ut supra. Credo etiam barones ac Vassallos citò à Turca descituros , modò fidem habeant , se dominos absolutos factum iri illius quod quisque possidet , quæ omnes res in mortem Mahumeti illi constitui debent , cum numerus ille sit fatalis. Occupandi & intercipiendi etiam sunt filii naturales Magni Turcæ , ne à fratre natu maximo trucidentur ,

trucidentur, quod Veneti per mercatores suos opportunè perficere possunt ; imò etiam per captivos Christianos idem executioni mandari potest. Vtile etiam est , ut in hoc Imperium , debilitatum jam & divisum , introducantur concionatores , qui incolas illius erroris convincant. Providendum simul omnibus modis, ut Typographiæ in Turciam invehantur, quorum beneficio homines illi ab armis ad literas divertantur, atque per disputationes Theologicas , & Philosophicas, Peripateticorum, Stoicorum, Platoniorum & Christianorum ab invicem dissipentur atque enerventur. Nam qui literis solis navat operam , in prædam cedit illi qui arma cum literis simul exercet, quod videmus ussvenisse in Thebanis , qui Lacedæmoniorum præda facti fuerunt, & quam utramque gentem Philippus Macedo postremò strenuis suis militibus in potestatem suam redegit , edoctus prius ab Epaminonda quomodo hoc fieri posset. Cato dicere solebat, Romanos amissuros esse Imperium cum primum animum ad Græcarum literarum studium appulsuri essent. Hoc Turca nobis prudentior probè perspexit, qui prælegit

prælegit arma, tormenta bellica, man-
cipia, id est, Iudæos à Ferdinando, ulti-
mo rege Arragonensi, ad illum trans-
missos: optimè enim novit, qualis &
quanta utilitas è mancipiis percipi possit,
& quod liberi ab illis prognati ad usum
militarem educandi sint: At typographi-
as Arabicas à Magno Duce Ethruriæ ad
illum demissas, exclusit; quod noluit ma-
gnum librorum numerum habere, qui-
bus virtus militaris enervatur, & Mahu-
metismus, disputationibus quotidianis
facile confundi posset. Nocuit verò no-
bis plurimum, quod legem nullam habe-
mus, qua jubeamur aliquid celare alios,
quæ sanè utilissima foret. at jam in Ger-
mania omnia propalantur & divulgan-
tur, unde factum est inibi, ut quilibet si-
bi nova biblia cudat, sicut etiam in An-
gliâ; & nisi metus ex Catholicis Belgas
in armis detinuisset, tam effæminati ho-
die essent, quam sunt Germani, aut An-
gli ut sperandum sit, illos, ni bello for-
san orto exerceantur, cito interituros o-
mnes, postquam molles, imbelles & dis-
cordes facti fuerint, ut supra docuimus;
tantoque magis quod hæresis illorum,
liberum

liberum arbitrium negans omni rationi politicae repugnet , Omnis hæresis cum ad atheismum delapsa est , per sapientem prophetam quales in Italiâ fuerunt Thomas , Dominicus , Scotus & alii , in veritatis viam reducitur : habent enim hæreses periodum suam ad modum Rerum publicarum quæ à regibus in tyrannidem , à tyrannide in statum optimatum & inde in oligarchiam , atque tandem in Democratiam , & in fine rursus in statum regium aut etiam tyrannicum circumaguntur , ac revolvuntur.

CAPUT XXXI.

*De altero Hemisphærio &
Mundo novo.*

FECIT Mundi novi admirabilis inventio , (à Sta. Brigitta prævisa , à Seneca in Medæâ clavis verbis prædicta , & à Sibylla suis coloribus & nominibus depicta) ut hemisphærium nostrum in summa admiratione haberetur : nam antiquissimorum Philosophorum quidâ , è quorum numero Xenophanes , crediderunt hæmisphærium id est alterum

terum totum aquis, esse coopertum; alij
ut Lactantius & D. Augustinus perhibue-
runt, illam partem mundi æternis tene-
bris damnatam à Sole non illuminari: alij
etiam crediderunt velut Dantes, regiones
illas esse inhabitabiles, & terrestrem quen-
dam paradisum: quidam de eo dubitarunt,
ut Aristoteles: quidam verò asseverarunt,
verum ibi esse orbem, ex quibus Plato &
Origines. Vnde merito omnes Monar-
chiam Hispanicam admirantur, ut auda-
cem & dignitate præpollentem, quæ tor-
maria subegit, & brevi temporis spatio to-
tius terrarum orbis gyrum emensa est,
quod nec Carthago, nec Tyrus præstare
potuit, aut sapientissimus Salomon, cujus
classis in Goam & Taprobanam missa in-
tegrum triennium in itinere illo perfici-
ciendo consumpsit, quod hodie nostri tri-
um mensium curriculo absolvunt, ita ut
quamvis maxima loci intercapedo Mo-
narchiam hanc debilem efficiat, tamē ad-
miranda & compendiosa navigandi peri-
tia cum aliis Hispanorum artibus quibus
quotidie utuntur, aut si libet, uti possunt,
eandem mirè illustrat, ita ut nulli monar-
chiæ facile cedat, sed cunctas potius ante-
cedat,

cedat, ac magis magisque incrementa capiat. Verum ut non solum retineat quod habet, sed etiam augmentet, libet in medium producere errores, qui hactenus circa eam commissi sunt, quiq; è medio quãprimum tollendi sunt, additis modis quibus illa augeri etiamnum potest. Postquã Hispani primò per Occidentem in Mundum novum penetrarunt, incolæ illius attoniti cū stupore illos intuiti sunt, adeò ut ignari & expertes nostri orbis illos cœlitus delapsos crediderint, illosq; filios esse nubium existimaverint, qui per tormenta sua belli tonitrua edant, audieruntq; cum pavore chartas & scripturas loquentes, quæ omnia nos quoque ab initio admirati fuimus: neque omnia subito, simul & uno temporis momento nobis oblata fuerunt sicut illis: denique illi omnes se ultrò Hispanis quos Deos esse sibi persuadebant, tradidissent, nisi ipsi vitâ suâ dissolutâ & corruptâ omnem divinitatis opinionem procul à se removissent, avaro modo & crudeliter auro, quod illi negligebant, inhiando, adeò ut incolæ illi coacti fuerint ad montes recurrere, & ad defendendum se expedire: atque hoc in causa fuit; quo
minus

minus Hispani universæ regionis Peruvianæ, quæ altera parte Africam magnitudine superare dicitur, domini evaserint, solamque oram maritimam planam & apertam teneant, nec Septentrionem versus ultra Floridam, Hispaniam, novam Galliam, Móriam, Baccalaos & Mexicanam regionem perrumpere poterint, semper à barbaris repulsi. Unde liquet, illos primò omnium existimationem, quam illi de eis conceperant, vitâ inculpatâ fovere debuissè: sic enim omnia in potestatem suam concessissent, imò palam profiteri & prædicare debuissent, se revera filios esse ipsius DEI, non nubium, semineque multò nobiliori & immortaliter creatos, & quod DEVS cælum & terram condidit, omniaque sublunaria suo solius arbitrio disponit atque gubernat; & quanto nobilior unaquæque creatura, ut sunt liberi ipsius, tanto majorem ejus curam gerere, sibi que eam magis commendatam habere quam cætera: item quod omnes terrigenæ per peccatum in primo illorum parente commissum à DEO desciverint, pronioresque jam ad malum quam ad bonum; tamen à DEO patre

patre omnium usque adeo adamatifuerint, ut media quæsierit revocandi illos ad suum cultum, & tandem, in ipsum cælum ad se transportandi, mittens illis doctores Abelem, Enoch & alios; verum quod illi in pejus semper ruendo DEVM patrem suum irritaverint, qui universali diluvio omnes unicâ exceptâ familiâ subito deleverit; quodque idem interpositis aquis illorum orbem à nostro separaverit, quod idē & Plato in Atlantico suo asseruit; quodque Noachus, per fretum Aratti, item per Chinam & Iapponem colonias in illorum regionem miserit, illamque rotam cum Peru usque ad Baccalaos habitatoribus compleverit, quodque postmodum tota progenies Noë sub qua etiam ipsi comprehensi, peccarint, paucis exceptis; missosque postea à Deo fuisse novos magistros, veluti Moïsen & alios, quibus, cum mundus parum fidei haberet, DEVM ipsum assumpsisse carnem humanam, flagrantique nostri amore, naturam nostram induisse, ut illo quasi instrumento docere nos possit, quâ viâ nobis ad cælum gradiendum sit, quomodoque veritas colenda sit: atque

atque hæc omnia per amicas persuasio-
nes, non armorum, violentiâ: denique
quod DEVS ipse suo proprio exemplo
comprobaverit ea quæ docuit, atque de-
monstraverit, quo modo nobis hîc super
terram conversandum sit; & quod, post-
quam nos docuit, ne mortis quidem ter-
rore a DEO cultuve divino recedendum
nobis esse, ipse primus mortem, à crude-
libus tyrannis occisus subierit ut illius ve-
stigiis insistamus; quòdque tertio die à
mortuis resuscitatus in cœlum ascende-
rit, relicto in terris suo Vicario, quem
Papam vocant, qui in illius tribunali se-
det, coelesti sapientia imbutus, cum mul-
tis fortissimis Principibus, qui veritatem
divinam propugnent, inter quos rex Hi-
spaniarum primas tenet: denique DEVM
misericordia erga illos motum, cum es-
sent idololatræ, violantes legem naturæ,
ipsorum fratres miserit, qui illos in veri-
tatis viam reducant, & per Papam & re-
gem Hispaniæ ad se pertrahant, in quem
finem orbis ille ab illo altero per diluvi-
um separatus sit, scilicet ut illos ad se in-
vitet, quodque nobis scientiam largitus
sit fabricandi naves, marisque & equo-
rum

rum domandorum, quoque modo chartæ
vocales faciendæ sint, ut illi hæc omnia
intuentes fidem nobis adhibeant; quodque
nos præter hæc multa alia miracula edere
possimus, quæ ipse in hoc mundo edidit,
qualia sunt, sanare ægrotos & resuscitare
mortuos; si modo sanctissimis illius præ-
ceptis obedierimus, & aquâ in nomine
DEI unius baptizati & invisibili gratia
à peccatis mundati fuerimus: quodque
hæc arma nobis dederit ad sumendam
vindictam de omnibus, qui legi naturæ &
veritati huic repugnant. Hoc procæmium
in demulcendis illis sumptum oportuit,
multosque ex illis qui per Physionomiam
idonei visi fuissent, eligere, atque in hac
doctrinâ erudire: posteaque mittere eos,
tanquam Samaritanam illam, ad vocan-
dos populares & cives suos, omni comi-
tate atque mansuetudine, sine crudelitate
atque avaritiâ, eisque persuadere, aurum
nos non plus curare quam ipsos: quodque
illo solum utamur ad permutationes re-
rum, expetamusque id sine omni avar-
ritia, ostendentes nos in vicem aurifer-
rum ad illos deportare, quod omni auro
utilius est ad excolendâ terram, vitamque

ipsam protegendam. Quibus omnibus perfectis magnum numerum illius gentis in naves impositum oportuit, quasi jussu divino, Papæ & regi Hispaniarum patefacto, in quorum regiones eos exportare & per colonias Africæ dividere, indeque in Hispaniam transferri oportuit, ut laborarent, terram colerent, atque artes mechanicas exercerent, dum Hispani rei militari operam dant, atque paulatim universam illorum regionem sibi subjiciunt. Sed Hispani qui primò ibi intrarunt rudes & meri milites fuerunt, nescientes, quantum opinio divinitatis in animis hominum valet, ad subjugandos illos, sed confestim, quasi in propinquorum hostium fines ingressi, cœperunt diripere aurum, palàm præ se ferentes, salutem illorum parum sibi curæ esse, minitantesque nullo præmisso præcepto, ut baptizari se sinant, credantque Christum pro se fuisse crucifixum. Quæ res primo sanè intuitu absurdissimæ sunt, nimirum quod aqua quenquam in cœlū perducere, & quod D E V S mori possit, statimq; ab initio offendiculo omnibus fuerūt, ut loquitur Apostolus Paulus, non observantes canonem Apostolicū,
Predicate

Prædicate hominibus. Sic igitur à populo illo, repulsi inceperunt eos occidere, quibus in montes deinde confugientibus Hispani discurrerunt ad homines venandos, non secus ac si feras bestias venarentur, domumque reversi, singuli gloriabantur quot quisque interfecisset: hocque modo terram illam ad tria millia millenariorum ab omni humano cultu desertam reddiderunt, non colligentes ab ipsa specie humanâ, hos fratres suos esse, nosque omnes genus atque originem ducere a Noë, illosque qui baptizati non sunt, non ideo pro bestiis esse habendos. Unde miseri illi videntes aurum ab Hispanis maximi pendi, & quidem majoris quam ipsos homines, offensi fuerunt, dicentes, illos moliri imperium supra ipsos sub parvo aquæ aspergine, (id est, baptis-
mi,) non aliter quam lupi dominium in cæteras pecudes affectare, easque dilacerare solent. Retrocesserunt ergo in montes atque aliquoties cum Hispanis congressi vicerunt illos ita ut etiamnum edocti illos superare, adversis armis procurant, non ut deos illos reverentes, sed ut lupos rapaces repellentes. Unde aliud

malum natum est scilicet, ut Hispania laborans ipsa inopia hominum, colonias in illas regiones mittere jam cogatur: & si palam dicendum quod res est, milites illi, tam pauci numero regionem tam vastam retinere vix potuissent, cui metui ut mederentur, ad necandum progressi sunt, quod summæ ignorantie & sævitie est. Unde judico, Regi Hispaniarum magis laborandum esse, ut regionem illam prius hominibus frequentem reddat, quam aurum vel argentum inde abstrahat, si lucrum inde obtinere, & dominus terræ permanere vult. In primis verò curet Catechismum illis præferibi, suâ linguâ, qui illos ante omnia legis naturalis & providentiæ divinæ principia edoceat; deinde historiam mundi usque ad Christum natum & nostra tempora via perquam compendiosa & brevi; sicuti formulam quandam in proœmio supra proposui; & sicut sancti Patres qui paganos ad fidem Christianam converterunt, ejusmodi methodo brevi quoque usi sunt, nempe Clemens & Lactantius, non verò prolixa, quali hodierni scriptores nostri utuntur. Eligendi etiam sunt ex illa gente qui in fi-

de

de Christiana edocti sacerdotum & concionatorum munere fungantur, ablegenturque ad reliquos suos conterraneos, montes incolentes, ad quos Hispani prædicatores pervenire nequeunt, ut ipsis fraternitatem suam offerant, indicentque quæ Papa & Rex Hispaniarum nomine Divino nunciari volunt, quamque severe DEVS nostrum orbem hæresibus & Mahumetismo afflixerit, propter inhumanitatem scilicet priorum militum. Regem igitur jam secunda vice ad ipsos mittere, qui eos comiter & sine molestia ad fidem Christianam invitent. Adjungendi autem illis aliqui etiam ex nostris sunt, qui, ubi se præclare gesserunt, ad Episcopalem dignitatem, vel ad Abbatias promoveantur, scilicet, ut cæteri ad similiter se gerendum instigentur, & ut populi illi sci-
ant, magnos honores à nobis propositos esse magistris, qui ad docendos illos ablegantur. Omnino autem necessarium videtur; institui aliquem ordinem prædicatorum novi mundi, cum hoc titulo expresso, cum ipsa res hoc flagitet. Tum etiam regi Hispaniarum providendum est potius, quomodo terra illa populosa &

plena incolis reddatur, quam quomodo incolæ illius exterminentur. Ex illis verò, qui converti nolunt, faciât servos, ad imitationem Romanorum, & Luculli, qui solus quadraginta millia mancipiorum habuit, quorum opera usus est ad montes novem solo æquandos: potest illos etiam Rex ad triremes adhibere. Illos verò qui converti se patiuntur; ad operas mechanicas & fabriles admoveere licet, ut Hispani solis armis vacare necesse habeant: imitatus in hoc Cræsum Lydorum regem qui omnes quotquot armis vicit, ad operas fabriles; suos verò perpetuò in armis habuit. Quare censeo magnum Indorum numerum in Hispaniam atque Africam transportandum esse, atque in oris Africæ & Asiæ urbes populosas extruendas, quarum propugnacula & tribunalia Hispanis, agriculturæ verò cum artibus mechanicis Indis committendæ sunt, aut aliis similibus mancipiis, atque ad fidem nostram conversis: regibus verò illorum conversis & in Hispaniam transportatis baroniæ dentur, ut Imperium per illos illustre fiat, utque populi illi assuescant amare nos, & regiones nostras. Quod si rex hæc omnia observasset,

observasset, plus terrarum hodie in Africa atque Asia haberet, atque Hispania magis esset frequens, & fortis mundusque novus multo ditior. Quare absurdissimum est, terram illam facere promptuarium auri atque argenti, & non potius hominum, cum hi multò pretiosiores sint. Atque ex illis Indis artificibus, & progressu temporis Hispanizatis possunt etiam fieri milites, quod Turcæ in more positum est, facere cum nostris. Deinde in singulis provinciis novi mundi instituantur semina-ria militum, qui neminem alium pro patre agnoscant, præterquam Regem: item seminarium mulierum, & aliud nautarum, de quo infra. Sic fiet intra triginta annos, ut Rex domesticis & fidelibus abundans, auxiliariis & mercenariis militibus opus non habeat, conciliabitq; animos Indorum, videntium liberos suos tam liberaliter & honestè educari, neque tam sordidos esse quam fuerunt ante, faciliusque in servitium Hispanorum consentient. Postremò, quando quidem illa pars mundi à nostra longè distat, necesse erit illas, quantum fieri potest uniri, cum omne Imperium absque absque unione

manum sit. Prima species unionis est vera religio, propter quam causam omnibus portibus & fluminum ostiis validæ turres imponendæ sunt, ne Angli perripientes hæresin importent, quæ omnis intentio Hispanica aboleretur. Neque quicquam tam reverenter coram hoc populo habendum est, quam nomen Papæ, quod firmitus ille religioni nostræ adhæreat, necesseque habeat regulam vitæ temporalis, & modum, salutem æternam consequendi, à nobis petere. Secundo ut Rex absolutus dominus sit: nam si alius quis Christianus in illa parte mundi in regem eligeretur, actum esset illico de Rege nostro: nemo autem est à quo hoc verendum sit, nisi magnus aliquis baro, præcipuè si à Columbo, qui primus in terram illam ingressus est, aut Cortesio originem ducat, vel pirata aliquis, ita ut necessarium sit, heroas, qui actus tam insignes præstiterunt, maximis honoribus & dignitatibus extollere, sed extra illam regionem, quam acquisiverunt, sicut Marchio Vagliensis, nepos Columbi, qui, parum abfuit aliquando, quin in regem eligeretur: imò ipsi Vice reges, ut vocant, imperium sibi arrogare possent.

possent. Quare non nisi baro aliquis potens in Hispaniâ aut Italiâ, novo mundo præponendus est, vel ad minimum Cardinalis aut Episcopus aliquis, qui multos apud nos consanguineos habeat. Munimenta etiam cum arcibus, Præsidibus committenda sunt talibus, qui remunerationem à Rege sperant; ac Vicereges non in arcibus, sed in urbibus habitent. Regionibus à Lusitanis devictis Hispani præfides præficiendi sunt, & vice versa, curandumque ut Præsides ac Vicereges perpetuò inter se discordes sint: nam sic regnum felicius & tutius administrabitur. Sepe etiam mittantur Clerici ad munimenta inspicienda, ante omnes autem Capucini. Coercenda etiam est authoritas illorum, nec omnibus permittendum, ut in rebus magni momenti sententiam dicere queant, sed ut omnes conjuncti aut per literas id faciant, prout res Italicæ Statum attinentes optimè intelligi creduntur ab Ambassatore Romæ, & Vicerège Neapoli degente. Tertia unio, est bonorum: unde ego quidem judico, regi terram omnem recens occupatam imbelli turbæ, infirmisque Hispanis ex lege Agrariâ dispartien-

dam esse, adjunctis Africanis & Indis nuper eò transportatis, cum hac scilicet conditione, ne quisquam illorum quicquam ut proprium possideat, sed omnia sint regis, exceptis sacerdotiis; campi, artes & officia crebrò mutanda sunt, ut omnes in solum regem intenti sint, qui hæc omnia donat, fructus tamen qui è terra colliguntur, sibi retineant, constitutis ex Clericis iudicibus, qui cuiq; suum ita assignent, ut pars, his alendis, pars militibus sustinendis, pars etiam tributo regio adjudicetur, Hispanique domini loci, & milites nihil præter arma possideant, vel etiam hortū aliquem recreandi animi causâ, alanturque publicis sumptibus: filii autem illorum ad arma inepti ad stivam ablegentur, in eorumque loco agricolæ maximè ad hoc idonei in armis exerceantur. Sic regio ex voto regis administrabitur, ipseq; Rex ante omnia amabitur, neque subditi possessiones amplas desiderabunt, quæ in solo servitio militari sitæ sunt, per quod illæ quotidie augentur. Cumque expedire videbitur, vires aliarumq; rerum semina illis mittenda sunt, ut habeant quibus se delectent: sed tamen ita habeantur, ut semper

per auxilio nostro indigeant ad sustentandum se; quibus si vinearum, agrorum & armorum cultus, cum usu typographiarum, structurâq; navium denegaretur, Rex in suspicionē tyrannidis faciliè incideret. In locis commodis illius hemisphærii erigendæ sunt Scholæ astronomicę, mathematicę, mechanicę atque alię, prout supra indicatum, ut constellationes, maria regionesque illius loci pernoscantur. Reges Cauciquę illius terrę minimè trucidandi, sed in Hispaniam transportandi sunt: hoc enim majestatem imperii, magis adaugebit, & ad conciliandum incolarum favorem non parum faciet.

CAPUT XXXII.

De navigatione.

VERUM, ad retinendum mundum istum novum in fide opus est, ut complures urbes lignę fabricentur, atque in mare deducantur, quę mercibus onustę perpetuo ultro citroque remeant, continuoque circum eundo impendant Anglos aliosq; ne idem facere conentur. ad quam rem regi Hispaniarum multis & magnis navibus opus est, quę suffici-

ente numero nautarum instructæ sint , ad
 illas scitè regendas & deducendas , no-
 vumque mundum totum cum Africâ, A-
 sia , Calicut , China Iapponiaque , & in-
 sulas subjugandas : modus verò perficien-
 di hæc omnia facilis est, si modo ille ma-
 gis hominibus , quam pecuniis colligen-
 dis incumbere voluerit , postquam mani-
 festò apparuit , illum in expeditionibus
 suis contra Angliam, Belgium & Galliam
 factis per nimiam divitiarum fiduciam &
 bonorum militum penuriam deceptum
 fuisse. Idcirco in omnibus insulis, Sici-
 liæ, Sardinia, Canariæ, Archipelagi & D. La-
 zari , in Hispanicis itidem & Philippinis
 quamprimum seminaria nautarum insti-
 tuenda esse, armamentariaque in oris Hi-
 spaniæ maritimis ædificanda , in quibus
 pueri discant naves & triremes construere ,
 stellas discernere , acus nauticæ & ta-
 bularum maritarum rationem perno-
 scere , quod à quolibet etiam crassi ingenii
 præstari potest : & sicubi locum aliquem
 vastat , majorem rationem captivorum ,
 quam spoliis , habere debet , sapien-
 tior videlicet factus & aurum atque ar-
 gentum meliori pretio permutans. Secun-
 dō

dò quocunque terrarum classis illius appellitur, portus & armamentaria fabricanda, inprimis in ostiis fluminum, naves & triremes construendæ, in quarum deductione nautarum in modò dictis seminariis educatorum operâ utilis fiet. Tertiò auctus multitudine hominum, agat cum Lusitanis & Genuensibus, ut liberè liceat utrique parti naves & triremes fabricare, mundumque novum qui totus jam ferè Hispani est, illis circuire, portus intrare, oppida & castella expugnare, omnemq; prædam inde aggestam sibi servare, modo Regi illa loca ipsa restituant, cum omnibus utriusque sexus liberis natu minoribus ad complenda seminaria: cum verò magnam aliquam integram regionem occupant, baronatus totos in remunerationis pretium accipiant. Hoc modo & Rex dirabitur, & Genuenses instrumenta fient regni illius confirmandi & dilatandi, qui adeò divitiis abundant, ut possint scorsim integras classes contra Turcam in mare deducere, regionesque quam plurimas sibi ipsis acquirere; igitur armatæ reglæ, ut vocantur, semper majores atque instructiores esse debent.

Quartò,

Quartò, Hollandi, Dantiscani & Gothi amicè, ut supra, compellendi sunt, ad idem præstandum, liberis illorum in obsides datis, se locos occupatos nec ditioni suæ ascripturos, nec heresin introducturos. Hocque modò citius in Regis potestatem cederent, ad exemplum Genuensium, etiam sine armis, totusque mundus Hispanos mores indueret. Quinto, septimo quoque anno evocandi sunt damnati ad mortem, & sub specie alterius poenæ in mundum novum deportandi, liberi que hæreticorum, aliorumque recens in Belgio aut Africâ subjugarum conquirendi seminariis que imponendi, ut postmodo utilem Regi operam militiæ domique, in nauticis & agriculturis præsent. Et, ut probè sciat Rex, nullâ re magis opus habet, quàm hominibus, & viro imprimis aliquo, experientissimo & præstantissimo, qualis fuit Lyeurgus, aut Solon, cujus generis hodie plures quàm olim inveniuntur, sed invidiæ obnoxiæ parum agnoscuntur. Mittendi etiâ per universum mundum Mathematici Belgæ & Germani, ad dignoscendos siderum motus, constellationes, & terrarum situs, profunditates marium, cum illorum æstuationibus & refluxibus,

bus, & quæ 25. die mensis crescunt, & 26. rursus decrescunt, quæque æstivis navigationibus commodiora, quæ hibernis, & sub quo sidere, quibus in partibus aquæ illorū crassæ & densæ quibus contra tenues & subtiles, quænam frigore congeliantur, quæ nō, cū omnibus illorum scopulis, insulis, & brevibus: nam scientia horū monarchiā Hispanicam magis quā quidvis aliud promovebit. Nam Deus ipse vult, ut hæc opera ejus cognoscantur, revelatque ea iis qui hujuscemodi scientiæ desiderio flagrant. Annotandi etiam diligenter sunt loci habitabiles, cælique temperati, ubi terrarum Pigmæi, ubi Gigantes, ubi nigri, ubi rubicundi, ubi albi, ubi virides, & sub quo climate unaquæque harum gentium vivat. Nā perfecta mundi cognitio est medietatis illius quasi possessio. Deusq; ipse Hispanis mundum possidendum dedit, quia ferventiori desiderio hujus cognoscendi tenentur, atq; Columbum honoribus & dignitatibus decoravit, quia concupivit mundū, Dei scilicet partem, cognoscere. Quin & modus hic utilis est ad Septentrionales admiratione Hispaniarū subjugandos atq; enervandos. Utque naves perpetuò cursu huc illuc secū-

curè perducantur , instituendi sunt à Rege
 duo ordines equitum maritimorum , ad
 imitationem Maltenſium , qui in duo ca-
 pita atque collegia diviſi , Orientale ſcili-
 cet & Occidentale , artem nauticam diſ-
 cant , atq; tirocinia faciant , dato juramento
 ſe maria perpetuò circuituros , atq; regno
 Hiſpanico protegendo & augendo omnē
 ſuam operam impenſuros : ad quod præ-
 cipuè adhibendi ſunt ſecundo geniti baro-
 num , qui in pelago officiis ducum & mili-
 tum pariter fungantur . Quod ſi rex hæc
 omnia præſtare in animum induxerit , non
 ſolum Anglis quos hodie Turcæ & Perſæ
 quoque metuunt , ſed univerſo mundo
 formidabilis evadet , atque omnibus Prin-
 cipibus ſpem omnem adimet claſſium , in
 mare deducendarum ſimulque Præbendæ
 quas homines inertes jam intercipiunt , ad
 huiusmodi heroas derivabuntur . Propo-
 nenda etiam ſtrenuis illis patriæ propaga-
 toribus , qualis Cortefe fuit , præmia non
 pecuniaria , nam hæc avatitiam olent , &
 munera ſimilia faciunt venalia , ſed ma-
 ximè honores ut more Romanorum tri-
 umphent , iatrentque in Hiſpaniam per
 arcus triumphales , in quibus loca recens

occupata depicta sint, cum modis quibus heroes illi in occupandis illis usi sunt: erigendæ etiam statuæ sunt in honorem illorum, subjectis stellis novi mundi: nec verbis exprimi potest, quantum hoc profit ad disciplinam militarem conservandam, ad excitandos omnium animos ad egregium aliquod facinus audendum. Multum etiam referret ad propositum, si Rex juberet in acta referri egregia facinora non solum ducum, sed militum quoque, addito uniuscujusque nomine; nam hoc quasi stimulo excitarentur reliqui. Cum enim monumenta brevæque inscriptiones in sacellulis famæ cupidine viros ad virtutis studium accendant, quid creditis futurum, si multi videant nomina sua in annalibus vel historiis descripta per universum terrarum orbem delatum atque æternum celebratum iri? Quæ certè in re à Castellanis nostris perversè erratum est, qui cum memoratu dignissima præstiterint facta, qualia sunt tot marium circuitiones, tot insularum & continentium detectiones, & quod maximum omnium est, ipsius novi mundi repperitio, nemini tamen idoneo hoc negotii dederunt,

dederunt, ut gesta sua, Græcorum atque Romanorum gesta multis modis superantia, literis descripta, & ad posteros transmissa, æternitatis memoriæ consecraret. In hac vero parte Lusitani omnibus reliquis præstant, non solum Hispanis: illi enim invenerunt, quorum industriâ virtutes suæ propalarentur, tam Latinâ, quam suâ vernaculâ linguâ. Secundum præmium spectet ad utilitatem, sitque baronatus summus illius regni, cujus rex in Hispaniam transportatus fide catholicâ imbuendus est, deurque ei baronatus in Hispaniâ possidendus, quò illa illustrior reddatur, certioresque fiant reliqui principes regni recens acquisiti, reges religionem nostram amplectentes non interfici, ut Motecunia, Artabalipa, cæteri que Carequi, sed comiter excipi, benigneque haberi: siquidem metus internecionis illos ad arma contra Hispaniam excitat. Status Hispaniæ certum quid in se continet, quod ignoratum cætera omnia difficilia atque futilia reddit, perinde ac in navigando alij vela expandunt, alij remigant, alii Saburram ingerunt vel egerunt, & tamen

tamen hæc omnia frustra , nisi prudens gubernator accedens , pèrito regimine cæterorum omnium labores promoveat. Quare Hispania máximopete opus habet viro sapiente , qui , in qua re regni clavus situs sit , norit , absque quo omnes machinationes , labores , expensæ & consultationes ad nihilum recident. Postquam Clemens VII. Pontifex Romanus clerum reformare aggressus est , omnes operam suam ingerebant , ad cundendas novas leges , ordines , ceremonias & jejunia , cum vestimentis , quæ unusquisque induere debuerat. Ego verò tum temporis Sæ Sabinæ degens , palàm dixi , omnia commissariorum conata vana esse , cum norma Ecclesiastica ad omnia illa præstanda sufficiat , neque illi sciant , in quibus cardo rei versetur : addidiq̃ue , totius reformationis momentum in hoc consistere , ne ullus cœnobitarum propriam clavem aut feram cellulæ suæ servet , sed ut una dormitorii clavis , omnium thecas atque cubacula aperiat , sicq̃ue unâ operâ proprietatibus , libris lasci vis , donis , & poësi obscœnæ finem impositum iri. Sed postquã

capita

capita & Priores hujus navis perspexerunt, suum quoque detrimentum illa in re versari, nullus ad caput rei accedere voluit, nam in novitios solum & fidei tirones leges constitui voluerunt, non in se quoque: ita bona intentio Papæ intercidit. Ergo Hispania sapiente quodam Palinuro opus habet, cujus ductu omnia præscripto modo ritè administrantur. Quod certè majestatem Imperii magis adaugebit, quam Machiavelli suggestiones & cautelæ, quæ nihil bonæ conscientiae in se continent, dissimulant insuper etiam tyrannidem, & crudelitatem principum, armando illos lege majestatis, aut similibus, etiam mulierculis non tolerandis, ne dicam populis, libertati assuetis. Vnde satis mirari nequeo, extitisse, qui authorem hunc impium cum suis consiliis in coelum usque evehant, ac si norma & idea quædam essent, bene & feliciter regendi: at illud non tam miror, quam indignor, videns, receptam esse perversissimam opinionem quorundam, qui dicunt, quædam illicita licita esse respectu status, alia respectu conscientiae, quâ opinione profectò nihil magis absurdum aut impium ne excogitari

cogitari quidem potest. Nam qui Conscientiæ universalem suam jurisdictionem in omnes res humanas tam publicas, quàm privatas subtrahit, ostendit, se nullum certum vitæ tramitem sibi proposuisse, neque Deum ipsum, multo minus creaturas viventes instinctu quodam naturali duci, ad res utiles, atque ab inutilibus abduci. Lux rationis, & dictamen conscientiæ homini est datum; ut sciat bonum à malo discernere, qui illo modo cœcutiret in rebus publicis quæque maximi sunt momenti. Sæpe nescio quæ cupido me subeat, scriptis ostendere, in quibus author ille censoriâ virgulâ coercendus sit, tam ipse, quam affectu illius, Principum consilarii, & regni participes, siquidem omnia scandala Ecclesiæ Dei & perturbationes orbis terrarum inde orta sunt, quam tamen recondidi in aliud tempus, postquam vidi alios hoc eodem de subjecto fasius scripsisse, remque ipsam per se satis claram esse: sicque aliud in manus sumpsi, quo majestatem Imperii Hispanici illustrarem, & quam conservare, majoris est operis quàm acquirere. Nam res humanæ quasi naturâ suâ modo crescunt, modo decrescunt,

decreſcunt, more lunæ, cui illæ ſubjectæ ſunt. Quare ſingularis & incredibilis momenti res eſt, firmiter illas retinere, ſemelque auctas conſervare, ne in pejus ruant, nam in acquirendo occaſio, fortuna, & hoſtium diſcordiæ plurimum juvant, quæ tamen extra hominem ſita ſunt; ſed tueri partâ, excellentis ingenii eſt, ſummæque prudentiæ. Fortitudo ad acquirendum, ſed prudentia ad conſervandum prodeſt. In turbas & diſcordias peſſimo cuique maxima vis, pax & quies bonis artibus indigent. Lacedæmonii ut oſtenderent, rem majoris momenti eſſe conſervare ſua, quam occupare aliena, illos ſolum punierunt, qui clypeum in acie amiſerant, non etiam illos, qui amiſerant gladium: atque inter Germanos ſcutum reliquiſſe præcipuum flagitium, nec intereſſe ſacris aut conſilium inire ignominioſo fas. Romani quoque ſoliti fuêrunt Fabium Maximum clypeum reipublicæ ſuæ appellare, Mar. Marcellum verò gladium: nunc verò conſtat, illos pluris feciſſe Fabium quam Marcellum. Hanc opinionem Ariſtoteles quoque habuit, qui in Politicâ ſuâ aſſeveravit, officium legiſlato-

legislatoris non in hoc consistere, ut constituat & formet civitates, sed in eo, quomodo illæ quam diutissimè persistere possint. Nec illud nos moveat, quod propagatores regnorum semper majoris æstimati fuerunt, quam conservatores: nam hoc idè fit, quia effectus illorum magis in oculos hominum incurrunt, majorem plausum strepitumque excitant, plusque ostentationis & novitatis hominibus amicæ in se complectuntur. Atque hæc causa est, quod omnes expeditiones majori plausu & delectatione prosequuntur, quam pacificas illas conservandi artes, quæ tamen, quantò plus tranquillitatis habent, tanto majus judicium & ingenium arguunt illius qui illis uti scit: & quemadmodum flumina perrennia nobiliora sunt multò torrentibus, ex fortuitis pluviis collectis, propter quos tamen plures cum admiratione contemplandos subsistunt, quàm ad flumina quietè decurrentia: ita similiter in majori admiratione habetur qui acquirit, quam qui conservat. Revera tamen difficilius est (ut Florus dixit) provinciam sustinere quam facere: viribus parantur, jure retinentur. Concludimus ergo dicto
illo

illo Poëtæ, *Non minor est virtus, quam quærere parta tueri.* Satis disseruisse mihi videor, de prudentiâ & occasione, qua Regi Hispaniarum utendum est, tam in generali quam particulari, licet decennali miseriâ detentus, & ægrotus, nec relationibus instrui, nec libris aut scientiis ullis adjuvari potui quin & ipsa S. S. biblia mihi adempta fuerunt, ut Ignoscendum mihi sit, sicubi delirans quædam non suo loco aut etiam bis dixi. Facimus ut possumus, quia ut volumus non licet: quæ tamen omnia meliori occasione reservo. Leget igitur V. S. hæc interea, quæ spero ad proximum Paschatis festum ad eundem à me revocatum iri, tumque plus industria adhibebo, auferens vel addens ubi opus fuerit. Habet & sæculum nostrum suos Solones, Lycurgos, & Iosephos, à DE Oipso missos, verùm illi opprimuntur, neque à principibus admittuntur: falsissimumque est quod vulgo dicitur, nullos nostra ætate Solones aut Aristoteles nasci, imo nascuntur & hodie illis etiam præstantiores, sed latent dum gentiles in admiratione sunt, Christiani verò invidia laborant. Hæc secretis auribus commissa
sint;

commiffa ſint : poſt enim renovata majoris æſtimabuntur, quam folia Sibyllæ à Romanis æſtimata fuerunt. Invidia, quo minus hæc dicam, deterrere me haud poteſt; nam illis probatis & oſtenſis, Hispania ſciet, quid ſibi agendum ſit, perſpicietque meum illam adjuvandi ſtudium. Pro captu lectoris habent ſua fata libelli. Hiſce valeat V. S. cujus honoribus & meritis felicem longævitatem & incrementum
à Deo oro & opto.

FINIS.

P

AP.

expetunt , in id totis corporis animique viribus incumbere debeant , ut ejusmodi Monarchia universalis introducatur ? An verò optandum potius , illum in plures principatus ac respublicas, prout hodie videtur, dispartitum relinqui, salvis suis præ- eminentiis & dignitatibus , nec ullus alterum revereri aut respicere teneatur , nisi quantum naturalis vicinitatis & amicitiae ratio postulat?

Catholicorum quidem maxima pars ad hoc proclivis est, ut tale Imperium vni- versale introducatur, quin etiam sunt qui dicant , ipsum fundamentum externamque disciplinam Ecclesiæ hoc exposcere , ut, quemadmodum in firmamento cœli duo solum sunt luminaria magna : ita etiã duæ potestates , Ecclesiastica & Secularis, à duobus solis & summis capitibus regan- tur. Hanc autem opinionem non Catho- lici solum fovent, sed etiam Reformatorum quidam judicant, præstare omnia ab uno solo domino regi atque gubernari. *Mich. Piccart, Professor Noric, orat. Acad. 15.*

Atque hujus quidem opinionis ratio- nes multi longissimè deducunt, dicentes, quod, quamvis omnipotēs Deus ab omni-

buis visibilibus creaturis totaliter & infinitis modis distet, omnium tamen animis certus quidam character impressus sit, à quo ad imitandum quadantenus creatorem suum moveantur & excitentur. Vnde factum à mundi usque primordio, ut unum regnum aliud subicere conatum sit, naturali scilicet instinctu ad Monarchiam universalem, (quæ gubernationi divinæ quam similima est) aspirans. Quod tamen nulli nisi à Deo ipso ad hoc prædestinato, obtingere qui vit. *Tobias Adami, in præfat. Philos. instaur. à principio.*

Cum itaque semper simile aliquod Imperium universale in mundo repertum sit (quod nemo, vel mediocriter in historiis versatus negare potest) quod plus quàm humana prudentia erectum & conservatum reliqua quoque quamvis potentia regna in suam potestatem redegit, & tandem ad præfixum terminum & summum fastigium suum devolutum rursus ex improviso quasi corruit, atque palam ferè & in oculis hominum omnem suam potestatem omnesque opes, divino, ut ita dicam, impulsu alii populo tradidit: quæ quidem origines & vicissitudines passim
in

in sacris literis , evidentissimè verò in prophetâ Daniele prædicta fuerunt : quibus monarchiis sapientissimus Deus quandoque ad castigandos suos , quandoque etiam ad protegendos usus est. Cum verò nihil à Deo ipso institutum , quod non valde bonum, atque omni mendo careat, omniumque gentium consensu & moribus comprobatum sit ; imò ipsi rationi consentaneum videatur , ut tale aliquod imperium sit ; illa certè tempora infælicissima judicanda sunt , quæ more divino nullum universalem Monarcham aut habuerunt, aut etiamnum habent.

Illis rationibus inducti non pauci arbitrati sunt , ultimum hoc sæculum (per pedes statuæ , à Daniele multis sæculis prævisæ , denotatum) eò confusus , inconsistentius & ultimæ rerum lineæ vicinius esse, quòd partes ejus minimè coherent, sed ut ferrum & lutum semper diversæ atque discordes agant.

Illud verò hoc in loco præmonendum est , Theologos atque Historicos per Monarchiæ vocabulum non ut Politicos , intelligere rempublicam aut regionem , in qua omnis potestas uni soli

delata est : sed per Monarchiam ejusmodi hîc regnum intelligitur , quod vastitate , potentia & majestate reliqua omnia superat , cuique cætera non reverentiam solum atque honorem , sed etiam tributa atque obedientiam præstant , ut , quemadmodum Politici per statum Monarchicum denotant illum , quem unus solus regit ; ita hîc intelligatur illud solum regnum esse Monarchicum , quod splendore suo alia omnia obscura reddit , non secus atque sol reliquas stellas ; quòdque propemodum solum superest , & cui cætera parent , aut ad minimum non contradicunt. *Frid. Tileman. Disc. sing. de 4. Monarchiis , contra Bodinum , & idem vol. 1. disput. ad Pand. disput. 2. thes. 11. Herm. Kirchnerus , disp. de Repub. 3. thes. 6. Henricus Velsenius decis. 7. thes. 2.* Ita ut ejusmodi Monarchia etiam Democratiam admittat , ut mox , cum de Romanis loquemur , indicabitur. Hujusmodi verò imperia à primordio mundi ad hæc nostra usque tempora quatuor tantum numerantur , Assyrium sive Chaldaicum , Persicum , Macedonicum atque Romanum , idque testantur non solum moder-

nī Historici, qui integra Chronica conscripserunt, quales sunt Sleidanus lib. de 4. Monarchiis, Reinerus Reineccius in historiā Iuliā, Gabriel de Barlieti, & Christophorus Helvicus in tractatibus de 4, summis imperiis, qui extant in Politic. Imperialib. Goldasti Latin. part. 8. verū etiam Dionysius Halicarnassæus (qui imperante Augusto Romanam Historiam idiomate Græco conscripsit) in primo suo libro statim in exordio abundè testatur, dum imperia illa Illustrissimorum nomine indigitat, quæ cætera omnia infinitis modis superarunt.

Affyriorum, sive Babyloniorum, sive Chaldæorum illa, propter summam suam antiquitatem parum nobis nota est; ideoque etiam parvi à quibusdam æstimatur, qui illius potestatem neque magnam neque latè extensam fuisse credunt; tamen si prophetam Danielem penitus introspexerimus, atque consideraverimus, quod ille ipse regnum hoc per aureum caput visæ à se statuæ denotare voluit, confiteri cogemur, illud sicut tempore, ita etiam dignitate posterioribus omnibus anteferendum fuisse; tantoque magis:

quod constat, omnes artes scientiasque humanas à Chaldæis fuisse inventas, & apud illos solos tum temporis domicilium quasi constituisse; atque inde per continuam doctorum hominum seriem, ad nos transmissum esse, quicquid eximii est, solâ SS. Scripturâ ejusque divinâ explicatione exceptâ: cæteras verò scientias quas aliunde habemus, respectu illarum mera deliria atque insomnia esse. Daniel Nabuchodonosorum regem vocat omnium regum, c. 2. vers. 37. cui Deus cœli & terræ imperium, potentiam, roburque & honorem elargitus est apud omnes qui usquam habitant: quin etiam pecora campi omnia, cum volatilibus cœli in manus tuas tradidit. atque cap. 5. vers. 18. idem de eo asseritur.

Et hæc quidem potentia divinitus illi donata, formidabilem illum atque venerandum omnibus terræ incolis reddidit, ita ut pro suo libitu evexerit, deprecasset, affligerit aut etiam occiderit quoscunque libuit: qui tamen postquam sustulit animos superbus insolensque factus omni honore cum ipso regio exutus est, hominumque consortium insanus vitans,
inter

inter feras bestias degere , gramine vesci
 atque sub dio agere cœpit , donec agnovit
 falsusque est , Deum esse qui Imperia hu-
 mana suo arbitrio hominibus dispertit,
 Vel solum hoc exemplum arguit , Mo-
 narchias non fortuito , multo minus astu
 diaboli (sicut olim Manichæi , & nunc
 quoque multi fanatici somniarunt) sed
 à Deo ipso institutas esse , & vero simile
 est , Monarcham modo dictum hac casti-
 gatione ad cognitionem divinæ veritatis
 adductum fuisse.

Ad hæc , monarchiæ hujus majestas &
 potentia plus quam satis demonstrat id
 solum , quod de metropoli illius Babylo-
 ne antiqui Historici tradunt , quæ omnia
 à Barnaba Briffonio. lib. 1. de regio Per-
 sarum principatu , & à Iulio Cæsare Bu-
 lengeri Eclog. ad Arnob. l. 2. c. 3. in unum
 fasciculum collecta leguntur. Diodorus
 Siculus tradit , reginam Semiramidem
 ad ædificationem hujus urbis vigesies
 centena millia hominum cogisse : Iose-
 phus tamen tradit , hujus operam neuri-
 quam comparandam fuisse cum illâ ,
 quam Nabuchodonosor in amplificatio-
 ne & illustratione ejusdem urbis exhi-
 buit.

buit. Et reverâ, amplitudo illius & multitudo ædificiorum tanta fuit, ut non unius solius urbis, sed integræ regionis nomen mereretur. Vnde Aristoteles l. 3. cap. 2. polit. affirmat, urbe hæc ab hostibus certo tempore captâ, diversas fuisse regiones intra mœnia, ad quas fama occupatæ urbis tertio demum die pervolverit. Quod si urbis hujus vastitatem & præstantiam ex fide dignis autoribus, describere jam vellem, fide omni majora aggrederer. At nihilominus, potentes luce clarius hinc perspicere possunt, Deum mirabili & incredibili modo aliquid in immensum extollere, & rursus solo affligere posse. Ieremias propheta capite 50. urbi huic tam excellenti, &, ut tum temporis videbatur, omni adversæ fortunæ majori, interminatus est desolationem & excidium, divinitus illi imminens, & quidem tantum, ut omnes Babyloniam hanc prætervecti, summa cum admiratione exhibilaturi illam sint; Explodite Babyloniam, inquit Propheta, quotquot circa illam habitatis, dedat se necesse est, fundamenta illius labefactata; mœnia illius collapsa sunt: hæcque vindicta est Domini.

Domini. Vindictam in illam exerce-
te, par pari referte. Hem ! siccine mal-
leus totius mundi fractus & ruptus est ?
siccine Babylonia in desertum genti-
lium conversa est ? laqueum tibi posui Ba-
bylonia, inquit Dominus, quo tu ex im-
provviso capta es; habes, capta es, quia
Dominum irritasti : habitatio fiet fé-
rarum, volucrum, & pullorum Struthio-
rum, jacebitque deserta atque inculta in
omne ævum.

Hoc, ut videmus, exactissimè perfe-
ctum est omne : attestanturque *Benja-
min Tudelensis*, natione Iudæus, qui qua-
dringentis ab hinc annis orbem ferè to-
tum circumvit, nec non *Leonhardus Rau-
vvolf*, & *Iohannes Cotoricus* qui nostra
memoria præsens illum ipsum locum an-
tiquissimæ hujus Babylonis inspexit, ne
vestigium quidem urbis ibidem amplius
apparere omneque circum circa solum ari-
dum & ita desertum jacere, ut mirari
alicui & dubitare subire queat, an unquam
regio illa habitata fuerit, nisi reliquæ
vetustissimæ & præclarissimæ illud osten-
derent, qualis est, pons ille vetus, (cujus
adhuc aliquot frustra & fornices extant)

quo Euphrates tum temporis fuit junctus, exstructus lapidibus coctis, tantâ firmitudine, & longitudine, ut in admirationem rapiat intuentes: est enim fluvius ille non solum profundus, sed etiam ad dimidium milliare dilatatus: Item arx, vel arcis rudera in colle prominente undique patentis campi sita, à qua non procul famosa illa turris Babylonica ædificata fuit, quæ olim dimidiatum milliare in circuitu suo complexa, hodiè tamen tota collapsa reptilibus tantum habitatur. Adeò, ut Ludovicus Gujon Tom. 2. divers. Lect. Gallic. libr. 1. capite 19. totâ erret viâ, asseverans, contra auctoritatem Prophetæ, & fidem reliquiarum, antiquissimam illam Babyloniam hoc nostro etiamnum tempore inhabitari.

Postquam Monarchia hæc exspiravit, Deus omnipotens Medicam & Persicam suscitavit, & quidem, ut videtur, in hunc præcipuè finem, ut primam illa opprimeret. Esai. 13. Vnde capite 45. idem Esaias de Cyro authore secundæ Monarchiæ vaticinatus est in hunc modum; Apprehendit Deus unctum
sum

suum Cyrum dextra, ut Ethnicos sibi sub-
 jiciat, regesque exarmet, ut fores ipsi pa-
 teant, nec portæ ullæ illi objiciantur: huic,
 inquit Dominus, præibo, omnesque colles
 terræ æquabo, portas æneas conteram,
 postesque ferreos confringam; huic the-
 sauros absconditos, & monilia abstrusa
 tradam, ut cognoscât, Deum Israel: ipsum
 nominatim vocasse, idque propter Iaco-
 bum servum, & Israël electum suum.
 Enimvero, inquit Deus, vocavi te nomine
 tuo, compellavi que te, quo tempore me
 nondum novisti. Excitavi eum in justitiâ,
 & omnes vias illius complanabo. ædificet,
 faxo, urbem meam, captivosque meos li-
 berabit, mercatores Ægyptii, negotiato-
 res Maurorum & procerum Sebanorum
 seipsos tibi permittent, subjectique tibi te
 sequentur compedibus & manicis vincti,
 ad pedes tuos procident plorantes; quo-
 niam deum à latere tuo habes. Quæ om-
 nia Cyrus & agnovit, & amplexus est, at-
 que per universum suum regnum verbis
 & scriptis proclamari curavit, 1. Efr. cap. 1.
 vers. 2. in hunc modum: Sic dicit Cores
 rex Persarum, Deus cœli omnia regna in
 manus meas tradidit, mandavitque mihi:
ædem

ædem illi ædificare in Hierosolyma Iudææ. Haud omiserim hoc in loco, quod Garcias Silva Figveroa ante triennium Hispaniæ ad Persas legatus, in quadam suâ Latinâ epistolâ Antvverpiæ impressa affirmat, hodie quidem in regno Persiæ nihil restare tam præclarum, quod vel cum minimi momenti rebus Europæ comparari queat: rudera tamen arcis regiæ in Persæpoli, metropoli olim Persarum satis ostendere, ædificium illud præstantius fuisse quam ut verbis exprimi queat, omnemque omnium regionum monumentorum excellentiam longè superasse. Reperiuntur ibidem, inquit, muri integri ex marmore & jaspide facti, columnæ stupendæ magnitudinis, in quibus omnis generis figuræ artificiosissimè incisæ visuntur, & quidem lapide adeò duro atque splendenti, ac si recens: cæsæ fuissent. Postquam & Persica Monarchia curriculum & opus, ad quod Deus illam destinaverat perfecit, atque simul peccatorum suorum cumulum complevit, fortuna simul & vires hanc quoque destituerunt, adeòque Græcis impar facta est, ut vel Athenæ solæ ad ejusmodi Monarchiam anhelaverint, ad eamque obtinendam,

tinendam, classe validissima Siciliam adortæ sint, qua devicta Italiam quoque, Carthaginem & Hispaniam facile se superaturos sperarunt, pluraque ficulnea consilia sibi fabricati sunt (de quibus Alcibiades proscriptus proluxa oratione apud Lacedæmonios disseruit, ut Thucyd. libro 6. refert) quæ omnia ad nihilum reciderunt. Aliter enim Deus jam pridem antea constituerat, atque per Prophetam suum Daniele prædixerat, fore, ut Græcus quidem sed non Athenis ortus tertiam Monarchiam condaret, de cuius regno idem Daniel cap. 2. vers. 39. prædixit, quod omnia reliqua superaturum sit, idque post in 8. capite multò clarius manifestat, cum inquit, Hircum illum, quem ait se vidisse arietem Persicum conculcare, prænotare regem Græciæ, atque cornu ingens inter duos illius oculos esse primum illius regni regem: quod verò quatuor alia in primi illius confracti locum succreverint, nihil aliud esse, quam quod quatuor diversa regna in populo illo oritura sint, non tamen tam præstantia, quam primum illud fuit, quæ omnia suo tempore examussim accompleta fuerunt. Quippe Alexander Magnus incre-

incredibili celeritate & foelicitate, non solum Persas effoeminatos jam, sed & multas alias provincias, longè remotas nullo negotio superavit, atque universam Græciam in suam potestatem redegit; quam primum verò ab excessu ejus unio dirempta atque in diversas partes itum est, regnumque unicum antea, in quatuor distincta mox diremptum fuit, Monarchia illa pariter ad occasum vergere incepit: præsertim, postquam duo potentissimi populi, Romani nimirum & Carthaginienses, de universi orbis terrarum imperio diu & ambiguè dimicarunt, ut ex Tito Livio liquet atque ex Silio Italico, apud quem in principio de bello Punico hi leguntur versus:

Gens Cadmæa super regno certamina movit,

Quasitumque diu, qua tandem poneret arce

Terrarum fortuna caput.

Subactis ergo & funditus everfis Carthaginiensibus, Antiochoque cum reliquis Alexandri M. successoribus profligato,

gato , Romanise ipsos etiam ante Iulii Cæsaris tempora rerum dominos vocarunt. *Liv. dec. 4. lib. 6.* nam, ut Petronius ait,

Orbem jam totum victor Romanus habebat.

Adeò ut multæ barbaræ nationes, Romanis non subiectæ, reges sibi ex arbitrio Senatus populique Romani elegerint. nam Appianus de Armeniâ majori idem tradit, quod Tacitus libro 4. *Annal. de Parthis*, & libro 11. *Annal. de Cheruscis*: quibus addi potest Thomas Stapletonus l. 2. de *Magn. Rom. Eccl. c. 1.* à principio. Vnde Suetonius c. 48. de Augusto scribit. Illum reges socios, non aliter universos, quam membra partesque Imperii curæ habuisse.

Cæterum Monarchia ista sub imperio Trajani potentissima fuit, occupans ex trecentis illis gradibus in quos orbis terrarum ab Astronomis & Cosmographis describitur, nonaginta in longitudinem, in latitudinem verò quadraginta quinque.

Quod verò etiam Romana hæc Monarchia ex providentia, & voluntate divina
exor-

exordium & incrementa sumpserit, atque tandem ad id majestatis pervenerit, non solum Christiani, sed ipsi etiam Gentiles agnoverunt, ut docet Bernardus Aldretes Canonicus Cordovens lib. 1. de varias antiquetades. c. 2. scilicet ut regna di-
rentia rursus coëant, ut homines efferati cicurentur, atque contentiones ex divisione illa ortæ rursus componantur. Plinius libro suo 3. c. 5. de hoc sæpe jam nominato imperio reposuit istud: Omnium terrarum alumna eadem & parens, numine Deum electa, quæ cælum ipsum clarius faceret, sparsa congregaret imperia, ritusque molliret, & tot populorum discordes ferasque linguas, sermonis commercio contraheret ad colloquia, & humanitatem homini daret; breviterque una cunctarum gentium in toto orbe patria fieret.

Hoc verò solo monarchia hæc se supra omnes alias efferre potest, quod unigenitus Dei Filius sub illa non solum nasci, sed etiam inter Romanum populum censi se dignatus est. Hocque præcipuè ab Orosio lib. 6. cap. ult. & lib. 7. c. 1. animadversum est, dum scripsit: Tunc igitur natus est Christus, Romano censui statim adscriptus ut

tus ut natus est. Hæc est prima illa clarissimæque professio, quæ Cæsarem, omnium principem, Romanosque rerum dominos, singillatim cunctorum hominum edita ascriptione signavit, in qua se, & ipse, qui cunctos homines fecit, inveniri hominem, adscribique inter homines voluit. Quod nunquam penitus ab orbe condito, atque ab exordio generis humani in hunc modum ne Babylonio quidem, nec Macedonico, ut non dicam minori cuiquam regno concessum fuit. Nec dubium, quin omnium cognitioni, fidei, inspectionique pateat, quod Dominus noster Iesus Christus hanc urbem nutu suo auctam, defensamque in hunc rerum apicem provexerit, cuius potissimum voluit esse cum venit, dicendus utique civis Romanus censusque professione Romanus.

Prisci quoque Ecclesiastici scriptores unanimiter affirmant, interfuisse fidei Christianæ, propagationisque verbi divini, hanc monarchiam longè lateque diffusam esse. Sic enim beatus Eucherius Episcopus Lugdunensis in Epistola parænetica ad Valerianum de contemptu mundi fol. m. 28. scribit: Nationes & regna putasne ob
aliud

aliud in ditionem ac jus cecidisse Romanum, & ob aliud magnam partem generis humani in unum transisse populum, nisi ut facilius, tanquam medicamentum per corpus unum, ita per unam gentem fides infusa penetraret: & ut capiti ingesta, velociter se per membra diffunderet? Alioqui non ita cucurrisset, inter crebras & discrepantes ritibus linguisque gentes, nec tam longè per novorum semper graduum objecta transisset. Atque cum hoc consentit etiam antiquissimus poëta Christianus Aurelius Prudentius, lib. 2. contra Symmachum, his versibus:

Vix dicam, quæ causa tuos Romane labores,

In tantum extulerit? Quæis gloria fortibus
aucta

Sic eluat, impositis ut mundum franet laben-
is?

Discordes linguæ populos, & dissona cultu
Regna volens sociare Deus, subjungier uni
Imperio, quicquid tractabile moribus esset,
Concordique iugo retinacula mollia ferre,
Constituit; quo corda hominum conjuncta
teneret

Relis-

*Religionis amor: nec enim fit copula Chri-
sto*

*Digna, nisi implicitas societ mens unica
gentes.*

Quibus ostendere voluit, Deum per propagationem Imperii Romani, Evangelio suo viam quasi sternere voluisse, reducendo gentes moribus, legibus & linguis diversas in unam veluti formam, atque efferatos hominum animos demulcendo, atque mutuo amore sibi invicem devinciendo: vixque fieri potuisse, ut religio Christiana diffunderetur, nisi populis per animorum conjunctionem in politia quoque copulatis: quod & D. Leo videtur perspexisse, Serm. 1. in Natal. Apostolorum Petri & Pauli, ita inquit; Vt autem hujus inenarrabilis gratiæ per totum mundum diffunderetur effectus, Romanum regnum divina providentia præparavit: Cujus ad eos limites incrementa perducta sunt, quibus cunctarum undique gentium vicina & contigua esset universitas. Dispositio namque divinitus operi maximè congruebat, ut multa regna uno confœderarentur Imperio, & cito pervios

vios haberet populos prædicatio generalis, quos unius teneret regimen civitatis.

Riserit forsan hic aliquis, & absurdum duxerit propagationem nominis divini opus habuisse auxilio politico; qui si temporis illius historias penitus introspexerit, atque omnes circumstantias & eventus rerum diligenter in animo suo perpenderit, quibus res Romana tam mirabiliter atque contra omnium spem aucta est, fateri cogetur, Deum longè aliud quid, & illud ipsum quod allegati scriptores innuerunt, propositum sibi habuisse.

In primis verò historia Ecclesiastica (qui liber à Sacrosanctis Bibliis facile secundum locum obtinet) de pietate quorundam Imperatorum erga Ecclesiam, puta Constantini Magni, Theodosii, Iustiniani & aliorum testatur, ut facile appareat, etiam in his primo, & verò in sequentibus Francis & priscis Germanis Imperatoribus completum fuisse, quod Deus pridem per Esaiam prophetam capite 49. versu vigesimo secundo promisit, hisce verbis: Ecce, manum meam versus gentiles

les tollam, vexillumque meum versus populos, adferentque filios tuos in ulnis, filiasque tuas in humeris, regesque tutores tui erunt, & principes nutrices tui, procident ad genua tua in faciem, lingentque pulverem pedum tuorum: atque tum reipsa experieris, me esse Dominum, in quo nemo confundetur, confidens in eum &c. Et capite sexagesimo inquit: Gentiles ambulabunt in luce tua, & reges in splendore oriente supra te, peregrini exstruent muros tuos, & reges illorum tibi servient: è gentilibus lac suges, & reges illorum tibi mammas dabunt. Hæ & similes prophetiæ, passim per vetus Testamentum sparsæ, arguunt, sub novo quoque Testamento datum iri potentes reges, in locum Ethnicorum, qui Ecclesiam protecturi & aucturi sint. Et quamvis moderni Germaniæ Imperatores antiquis illis Romanis potentiâ & dignitate longè inferiores sint: multum tamen adiumenti tulerunt ad propagationem fidei Christianæ, quippe quorum armis Sclavonicæ seu Vandalicæ provinciæ, Pomerania videlicet, ager Megalopolitanus, Livonia, Borussia cum parte Misniæ, tractus

item

jure & privilegiis civium Romanorum gauderent, atque vicissim illi unis iisdemque legibus recti, atque tutò ultro citroque comēantes urbem Romam pro communi patria agnoverunt. Vnde Claudianus adulatorio & poëtico more, quod Imperio Romano soli tribuendum erat, Stiliconi ascripsit his versibus:

Hujus pacificis debemus moribus omnes

Quod veluti patriis regionibus utitur hospes,

Quod sedem mutare licet, quod cernere Thylen,

Rursus & horrendos quondam penetrare recessus:

Quod bibimus passim Rhodanum, potamus Orontem

Quod cuncti gens una sumus, &c.

Experientia frequens testatur, quanta confusio non solum Italiam atque Germaniam, verum etiam alias regiones invaserit, postquam unaquæque illarum commune jugum excutere atque sui juris esse

ris esse voluit: atque illæ etiam quæ in obsequio Imperatoris perstantes privilegiis lautissimis ornatae sunt, ut singularia per se regna esse videantur. Neque hic inquisitionem vocabo, annon illi qui Imperio Romano semet subduxerunt in pejus vinculum inciderint, tritum illud Gallicum rem satis declarat, N'estans plus soub's l'Empire, se sont empirez: ac si quis dicat, è flamma in ignem transilierunt.

Quod autem attinet ad illos, qui etiam nunc majestatem Imperii Romani venerantur, atque nomine tenus illi se obnoxios profitentur, illi rem eò perduxerunt privilegiis, exemptionibus atque aliis suis titulis recens excusis, (in quorum invidiam catus aliquis non injuriâ summo suo magistratui præcavens, ita scripsit. Non obstantibus omnibus magistratibus, summis, iniis, superis, inferis, jam natis aut post nascituris,) ut quilibet etiam mediocris status jam omnia pro suo arbitrio agere, & ea conari audeat, quæ olim Monarcha vix ausus fuisset. Hoc non aliunde fit, quam quia reverentia erga magistratus abjecta est, & remedia omnia sum-

summorum magistratuum auxilia per supplicationes atque appellationes impetrandi adempta, aut ad minimum difficilima effecta sunt. Vnde etiam oriuntur quotidie bella & interneciones, sanguisque humanus instar aquæ immun-dæ profunditur: unde fides & charitas undiquaque exulant, atque odia ac discordiæ regnant. Hic contemptus monarchiæ Germaniam omnium reliquarum nationum risui atque contemptui exposuit, solusque in causa fuit, quod infensus Christiani nominis hostis ad hunc usque diem vinci non potuit: imò etiam verendum est ne per has dissolutiones in penitissimam Germaniam irrepens medullam illius & sanguinem omnem exsugat.

Et ut illud solum scelus exempli loco hic allegemus, quod hodiè cum luctu & gemitu omnium bonorum, circa monetas excudendas committitur, dum pauci quidam contra jus naturale, charitatem Christianam, atque contra consuetudinem omnium gentium, denique contra expressissimas constitutiones Imperatorias atque recessus Imperii, sub prætextu

pernitiosissimi privilegii monetam cundendi, acervos nummorum adulterinorum procuderunt; quo faciendo ipsi divites effecti, argentum nostrum in detrimenta & spumam conversum est, quod ipsum propheta Esaïas c. i. v. 22. ceu singularem pœnam minaciter prædixit: quo & omnia commercia labefactara atque confusa sunt, innumeræ artes oppressæ jacent, grassandique latissima porta fœeneratoribus, usurariis atque aliis hujus fârinæ hominibus patefacta est, ita ut exterjs nationibus omnis fere cum Germanis negotiandi occasio interempta sit, ut illi quorum reditus aut salaria in pecunia numerata consistit, ad inopiam redigantur, atque ut rerum pretia ad id fastigii ascenderint, ut sequioris sortis homines ad sustentandam vitam vel summè necessaria sibi comparando haud sint, sed ægram animam inter continuas miseras exspirent. Huic tamen malo jus Canonicum quod à sciolis quibusdam naso suspenditur, remedium præsentissimum affert, dum dicit, Peccatum non remittitur, nisi restituatur ablatum, ita ut non sufficiat ad salutem, in agone dicere; Misere

mei

neque hoc sinceræ pænitentiaë indicium est, nisi quis etiam bona per fas, nefasque erepta prioribus dominis restituat, aut ad pios usus leget, sed ad hæredes suos transmittat, ut habeant unde superbiant, atque statum suum adornent.

Verùm, cum dicta hæc jam obsoleta, magni quidem facienda, & instar antiquissimorum nummorum habenda sunt, qui ad hoc reponuntur, ut raritatis causa ostendantur, non etiam ut in vulgum spargantur: ideo optandum est, ut vi quædam externa malo huic, & damnis inde nascituris occurratur, quod tamen in hac Cyclopica vivendi ratione minime sperare licet, imò etiam verendum, ne, (quod clementissimus Deus averruncet) hoc in majus erumpat malum, quam vel ullus hostis inferre, vel aliter quam ruinâ Germaniæ discordis restingui possit.

Maximæ monarchiæ minoribus imperiis in hoc etiam præferendæ sunt; quod sub magno rege vivere maxima sit libertas: & historiæ ipsæ testantur, Germaniam nunquam tam floruisse, quam cum Romani Imperatoris sceptrum maximè ve-

nerata est ; cum contra minores regiones, suo arbitrio, & absque externo metu astutè agentes rarò non exorbitent. Et cum summorum quorundam Politicorum opinio hæc fuerit, Turcam hætenus invictum mansisse, non quod potentia ipsius tanta, sed quod orbis Christianus uno capite non regitur, à cuius nutu omnes dependeant, tum quod fœdera plurium contra unum solum inita rarò prosperum eventum sortiantur: huiusq; rei veritas in omnibus Italorum contra Turcas expeditionibus emicuit, atque à Renato de Lusunga in Tract. de increm. Imperior. ad oculum demonstratum est. Hinc magnates quidem occasionem arripuerunt, Monarchiam similem condendi, sub prætextu eundi in Turciam, è quorum numero præcipuus fuit Carolus ultimus Burgundiorum dux, qui Belgium nobile quietus possedit, aliquotque Galliæ provincias sibi subjecit, ac tandem in Germaniam ingressus, Helvetiam cum Alsatiâ & Lotharingia se facilè occupaturum sibi imaginatus est, & Sabaudia jam inhians principatus sui limites ab uno mari ad aliud extendere, atque his etiam majora sibi proposuerat.

Pari

Pari ferocia Carolus VIII. rex Galliarum speravit, ut Cominæus testatur, se post victum regnum Neapolitanum Galliae & Italiae liberè imperaturum, imò etiam gloriatus est, se reliquos Christianos in Graecia degentes à tyrannide Turcicâ liberaturum. Vtriusque tamen consilia (procul dubio ex ambitione magis quam pietatis zelo orta) eventum planè contrarium sortita sunt.

Sunt qui existimant, potestatem Papæ etiam huc politicè collimare, ut Christianis regibus & principibus frænum injiciatur: atque etiamsi nemo illorum imperium in alterum haberet, vel nullo fœderis jure sibi invicem obligati essent, tamen vel solo communis religionis vinculo coerceri, atque à moderatore totius Ecclesiæ, à conscientia propriâ, quæ mille testes, & deniq; metu horribilis excommunicationis ab injusta effusione sanguinis Christiani reprimi debent, atque concordiam colere, sique necessitas flagitet conjunctis viribus Christiani nominis hostes debellare. Multi etiam miserandum casum regni Græci magna ex parte Orientali Ecclesiæ imputandum censent.

censent, quæ ab Occidentali seu Romanâ
 secessionem fecit : hoc enim pacto Oriens
 ab Occasu divisus, uterque utrique diffide-
 re cepit, atque sic concordia illud vincu-
 lum abruptum, & Imperium Orientale au-
 xilio denudatum fuit. Neque etiam Eccle-
 sia illa Græca unquam summum aliquod
 caput habuit, quod principes Græciæ ad
 mutuam concordiam coëgisset, illosque à
 Turcis & Saracenis in auxilium advocan-
 dis cohibuisset. Reliqui vero Romanæ sedi
 addicti (vel mutuâ invidiâ atque præemi-
 nentiâ discordes, vel, culpâ quorundam,
 potestate divinitus illis data abutentium,)
 modò dictam expeditionem neque ipsi
 suscipere, neque si suscepissent, tantum præ-
 stare potuissent, quantum universalis Mo-
 narchia præstaret. Hinc omnes fermè Ju-
 risconsulti (qui quidem hac in parte non
 omnino insulsi politici fuere, & fortè arca-
 num aliquod status respexere) pro regulâ
 certâ & infallibili habuerunt. Quod impê-
 rator Romanus sit, vel de jure debeat esse
 Dominus totius mundi. *Guerin. Pîso Soaci-*
in, de Roman. & Venetor Magistrat Com-
parat. n. 16. Marta, tract. de Jurisd. p. 1.
cap. 27. Lancell. Conrad. in Templ. omni
Judic.

Iudic. lib. 1. cap. 1. §. 1. fol. 38. ac, ut Iohan. Igneus alicubi ait, tota Canonistarum & Legistarum Schola in Italia censuit, Imperatorem esse dominum totius mundi, addatur Azorius lib. 10 c. 2. q. 4. §. 2. imò celeberrimus Bartolus ad l. hostes. num. 7. ff. de cap. & postl. rev. notat, illos pro hæreticis & erroneis habendos esse, qui negant Imperatorem dominum esse totius mundi. Et quidem si vel Germania, vel Italia sola concors esset) quod nisi sub uno capite vix fieri potest) Monarchiæ universalis nomen mereretur, atque toti reliquo orbi metum incuteret. Constat siquidem, quot populos Romani soli armis vicerint: De Germania verò omnes, qui statum illius, præcipuè vero hodiernum norunt, affirmabunt scio, quod si illa ab uno Principe, & sub una fide, quousque linguæ Teutonicæ idioma protenditur, atque hodie in usu est, regeretur, non solum ab omni externo metu liberum esset, sed brevi tempore Monarchiam ipsa per se instituere posset. Itali enim soli affirmant, sibi plus timendum fore à Germania si uniretur, quam ab ipso Turca. Henning. Armis. relection. politic. lib. 2. Sect. 7. n. 18. &c.

fol. 234. At jam, cum Germani, ut Turcarum aliquis Imperator dixit, gregi canum diversigenorum rectè comparentur, quorum quisque sibi singularem tramitem eligit, haud magnum metum extraneis incutiunt, quin potius ipsa sibi ab illis metuendum habet. Ipsorumque Germanorum non pauci verentur, ne, quemadmodum olim Romanum imperium à Gallis ad Germanos translatum est: ita vicissim ab illâ discordante ad aliam nationem transmittatur. Et certum est, successores Caroli M. nullâ aliâ de causâ potentiam & majestatem suam amisisse, quam quia regnum illius inter fratres divisum fuit, quorum nullus alteri jure suo cedere aut obtemperare voluit, sed bello intestino moto, se mutuo prostraverunt. Quod si jus Appanagii, ait Iohan. Tillius lib. 2. de rebus Gallicis, & forma assignationum, quæ hodie usitata est in Gallia, observata fuisset à tempore Caroli M. Francorum Imperium suffecisset debellando orbi. Ideò & ne hoc unquam contingat, Germani ingenui unicè optant, ut concordia in communi nostrâ patriâ revocetur, unâ scilicet cum prisca illa virtute, fide, pietate, & integri-

integritate, sine quibus omnis unio flaccida & furilis est.

Germanis plenè redeat concordia, virtus,

Cumque Fide Pietas, altâ cervice vagetur!

Non desunt tamen, qui de hoc prope modum desperant, actumque esse de Germaniâ dicant; fieri tamen posse credant, ut mundo à Monarchiâ Hispanicâ medicina afferatur, per eamque Turcæ extirpentur, & fides Christiana (quod, secundum Redemptoris nostri vaticinium ante rerum consummationem necessarium est fieri) per universum orbem terrarum dispergatur. Adducuntque hujus conjecturæ suæ rationem, quod per occupationē utriusque Indiæ huic operi jam fundamenta jacta sint, & hæ tam vastæ regiones nemini ante hunc diem notæ à Deo ipso omnipotente Castilianis & Lusitanis in manus quasi traditæ sunt, atque duæ hæ nationes antea perpetuo sibi invicem infensæ improvise unius hominis obitu, uni capiti subjectæ esse coeperunt.

Sicut autem argumenta pro universali Monarchia haftenus adducta haudquam parvi ponderis sunt: ita è contrario infiniti reperiuntur, qui genus hoc regiminis oderunt & detestantur, atque rationibus non minus validis oppugnant: Et quemadmodum vix ulla gens reperitur sub sole, quæ, si ejusmodi prærogativam atq; præeminentiam sibi legitima via obviam habeat, eam non libenter acceptet: ita è contrario quamprimum regnum aliquod solum emergere atque ad hoc dignitatis fastigium anhelare incipit, omnes reliqui principatus illi confestim obstreperunt, atque quantum possunt, obstant.

Atque hæc opinio illo inprimis fundamento nititur, quod natura, vel potius Deus ipse, unicuique populo limites suos præfinivit, quos nefas est transsilire. Siquidem ut legere est Exod. c. 23. v. 31. filiis Israel regio Amoritarum, Cananæorum reliquorumque affinium populorum in manus quasi tradita est, cum hac tamen cautela, ut his finibus contenti sint, nimirum à mari algoso, à mari Philistæorum, & deserto ad flumen istud Euphratis. Quodque omnes aut plures saltem populi
non

non unius dominio subiecti, sed diversi esse debeant, verisimiliter inde apparet, quod illi non solum montibus, vallibus, fluminibus, silvis & mari, humido & arido; sed etiam linguis diversissimè, atque longissimè à se invicem quasi distincti ac dirempti sunt, imò etiam mores, gestus, & cogitationes diversas habent: quibus omnibus natura videtur apertè intimare voluisse, dominia etiam debere esse distincta. Absurdum quippe & incongruum videtur, gentes natura diversas unitate Imperii ad similitudinem morum & naturarum compellere, aut ut una gens alteram sibi adversissimam regat. Imò Cabalistsæ asseverant, regiones diversas diversos quoque habere angelos sibi præsidentes, atque horum allegant id, cuius Moises in cantione sua (quæ, secundum Græcam versionē, & Origenem in Philocalia cap. 21. extat Deuteron. cap. 32.) mentionem facit, Cum supremus populos divideret, cum filios Adami per universum mundum dispergeret, tum posuit limites populis, secundū numerum angelorum Dei. Sibi verò reservavit filios ex Iacobo prognatos: Israel est dimensum,

dimensum , ac portio hæreditatis suæ. Idem ex 10. cap. Danielis evincere conantur ; eosdem angelos pro salute & incolumitate populi quisque sui inter se dimicare: nam ibidem quidam angelorum dicit Danieli : Principem regni Persici sibi viginti unum dies restitisse , verum Michaëlem archangelum sibi suppetias tulisse , ita ut victoriam contra Persarum reges obtinuerit. Posteaq; idem subjungit, se abire nunc pugnatum contra Principem Persarum , sibi que principem Græciæ adversum processurum , neque esse , qui sibi auxilium contra illum ferat , præter Michaëlem.

Atque cum hoc videntur etiam consentire Scholastici, quantum ex Thoma Aquinate in summa Theologiæ. pag. 1. q. 113. artic. 8. colligitur, ubi probatur, judicium Dei regna eorumque subditos concernens angelos executores habere, qui limites illius judicii examussim observant , ita ut , dum quisque quod sibi mandatum est executioni mandat, videantur inter se pugnare. Tum etiam illud universalibus Monarchiis obijcitur, hoc naturali jure ascribendum esse, quod
aut

aut cum hominibus natum , aut statim post creationem universalem introductum. Iam verò etiam sacra Scriptura testatur , à primordio unamquamque gentem , imò verò unamquamque urbem proprium suum regem habuisse , idque ex 14. cap. libri 1. Moïsis evidenter patet. Sic Iosua uno prælio unum & triginta reges , omnes Palæstinos devicit , Iosua. cap. 12. Contra Nimrod longo post diluvium tempore cœpit vi imperium in alios sibi arripere , qui ideo in Sacris literis parum laudatur : dicitur enim cap. 10. vers. 8. & 9. Genesios , Chus progenisse Nimrod , qui ad potentiam supra mortales anhelavit : additurque illum strenuum fuisse venatorem coram Domino. Quin & nomen ipsius satis indigitat , qualis vir ille fuerit , deducitur enim illud ab Hebraico Morad , quod tantundem significat , quod rebellare , superiorisque sui mandata negligere. Siquidem hic Nimrod in posteros Sem insurrexit , quibus imperium regiminis tam spiritualis quam temporalis debitum fuit ; ille tamen hoc etiam legitimum imperium excussit , innocentisque sicut venator feras pote-

stat

stati suæ subjecit. Epiphanius etiam cum Philone testatur, Græcos hunc Nimrod pro Zoroastro habuisse, qui nigromanticam & astrologiam invenit, atque hic ipse est, qui Babel in invidiam Dei extruere aggressus est: Babel verò idem significat, quod confusio. Hujus ergo insolenti dominatione & fastu non solum linguæ, sed quicquid in orbe terrarum erat, perturbatum fuit. *Claudius Duret. in historiâ linguarum, cap. 4.* Fuerunt autem non solum post Nimrod, sed etiam ante diluvium legitimi & clementes Principes: quandoquidem Paraphrastes Hebræus ad filios magnatum sive principum refert, quod Genes. 6. vers. 2. dicitur, Tum filii Dei in filias hominum oculos suos defixerunt, statimque post, versu 4. subjungitur, Erant tum temporis gigantes super terram: nam ex concubitu filiorum Dei & filiarum hominum progeneri sunt gigantes; id est, viri præclari & præstantes. Per gigantes autem in sacris literis sæpe intelliguntur tyranni: unde sanctus Augustinus Nimrod vocat novorum Gigantum primum autorem: quod scilicet tyrannicam illam vitam, propter
quam

quam prior mundus diluvio extinctus fuerat, post diluvium reduxit. Hujus Nimrod inusitatas & monstrosas gubernandi artes diffamat Iustinus Historicus lib. 1. à principio, his verbis: Principio rerum, gentium, nationumque Imperium penes reges fuisse: quos ad fastigium hujus majestatis non ambitio popularis, sed spectata inter bonos moderatio prove-xerit. Fines imperii tueri magis quam proferre solitos fuisse. Primum omnium Ninum regem Assyriorum, veterem, & quasi avitum gentibus morem, novâ imperii cupiditate mutasse, &c.

Et quia omnes quatuor Monarchiarum fundatores Nimrod hunc secuti, contra naturalem instinctum, cæteras nationes nulla justa de causa, sed mera ambitione & regnandi cupiditate exstimulati oppugnarunt, idcirco, quemadmodum quidam tradunt, quatuor illi Monarchæ à Daniele propheta sub nomine ferarum bestiarum descripti fuere, ad sævitiam & immanitatem illorum denotandam.

Habuerunt tamen infœlicia illa tempora etiam alios probos principes & regna,

regna, quæ Deus protexit, quæque improbos illos modos detestari sunt. Talis fuit apud Philistæos Abimelech quod significat, pater meus rex, quod nomen posteri illius retinuerunt. Et circa idem tempus similis fuit rex in Cananæa, cui nomen Melchisedech, quod significat, Rex justitiæ. Qui similesque horum plures, subditos non vi acquisiverunt, neque more Monarcharum absolutum Imperium sibi vendicarunt. Ob quam causam Aristoteles l. 3. polit. cap. 10. regna illa Regna heroica appellavit, ab aliisque regnis distinxit.

Ipsæ populus Israëliticus, cui Deus ipse procul dubio optimum vivendi statum revelavit, multos annos sine rege egit, neque ante aut post electitium regnum, externo imperio unquam subiectus fuit, nisi quod à via veritatis delirans tandem Monarchis ad castigandum traditus fuit. Expressè etiam in lege Moïsis Deut. cap. 17. vers. 15. mandatum est, ut si unquam populo Israëlitico cupido regis habendi subeat, unum ex fratribus suis in regem sibi eligant: neque enim fas est (inquit textus) ut peregrino alicui te
per-

permittas, quod satis arguit, unumquemque populum proprium suum regem habere debere, atque naturæ ipsi adversari, ut gens aliqua extraneo obediat. Vnde omnes gentes hoc pro infima miseria atque servitute habuerunt, externo imperio subditum esse. Hinc historiæ produnt, status Hispaniarum præoptasse liberos emori, quam vitam Gallis debere, atque in illorum servitio vitam exigere, postquam intellexerunt Alphonsum Castum improlem decedentem, regnum Hispaniarum Carolo Magno hæreditatis jure transcripsisse, quamvis sub conditione, ut Saracenos & Mauros inde exigat.

Et si quatuor Monarchiarum origines rectè perpendantur, vix aliam fundamentalem legem in omnibus illis invenire licebit, (ut ut Alb. Gentilis lib. 2. de armis Rom. in favorem hujus Monarchiæ contra nitatur) quam tyrannicam illam, ut scilicet fortior inferiorem sibi subjuget: quam tamen soli injusti tyranni eorumque asseclæ commendant, atque omnes probi semper execrati sunt. Et Augustinus regna hoc modo acquisita & habita,
Magna

Magna latrocinia , vocat : atque pirata quidam Alexandro M. non inſcitè objecit , Ego, qui unica naviculâ prædatum profectus ſum, pro latrone habeor; tu verò ingenti exercitu idem faciens pro ſtrenuo Rege haberi vis.

Haud facilè ad bellum ſine ullo obtentu proſilitur , atque juſ hoc apud magnates præſertim hoc ſolum fundamento nittitur , ut habeant juſ quaſitum inferiores opprimendi. An hoc coram Deo excuſari queat , cuique ſincero Chriſtiano cogitandum relinquam.

Summa neceſſitas flagitare videtur, ut illi qui de caſibus conſcientiæ , ut vocant , ſcribentes , miſeris hominibus ob duos aut tres æreolos injuſtè acquiſitos, ſalutis jacturam denunciant, etiam magnatum hac in re enormitates in lucem producant, atque ſub examen ſerium vocent , diſquirendumque proponant , an bella illa quibus ſanguis humanus torrentium inſtar profunditur , à mera ambitione vel à juſta cauſa procedant & atque utrum ratio ſtatuſ , ut vocant , ambabus manibus ad ſe rapiens quicquid apprehendit , cum vera religione ullo modo con-

consistere possit? Id quod Cominæus sibi nulla ratione persuadere potuit; quin credidit, universum mundum, inprimis autem magnates, horribilissimo incredulitatis vitio infectos esse, atque omnium malorum atque miseriarum causam esse, quod nihil intermittant quod ad illorum prosperitatem atque dignitatem temporalem facere videatur, cumque vitæ conservandæ causâ nullam expensam magni æstiment, imò integras regiones sæpe transcribant, solum ut ex captivitate se redimant; pro animarum tamen suarum salutē etiam vilissimum pagum per vim extortum priori suo domino restituere tergiversentur.

Hanc Monarcharum aviditatem, violentiam & rapacitatem egregiè Herodotus quoque lib. 7. depinxit, dum postulationem aquæ & terræ juri summo Imperii Persici ascripsit, additque Persas à vicinis suis terram & aquam petiisse, abnegantibusque bellum intulisse. Alexander Magnus quoq; suum bellandi ac vincendi ardorem tali prætextu apud Curt. lib. 4. excusat, quod neque cælum duos Soles, neque terra duos Reges commodè ferre possit.

possit. Quin & ipsi Romani palam profiteri ausi sunt, Ita Diis placitum, ut arbitrium penes Romanos maneret, quid darent, quid adimerent, neque alios iudices quam seipsum paterentur, Tacit. lib. 13. Ann.

Non defuerunt tamen populi, qui se arroganti huic Monarcharum juri fortiter opposuerunt: nam Græci Persicam Monarchiam admirabili virtute & successu repulerunt, atque Dei benignitate libertatem suam avitam protexerunt, quandiu bonos mores & ingenuas disciplinas excoluerunt. Atque incolæ Insulæ Coos, Dario & Xerxi aquam & terram à se petentibus denegarunt; at Spartani eorundem legatos idem postulantes primum in puteum præcipitarunt, deinde terra contexerunt, scilicet, ut haberent, quod postularant. Præterea modò nominati Coi regi regum Artaxerxi Hippocratem ab ipsis flagitanti denegâtes rescripserunt; Cum Darius & Xerxes epistolas scripserint, & terram ac aquam à patribus nostris petiverint, populus non dedit: quum eos ipsos se impetentes, similiter velut alios homines, mortales esse videret. Et nunc
idem

idē responsum dat. A Cois discedite, quoniam Hippocratem in manus vestras non dant. Renuntiate igitur ipsi vos nūtiū quod neque dii ipsi, nostri negligentes erunt.

Tum etiam constat, violenta ejusmodi Imperia nunquam fuisse diuturna, nec unquam insatiabile suum desiderium toti mundo imperandi ipso effectu complevisse; sed cum maximè florere visa sunt, subito gravissimo lapsu corruiere, atque impietatis suæ meritas pœnas persolvere.

Hæc immensa Imperia non solum tyrannica, sed etiam infirma à quibusdam nominantur, qui plurimum expedire crediderunt, ut singulæ gentes singulos reges habeant, quoniā sic omnia uno quasi obtutu melius administrabuntur atq; ordinabuntur. Nam parum utile est plures regiones obtinere, atq; necesse habere per præsides mercenarios illas administrare; quod Trajanus Boccalini in suo parnasso cent. 1. sermone 47. elegenter demonstrat, eleganter inducens pastorem qui à 50. ovibus, quarum inspectionē ipse habet plus lucratur, quam alius à quingentis, quas servi conductitii pastum agunt. Hujusque rei hodie clarum exemplū habemus in Hispania, quæ olim plures

plures adhuc dominos habens plus sepe militum suppeditavit, quàm hodie Rex unus omnibus suis regnis extorquere potest. Quare sapientes principes persuasum semper habuerunt, nimis vasta Imperia plus nocuisse quam profuisse, atq; instar hydropici aut alio modo monstrosi corporis se habere.

Ipsa etiam experientia docuit, sub im-
mentis Imperiis minores populos semper majoribus imperasse: neq; fere quicquam retinuisse quam provincias ac regiones per vim occupatas, & immunitates atq; privilegia omnia infirmiorum tolluntur. Hinc Politicorum regula est universalis, quod haud bonum sit civitati magno Imperio uniri. Hinc & Lusitani infœlices se judicarunt, quod hæreditario jure Philippo II. regi Hispaniarum accesserunt. Sic Belgium quoq; olim diversos dominos habuit, postquam verò domui Burgundicæ primò, deinde regno Hispanico illius provinciae omnes subiectæ fuerunt, Carolus V. sub formam regni reducere illas frustra conatus est: quandoquidem illæ diversis immunitatibus gaudebant, atque privilegiis, quæ sibi ereptum iri impatientissimè doluerunt.

Meter. l. 2. Hist. Belgic. lib. 1. c. 1.

Sic pariter perniciosum quidam credunt esse Norvegiæ, quod sub ditionem regis Daniæ cessit, quod Boterus in Amphitheatro suo his verbis satis innuit: Norvegiæ populi olim valde potentes, affligerunt diu Angliam, divexarunt Franciam, obtinuerunt in eâ dominium Provinciæ quæ adhuc dicitur Normannia. Et paulò post: Regnum Norvegiæ turbis exagitatum, pervenit ad regem Daniæ, qui, ut de illo securus sit, tractat durè incolas, spoliatque eos facultatibus, nec miseris hominibus spes est melioris fortunæ. Cum hoc consentit Iacobus Ziglerus in sua Schonlandia ita scribens: Itaque Norvegia hoc tempore est sub potestate Danorum: hi non legitimos modo redditus & vectigalia tolerabilia imperant, sed omnia commoda corradentes, transferunt in Daniam: videlicet, diuturnitatem Imperii constituent; infirmitate subjectorum. Hæc fortuna est Norvegiæ. Neque ipsa ædificia urbium, suam amplitudinē & dignitatē veterē tueri possunt, nec spes est status reparandi publici enim conventus non admittuntur; Nemo ex arbitrio suo referre audet, aut opere tentare, incertus de omnium volūtate.

Sic etiam hodiernus Rex magnæ Britanniæ, duo hæc regna Anglicum &oticum unâ insulâ comprehensa, unire & copulare aggressus est, curavitque nummos aureos & argenteos cudere, cum hac inscriptione: *Quæ DEVS coniunxit, homo non separet.* rursusque alios cum hac: *Tuatur unita DEVS.* duplis Anglicanis, ut vocant, hæc inscripta sunt verba: *Faciam eos in gentem unam.* coronati duplici Anglicani, ut & dimidii hæc præ se ferunt verba: *Henricus rosas, regna Iacobus.* His tamen non obstantibus, status Scotiæ & Angliæ congregati varia gravamina allegarunt, quia unum regnum multò potentius & ditius est altero, unumque pluribus privilegiis munitum quam alterum. *Asteteran. l. 25. f. 279.*

Verisimile est, hodiè diversitate religionum rem eo esse perductam, ut neque universalis monarchia, neque ullus particularis regni dominus absolutus esse queat.

Siquidem experientia testatur, regiones absolutos dominos habentes, non nisi unum dominum perferre, nullam pacem religionis admittere, omnesque hæreticos, quos vocant, pessimè odisse.

Sic

Sic Hispanica Monarchia hoc nomine passim traducitur, quod nunquam cum ullo Principe diversæ religionis pacem iniire voluit, curatque in omnes non Catholicos per universum regnum diligentissimè inquiri, atque captos aut suspectos inhumano modo torqueri atque miserrime trucidari jubet.

Contra Carolus V. non spontè, sed ideo in pacem religionis consensisse creditur, quoniam Imperium Romanum statum Aristocraticum sibi permixtum habuit, & quod potentes Germaniæ status suo arbitrio domare nequiverit. nam in regionibus suis hæreditariis omnes hæreses os convictos comburi mandavit, etiamnum vivus, omnemque libertatem conscientiae longe valere iussit.

Tandem, oppugnatores Monarchiæ etiam illud in medium producunt, quod hæc nostro tempore sperari nec possit nec debeat, omniaque quæ quis contra molitur vana irritaque esse.

Siquidem ne jota quidem hac de re in S. S. Scripturâ, omnesque prophetæ de eo aut prorsus tacent, aut contrarium afferunt: cum Daniel c. 2. v. 41. de Monarchiâ

quartâ hæc prædicat, imperium illud divisum, & partim robustum partim infirmum futurum: moxque vers. 43. subjungit, illos quidem humani juris vinculo coituros, sed inter se non consensuros: quod quidam de potentia Hispanica, quæ maxima ex parte per conjugia succrevit, intellectum volunt.

Adjicit idem propheta Daniel capite 7. v. 24. ex ultima aut quarta Monarchia decem regna nascitura; non tamen addit, fore ut illa uniantur.

Adhuc candidè & sincerè in utramque partem adducta sunt argumenta, universalem Monarchiam tum propugnantia tum oppugnantia: quæ sanè omnia, meo quidem judicio, magni sunt ponderis, ita ut ipse dubitem, cui parti accedendum sit. Acutissimus tamen Cardinalis Bellarminus probè hac in re mihi consuluisse videtur, qui, de politicis fundamentis verba faciens, expertum se loqui asseverat, dum libro. 1. de Pontifice c. 9. ita scribit, Quamvis omninò necessarium non sit, ut omnia mundi regna ab uno solo capite regantur: utiliter tamen hoc, meo judicio, fieret, modo solo jure & non armis, præsertim

sertim si ejusmodi Monarcha, regiones nō per vicarios aut præsides, sed per principes regeret tales, qui ipsi non secus ac Episcopi Papæ subjecti essent. Sed quia hujusmodi Monarchia sine maxima vi & sanguinis profusione institui haud potest, rectè à D. Augustino l. 4. de civit. Dei c. 15. scriptis relictum esse, Quod fœliciores forent res humanæ, si omnia regna essent parva, & concordie vicinitate lærantia. Atque idem Bellarminus l. 3. c. 16. de Pontifice, ait, Antichristum, qui ut Catholici sentiunt, venturus etiamnum est, totius orbis terrarum Monarcham futurum. Siquidem Chrysostomus in 2. ad Thessal. 2. ait, Antichristum Monarcham futurum, & successorum Romanis in Monarchiâ, sicut Romani successerunt Græcis, Græci Persis, Persæ Assyriis. Eiusdemque opinionis Cyrillus quoque est Catechesi 15. inquiens, Antichristum monarchiam adepturum, quæ antea fuerat Romanorum.

Verum enim verò si hæc omnia pensiculatus perpendere voluerimus, propemodum fateri cogemur, omnes hujusmodi discursus non solum ambitiosos & vanos, sed etiam

periculosos esse, si quis in vita particulari huc intendere, & certæ parti accedere voluerit, & maximè, si hoc quasi fundamento posito aliquid maximè momenti superstruere, & hujusmodi discursus non animi causa duntaxat ventilare voluerit. Dare enim & adimere regna à multò sublimiori causa proficiscitur, & primò in cælo concluditur, atque tum demum in terris in actum perducitur.

Cum enim Deus consilia hominum moderatur, summæ amentię est, ipsi limites ponere, modos præscribere, ac tempora definire velle, & non decretum ejus expectare, ab initio pro lubitu nobis proponere, atque postmodo orare, ut cœptis nostris aspiret. nam D E V S agit modo planè diverso à nostro, atque nos ne hilum quidem hac in re proficimus. Si enim D E V S Hispanos (exempli gratia) ad summum Monarchię fastigium elevare vult, fiet hoc etiam in vitis omnibus, imo tantum aberit, ut hominum conatus illi obflare queant, ut etiam illam promoturi sint.

Quod si contra stat D E I sententia; incassum huc omnes animi & corporis sui vires

vires intendent, sed quantò magis niteantur, tantò majus exitium sibi ipsis parient.

Hac verò in parte homines idiotæ & privati multo meliore conditione sunt, quam docti, & quos officii ratio ad consultandum in rebus mundanis, tam periculosis, cogit. nam si unusquisque etiam de solo inutili verbo aliquando rationem reddere cogetur, quid fiet de illis qui jam in magnis officiis constituti consiliis suis, maximis effusionibus humani sanguinis, perditioni æternæ tot animarum, denique inhumanis vitis, crudelitatibus, fami, miseriæ, & afflictioni innocentium hominum causam præbent?

Contra qui his malis omnibus exempti, tantum compatiuntur & perpetiuntur, hoc certò sibi persuadere possunt, has afflictiones sibi non nisi bene cessuras, si modo in veritatis agnitione & amore D E F persistant.

Nos verò clarè hinc perspicimus, quam clementer Dominus nobiscum agat. Etenim verus Christianus necesse habet mundum contemnere, libenter illi renunciare, summoque desiderio sursum ad cœleste suum *πατρίδιον* anhelet. hoc verò homini

prosperè & foeliciter hic viventi difficile,
 ac, penè dixerim, impossibile videtur.
 Quibus omnia prosperè & ad votum in
 hac vitâ succedunt, illi perinviti ex illâ
 decedunt, vixq; reperitur, qui terrestrem
 paradifum cum caelesti permutare velit.
 Huic malo, ut obvietur, Deus hoc tam
 falutare remedium in manus sumit, no-
 bisque bella & perfecutiones immittit,
 voluptates & delitias nostras temporales
 confundit ac perturbat, ut nihil magis cu-
 piamus, quam mox diffolvi & eſſe cum
 Chriſto. Quod omne Eucherius Epifco-
 pus Lugduno-Gallicus in tractatu ſuo de
 contemptu mundi perveniente ſcripſit his
 verbis: Vix jam hoc habet Mundus, ut
 fallat. Perijt imago illa rerum, ad decipi-
 endum uſque decora. Prius nos ſeducere
 vero cogitabat fulgore non poterat; pro-
 pe jam non valet, & ipſa nes falſa oſtenta-
 tione corrumpere. Solidis bonis carebat,
 ecce deficit etiam caducis. Non hunc aut
 id tempus ſpecioſa ornant, aut in poſte-
 rum manſura confirmant. Niſi nosmet
 ipſi decipimus, poene mundus decipere
 nos non poteſt.

Postrema mundi ætas reſecta eſt malis
 tanquam

tanquam morbis senectus. Visa sunt, videnturque jam dudum ista cano sæculo, fames, pestilentia, vastitas, bella, terrores: hi sunt in ultimis jam annis languores sui. Atq; hoc non infirmitatis nostræ verbis, sed etiam Apostolicę authoritatis confirmatur eloquiis, illic enim legitur: In nos fines seculorum devenerunt, 1. Cor. 10. vers. 11. Quod cum jam dudum dictū sit, quid cunctamur? quid expectamus? urget nos dies ille jam nō noster tantum, sed & seculi, incumbit mihi misero jam mundi mortalitas, tanquā mihi non sufficiat ad terrorē mea. Securitati locus non est, quando terminus in nos impendet indifferenter, singulorum hinc, hinc omnium.

Quō magis est in hoc, non dicam seculi exitu, sed vel in hoc rerum ejus defectu hominum miseranda conditio; qui sibi nec futurorum spē gaudiorum reponunt, cum jucunditate præsentium non fruuntur.

Nec est quod terreant nos afflictiones hujus mundi; cum hæc a Servatore nostro prædictæ quidem sint, sed magna addita consolatione, quæ legitur apud Lucam c. 21. v. 9. Cum bella bellorumq; rumores audieritis, ne terreamini: hæc enim

præcedere necesse est. Et apud Marcum, c. 13. v. 8. Populus contra populum insurget, & regnum contra regnum, passimque fient terræ motus, caritates, atque pavores, hocque erit initium miserationum. Et apud Lucam c. 21. v. 28. Hæc verò cum advenierint, videte, & tollite capita vestra, quia liberatio vestra appropinquat. Quomodo verò hîc nosmet gerere debeamus, idem docet Matth. 24. v. 12. & seq. Quia verò injustitia superabundabit, fiet, ut charitas multorum refrigescat: qui verò ad finem usque perseverabit, ille servabitur. Et apud Lucam c. 21. v. 18. & seq. Pilus capitis vestri non perdetur, possidete animas vestras in patientiâ.

Non possum autem quin denuò referam, Christum de cruce prope solum prædicare, & ne verbulo quidem innuere, ut Christianus, actionibus istis se immisceat. Prophetæ etiam ipsi indicant, fore novissimis temporibus, ut homines sapientes ita lateant ut nusquam appareant. Sic enim Esdras l. 4. c. 5. v. 1. 9. 19. ait: Ecce, tempora appropinquabunt, ut deprehendantur habitatores terre in magno numero, viaque veritatis erit abscondita, terraque

terraque sine fide erit; improbitas autem prævalebit, unus amicus pugnabit contra alterum, atque intelligens tum erit absconditus, & sapiens procul habebitur, tanquam in conclavi suo, multi que quærent eum, sed non invenient. Item Amos c. 5. v. 13. Eo tempore opus est, ut prudens taceat; est enim tempus malum. Sicut ergo valde periculosum est, immiscere se huiusmodi rebus: ita cavendum est prudenti, ne iudicium suum præcipitet, sed omnem rerum eventum Dei clementi voluntati, neutrubi inclinans, permittat, atque sub crucis onere se cum aliis oblectet, quod necesse habiturus non est, tam gravem rationem aliquando reddere, quàm illi qui eum cruce illâ onerarunt. Ne provocet ad iudicium, quin potius æquus in omnem partem oret, ut Deus omnia in Ecclesiæ suæ & afflictorum salutem convertat, dicatque animitus & patienti animo cum Asaph, Psalm 74. Cur ita repulisti nos Deus? memor sis congregationis tuæ, quam pridem acquisivisti, & tibi in hæreditatem redemisti: nos non videmus signa nostra, neque est propheta qui concionetur. Solum illud cogita, inimicum

blasphemare Dominum, atque quod populus demens nomen tuum criminatur. Ne tradas animam turturis tuæ, bestię, nec prorsus obliviscaris pecorum tuorum. Revoca in mentem tuam fœdus: nam regio ubique miserabiliter vastata jacet, domus sunt dilaceratę, ne dimittas pauperem cum ignominiâ, nam miseri & afflicti glorificant nomen tuum. Surge Deus, & jus tuum asserere, memor esto contumelię, quâ stulti quotidie te afficiunt. Et psalmo 76. Potentior & præstantior es Deus montibus asperis & incultis, superbi in prædam cedent, omnes bellatores cogentur demittere manus, ab in crepatione tua, Deus Iacob, torpescunt equi & currus. Cum tu iudicium de cœlo proinulgas, contremiscit terra, atque silet, cum Deus surgit ad iudicandum, ut opemferat omnibus miseriis super terram: cum homines contra te insaniunt, etiam nunc paratus es? Psal. 77. patiar hoc necesse est: manus supremi omnia immutare potest.

Quomodo verò illi qui ad rerum gubernacula sedent, necessarioque hisce rebus, quarum cardo jam vertitur, involvuntur, gerere.

gerere se debeant, ego quidem jam, habita tenuitatis meæ ratione, in medio relinquam. Hoc verò diligenter omnibus cavendum est, ne operam suam in ejusmodi officia ingerant, neve illa affectent, sed vocationis suæ normam attendant, atque unice sequantur. hic verò imprimis requiritur, ut omnes privati affectus, avaritiam aut ambitionem qualitercunque redolentes, ab hujusmodi viris quam longissimè absint.

Corde igitur jam in modum templi mundato, fatigandus est tibi DEVS precibus cum Salomone, non ut aurum vel argentum, non ut propagationem limitum, familiæ dignitatem, victoriam aut animam hostium tuorum, tibi largiatur, sed ut det animam & mentem intelligentem & sanam in corpore sano, ut populo tuo siye cum exeundum, siye cum introeundum est dignè præcedere valeas, secundum DEI omnipotentis placitum & populorum salutem.

Hic omni humana sapientiâ & peritiâ sepositâ solis precibus indulgendū est. nam sicut omne bonum à solo Deo in nobis perficitur: ita diligentissimè nobis cavendum est

est ne sanctis illius operibus in nobis resistamus.

Priusquam finiam, non possum non adducere, quod non parum inquietudinis, ut quidam colligunt, hoc nostro tempore moyet; quando reperiuntur hodie multi, qui spretâ simplici pietate & timore Dei, ad nescio quas sublimes & maxime hominum parti ignotas artes aspirant, neque dant operam, ut antiquus rerum administrandarum modus conservetur aut reducatur: sed opinione universalis Reformationis instantis jam infatuati, cupiunt, & quantum possunt adjuvant, ut omnia sursum deorsum volvuntur, quia scilicet, juxta tritum illud sperant, se aquâ turbidâ plus piscium capturos, atque animo suo avido morem gesturos, parum solliciti, quo immerentem & miseram plebeculam redacturi sint.

Totum jam mundum hujusmodi fanaticis abundare satis declarat famoso illa Fraternitas rosæ crucis. Vix enim phantasma illud lucem aspexerat, (quamvis fama & confessio illius satis arguit, id esse merum lusum ingenii nimium lascivientes,) quoniam nimirum spem aliquam

quam universalis reformationis facit, & res partim ridiculas & absurdas, partim etiam incredibiles profitetur; diversi diversarum regionū etiam probi & honesti viri eludendos & deridendos se præbuerunt, ut vel palam operam suam & patrocinium illi detulerunt, vel, suppresso nomine, se illis fratribus (quod nomen etiā antiquissimis illis prophetis parum usitatum) per speculum Salomonis, vel alio occulto modo, innotescere posse sibi persuaserint. Imò reperti sunt adeò stolidi, qui reformationem totius mundi à Trajano Boccalini inventam, & de verbo ad verbū ex Italicā illius editione versam & vulgatam, pro singulari quodam mysterio amplexi & Cabalistico quodā more interpretati fuerint, quasi ars chymica vel chrysopœias in illa occultata contineatur, quod forsā auctori ipsi nunquā in mentē venit.

Hoc non aliundè fit, quam quod pleriq; Prophetas legentes & meditantes non solum ad sua tempora easdem restringunt sed & pro suo libitu atque voto interpretantur; aut quod novis & antiquis prognosticis hinc inde divulgatis vel nimis quam par est, fidunt, vel eadem perversè accipiunt.

unt. Equidem certum & extra dubium est, in utroque Testamento sacro innúmeras esse prophetias quæ de tempore in tempus usque ad consummationem rerum vaticinantur: sicut & illud verum est, prophetias omnes in novissimis temporibus melius intellectum iri quam unquam antea; hocque propheta Daniel satis apertè indicat, quem Angelus in ultimo suo capite versu 4. ita alloquitur, Tu Daniel absconde ista verba, atque scripturam hanc obsigna ad novissima usque tempora: tum enim multi venient, & magnam intelligentiam ex illa haurient. Nec sine ratione in hujusmodi prophetica mysteria diligenter inquiritur, ad quod nos ipse Apostolus Iohannes in Apocalypsi sua hortatur, dum c. 13. y. ultimo ita inquit, Hic est sapientia, qui intelligentiæ valet, subducatur numerum bestię hujus: est enim numerus hominis illiusque numerus est 666. Veruntamen mysterium hoc propheticum tam arduum est, ut à nullo humano sensu investigari possit, sed illi ipsi Spiritu quo scriptum est, etiam intelligatur necesse est. Iam verò intolerabilis est audaciæ quicquam hominem hoc donum.

num sibi ascribere, & de eo gloriarì quod neutiquam illis datur, qui ore solum Deo accedunt, cor verò suum longè ab illo remotum habent imò gloriosi tales eò majori cæcitate, & desipientia circa sacras prophetias puniuntur, ita ut in illis comprobetur illud ab Esaiâ capite 29. versu 11. dictum, omnia Prophetarum acta habebunt se instar verborum libri obsignati, quod nemo legere potest, neque scripturarum prophetiæ ex proprio cujusquæ ingenio explicationem capiunt, perinde atque nulla unquam prophetia humano ingenio elicitâ est, 2. Pet. 1. vers. ult. Maximum verò & divinum opus est discernere posse tempora, quod illius fatinæ interpretes facere præsumunt. Vobis non convenit scire tempus autorem, quod Pater potestati suæ reservavit, respondit Christus ipse discipulis, seiscitantibus, quo tempore regnum Israelis restitutus sit, Act. 1. v. 7. Quare summi periculi res est, supra istiusmodi propheticas explicationes res maximi momenti velle fundare: habent enim scillâ prophetiæ instar cultri ancipitis, quem nisi dextrè apprehendas, facile te vulnerare potest.

Il Pastor Fido At. 1. Sc. 4.

*Sono come il coltel, che se t'el prendi
In quella parte, oue per uso humano
La man s'addutta, acchi l'adopra è buono;
Ma ch'il prende oue fere, è spesso male.*

Et verò historiae cum ipsâ experientia attestantur, illos qui sacrae scripturae interpretationem certis locis aut temporibus applicare conati sunt, longissimè errasse, qua de re V Vernerus Rolewinck in fasciculo temporum sub anno 1364. ita scribit: Iohannes de Rupescissa, de Ordine Minorum, multa praedixit mox futura de duobus Antichristis, & desolatione terrarum, & generali conculatione cleri, & reductione totius orbis ad fidem Christi, pluraque alia, ante annum Domini M, ccc, Lxx. quae dixit sibi revelata à Domino Iesu; sed non euenerunt; & diu in vinculis tentus, grandia scripsit de futuris. Et nota, quod penè ab initio Fidei huiusmodi praenosticatores fuerunt, & quotquot tempus determinatū praedixerunt, de huiusmodi arcanis quae Pater posuit in sua potestate, decepti sunt. Ideo non est huiusmodi revelationibus amplius fidendū.

Hoc

Hoc idem communi nostræ matri Evæ ab initio statim contigit, se peperisse Messiam, qui caput serpentis contriturus sit, Genes. 4. & tamen in hoc ipso gravissimè erravit. Quamvis enim multi explicationem hanc in dubium vocent, utrum scilicet Eva, postquam peperit Cainum, crediderit se Messiam peperisse, ut apud Ianum Drusium ad loca Genes. cap. 13. videre licet: tamen antiquus Paraphrastes Chaldaicus Jonathan Vzielis eandem confirmat, unà cum duobus celeberrimis Hebræis Fagio & Forstero. Quin & Lamech pater Nohæ sibi persuasit, filium suum Noha Messiam fore, qui maledictionem lapsus averfurus sit, dum inquit. Genes. 5. vers. 29. Hic nos solabitur in miseriis & laboribus nostris supra terram, quam Deus maledixit. Vnde illi etiam nomen Noha indidit, quod requiem significat. Et quidem ille non omninò aberravit, siquidem ille typus quidam fuit Messiae, reliquiasq; generis humani ab aquis eripuit, sicut nos Christus ab aquis infernalibus servavit. Vnde quodammodo liquet, quasdam prophetias non omninò malè apprehendere, sed in eo errare, quod umbram
 pro

pro corpore captant. Sic Filii Israelis graviter errarunt in eo, quod nimium è deserto in terram promissam pervadere laborarunt, atque ideò ab Amalecitis & Cananitis repulsi fuerunt. Num. c. 14. v. 40. quamvis verum fuit, filiis Iacobi promissam fuisse illam terram quam suo tempore extinctis indigenis essent occupaturi: sed quia fœlicitatem hanc nulla præviâ humilitatione, & indignitatis confessione exposcere quasi jure sibi debitam, voluerunt, longe ab intentione suâ aberrarunt, neq; ita comparatum est, ut in terrâ benedictam, Deo non duce, perirumpere detur. Ipsi discipuli Christi Spiritu Sancto nondum initiati de regno Christi, quod spirituale, admodum absurdas & carnales opiniones habuerunt, ad instar fere hodiernorum, nec non primum & secundum adventum Christi confuderunt.

Christianus V Vurstisius in Chronicâ suâ Basileensi mentionem facit cujusdam, qui Nicolaus à Buldesdorf nominatus fuit, qui anno 1446. ingressus in concilium Basileense Pastorem Angelicum seipsum nominavit, perhibuitque fore, ut Antichristus per ipsum pessundetur, Iudæi è captivi-

captivitate liberentur, Ecclesiaque ex Gentilibus colligatur, mali extirpentur, pluraque alia; ob quam causam & ipse pro hæretico punitus fuit. Hac eadem tamen audaciâ Anabaptistæ Monasterienses multis annis post de novo usi sunt, idem sibi arrogantes, jamque insigni vi & conatu in opus traducere aggressi fuerunt; idque ejusmodi rationibus (quæ etiam hodiè apud multos pondus habent) singulari libro cui titulus De restitutione seu renovatione, ut docet Sleidanus lib. 10, excusare conati sunt.

Idem sibi paucos ante annos imaginati sunt asseclæ famosi illius Ezechielis Mett, mira & magna pollicentes, quæ tamen de præterito, minimè verò de suo tempore accipienda fuerunt. Tres igitur duri sunt scopuli, ad quos mare propheticum tentantes plerunque navem frangunt, dum vel quod spiritualiter accipiendum, nimis carnaliter accipiant; vel, quæ secundum literam eventum suum certò tempore habitura sunt, ad certos locos & annos, affectibus propriis indulgentes violenter & absurde astringunt. Notent verò Germani non omnes

omnes prophetias & actu futura , aut si quid magni momenti in orbe terrarum perficiendum adhuc restat , de ipsa Germania accipienda esse. Nam sicut mille ducentis ab hinc annis regio illa penè ignota, barbara, inculta, religionis veræ & omnium elegantium scientiarum & artium experta fuit , nihilque minus quam hanc rerum prosperitatem , ad quam ab illo tempore paulatim emerfit , polliceri sibi potuit: ita vicissim, Deus eandem propter ingratitudinem suam pari modo ac alias terras affligere potest, nisi maturè resipuerit, atque per populum nobis forsitan adhuc planè ignotum , aut contemptibilem egregia illa gesta effectui mandare potest, quæ secundum Scripturam ante adventum Christi accidere necesse est.

Certum ergò est , non omne quod in Prophetis reperitur ad gestum & tempus quod nobis imaginamur & vellemus, revotandum esse, etiamsi id non in commodè fieri posse videatur. Cujus rei unum solum exemplum adducam: Commemoratur in libro Esdræ capite 11. & 12. visio Aquilæ & leonis, & quidē leonis humana voce aquilam alloquentis, his verbis Audi

tu, loquar ad te, & superius omnium tibi declarabit; nonne tu ille es, qui vicisti animalia, quibus supra terram & in mundo meo potestatem regnandi dedi, ita ut terminus temporis illorum per illa compleretur. Tu offendisti mansuetos animo, tranquillosque & placidos læsisti, amasti mendaces, & habitationes frugiferorum diruisti, atque muros eorum demolitus es, qui nihil damni tibi intulerunt. Quare iniquitas & contumelia tua ad fastigium suum pervenit atque superbia tua ad summum suum vigorem perducta est: Supremusque contemplatus est sæculum superbum, & ecce finitum est, atque crimina illius accumulata sunt. Quare tu aquila ne amplius compares, nec horribiles tuæ alæ, nec improbæ tuæ pennæ, nec capita tua improba, nec ungues tuæ turpes, nec totum corpus tuum vanum; ut terra resoeilletur, atque ad se redeat, liberata à potestate tua, ut spem concipere queat, iudicium & misericordiam creatoris sui. Et factum est, postquam leo hæc verba ad aquilam prolocutus est, & ecce, (inquit Esdras) caput quod antea superavit, statim nullum fuit, & quatuor

tuor alæ non amplius comparuerunt, quæ ad illum venerant, & ad regendum creatæ sunt, fuitque regnum illorum parvum, seditionisque plenum. Atque ego vidi, & ecce, nusquam ulterius apparent, & totum corpus aquilæ igne fuit exustum, terraq; valde perculsa est. Videat qui vult ibidem etiam explicationem Esdræ datant.

Quidam proximè præteritis annis arbitrati sunt, hoc esse ipsissimum illud tempus, quo prophetia illa eventum suum revera sortitura sit. Et quidem res gestæ hujus temporis opinionem illam valde confirmare visæ sunt, ita, ut primo intuitu ferre nihil aliud conjectari potuerit, quam prophetiam illam initium validum jam nactam esse, & ipsum eventum mox quoque consecuturum.

At Dominus Deus rerum faciem contestim mutavit, atque omnes has cogitationes evertit, atque irrefragabiliter ostendit, quam periculose res tanti momenti ad certa individua personarum aut locorum astringantur.

Multò absurdus Christianitarique magis multò adversari videtur, quod innumeri hujus seculi omnivariis priscis & modernis

dernis prognosticis, prophetiis, revelationibus, aliisque rebus innituntur, atq; cogitationes & affectus, imo etiam consilia sua secundum illas disponunt : cum multa subsint supposititia, spuria, & fraudulenter, vel in adulationem, vel in deceptionem aliorum excogitata : ut sic confundant mundum, atque ut aperte dicam, proximum suum mendaciis circumveniant, fallantque. Multa hujusmodi prognostica etiam bona fide ab autore edita, inter describendum depravata fuerunt, multa etiam ex Cacodæmonis suggestionem in lucem prolata.

Quod verò non omnibus Prophetiis, etiam sincerorum autorum fides habenda sit, sed quod illæ etiam ab afflatu fanatici & mali spiritus proficiantur, evidentissimo exemplo docetur in libro primo regum capite 22. vbi videmus, Deum ad præcipitandos reges contumaces etiam uti ministerio Pseudoprophetarum. Describitur enim ibi spiritus, qui in medium progressus, in conspectum Domini, dixit, Ego profectus spiritus mendax ero in ore omnium prophetarum Achab regis. Cui

Deus respondit: Abi igitur, & fac ut dixisti. At ille discedens in Zedekiam intravit, qui verò prophetæ Michæ contradixit, atque ulterius intulit: Ergone Spiritus Domini à me recessit, ut per te loqueretur? Curavit itidem cornua ferrea sibi confici, postea-que dixit: Sic inquit Dominus, his contemp-tes Assyrios, ad internecionem usque. Idemque asseverabant omnes reliqui prophetæ.

Vbi videmus, Zedekiam ipsum credidisse impetum suum processisse à Deo. At eventus docuit, quam turpiter fuerit deceptus, siquidem planè contrarium evenit. Videmus præterea, quam ferociter & immodestè Zedekias ille se gesserit, quam audaciter Michæ in os contradixerit, dum spiritui suo malo confidit.

Sæpenumero etiam contingit, ut aliquis suo proprio ingenio & imaginatione deceptus se pro propheta gerat, sibiq; ipse persuadeat, se esse templum Dei, in quo Deus non solum habitat, sed etiam oracula quasi ex antro Delio profundat. Quam miræ ac stupenda ferè, re ipsa tamen vana, phantasia propria cuique suggerere possit, vel somnia sola, loquelæ, imagina-
tiones

tiones & gestus delirantium declarant, præsertim eorum qui feбри similibusque acutis morbis conflictantur.

Quod verò phantasia in dormientibus, idem & in sanis quidem corpore, at speculationibus & meditationibus nimium deditis, perficere potest.

Et est sanè arrogantia nefanda, & fastus intolerabilis, quòd multi prophetias quales quales legunt, non humili, atque simplici animo, sed & seipsos aliosque secundum conjecturas suas inde haustas dirigere conantur: qui non solum scientiam discernendi verum à falso, verum etiam verba ambigua atque intricata explicandi sibi ascribunt.

Quid quod prognostica illa crebrò sibi invicem è diametro adversantur & contradicunt? Circumfertur vulgò prophetia, quæ Iohanni Carioni ascribitur, jamque anno 1549. typis excusa est, in qua res Iuliacenses, Vngaricæ, Bohemicæ, Brunsvigicæ atque Saxonicæ ita depictæ cernuntur, ut primò intuitu videatur, necessariò illam impletum iri. Et certè omnia ita disponi cœperunt, ut nemini fere de certitudine ejus fuerit dubium; præcipuè verò,

de illo, album scilicet leonem, cum geminâ caudâ, vestem suam tribus lineis interstinctam albâ & nigrâ ulterius gesturum non esse. quæ tamen omnia diversum habuerunt eventum.

Nec quenquam latent vaticinia, visiones & picturæ, de leone variaq; illius fortunâ, proximè præteritis annis divulgatæ: contra tamen Paracelsi illud prognosticum, ut quidam volunt, adimpletum est, qui leonem viribus fractum depinxit, ei-que superscripsit verba hæc. Quanquam Deus largitus est tibi, ut timearis & formidabilis sis: tamen etiam virgam tibi paratam scias, qua dorsum tibi committigent, ita, ut te ipsum supportare nequeas, dicentque cum admiratione, Quis unquam cogitasset, hunc tam placidum reddi posse!

Iohannes Liechtenberger, quem quidam de Claromonte nominant, multis ab hinc annis practicam in lucem emisit, de magna illa conjunctione Saturni & Iovis, quæ anno 1484. accidit, itemque de eclipsi Solari sequentis anni, addiditq; praxin illam usui futuram usq; ad annum 1566. Videtur tamen illa prophetia non ex fundamen-

damentis Astronomiæ, sed ab alia scaturigine processisse, quodque dicis causa solum protulerit ea quæ dicta sunt de conjunctionibus planetarum, de eclipsibus & similibus rebus, quæ fortè ex antiqua quadam prophetia alicundè mutuò sumta, & ab ipso forsàn non bene intellecta in Astrologicum Prognosticum redigere voluit.

At cætera illa quæ de Bohemiâ & Palatinatu ab illo prædicta sunt, non malè ad res in iisdem locis præteritis annis gestas, nec dum etiam finitas, omnia accommodari possunt.

At etiam si ille respectu rerum ipsarum nihil fefellit; tamen respectu temporis plurimum deliravit, dum illa ad suum sæculum direxit. Vnde Theophrastus Paracelsus vaticiniorum illorum interpretes, (quæ interpretatio etiam in secunda parte operum illius, fol. pag. 608. & seqq. extat) capite 22. in quo de Palatino ad Rhenum agitur, refert, Liechtenbergerum constellationem Principum Palatinorum introducere, quæ quamvis præterierit, rem ipsam tamen multis parasangis non attigisse.

Profectò, quemadmodum SS. Scriptura à diversis hæreticis diversimodè & con-

trario modo explicatur, qui non quod in Bibliis extat, sed quod affectus, amor aut odium cuique suggerit depromunt: ita, & quidem multo magis depravantur ipsæ prophetiæ, quantò obscuriores & intricatiores sunt, atque plures diversas explanationes admittunt.

Certum quidem est, quod si uno aliquo eodemque sæculo multæ prophetiæ atque prognosticationes simul aut subinde emittantur atque prodeant, signum id esse infallibile innovationis aut singularis divinæ operationis. Sic enim Guicciardinus libro I. Historiarum ait, hoc idem evenisse, quo tempore stirps Arragonensium ex regno Neapolitano ejecta, Italia à Gallis & Hispanis multos continuos annos vastata, atque omnes ferè illius status immutati fuerunt.

Quid nobis hoc tempore expectandum sit, solus Deus novit, ego miser peccator tantâ scientiâ me non dignor.

Il pastor Fido At. 5. sc. 6.

Se volontario fosse

De 'l Profetico lume il divin' uso,

Saria don di Natura, è non del cielo.

Sento ben io ne l'indigesta mente,

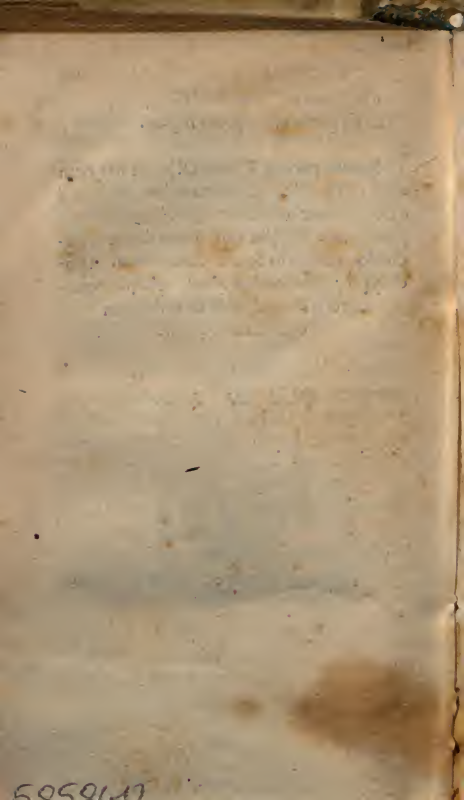
Che

*Che'l ver m' asconde il Fato ,
E si riserba alto segreto in seno.*

Solùm precor Deum O. M. ut me cum aliis , seriò idem desiderantibus, ab omni quod animæ officere potest clementissimè præservet. Sicque discursum hunc concludo cum illo Sancti Iohannis in Apocalypsi : *Domine Iesu Veni.* Gratia Domini nostri Iesu Christi sit nobiscum omnibus. Amen.

F I N I S.

5050147

